

**Raahen kaupungin perusopetuksen
opetussuunnitelma
vuosiluokille 1 - 9
1.8.2006 alkaen**

Sofia Joentakanen, 9 vuotta

Opetussuunnitelman käyttäjälle

Opetussuunnitelma on laadittu ja päivitetty vuosiluokille 1-9 ja otettu käyttöön 1.8.2006 alkaen. Opetussuunnitelmaa on päivitetty 1.8.2011 alkaen vastaamaan Opetushallituksen määräystä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset (29.10.2010/Dnro 50/011/2010).

Koulukohtaiset opetussuunnitelman osat voidaan lisätä opetussuunnitelman tyhjään osaan ja liittää koulun lukuvuosisuunnitelmaan vuosittain. Tyhjä osa opetussuunnitelmassa voi toimia myös opettajan suunnitteluosana.

Opetussuunnitelmaa arvioidaan ja tarkistetaan jatkuvasti. Opetussuunnitelmatyön ohjausryhmä vastaanottaa lukuvuoden aikana korjaushuomautukset ja tarvittavat lisäykset.

Opetussuunnitelma on suunniteltu sisällöltään yhdenmukaiseksi Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 16.1.2004 kanssa. Näin käyttäjän on helppo tarkistaa opetussuunnitelman sisältöihin vaikuttavia asioita.

Osassa opetussuunnitelman sisällöistä on vain viittaus Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (16.1.2004). Näin ollen tämän opetussuunnitelman rinnalla tarvitaan tietämystä opetussuunnitelman perusteista.

Opetussuunnitelman käytön helpottamiseksi sisällysluettelossa on sivunumeroiden kohdalla linkit, joita näpäyttämällä on mahdollista siirtyä haluttuun kohtaan opetussuunnitelmassa. Pääotsikoiden alapuolella on myös linkit, joita näpäyttämällä tiedosto siirtyy takaisin sisällysluetteloon.

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	2
1. OPETUSSUUNNITELMA	5
1.1. Opetussuunnitelman laatiminen.....	5
1.2. Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat.....	5
2. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1. Perusopetuksen arvopohja.....	6
2.2. Perusopetuksen yleiset kasvatuksen ja opetuksen tavoitteet.....	6
2.3. Perusopetuksen toiminta-ajatus.....	6
2.4. Perusopetuksen toiminta-ajatus.....	7
2.4.1. Yhteistyö esiopetuksen ja muun perusopetuksen kanssa	7
3. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
3.1. Oppimiskäsitys.....	9
3.2. Oppimisympäristö.....	9
3.3. Toimintakulttuuri	10
3.4. Opetusmenetelmät ja työtavat.....	10
4. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI	12
4.1. Yleinen tuki.....	13
4.2. Tehostettu tuki.....	14
4.3. Erityinen tuki.....	16
4.5. Yksilölliset suunnitelmat.....	18
4.5.1. Oppimissuunnitelma	19
4.5.2. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.....	21
5. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKIMUODOT	23
5.1. Opetusjärjestelyihin liittyvä tuki	23
5.1.1. Tukiopetus.....	23
5.1.2. Osa-aikainen erityisopetus	24
5.1.3. Erityisopetus.....	25
5.1.4. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen.....	26
5.1.5. Pidennetty oppivelvollisuus	27
5.1.6. Toiminta-alueittain opiskelu	28
5.2. Ohjauksellinen ja muu tuki	30
5.2.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö	30
5.2.2. Ohjauksen järjestäminen	31
5.2.3. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen	34
5.2.4. Perusopetusta tukeva muu toiminta	35
5.3. Joustavan perusopetuksen toiminta.....	36
5.4. Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen	38
5.4.1. Oppilashuolto	38
5.4.2. Turvallisuuden edistäminen	46
5.4.3. Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen.....	47
5.4.4. Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa.....	49
6. KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS	50
6.1. Maahanmuuttajien perusopetuksen lähtökohdat ja tavoitteet	50
6.2. Valmistava opetus	50
6.3. Suomi toisena kielenä opetussuunnitelma	50
6.3.1. Tavoitteet	51
6.3.2. Opetuksen järjestäminen	51
6.3.3. Oppisisällöt	51

6.3.4. Arviointi	53
6.4. Oppilaan oman äidinkielen opetus	55
6.5. Uskonnon opetus	55
6.6. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi	55
7. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT	56
7.1. Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet	56
7.1.1. Ihmisenä kasvaminen	56
7.1.2. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys	57
7.1.3. Viestintä ja mediataito	58
7.1.4. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys	59
7.1.5. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta	60
7.1.6. Turvallisuus ja liikenne	61
7.1.7. Ihminen ja teknologia	62
7.2. Äidinkielten ja toisen kotimaisen kielen opiskelu	63
7.3. Äidinkieli ja kirjallisuus	64
7.4. Toinen kotimainen kieli	88
7.5. Vieraat kielet	88
7.5.1. A1-kieli (englanti)	90
7.5.2. Ruotsi B-kielenä (B1)	101
7.5.3. Valinnaiset B2 -kielet	106
7.6. Matematiikka	116
7.7. Ympäristö- ja luonnontieto	163
7.8. Biologia ja maantieto	170
7.9. Fysiikka ja kemia	181
7.10. Terveystieto	191
7.11. Uskonto	195
7.12. Elämäkatsomustieto	211
7.13. Historia	220
7.14. Yhteiskuntaoppi	226
7.15. Musiikki	228
7.16. Kuvataide	236
7.17. Käsiyö	249
7.18. Liikunta	258
7.19. Kotitalous	280
7.20. Valinnaiset aineet	286
7.21. Oppilaanohjaus	291
8. OPPILAAN ARVIOINTI	295
8.1. Arviointi opintojen aikana	295
8.2. Päätösarviointi	299
8.3. Todistukset	300
9. TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIIKAN OPETUSKÄYTÖN STRATEGIA .	304
9.1. Lähtökohdat	304
9.1.1. Miksi tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön strategia laaditaan?	304
9.1.2. Käsitteiden määrittelyä	305
9.2. Nykytilan arviointi	305
9.2.1. Oppimisympäristö	305
9.2.2. Opettajien valmiudet	308
9.3. Visio 2005	310
9.4. Tavoitteet 2005	310
9.4.1. Opettajat	310
9.4.2. Oppilaat	311
9.4.3. Infrastrukturi	311
9.4.4. Tekninen ja pedagoginen tuki	311

9.5. Toimenpiteet ja resursointi.....	311
9.5.1. Opettajat	311
9.5.2. Oppilaat	312
9.5.3. Infrastrukturi	312
9.5.4. Tekninen ja pedagoginen tuki	312
LIITE 1. Perusopetuksen tuntijako.....	315
LIITE 2. Perusopetuksen tuntijako.....	316
LIITE 3. Kirjainmallit, numerot ja matemaattiset merkit	316
LIITE 4. Lukuvuositoludistukset 1-6 vuosiluokille	318
LIITE 5. Työskentelytaidot	328
LIITE 6. Käyttäytyminen	334
LIITE 7. Kieliluokan varustaminen (Sukolin suositus).....	335
LIITE 8. Kuvaus hyvästä kielten osaamisesta.....	336
LIITE 9. Vinkkipankki	339
LIITE 10. Päihdekasvatuksen työsuunnitelma	341
LIITE 11. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko	342
LIITE 12. Perusopetuksen tuen toimintakaavio.....	351

1. OPETUSSUUNNITELMA

(SISÄLLYSLUETTELO)

1.1. Opetussuunnitelman laatiminen

Kuntakohtainen osio on sitova, sisältäen menetelmävihjeitä ja suosituksia. Oppisisällöt on laadittu minimioppimäärien mukaan.

1.2. Opetussuunnitelmaan sisältyvät seikat

Koulukohtaisessa osiossa kuvataan ja tarkennetaan toimenpiteitä, joilla kuntakohtaisen osion määrittelemät tavoitteet toteutuvat.

Kuntakohtainen osio

- Arvot, toiminta-ajatus, yleiset kasvatus- ja oppimistavoitteet, opetuksen painotukset, oppimisympäristö
- Tuntijako

Opetuksen tavoitteet ja sisällöt oppiainekohtaisesti ja vuosiluokittain minimituntimäärän mukaisesti

- Oppimisen ja koulunkäynnin tuki
- Oppimisen ja koulunkäynnin tukimuodot
- Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluvien oppilaiden opetus
- Yhteistyö esiopetuksen ja muun opetuksen kanssa
- Oppilaan arviointi ja todistusohjat
- Tietostrategia
- Toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi

Koulukohtainen osio koulun lukuvuosisuunnitelmassa

- Tuntijako taito- ja taideaineissa
- Oppisisällöt minimituntimäärät ylittävissä oppiaineissa
- Opetuksen koulukohtaiset painotukset, eheyttäminen
- Oppimisympäristö / koulun toimintakulttuuri (järjestyssäännöt ym.)
- Tukiopetuksen / erityisopetuksen järjestäminen
- Yhteistyö kotien kanssa (muoto ja määrä), yhteistyö muiden tahojen kanssa
- Oppilaskerhot
- Oppilashuollon suunnitelma
- Ohjauksen järjestäminen koulun sisällä
- Oppimissuunnitelmat
- Koulun toiminnan arviointi, kehittäminen, ”oppiva koulu”
- 1.-6. luokkien valinnaisaineen opetussuunnitelma

2. OPETUKSEN JÄRJESTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

[\(SISÄLLYSLUETTELO\)](#)

2.1. Perusopetuksen arvopohja

- Ihmisoikeuksien kunnioitus
  - Avoimuus, suvaitsevaisuus, tasa-arvo, vastuullisuus
  - Ihmisoikeuksia määrittäviä keskeisiä asiakirjoja ovat YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus
- Kestävä kehitys
  - Luonnon ja kulttuurimaiseman arvostaminen ja säilyttäminen
- Suomalaisen kulttuuri-identiteetin rakentuminen
  - Suomalaisuuden ja raahelaisen kulttuuriperinnön arvostaminen
- Monikulttuurisuus
  - Suvaitsevaisuus
  - Monikulttuurisuuden ymmärtäminen lähtee erilaisuuden hyväksymisestä omassa lähiympäristössä

2.2. Perusopetuksen yleiset kasvatuksen ja opetuksen tavoitteet

- Oppilaan myönteisen minäkuvan ja terveen itsetunnon kehittäminen
- Oppilas omaksuu tietoja ja taitoja eri sisältöalueista ja aineryhmistä sivistyäkseen sekä saadakseen elämännäköisiä taitoja muuttuvassa yhteiskunnassa
- Oppilas saa valmiuksia jatkuvaan elinikäiseen oppimiseen
- Oppilas oppii tiedonhankintakeinoja ja tutustuu viestintäteknologiaan
- Oppilas oppii kriittistä ajattelua
- Oppilas oppii toisen huomioon ottamista, suvaitsevaisuutta ja vastuuntuntoisuutta
- Oppilas tutustuu kestävän kehityksen periaatteisiin, energian säästämiseen ja kierrätykseen
- Oppilas omaksuu terveellisiä elämäntapoja
- Oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteetti vahvistuu raahelaisen kulttuuriperinnön pohjalta

2.3. Perusopetuksen toiminta-ajatus

Perusopetuslain mukaan opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti ja siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.¹ Oppilaalla on lain mukaan oikeus työpäivinä saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä riittävää oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppilaalla on myös oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut.²

Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuu-

den tai muun henkilöön liittyvän syy perusteella³. Suomi on myös sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin, ohjelmiin ja julistuksiin, jotka edellyttävät opetuksen järjestämistä siten, että lasten ja nuorten oppiminen voidaan turvata yhteisessä koulussa⁴.

Opetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta koulupäivästä. Koulutyö järjestetään siten, että oppilaan hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle on mahdollisimman suotuisat edellytykset. Kouluyhteisön tulee olla turvallinen, ilmapiiriltään kunnioittava sekä ystävällinen. Oppimisympäristön turvallisuutta tai terveyttä vaarantaviin tekijöihin puututaan heti. Koulupäivän tulee rakenteellaan, sisällöillään ja toimintatavoillaan luoda mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn ja asioihin syventymiseen, yhdessä oppimiseen ja tekemiseen sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin.

1 Perusopetuslaki (628/1998) 3 § 2 mom. (477/2003), 3 § 3 mom. ja 29 § 1 mom.

2 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010), 31 § 1 mom. ja 31 a § 1 mom. (477/2003)

3 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

4 YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989, Salamancan julistus (Salamanca Statement) 1994, Luxemburgin peruskirja (The Charter of Luxemburg) 1996 ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus 2006

Perusopetus edistää kannustavaa vuorovaikutusta, yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Erityistä huomiota kiinnitetään oppilaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön. Osallisuuden kautta tuetaan oppimista, hyvinvointia sekä vastuulliseksi ihmiseksi ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista.

Oppilasta tukeva yhteisöllinen koulu arvostaa oppilaiden, opettajien, muiden kouluyhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Koulu tekee yhteistyötä esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan, muiden perusopetusta antavien koulujen, jatko-opintoja tarjoavien oppilaitosten, sosiaali- ja terveystoimen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

2.4. Perusopetuksen toiminta-ajatus

Raahen kaupungissa perusopetus muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden esiopetuksesta perusopetuksen päättövaiheeseen.

Opetuksessa korostuvat:

- Oppimisen ja työnteon ilo
- Yksilöllisyys
- Yhteistyössä oppiminen
- Kannustaminen ja kasvun tukeminen
- Leikinomaisuus erityisesti esi- ja alkuopetuksessa
- Toiminnalliset työtavat
- Kestävä kehitys
- Yhteistyö vanhempien kanssa

2.4.1. Yhteistyö esiopetuksen ja muun perusopetuksen kanssa

Lapsen oppimisen jatkuvuuden tukemiseksi tehdään yhteistyötä esi- ja muun perusopetuksen kanssa.

Yhteistyö voi sisältää:

- yhteisiä koulutuksia ja toiminnan yhteistä suunnittelua

- oppilaiden vierailuja esikouluun ja muihin luokkiin
- yhteisiä teemoja, retkiä ja muuta toimintaa
- siirtokeskusteluja opintopolun nivelvaiheissa
- opettajien tutustumista tuleviin oppilaisiinsa keväällä
- esikoulunopettajien vierailuja syksyllä alkuopetusluokassa
- oppilaiden tutustuminen tulevaan kouluunsa

Lapsen oppimisen kannalta on tärkeää, että opettaja saa tietoa lapsen aiemmasta oppimishistoriasta. Perusopetuksen nivelvaiheissa sekä oppilaan siirtyessä toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen tai aamu- tai iltapäivätoimintaan toimitetaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle.

3. OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

(SISÄLLYSLUETTELO)

3.1. Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelma on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jossa oppiminen ymmärretään yksilölliseksi ja yhteisölliseksi tietojen ja taitojen rakennusprosessiksi, jonka kautta syntyy kulttuurinen osallisuus. Oppiminen tapahtuu tavoitteellisena opiskeluna erilaisissa tilanteissa itsenäisesti, opettajan ohjauksessa sekä vuorovaikutuksessa opettajan ja vertaisryhmän kanssa. Opittavana on uuden tiedon lisäksi oppimis- ja työskentelytavat, jotka ovat elinikäisen oppimisen välineitä.

Oppiminen on seurausta oppilaan aktiivisesta ja tavoitteellisesta toiminnasta, jossa hän aiempien tietorakenteidensa pohjalta käsittelee ja tulkitsee opittavaa ainesta. Vaikka oppimisen yleiset periaatteet ovat kaikilla samat, oppiminen riippuu oppijan aiemmin rakentuneesta tiedosta, motivaatiosta sekä oppimis- ja työskentelytavoista. Yksilöllistä oppimista tukee aktiivisessa, vastavuoroisessa yhteistyössä tapahtuva oppiminen. Oppiminen on kaikissa muodoissa aktiivinen ja päämääräsuuntautunut, itsenäistä tai yhteistä ongelmanratkaisua sisältävä prosessi. Oppiminen on tilannesidonnaista, joten oppimisympäristön monipuolisuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Opittaessa avautuu uusia mahdollisuuksia ymmärtää kulttuuria ja kulttuurin sisältämiä merkityksiä sekä osallistua yhteiskunnan toimintaan.

3.2. Oppimisympäristö

Nykyinen oppimiskäsitys korostaa oppimisprosessia, jonka tavoitteena on elinikäinen oppiminen ja oppilaan oppimaan oppimistaitojen kehittyminen. Tämän vuoksi oppilasta aktivoivalla ja opiskeluun innostavalla oppimisympäristöllä on erityisen suuri merkitys.

Oppimisympäristö sisältää koulun fyysisen ja psyykkisen ympäristön. Fyysiseen ympäristöön kuuluvat ihmiset, koulurakennus opetustiloineen, piha ja lähiympäristö sekä opetusvälineet. Psyykkinen ympäristö sisältää opiskeluilmapiirin, työtavat ja koulun toimintakulttuurin.

Oppilaiden työskentelytilojen tulee olla turvallisia ja viihtyisiä ja niissä olevien kalusteiden tarkoituksenmukaisia. Pulpettien, tuolien, atk- ym. työtasojen pitää olla ergonomisesti oikein suunniteltu ja sopivankokoisia. Myös koulun piha-alue on oppimisympäristö, joten siellä on oltava tilaa ja välineitä turvalliseen ja monipuoliseen liikkumiseen ja leikkeihin. Käytettävien opetusvälineiden tulee olla monipuolisia, ehjiä ja ajanmukaisia, ja niitä tulee olla riittävästi. Oppilaalla on oltava saatavilla eritasoisia ja erilaisiin aihepiireihin liittyviä kirjoja, pelejä, havaintovälineitä ja opetusohjelmia, leikkivälineitä, askartelumateriaalia, liikuntavälineitä sekä ilmaisuun liittyviä välineitä, kuten esim. käsinukkeja, roolivaatteita ja naamareita. Osallisuus suomalaisessa tietoyhteiskunnassa edellyttää mahdollisuutta käyttää tietokoneita. Erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle tulee olla tarvittavat apuvälineet. Oman äidinkielen lisäksi oppilaalle voidaan tarjota mahdollisuus tutustua vieraseen kieleen jo 1. ja 2. luokalla.

Oppilaan yksilöllisen kehityksen kannalta on tärkeää, että opiskeluilmapiiri on jokaista oppilasta myönteisesti kannustava ja sekä itsenäiseen että ryhmässä tapahtuvaan opiskeluun innostava. Oma-toiminen tutkiminen, omien havaintojen ja päätelmien tekeminen, kokemusten vertaaminen ja niistä keskusteleminen vaativat aikaa ja kiireetöntä ilmapiiriä. Työtavoiksi valitaan oppilasta aktivoivia ja ongelmanratkaisukykyä kehittäviä menetelmiä, joissa huomioidaan myös oppilaiden erilaiset oppimistyyliä. Oppilas työskentelee vaihtelevasti yksin ja erikokoisissa ja erilaisissa ryhmissä. Leikkiä työtapana käytetään alkuopetuksessa edelleen paljon.

Ensimmäisen luokan syyslukukauden alussa voidaan järjestää ns. pehmeä lasku, jos se katsotaan tarpeelliseksi turvallisen opiskeluilmapiirin luomiseen opettajan ja oppilaiden tutustuessa toisiinsa pienessä ryhmässä.

Äidinkielen, matematiikan ja kädentaitojen tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää, että oppilas voi työskennellä ajoittain ryhmässä, jossa on enintään 14 oppilasta.

3.3. Toimintakulttuuri

Koulun toimintakulttuuri sisältää ne viralliset ja epäviralliset säännöt ja mallit, jotka ohjaavat koulun toimintaa. Niiden tulee perustua opetussuunnitelmassa määriteltyihin kasvatuksen ja opetuksen arvoihin ja tavoitteisiin. Koulun omassa lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan koulun toimenpiteitä ja keinoja opetuksen ja kasvatuksen tavoitteiden saavuttamiseksi, mm. opetuksen eheyttäminen ja painotukset, työtavat ja erityiset opetusjärjestelyt, koulun järjestyssäännöt, suunnitelma juhlista ja retkistä.

3.4. Opetusmenetelmät ja työtavat

Opetuksessa käytetään oppilaiden edellytykset huomioon ottavia, eri ikäkausiin sekä erilaisiin oppimistehtäviin ja -tilanteisiin soveltuvia menetelmiä ja monipuolisia työtapoja. Niiden avulla tuetaan ja ohjataan koko opetusryhmän ja yksittäisen oppilaan oppimista. Menetelmien ja työtapojen valinnalla luodaan sellaisia vuorovaikutteisen oppimisen sekä yhdessä ja yksin työskentelyn tilanteita, joissa oppilaat voivat kehittää oppimisen ja oman tulevaisuutensa kannalta tärkeitä taitoja. Näitä ovat mm. ajattelun ja ongelmanratkaisun, työskentelyn ja vuorovaikutuksen, itsetuntemuksen ja vastuullisuuden, osallistumisen ja vaikuttamisen sekä ilmaisun ja käden taidot. Työskentelyn tulee edistää monipuolisesti tieto- ja viestintätekniiikan sekä verkossa toimimisen taitoja. Menetelmien ja työtapojen tulee antaa mahdollisuuksia myös eri ikäkausille ominaiseen luovaan toimintaan, elämyksiin ja leikkiin.

Opettaja valitsee opetusmenetelmät ja suunnittelee työtavat vuorovaikutuksessa oppilaiden kanssa. Työtapojen valinnan perusteita ovat, että ne

- virittävät halun oppia
- ottavat huomioon oppimisen prosessuaalisen ja tavoitteellisen luonteen
- ottavat huomioon eri oppiaineiden ja oppiainekokonaisuuksien lähtökohdat ja tavoitteet
- aktivoivat työskentelemään tavoitteellisesti
- edistävät jäsenyteen tietorakenteen muodostumista sekä taitojen oppimista ja niissä harjaantumista
- kehittävät tiedon hankkimisen, soveltamisen ja arvioimisen taitoja
- tukevat oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oppimista
- edistävät sosiaalista joustavuutta, kykyä toimia rakentavassa yhteistyössä sekä vastuun kantamista toisista
- kehittävät valmiuksia ottaa vastuuta omasta oppimisesta, arvioida sitä sekä hankkia palautetta oman toiminnan reflektointia varten
- auttavat oppilasta tiedostamaan omaa oppimistaan sekä mahdollisuuksiaan vaikuttaa siihen.
- kehittävät oppilaan oppimisstrategioita ja taitoja soveltaa niitä uusissa tilanteissa

Opetuksen eriyttäminen on kaikkeen opetukseen kuuluva ensisijainen keino ottaa huomioon opetusryhmän tarpeet ja oppilaiden erilaisuus. Huomiota kiinnitetään eri oppilaille ominaisiin oppimistapoihin ja työskentelyn rytmiin, erilaisiin valmiuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin sekä itsetuntoon ja motivaatioon kytkeytyviin emotionaalisiin tarpeisiin. Tyttöjen ja poikien väliset sekä oppilaiden yksilölliset kehityserot ja taustat otetaan huomioon. Eriyttämisellä vaikutetaan oppimismotivaation.

Opetusta eriyttämällä oppilaille voidaan tuottaa sopivia haasteita ja onnistumisen kokemuksia sekä tarjota mahdollisuuksia kehittyä ja oppia omien vahvuuksien mukaisesti. Tällöin on tärkeää hyödyntää samassa opetusryhmässä olevien oppilaiden erilaista osaamista ja harrastuneisuutta.

Eriyttäminen edellyttää opettajalta kasvun ja oppimisen prosessien tuntemista, opetusryhmän toiminnan ja ilmapiirin sekä oppilaiden kehittymisen seurantaan ja oppimisen arviointia. Opettajien keskinäinen yhteistyö sekä yhteistyö huoltajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa tukee eriyttämistä.

Eriyttämisen kolme keskeistä ulottuvuutta liittyvät opiskelun laajuuden, syvyyden ja etenemisnopeuden vaihteluun. Eriyttäminen voi kohdistua muun muassa opetuksen sisältöihin, käytettäviin opetusmateriaaleihin ja -menetelmiin, työtapoihin sekä koulu- ja kotitehtävien määrään ja käytettävissä olevaan aikaan. Oppimisympäristöä ja työtapoja voidaan muokata esimerkiksi luomalla tilaisuuksia oppilaiden osallistumiseen, tarjoamalla valinnanmahdollisuuksia, säätelemällä tilankäyttöä, ryhmittelemällä oppilaita joustavasti ja hyödyntämällä koulun ulkopuolella tapahtuvia oppimistilanteita. Oppilasta ohjataan oppimaan itselleen parhaiten soveltuvalla tavalla. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaiden kiinnostuksen kohteet kytkemällä opittavat tiedot ja taidot oppilaille merkityksellisiin kokemuksiin ja toimintamuotoihin. Oppilaat voivat tarvita erilaisia mahdollisuuksia osaamisensa ja edistymisensä näyttämiseen ja hyötyvät aina yksilöllisestä palautteesta.

Kun opetusta toteutetaan yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa, oppilaiden ikä ja kehitysvaihe sekä eri vuosiluokkien tavoitteet ja omaleimaisuus tulee ottaa huomioon.

4. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI

(SISÄLLYSLUETTELO)

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä opetusryhmän että kunkin oppilaan vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Oppimisen ja koulunkäynnin tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä oppilaiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Opetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen.

Jokaisella oppilaalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Koulutyössä tulee ottaa huomioon monenlaiset oppijat ja oppimisen erilaiset lähtökohdat ja tavat sekä oppilaiden kulttuuristausta. Oppilaita kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita kehittymiselle ja annetaan onnistumista edistävää ohjausta ja tukea. Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. On tarpeen havaita sekä oppilaaseen että kouluun ja toimintaympäristöön liittyvät tekijät.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävää kasvun ja oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁵. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että oppilaan oikeus tukeen voi toteutua käytännössä, mm. määrittelemällä tuen tarpeen toteuttamiseen ja tuen toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako. Tuen tarpeen varhaiseksi havaitsemiseksi oppilaiden tarpeita tulee arvioida jatkuvasti ja aloittaa tuen antaminen riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää oppilaalle tehtyjen terveystarkastusten ja mahdollisten muiden arviointien tuloksia⁶. Tuen oikea-aikaisuus sekä tuen oikea taso ja muoto ovat ratkaisevia oppimisen ja kehityksen turvaamiseksi. Oppilaan saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukimuotoja käytetään sekä yksittäin että yhdessä toisiaan täydentävinä. Tukea annetaan niin kauan ja sen tasoisena kuin se on tarpeellista.

Koulun johdolla on vastuu tuen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä ratkaisuista ja niiden huomioon ottamisesta kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa. Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle ja oppilaalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan oppilaalle omassa koulussa erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä oppilaan siirtämistä toiseen opetusryhmään tai kouluun. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta lapsen siirtyessä päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle tai perusopetuksessa koulusta toiseen.

Tuki erityisissä tilanteissa

Oppilas saattaa tarvita tukea erityisissä tilanteissa, kuten sairauden yhteydessä tai vaikeassa elämäntilanteessa. Opetusta voidaan järjestää tällöin mm. sairaalaopetuksena ja koulukodeissa. Sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista⁷.

Koulukotiin sijoitetun oppilaan opetuksesta vastaa koulukodissa toimiva koulu, jos koulukodilla on opetuksen järjestämislupa. Oppilaan kotikunnalla on velvollisuus kotikuntakorvauksen maksamiseen sairaalakoulussa ja koulukotiopetuksessa olevista lapsista ja nuorista⁸. Muiden kodin ulkopuo-

lelle sijoitettujen lasten opetuksesta vastaa oppilaan asuinkunta⁹. Lastensuojelulain perusteella sijoitettujen osalta oppilaan kotikunnalle on säädetty velvollisuus maksaa kotikuntakorvaus¹⁰.

5 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

6 Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto säätelevä valtioneuvoston asetus) (380/2009) 9 §

7 Perusopetuslaki 4 § 3 mom.

8 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta (1704/2009) 41 § 1, 2, ja 4 mom.

9 Perusopetuslaki 4 § 1 mom. (1288/1999)

Kunta voi osoittaa oppilaan lähikouluksi sopimuksen mukaisesti oman kunnan koulun sijasta myös toisen kunnan koulun, sellaisen yksityisen yhteisön tai säätiön ylläpitämän koulun, jolla on opetuksen järjestämislupa, tai valtion koulun.

Jos oppilas opiskelee sellaisessa yksityisen opetuksen järjestäjän opetuksessa tai valtion koulussa, jossa ei anneta erityistä tukea, opetuksen järjestäjän tulee ilmoittaa erityistä tukea tarvitsevasta oppilaastaan oppilaan asuinkunnalle. Oppilaan asuinkunta päättää erityisen tuen antamisesta ja osoittaa oppilaan sellaiseen kouluun tai muuhun soveltuvaan paikkaan, jossa erityistä tukea annetaan.¹¹

Näissäkin tapauksissa oppilaalla on oikeus kaikkeen perusopetuslain ja opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen tukeen. Opetusta antava taho arvioi tuen tarpeen ja päättää tuesta edellä mainittujen normien mukaan.

10 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta 41 § 3 ja 4 mom.

11 Perusopetuslaki 17 § 5 mom. (642/2010)

4.1. Yleinen tuki

Laadukas opetus sekä mahdollisuus saada ohjausta ja tukea oppimiseen ja koulunkäyntiin kaikkina työpäivinä on jokaisen oppilaan oikeus. Koulutyössä tulee ottaa huomioon kaikkien oppilaiden edellytykset ja tarpeet. Koulun toimintatapoja ja -kulttuuria kehitetään niin, että yhteistyötä ja yhdessä tapahtuvaa oppimista voidaan hyödyntää ja oppilaiden erilaisuus voidaan kohdata mahdollisimman hyvin. Välittäminen, huolenpito ja myönteinen ilmapiiri kouluyhteisössä edistävät oppilaan kehitystä ja tukevat hyvää oppimista.

Opettajalla on vastuu opetusryhmän ja sen jokaisen oppilaan erilaisten lähtökohtien ja tarpeiden huomioonottamisesta opetuksessa. Yhteistyö huoltajien, toisten opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden kanssa edesauttaa tässä onnistumista. Opettajan tehtävänä on ohjata ryhmää toimimaan niin, että sen sisäinen vuorovaikutus edistää oppimista. Opettaja ohjaa oppilaita tunnistamaan omat voimavaransa, oppimiseen liittyvät vahvuutensa ja kehityshaasteensa.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilaan oppimisen valmiuksiin ja mahdollisuuteen ottaa vastuuta omasta opiskelusta, sen suunnittelusta, tavoitteenasettelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Oppilaiden itsetuntoa, opiskelumotivaatiota sekä oppimaan oppimisen taitoja vahvistetaan kaikissa opiskelutilanteissa ja oppiaineissa.

Opetustyöhön sisältyy myös ohjauksellisia ja oppilashuollollisia tehtäviä. Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa oppilaan ja huoltajan kanssa.

Oppimisessa ja koulunkäynnissä ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan opetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja opetusryhmiä joustavasti muuntelemalla.

Yhdysluokkaopetuksessa näiden järjestelyjen merkitys korostuu. Koulu käyttää erityisesti tukiope-
tusta, sen lisäksi voidaan käyttää myös oppimissuunnitelmaa, osa-aikaista erityisopetusta tai avusta-
jan työpanosta keinoina vastata opetusryhmän tai yksittäisten oppilaiden tuen tarpeisiin jo ennen
tehostetun tuen vaiheeseen siirtymistä.

Oppilaan hyvinvointiin ja oppimismotivaatioon voidaan vaikuttaa myös koulun kerhotoiminnan ja
aamu- ja iltapäivätoiminnan avulla, mikäli opetuksenjärjestäjä niitä tarjoaa. Suunnittelemalla ne
osaksi oppilaan päivää voidaan lisätä myös turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksia.

Yleisen tuen tavoitteena on auttaa oppilasta selviytymään yleisopetuksen oppimäärästä. Yleinen tu-
ki järjestetään yleensä oppilaan lähikoulussa mm. seuraavin tukitoimin:

- yhteistyö huoltajien kanssa (ks. 5.2.1)
- eriyttäminen
- opettajien yhteistyö
- opetusryhmien joustava muuntelu
- samanaikaisopetus
- tukiopeus
- osa-aikainen erityisopetus
- läksytuki
- avustajan tuki
- oppimisympäristön suunnittelu
- apuvälineet
- ohjaus- ja tukipalvelut
- yhteistyö eri toimijoiden kesken
- oppilashuollollinen ja ohjauksellinen tuki
- kerhotoiminta
- aamu- ja iltapäivätoiminta

Yleistä tukea suunniteltaessa voidaan käyttää apuna yleisen tuen listaa (ks. Tehostetun ja erityisen
tuen toimintaperiaatteet). Mikäli oppilas tarvitsee useampia tukitoimia, hänelle on hyvä laatia op-
pimissuunnitelma. Yleisten tukitoimien toteuttaminen on edellytys tehostettuun tukeen siirtymiselle.

*Oppilasta koskevissa asioissa yhteistyötä tehdään tiiviisti vanhempien, erityisopettajan, kouluku-
raattorin, koulupsykologin ja kouluterveydenhoitajan kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat pu-
he- ja toimintaterapeutit, perheneuvola, lastensuojelu, päihdepalvelut (Langin keskus/Nuorten talo),
aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävät tahot (4H ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto) ja Oulun
Yliopistollinen sairaala. Koulunkäynnin nivelvaiheissa tehdään yhteistyötä lähettävän ja vastaanot-
tavan tahon kanssa.*

4.2. Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikai-
sesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle
tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti¹².

*Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä. Oppilaan opettajan tehtävänä on yh-
teistyössä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa tehdä aloite tehostettuun tukeen siirtymisestä (ks. Pe-
rusopetuksen tuen toimintakaavio LIITE). Mikäli tarve todetaan, opettaja tekee pedagogisen arvion
oppilaasta.*

Tehostettu tuki suunnitellaan yksittäistä oppilasta varten kokonaisuutena. Se on *luonteeltaan vah-
vempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki*. Tehostetun tuen avulla tuetaan suunnitelmallisesti

oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä ja tuen tehtävänä on ehkäistä ongelmien kasvamista, monimuotoistumista ja kasautumista.

Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia perusopetuksen tukimuotoja, lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta, joka kuvataan luvussa 5.1.3. *Tehostetun tuen vaiheessa oppiaineiden oppimääriä ei voida yksilöllistää.* Sen sijaan osa-aikaisen erityisopetuksen, opintojen yksilöllisen ohjauksen ja joustavien opetusryhmien käytön sekä kodin kanssa tehtävän yhteistyön (esim. säännölliset seurantakeskustelut, sovittu vastuunjako oppilaan asioista, läksytuesta sopiminen) merkitys korostuu. Myös oppilashuollon osuutta oppilaan hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan. Esimerkiksi koulukuraattorin ja koulupsykologin kanssa voidaan sopia selkeä tehtäväjako kunkin oman työtehtävän puitteissa. Tuki tulee järjestää laadultaan ja määrältään oppilaan kehitystason ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. On tärkeää huolehtia oppilaan mahdollisuuksista saada onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä sekä tukea oppilaan myönteistä käsitystä itsestään ja koulutyöstä.

12 Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Oppilaan oppimista ja koulunkäyntiä tulee seurata ja arvioida säännöllisesti tehostetun tuen aikana. Mikäli oppilaan tilanteessa tapahtuu muutoksia, oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan oppilaan tuen tarvetta.

Tehostetun tuen tavoitteena on auttaa oppilasta selviytymään koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista niin, että palaaminen yleiseen tukeen olisi mahdollista. Tehostettu tuki voi jatkua tarvittaessa koko perusopetuksen ajan. Mikäli pitkäaikainenkaan tehostettu tuki ei riitä, voidaan harkita oppilaan siirtämistä erityiseen tukeen.

Tehostettu tuki järjestetään yleensä oppilaan lähikoulussa yleisopetuksen luokassa. Tehostetun tuen järjestämis- ja toimintatapoja ovat yleisen tuen tukimuotojen lisäksi mm:

- säännöllinen osa-aikainen erityisopetus
- lisääntyneet avustajapalvelut
- oppilashuollon tehokas tuki
- moniammatillisen verkoston tuki
- yksilöllinen oppilaanohjaus
- tehostunut yhteistyö huoltajien kanssa
- opetuksen järjestäminen osittain pienryhmässä

Raahessa on erilaisia opetusryhmiä, joiden toiminta on suunniteltu palvelemaan erityisen hyvin tehostettua tukea tarvitsevia oppilaita:

- Oppilas voi hakeutua opiskelemaan 7.-9.-luokille JOPO-ryhmään (ks. 5.3.). Joustavan perusopetuksen oppilas voi saada tarvitsemaansa yleistä tai tehostettua tukea.
- Ne koululuykkäyslapset, joiden oletetaan aloittavan perusopetus1.-luokalla yleisopetuksen ryhmässä, voivat hakeutua Starttiluokalle. Starttiluokassa opetus järjestetään pienessä ryhmässä ja kaikille oppilaille tehdään oppimissuunnitelma.

Tehostetussa tuessa oppilaalle on laadittava oppimissuunnitelma (ks. 4.5.1.), jonka opettajat laativat yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.

Oppilasta koskevissa asioissa yhteistyötä tehdään tiiviisti vanhempien, erityisopettajan, koulukuraattorin, koulupsykologin ja kouluterveydenhoitajan kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat puhe- ja toimintaterapeutit, perheneuvola, lastensuojelu, päihdepalvelut (Langin keskus/Nuorten talo), aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestävät tahot (4H ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto) ja Oulun

Yliopistollinen sairaala. Koulunkäynnin nivelvaiheissa tehdään yhteistyötä lähettävän ja vastaanottavan tahon kanssa.

Pedagoginen arvio tehostettua tukea varten

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Pedagogisessa arviossa kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena
- oppilaan saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksista
- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea

Oppilaan opettaja tai opettajat yhdessä laativat kirjallisen pedagogisen arvion (ks. Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteet).

Tarvittaessa, ja etenkin silloin kun kyse on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvistä ongelmista, arvion laatimisessa käytetään myös muita asiantuntijoita. *Yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa* on tärkeää sekä tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagoginen arvio käydään läpi huoltajan tai huoltajien kanssa. Pedagogisen arvion laatimisessa hyödynnetään oppilaalle jo mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa oppilaan siirtyminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä tai muulla tavalla järjestettävässä moniammatillisessa oppilashuoltotyössä siten kuin yksittäisen oppilaan asian käsittelystä säädetään¹³. Käsittelyyn tulee osallistua vähintään kahden eri ammattiryhmän edustaja, jotta moniammatillisuus toteutuu (esim. opettaja ja koulukuraattori tai opettaja ja terveydenhoitaja). Tämän käsittelyn jälkeen oppilaalle annettava tehostettu tuki kirjataan oppilaalle laadittavaan oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma käsitellään tarkemmin luvussa 4.5.1.

13 Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)

4.3. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muilla tukitoimilla. *Yhdenkin oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää, että oppilas on saanut yleistä ja tehostettua tukea. Oppimäärän yksilöllistäminen edellyttää erityisen tuen päätöstä.* Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista perusopetuksen tukimuodoista¹⁴. Käytettävissä ovat perusopetuksen kaikki tukimuodot.

Erityinen tuki järjestetään oppilaalle ensisijaisesti oppilaan lähikoulussa. Mikäli tämä ei ole oppilaan kannalta tarkoituksenmukaista, voidaan opetus järjestää sopivassa pienryhmässä tai muulla sopivalla tavalla (ks. 5.1.3).

Erityisen tuen tehtävänä on tarjota oppilaalle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukea niin, että oppilas voi suorittaa oppivelvollisuutensa ja saa pohjan opintojen jatkamiselle peruskoulun jälkeen. Oppilaan itsetuntoa ja opiskelumotivaatiota vahvistetaan ja häntä kannustetaan ottamaan edellytyksensä puitteissa vastuuta opiskelustaan.

Erityisen tuen antamiseksi opetustoimenjohtajan tulee tehdä kirjallinen päätös, jota tarkistetaan ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä¹⁵ ja aina oppi-

laan tuen tarpeen muuttuessa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti¹⁶. Erityisen tuen aloittamisesta, jatkamisesta ja takaisin tehostettuun tukeen siirtymisestä tulee tehdä uusi hallintolain mukainen päätös, jonka opetustoimenjohtaja tekee (ks. Perusopetuksen tuen toimintakaavio **LIITE**). Oppilaan oikeusturvan ja opetuksen järjestämisen kannalta merkittävät asiat päätetään erityistä tukea koskevassa päätöksessä.

Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää:

- oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä
- mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut tarvittavat palvelut
- tarvittaessa oppilaan opetuksen poikkeava järjestäminen¹⁷(esim. yksilöllistetyt oppiaineet, vapautus jonkin oppiaineen opiskelusta, toiminta-alueittain opiskelu).

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista taikka esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että oppilaan opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten¹⁸. Jos erityisen tuen päätös tehdään perusopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua oppilaan tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Erityisen tuen järjestämis- ja toimintatapoja ovat yleisen ja tehostetun tuen tukimuotojen lisäksi mm:

- on laadittava HOJKS
- opetuksen järjestäminen osittain tai kokonaan pienryhmässä
- yhden tai useamman oppiaineen yksilöllistäminen
- opetuksen poikkeava järjestäminen
- korostunut oppilashuollon tuki

14 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

15 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642 /2010)

16 Hallintolaki (434/2003)

17 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

18 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

15

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä rehtorin/koulunjohtajan on kuultava *oppilasta* ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.¹⁹ Sen tekemiseen tarvittava lomake ja siihen liityvä Erityisen tuen päätöksen valmistelu-lomake löytyvät Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteista.

Pedagogisen selvityksen laatimista varten rehtori / koulunjohtaja hankkii

- oppilaan opetuksesta vastaavilta opettajilta selvityksen oppilaan oppimisen etenemisestä
- moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä, tehdyn selvityksen oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta

Selvitysten perusteella rehtori/koulunjohtaja tekee arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Näiden kahden selvityksen ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.²⁰

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tilanne kokonaisuutena
- oppilaan saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksista
- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä oppilasta tulisi tukea
- perusteltu arvio siitä, tarvitseeko oppilas yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyt oppimäärän

Tukijärjestelyt voivat sisältää mm. opetus- ja ohjaushenkilöstöön, oppilashuoltoon, avustajiin ja muihin tarvittaviin palveluihin, opetusmenetelmiin ja työtapoihin, opiskelumenetelmiin sekä materiaaleihin ja välineisiin liittyviä tekijöitä. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään oppilaasta aiemmin laadittua pedagogista arviota ja oppilaan oppimissuunnitelmaa. Mikäli oppilaalla on kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

19 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010) ja Hallintolaki 34, 35 ja 36 §
 20 Perusopetuslaki 17§ 3 mom. (642/2010)

16

Erityisen tuen tarpeellisuus tulee tarkistaa lain edellyttämässä vaiheissa sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa. Tarkistamista varten oppilaasta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli tarpeen todetaan jatkuvan, erityisen tuen jatkamisesta tehdään päätös. Mikäli katsotaan, että oppilas ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin oppilas siirtyy saamaan tehostettua tukea. Nämä päätökset tekee opetustoimenjohtaja pedagogisen selvityksen ja Erityisen tuen päätöksen valmistelu-lomakkeen pohjalta (ks. Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteet).

4.5. Yksilölliset suunnitelmat

4.5.1. Oppimissuunnitelma

Oppimissuunnitelma on suunnitelma oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin etenemisestä ja siinä tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä oppilaan tarvitsemasta tuesta. Se on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. Sitä voidaan tarvittaessa käyttää osana yleistä tukea ja sitä tulee käyttää tehostetun tuen aikana.²³

Oppimissuunnitelman tavoitteena on turvata oppilaalle hyvät edellytykset edetä opinnoissaan. Suunnitelma lisää opettajien tietoisuutta oppilaan tilanteesta ja helpottaa siten kunkin opettajan oman työn suunnittelua ja opettajien keskinäistä sekä kodin kanssa tehtävää yhteistyötä. Oppimissuunnitelmasta huoltaja saa itselleen tietoa ja voi siten paremmin tukea lastaan. Suunnitelman tarkoituksena on myös, että oppilas oppii vähitellen ottamaan vastuuta opiskelustaan ja saa oppimiseensa enemmän tavoitteellisuutta. Suunnitelma antaa pohjan oppilaan edistymisen arvioinnille. Oppimissuunnitelman avulla ei kuitenkaan oppiaineen oppimäärää voida yksilöllistää. *Oppimäärän yksilöllistäminen vaatii erityisen tuen päätöksen.*

Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelman laativat opettajat yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Oppilaan osuus suunnittelussa kasvaa siirtäessä perusopetuksen ylemmille luokille.

22 Kuntalaki (365/1995) 14 §

23 Perusopetuslaki 16 a § (642/2010)

Tehostettua tukea varten laadittavan *oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot* sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- oppilaan oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin sekä koulunkäyntiin liittyvät tavoitteet
- opiskelun erityiset painoalueet eri oppiaineissa
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Oppimissuunnitelman tekoa ja seurantaa varten on laadittu omat lomakkeet (ks. Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteet). Oppimissuunnitelman seuranta toteutetaan vähintään puolen vuoden välein.

Suunnitelman laadinnassa hyödynnetään oppilaalle mahdollisesti osana yleistä tukea laadittua oppimissuunnitelmaa sekä pedagogista arviota ja sen yhteydessä kerättyä tietoa. Mikäli oppilaalle on laadittu kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla. Ensimmäisen luokan oppilaiden oppimissuunnitelma voi rakentua lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman pohjalle, jos sellainen on tehty.

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Oppimissuunnitelmaan ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.

Opetussuunnitelmassa voidaan päättää, että eri oppiaineiden opinnoissa voidaan edetä vuosiluokkiin jaetun oppimäärän sijasta oppilaan oman opinto-ohjelman mukaisesti²⁴. Jos tällainen hallintopäätös tehdään yksittäisen oppilaan kohdalla, tulee hänelle laatia oppimissuunnitelma. Siinä on mainittava opintokokonaisuudet, jotka sisältyvät oppilaan opinto-ohjelmaan, ja määriteltävä niiden suorittamisjärjestys, aikataulu sekä mahdolliset erityistavoitteet.

24 Perusopetusasetus (852/1998) 11 § 3 mom.

19

Oppilaan opiskelu voidaan järjestää erityisin opetusjärjestelyin, jos oppilaalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan perusopetuksen oppimäärää vastaavat tiedot ja taidot, jos perusopetuksen oppimäärän suorittaminen olisi oppilaalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta tai se on perusteltua oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä²⁵. Erityisistä opetusjärjestelyistä tulee tehdä hallintopäätös, minkä jälkeen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma.

Perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien oppilas voidaan ottaa joustavan perusopetuksen toimintaan²⁶, minkä jälkeen hänelle tulee laatia oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostetun tuen aikana laadittava oppimissuunnitelma. Lisäksi siinä kuvataan oppilaan joustavan perusopetuksen järjestäminen koulussa ja muissa oppimisympäristöissä.

Oppimissuunnitelma osana yleistä tukea

Jokaiselle oppilaalle voidaan laatia oppimissuunnitelma. Oppimissuunnitelman laatii opettaja(t) yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa. Oppimissuunnitelma sisältää soveltuvin osin samoja osa-alueita kuin tehostettua tukea varten laadittava oppimissuunnitelma. Oppilasta varten pohditut tavoitteet ja tukitoimet hyödyttävät oppilaan oppimista ja kasvua. Oppilaan opiskelua voidaan myös syventää ja laajentaa oppimissuunnitelman avulla, silloin kun se on perusteltua *oppilaan valmiuksien kannalta*.

Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää osana yleistä tukea mm:

- maahanmuuttajataustaisen oppilaan opetusta suunniteltaessa
- sairauden tai tapaturman aiheuttaessa pidemmän poissaolon koulusta
- oppilaan opiskelun eriyttämisen suunnittelussa
- koulusta määräaikaisesti erotetun oppilaan opetusta suunniteltaessa
- järjestettäessä oppilaan opiskelu erityisin oppimisjärjestelyin (hallintopäätös)
- oppilaan opiskellessa oman opinto-ohjelman mukaisesti (hallintopäätös)
- oppilaan opiskellessa joustavassa perusopetuksessa (aina)

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti. Oppilaalle järjestettävä tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan.²⁷ *Oppimissuunnitelma laaditaan aina oppilaalle, joka saa tehostettua tukea.* Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä oppilaan ja huoltajan sekä tarvittaessa oppilaan muun laillisen edustajan kanssa²⁸. Tehostetun tuen vaiheessa opiskelun ja tukitoimien järjestelmällinen suunnittelu tukee oppilaan oppimista, kasvua ja kehitystä.

25 Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

26 Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009).

Erityinen tuki

Oppilaalle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan oppimissuunnitelman sijasta henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

4.5.2. Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi oppilaalle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.²⁹

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva kirjallinen, pedagoginen asiakirja. *Erityisopettaja ja oppilaan opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä.* Erityisopettaja toimii aloitteentekijänä HOJKS:n tekemisessä ja päivittämisessä. Tarvittavilta osin se valmistellaan moniammatillisena yhteistyönä.

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti oppilaan yksilöllistä oppimis- ja kasvuprosessia. HOJKS on oppilaan oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvä tavoitesuunnitelma sekä suunnitelma opetuksen sisällöistä, pedagogisista menetelmistä ja muista tarvittavista tukitoimista.

HOJKS:n tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin oppilaan opetuksen ja tukitoimien järjestäminen edellyttää:

- oppilaan oppimisvalmiudet sekä oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät erityistarpeet
- oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin yleiset tavoitteet
29 Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)
- oppiaineet ja aineryhmät sekä valinnaiset opinnot, joita oppilas opiskelee sekä oppiaineiden vuosiviikkotuntimäärät
- opiskelun erityiset painoalueet niissä oppiaineissa, joissa oppilaalla on yleinen oppimäärä
- oppilaan muuhun kehitykseen, kuten sosioemotionaalisiin tai motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi
- pedagogiset ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, opiskelustrategiat, työskentelytavat, kommunikointitavat, erityiset apuvälineet, oppimateriaalit ja muu tuki
- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen oppimisympäristöön liittyvät, oppilashuollolliset, ohjaukselliset tai muut ratkaisut
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisten tulkitsemis- ja avustajapalveluiden, muiden opetuspalveluiden sekä tuki- ja kuntoutuspalveluiden järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- kuvaus oppilaan opetuksen järjestämisestä muun opetuksen yhteydessä ja/tai erityisopetuksen ryhmässä
- kuvaus siitä, miten ja millä oppitunneilla erityisopetuksen ryhmässä pääsääntöisesti opiskeleva oppilas opiskelee yleisopetuksen ryhmässä
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastualueet

- kuvaus oppilaan koulukuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan oppilaan ohjauksesta ja valvonnasta
- oppilaan mahdollinen osallistuminen aamu- ja iltapäivätoimintaan ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- yhteistyön toteuttaminen oppilaan ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Mikäli oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- luettelo niistä oppiaineista, joissa oppilaalla on yksilöllistetty oppimäärä sekä näiden oppiaineiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi niissä oppiaineissa, joissa oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan

Mikäli oppilas opiskelee toiminta-alueittain, HOJKSiin kirjataan edellä mainittujen yleisten kohtien lisäksi

- kuvaus toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan yksilöllisistä tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä toiminta-alueittain
- edistymisen seuranta ja arviointi, oppilaan mahdollisuus osoittaa osaamisensa eri tavoin, arviointitavat ja ajankohdat sekä oppilaan itsearviointi toiminta-alueittain

HOJKS:n tekoa ja seuranta varten on laadittu omat lomakkeet (ks. **Tehostetun ja erityisen tuen toimintaperiaatteet** LINKKI). Rehtori / koulunjohtaja tarkistaa ja hyväksyy tehdyn HOJKS:n. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään oppilaalle osana tehostettua tukea tehtyä oppimissuunnitelmaa sekä pedagogista selvitystä ja sen yhteydessä kerättyä tietoa. Mikäli oppilaalle on laadittu kuntoutussuunnitelma, myös sitä voidaan hyödyntää huoltajan luvalla.

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKS-asiakirjaan voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat. *HOJKSiin ei voi hakea muutosta valittamalla eikä muilla muutoksenhakukeinoilla.*

Suunnitelma tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, oppilaan tarpeiden mukaiseksi³⁰. Henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa muutetaan aina oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Kokemukset käytetyistä opetusjärjestelyistä, toimintatavoista ja tukipalveluista voidaan kirjata HOJKSiin, ja hyödyntää tätä tietoa suunnitelman toteutumista arvioitaessa. Jos oppilas siirtyy tehostetun tuen piiriin, hänelle laaditaan oppimissuunnitelma.

5. OPPIMISEN JA KOULUNKÄYNNIN TUKIMUODOT

[\(SISÄLLYSLUETTELO\)](#)

5.1. Opetusjärjestelyihin liittyvä tuki

5.1.1. Tukiopetus

Oppilaalla, joka on tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan tai muutoin tarvitsee *oppimisessaan lyhytaikaista tukea, on oikeus saada tukiopetusta*³¹. Tukiopetus tulee aloittaa heti, kun oppimiseen liittyvät vaikeudet on havaittu, jotta oppilas ei jäisi pysyvästi jälkeen opinnoissaan. Tukiopetuksella voidaan myös ehkäistä vaikeuksia ennakolta. *Tukiopetusta tulee järjestää niin usein ja niin laajasti kuin oppilaan suoriutumisen kannalta on tarpeen.* Tukiopetusta voidaan antaa tuen kaikilla tasoilla.

Koulun johtajan tai rehtorin tulee suunnitella koulutyö siten, että jokaisella oppilaalla on tukiopetusta tarvitessaan mahdollisuus osallistua siihen. Tähän tulee varata riittävästi resursseja. Tukiopetusta annetaan joko oppilaan työjärjestyksen mukaisten, sellaisten *oppituntien aikana*, joihin tuen tarve liittyy, tai *oppituntien ulkopuolella*. Sitä voidaan antaa samanaikaisopetuksena oppilaan tavallisessa opetusryhmässä, pienryhmässä tai täysin yksilöllisesti. Myös erilaisia joustavia ryhmittelyjä voidaan käyttää tukiopetuksen toteuttamisessa oppituntien aikana.

Tukiopetus on eriyttämisen muoto, jolle ovat ominaisia yksilöllisesti suunnitellut tehtävät, ajankäyttö ja ohjaus. Tukiopetuksen järjestämisessä tulee käyttää monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja, joiden avulla voidaan löytää uusia tapoja lähestyä opittavaa asiaa.

31 Perusopetuslaki 16 § 1 mom. (642/2010)

Aloitteen tukiopetuksen antamisesta oppilaalle tekee ensisijaisesti opettaja. Tukiopetusta on pyrittävä järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Heille annetaan tietoa tukiopetuksen toteuttamistavoista ja merkityksestä oppimiselle ja koulunkäynnille esim. koulun lukuvoositiedotteessa ja vanhempainilloissa. Tukiopetusta antaa opettaja. Tukiopetusta antava opettaja myös tiedottaa siitä huoltajille. Huoltajien kanssa voidaan sopia myös kotona tehtävistä lisätehtävistä.

Tukiopetus yleisen tuen aikana

Jokaisen opettajan tehtävänä on seurata oppilaan oppimista ja kasvua sekä mahdollista tuen tarpeen ilmenemistä. Tuen tarve voi johtua poissaoloista tai tilapäisistä oppimiseen tai koulunkäyntiin liittyvistä vaikeuksista.

Tukiopetus tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan yleisen tuen aikana annetun tukiopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tukiopetuksen tarve jatkossa. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsema tukiopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen. Tukiopetuksella voidaan edelleen vastata esimerkiksi poissaoloista johtuviin tilapäisiin tuen tarpeisiin.

Tukiopetus erityisen tuen aikana

Ennen erityisen tuen päätöstä, osana pedagogista selvitystä, arvioidaan tehostetun tuen aikana annettun tukiovetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tukiovetuksen tarve jatkossa. Erityisen tuen alkaessa oppilaan tarvitsema tukiovetus, sen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin. Tukiovetuksella voidaan edelleen vastata esimerkiksi poissaoloista johtuviin tilapäisiin tuen tarpeisiin.

5.1.2. Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalla, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun opetuksen ohessa³². Osa-aikaisella erityisopetuksella voidaan parantaa oppilaan oppimisedellytyksiä ja ehkäistä oppimisen eri alueisiin liittyvien ongelmien kasvua. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan esimerkiksi oppilaille, joilla on kielellisiä tai matemaattisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, oppimisvaikeuksia yksittäisissä oppiaineissa, vaikeuksia opiskelutaidoissa, sosiaalisissa taidoissa tai koulunkäynnissä. Luokan/aineenopettajan tulee ohjata oppilas osa-aikaiseen erityisopetukseen vaikeuksien ilmetessä. Myös vanhemmat voivat olla yhteydessä erityisopettajaan lapsen koulunkäyntiin liittyvissä huolenaiheissa. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia, että osa-aikaista erityisopetusta varten on tarvittavaa ja riittävää erityispedagogista osaamista. Osa-aikaista erityisopetusta antaa erityisopettaja.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään oppilaan saamaan muuhun opetukseen. Osa-aikainen erityisopetus suunnitellaan ja oppilaan oppimista arvioidaan opettajien yhteistyönä.

32 Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla tuen tasoilla. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista tiedotetaan esim. koulun lukuvuosittiedotteessa oppilaille ja huoltajille. Osa-aikainen erityisopetus pyritään järjestämään yhteisymmärryksessä oppilaan ja huoltajan kanssa. Huoltajan tuki opetuksen onnistuneessa toteuttamisessa on keskeinen. Osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämisen suunnittelussa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös oppilashuollon palveluista vastaavien kanssa.

Osa-aikainen erityisopetus osana yleistä tukea

Osa-aikaisen erityisopetuksen avulla voidaan vahvistaa oppimiseen tarvittavia perustaitoja. Oppilaan oppimisen vaikeuksiin vaikuttavia tekijöitä tulee arvioida ja oppilaan tulee saada tarvitessaan osa-aikaista erityisopetusta. Aineen/luokanopettaja tiedottaa asiasta huoltajille.

Osa-aikainen erityisopetus tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana osa-aikaisen erityisopetuksen merkitys tukimuotona yleensä vahvistuu. Osa-aikainen erityisopetus on säännöllistä, jatkuvaa ja suunnitelmallista. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan yleisen tuen aikana saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen jatkossa. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen. Erityisopettaja tiedottaa huoltajille säännöllisestä erityisopetuksesta.

Osa-aikainen erityisopetus erityisen tuen aikana

Oppilas voi saada osa-aikaista erityisopetusta myös erityisen tuen aikana riippumatta siitä opiskeleeko hän yleisopetuksen ryhmässä tai erityisryhmässä. Oppilaan aiemmin saaman osa-aikaisen erityisopetuksen riittävyys ja vaikutus sekä tarve osa-aikaiseen erityisopetukseen arvioidaan osana pe-

dagogista selvitystä. Oppilaan tarvitsema osa-aikainen erityisopetus, sen tavoitteet ja järjestäminen kirjataan HOJKSiin.

5.1.3. Erityisopetus

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta³³. Erityisopetus on erityisen tuen keskeinen pedagoginen osa-alue ja sen tehtävänä on tukea oppilaan oppimista. Sellaisen oppilaan, jolle on tehty erityisen tuen päätös, opetus ja muu tuki annetaan hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. HOJKS on erityisen tuen päätöksen suunnitelmallista toimeenpanoa ohjaava pedagoginen asiakirja. Siinä ratkaistaan erityisopetuksen järjestämiseen liittyvät seikat ja opetuksen keskeiset tavoitteet, sisällöt sekä oppimisympäristöön ja opetusmenetelmiin liittyvät tekijät siten kuin HOJKSin laatimisen yhteydessä luvussa 4.5.2 on ohjeistettu. Rehtori/koulunjohtaja valvoo, että oppilaille suunniteltu tuki toteutuu.

Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Oppilaan opetus järjestetään lähikoulussa yleisopetuksen ryhmässä niin kauan kuin se on oppilaan edun mukaista. Siirto erityisryhmiin harkitaan tapauskohtaisesti siten, että otetaan huomioon tukea tarvitsevan oppilaan tarpeet ja opetuksellinen kokonaistilanne. Integrointia eri oppilasryhmien välillä voidaan toteuttaa, jos se on oppilaan edellytysten ja opetuksessa käytettävän työskentelytavan takia perusteltua eikä vaaranna kenenkään ryhmässä opiskelevien oppilaiden tavoitteiden saavuttamista.

Pedagogista selvitystä tehtäessä määritellään oppilaille sopivin opetusryhmä moniammatillisesti ja huoltajia ja oppilasta kuullen. Rehtorin/erityisopettajan tulee olla yhteydessä vastaanottavaan ryhmään ennen päätöksen tekoa. Erityisopetuksen koordinaattori osallistuu päätöksen tekoon. Opetustoimenjohtaja tekee asiasta päätöksen.

Oppilaat ohjautuvat erityisryhmiin seuraavasti:

- erityisluokat oppilaille, joiden pääasiallisena ongelmana ovat laaja-alaiset oppimisvaikeudet (useita oppiaineita yksilöllistetty)
- erityisluokka pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille
- erityisluokka vaikeimmin kehitysvammaisille
- minijopo-ryhmä: oppilaat, joiden pääasiallisena ongelmana on haasteellinen käytös

Erityisopetuksessa voidaan poiketa oppiaineista ja niitä koskevasta valtakunnallisesta tuntijaosta sen mukaan kuin erityistä tukea koskevassa päätöksessä määrätään (ks. 5.1.4)³⁴. Opetusryhmiä muodostettaessa tulee ottaa huomioon, että kaikki oppilaat voivat saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet³⁵. Opetusryhmien muodostamisesta säädetään tarkemmin perusopetusasetuksessa³⁶. Ryhmäkoot määräytyvät seuraavasti:

- erityisen tuen piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa ryhmäkoko on enintään 10 oppilasta. Hyvin perustelluista syistä ryhmän enimmäiskoko voidaan ylittää. Opetusryhmän enimmäiskoko voidaan ylittää, jos se on oppilaiden edellytysten tai opetuksessa käytettävän työskentelytavan takia perusteltua, eikä järjestely vaaranna opetusryhmässä opiskelevien oppilaiden opetuksen tavoitteiden saavuttamista.
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa opetusryhmässä saa olla enintään 8 oppilasta
- vaikeimmin kehitysvammaisista oppilaista muodostetuissa opetusryhmissä saa olla enintään 6 oppilasta
- ryhmän enemmistö määrittelee opetusryhmän koon

- mikäli pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan opetus järjestetään muussa kuin erityisluokassa, ryhmäkoko saa olla enintään 20

33 Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

34 Perusopetuslaki 17 § 1 ja 2 mom. (642/2010)

35 Perusopetuslaki 30 § 2 mom.

36 Perusopetusasetus 2 § (893/2010)

5.1.4. Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen ja opetuksesta vapauttaminen

Opetus järjestetään ottaen huomioon oppilaiden edellytykset ja se voi perustua erilaajuisiin oppimääriin³⁷. Ensisijaisena tavoitteena on tukea oppilaan opiskelua yleisen ja tehostetun tuen avulla siten, että yleisen oppimäärän mukaiset tavoitteet on mahdollista saavuttaa kaikissa oppiaineissa. Esimerkiksi eriyttämisen avulla oppilaan opiskelua voidaan tukea keskittymällä oppiaineen ydinsisältöihin. *Mikäli edes ydinsisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista, yhden tai useamman oppiaineen oppimäärä voidaan yksilöllistää.* Kieli- ja kulttuuritausta, poissaolot, motivaation puute tai esimerkiksi puutteellinen opiskelutekniikka eivät sellaisenaan voi olla syynä oppimäärän yksilöllistämiseen, vaan oppilasta tulee tukea näissä asioissa muilla sopivilla tavoilla. Oppilaalle ja huoltajalle tulee selvittää yksilöllistettyjen oppimäärien mahdolliset vaikutukset jatko-opintoihin.

Oppiaineen oppimäärän yksilöllistäminen merkitsee oppilaan oppimiselle asetettavan tavoitetaso määrittelyä hänen omien edellytystensä mukaiseksi. Tavoitteiden tulee kuitenkin olla oppilaalle riittävän haasteellisia.

Oppimäärän yksilöllistämisestä määrätään erityisen tuen päätöksessä. *Oppimäärää ei voida yksilöllistää ilman erityisen tuen päätöstä, jonka tekee opetustoimenjohtaja.* Ennen erityisen tuen päätöstä tehdään pedagoginen selvitys, joka sisältää arvion oppilaan erityisen tuen tarpeesta. Jos pedagogisessa selvityksessä todetaan, että oppilaan ei tukitoimista huolimatta arvioida saavuttavan oppiaineessa yleisen oppimäärän mukaisia tavoitteita hyväksytysti, oppiaineen oppimäärä yksilöllistetään. Kunkin oppiaineen kohdalla arvioidaan erikseen, voiko oppilas opiskella oppiainetta yleisen oppimäärän mukaan vai tuleeko oppiaineen oppimäärä yksilöllistää. *Jos yksilöllistettävien oppiaineiden määrää on tarpeen myöhemmin lisätä tai vähentää, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen pohjalta uusi erityisen tuen päätös.*

Niiden oppiaineiden, joissa oppilaan oppimäärä on yksilöllistetty, tavoitteet, keskeiset sisällöt, oppilaan edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan oppilaan HOJKSissa. Kunkin oppiaineen opetuksesta vastaava opettaja tai, jos opettajia on useita, opettajat yhdessä laativat edellä mainitut HOJKSin sisällöt. Yksilöllistetyn oppimäärän tavoitteet ja sisällöt johdetaan oppiaineen luokka-asteen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä, usein myös alempien luokkien tavoitteita ja sisältöjä soveltamalla. Oppilaan opiskelua voidaan tukea lisäksi sopivilla opiskelumateriaaleilla, -välineillä ja -menetelmillä sekä pedagogisilla järjestelyillä.

37 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003) ja 11 § 1 mom. (453/2001)

Jos oppilas opiskelee yksilöllistettyjen oppimäärien mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana ja sanallinen arvio tähdellä (*) sekä opintojen aikaisessa että päättöarvioinnissa. Todistuksen lisätietoja -kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan. *Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt. Vapauttamisesta tehdään perusopetuslain 18 §:ssä tarkoitettu hallintopäätös, jonka tekee opetustoimenjohtaja.* Oppilaalle, joka on muutoin kuin tilapäisesti vapautettu jonkin aineen opiskelusta, tulee järjestää vastaavasti muuta opetusta tai ohjattua toimintaa.

taa³⁸. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden oppiaineiden opiskelusta vapauttaminen kuvataan luvussa 5.1.5.

5.1.5. Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta³⁹. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa erityisopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta⁴⁰. Tarkoitus on vahvistaa oppilaan valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Heitä ovat muun muassa näkö- ja kuulovammaiset sekä muutoin ruumiillisesti tai henkisesti vaikeasti vammaiset tai kehityksessään viivästyneet lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁴¹ *Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista.* Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁴² Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. *Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.*

38 Perusopetusasetus 5 § 1 mom.

39 Perusopetuslaki 25 § 2 mom.

40 Perusopetuslaki 9 § 2 mom.

41 Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

42 Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 1 mom. (1288/1999)

29

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja vallinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti seuraavilla tavoilla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁴³ eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Esiopetuksen ja koulun alkamisen nivelvaiheessa kehitysvammaisten avohuollon työntekijä toimii yhteyshenkilönä tulevan luokan opettajaan. Moniammatillinen siirtopalaveri järjestetään viimeisen esiopetusvuoden keväällä. Palaverissa valitaan oppilaalle tarkoituksenmukaisin opetusryhmä ja so-

vitaan oppilaan tarvitsemista tukitoimista ja opetuksen järjestämisestä. Asiat kirjataan pedagogiseen selvitykseen, jonka perusteella tehdään päätös tulevasta opetusryhmästä, tulkitsemis- ja avustajapalveluista, muista tarvittavista palveluista ja oppilaan opetuksen poikkeavasta järjestämisestä.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevat oppilaat opiskelevat yleensä erityisluokissa ja luokat ovat yleensä yhdysluokkia, joissa on oppilaita eri luokka-asteilta. Jos ryhmä koostuu pelkästään pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevista oppilaista, ryhmäkoko saa olla enintään 8 oppilasta ja vaikeimmin kehitysvammaisten ryhmässä ryhmäkoko on enintään 6 oppilasta. Ryhmän koostuessa erilaisista erityistä tukea saavista oppilaista, opetusryhmän koko määräytyy sen mukaan, minkälaisista tukea saavia oppilaita on ryhmässä eniten. Mikäli pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin kuuluva oppilas opiskelee muussa kuin erityisluokassa, ryhmäkoko saa olla enintään 20.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalle, erityistä tukea saavalle lapselle *laaditaan moniammatillisesti henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma esiopetuksen alkaessa tai heti, kun päätös pidennetyt oppivelvollisuuden aloittamisesta ja erityiseen tukeen siirtämisestä on tehty* (ks. 4.5.2). HOJKS:iin kirjataan suunnitelma pidennetyt oppivelvollisuuden toteuttamisesta ja siinä tulee ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan tarvittaessa järjestää siten, ettei yhteisenä aineena opeteta toista kotimaista kieltä eikä vierasta kieltä, oppiaineita voidaan yhdistää oppiainekokonaisuuksiksi ja jakaa osa-alueisiin.⁴⁴ Poikkeavat opetusjärjestelyt on harkittava oppilaskohtaisesti ja niistä on tehtävä hallinnollinen päätös. Oppilaan vuosiviikkotuntimäärän tulee kuitenkin pysyä samana kuin yleisopetuksessa, mikäli asiasta ei ole tehty erillistä päätöstä.

Oppiainekokonaisuuksia ovat 7.-9.-luokkalaisilla:

- ympäristö- ja luonnontieto, joka koostuu biologiasta, maantiedosta, historiasta, fysiikasta ja kemiasta
- orientoitumisaineet, joka koostuu terveystiedosta, uskonnosta ja oppilaanohjauksesta
- ilmaisuaaineet, joka koostuu musiikista, liikunnasta, kuvataiteesta ja käsityöstä
- valinnaiset aineet/kurssit, tavallisimmin kotitalous

Matematiikka ja äidinkieli opiskellaan yksittäisinä oppiaineina.

1.-4.-luokkalaisilla oppiainekokonaisuudet ovat samat muutoin, paitsi historia, fysiikka, kemia, terveystieto ja kotitalous eivät sisälly niihin. 5.-6.-luokkalaisilla terveystieto ja kotitalous eivät sisälly oppiainekokonaisuuksiin.

⁴³ Perusopetuslaki 27 §

⁴⁴ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (Tuntijakoasetus) (1435/2001) 9 § 2 mom.

Jos oppilas ei enää kuulu pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, tulee tehdä päätös pidennetyt oppivelvollisuuden päättämisestä, jolloin oppilas siirtyy yleisen oppivelvollisuuden piiriin. Päätöksen tekee opetustoimenjohtaja.

5.1.6. Toiminta-alueittain opiskelu

Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain⁴⁵. Myös muulla tavoin vammaisen tai vakavasti sairaan oppilaan opetus voi olla oppilaan terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain⁴⁶. Opetuksen järjestämisestä oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain päätetään erityisen tuen päätöksessä⁴⁷.

Vaikeimmin kehitysvammaisten opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan oppimisvalmiudet, yksilölliset edellytykset ja henkilökohtaiset tarpeet. Vaikeimmin kehitysvammaisen oppilaan oppiminen perustuu toiminnallisuuteen, joten opetus sisältää niitä päivittäisen elämän tilanteita ja toimintoja, joissa oppilas on aktiivinen toimija. Tällöin oppilas kokee voivansa vaikuttaa ympäristöönsä ja tuntee hallitsevansa sitä ja itseään, kykenee toimimaan tavoitteellisesti ja voi vaikuttaa omaan elämäänsä. Opetusta annetaan yksilö- ja ryhmäopetuksena pääasiassa luonnollisissa ympäristöissä, tavoitteena arkielämään ja ympäristöön sopeutumisessa tarvittavien taitojen harjaannuttaminen. Opetussuunnitelmaan kuuluvat toiminta-alueet ovat motoriset taidot, kieli ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot.

Opetuksen järjestäminen perustuu kokonaisvaltaisten tavoitteiden määrittelyyn, oppilasryhmässä tapahtuvan vuorovaikutuksen edistämiseen sekä toimivan ja motivoivan oppimisympäristön kehittämiseen. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet ja tavoitteena oppilaan koko potentiaalinen käyttöön saaminen. Koulupäivän eri toimintoja hyödynnetään oppimisessa. Toiminta-alueittain opiskelevan oppilaan kunkin toiminta-alueen tavoitteet ja keskeiset sisällöt sekä edistymisen seuranta ja arviointi kuvataan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa. Tavoitteet asetetaan yksilöllisesti siten, että ne ovat saavutettavissa olevia ja oppilaalle mielekkäitä.

Toiminta-alueet voivat sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, jos oppilaalla on vahvuuksia jossakin yksittäisessä oppiaineessa. Opetuksen toteuttamisessa eri toiminta-alueiden sisältöjä voidaan yhdistää. Toiminta-alueittain järjestettyyn opetukseen liittyy aina myös kuntouttavia ja hoitavia elementtejä.

45 Tuntijakoasetus 9 § 3 mom.

46 Perusopetuslaki 18 § 1 mom.

47 Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

31

Opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen edellyttää oppilaan opettajien, muun henkilöstön ja eri asiantuntijoiden välistä yhteistyötä.

Toiminta-alueittain järjestetyssä opetuksessa arviointi tapahtuu toiminta-alueittain. Arviointi annetaan aina sanallisena. Mikäli jokin toiminta-alue sisältää yksittäisen oppiaineen tavoitteita ja sisältöjä, tämä voidaan kuvata osana sanallista arviointia tai todistuksen liitteessä.

Motoristen taitojen oppimisen tavoitteena on vahvistaa oppilaan kehon hahmotusta, edistää kokonais- ja hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä antaa mahdollisuuksia monipuolisesti harjoitella taitoja arjen eri tilanteissa. Motoristen taitojen opetuksen tulee sisältää motoristen toimintojen suunnittelun ja ohjauksen, tasapainon, koordinaation, rytmin, kestävyuden ja lihasvoiman kehittämiseen liittyviä osa-alueita.

Kommunikaatiotaitojen oppimisen lähtökohtana on kontaktin muodostuminen oppilaan kanssa ja sen pohjalle rakentuva kommunikoinnin ymmärtämisen ja tuottamisen harjoittelu. Tavoitteena on, että oppilas on vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, tulee ymmärretyksi ja ymmärtää itsekin muita ryhmän oppilaita ja aikuisia. Oppilaalle turvataan mahdollisuus käyttää itselleen luonteenomaisia tapoja kommunikoida. Oppilaalla tulee olla käytettävissään vaihtoehtoisia kommunikaatiokeinoja. Kielen ja kommunikaation opetus sisältää kielellistä tietoisuutta, ilmaisua, käsite- ja sanavarastoa, viittomien, merkkien, symbolien, kirjainten ja sanojen tunnistamista ja käyttöä sekä ajattelua kehittäviä osa-alueita. Kommunikaatiotaitoja harjoitellaan eri tilanteissa koulupäivän aikana.

Sosiaalisten taitojen oppimisen tavoitteena on oppilaan vuorovaikutustaitojen kehittyminen. Opetuksen tulee sisältää sosiaalisissa ympäristöissä toimimista sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitojen har-

joittelua tukevia osa-alueita. Oppilaan itsetuntemusta ja oppimismotivaatiota tuetaan luomalla edellytykset onnistumisen kokemuksiin ja vahvistamalla myönteistä sosiaalisen oppimisen ilmapiiriä.

Kognitiivisten taitojen oppimisen tavoitteena on, että oppilas aktivoituu ja oppii käyttämään aistejaan ympäröivän todellisuuden hahmottamiseen. Opetuksen tulee tukea oppimiseen, muistamiseen ja ajattelemiseen liittyvien prosessien kehittymistä. Kognitiivisten taitojen tulee sisältää aistien stimuloimista ja harjoittamista, valinnan, luokittelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon sekä syyseuraussuhteen oppimista edistäviä osa-alueita. Oppiaineiden sisällöistä voidaan saada aineistoa kognitiivisten taitojen oppimiseen.

Päivittäisten taitojen oppimisen tavoitteena on lisätä oppilaan aktiivista osallistumista elinympäristön toimintaan sekä edistää omatoimisuutta ja itsenäistymistä.³² Opetuksen tulee sisältää terveyttä ja turvallisuutta, arkipäivän elämäntaitoja, asumista ja ympäristössä liikkumista sekä vapaa-ajan viettoa käsitteleviä osa-alueita. Päivittäisten taitojen harjoittelu luo mahdollisuuksia motoristen taitojen, kielen ja kommunikaation, sosiaalisten sekä kognitiivisten taitojen kehittymiselle ja harjoittelulle. Ne puolestaan vahvistavat päivittäisten taitojen hallintaa.

5.2. Ohjauksellinen ja muu tuki

5.2.1. Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa⁴⁸. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁴⁹. Oppilas elää samanaikaisesti kodin ja koulun vaikutuspiirissä. Tämä edellyttää näiden kasvatusyhteisöjen vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja siitä, että oppilas suorittaa oppivelvollisuutensa⁵⁰. Koulu tukee kotien kasvatustehtävää ja vastaa oppilaan kasvatuksesta ja opetuksesta kouluyhteisön jäsenenä⁵¹. Ensisijainen yhteydenpitäjä koulusta kotiin on luokanopettaja tai luokanvalvoja / -ohjaaja. Tavoitteena on edistää lasten ja nuorten oppimisen edellytyksiä, turvallisuutta ja koko kouluyhteisön hyvinvointia.

On tärkeää, että huoltajilla on mahdollisuus osallistua koulun kasvatustyön tavoitteiden asettamiseen, suunnitteluun ja arviointiin yhdessä opettajien ja oppilaiden kanssa. Koulun on oltava yhteistyössä huoltajan kanssa niin, että hän voi osaltaan tukea lapsensa tavoitteellista oppimista ja koulunkäyntiä. Kodin ja koulun yhteistyötä toteutetaan sekä yhteisö- että yksilötasolla. Yhteisötasolla kodin ja koulun yhteistyömuotoja ovat luokkakohtaiset ja koko koulun vanhempainillat, yhteiset retket, teemapäivät, juhlat, toimintaillat, kerhotoiminta, jne. Yksilötason yhteistyömuotona ovat jatkuva yhteydenpito mm. Wilman ja puhelimen välityksellä sekä huoltajien tapaamiset, joissa käydään läpi lapsen koulunkäyntiin liittyviä asioita. Tarvittaessa yhteistyötä kodin ja koulun välillä tehdään oppilaan tukeen tai huoleen liittyvissä asioissa moniammatillisesti.

48 Perusopetuslaki 3 § 3 mom.

49 Tuntijakoasetus 4 § 1 mom.

50 Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003), Lastensuojelulaki (417/2007) 2 § 1 mom.

51 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003), Tuntijakoasetus 2, 3 ja 4 § ja Lastensuojelulaki 2 § 2 mom.

Vastuu kodin ja koulun yhteistyön edellytysten kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyö edellyttää koulun henkilöstön aktiivisuutta ja aloitteellisuutta sekä keskustelua ja tiedottamista huoltajan, opettajan ja oppilaan oikeuksista sekä velvollisuuksista. Yhteistyön lähtökohtana on eri osa-

puolien keskinäinen kunnioitus. Kodin ja koulun yhteistyössä otetaan huomioon perheiden erilaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli- ja kulttuuritausta. Eri kielitaustoista tulevien perheiden kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään pääsääntöisesti tulkkia.

Huoltajille annetaan tietoa opetussuunnitelmasta, opetuksen järjestämisestä, opintoihin liittyvästä arvioinnista, oppilaan tuen tarpeista ja tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajan mahdollisuudesta osallistua kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämiseen. Informaatiokanavina toimivat Wilma, koulujen omat peda.net-sivut, koulujen lukuvuosiotiedotteet, Raahen kaupungin opetustoimen nettisivut sekä vanhempainyhdistykset. Aiheita voidaan käsitellä myös vanhempainilloissa.

Kodin ja koulun yhteistyössä seurataan oppilaan poissaoloja. Luvattomista poissaoloista tulee ilmoittaa oppilaan huoltajalle⁵². Huoltajat saavat tiedon oppilaan myöhästymisistä ja poissaoloista Wilman kautta tai puhelimitse. Jos oppilaan poissaolot tai käyttäytyminen aiheuttavat huolta, Raahen kaupungissa on käytössä yleiset ohjeistukset, ns. **poissaolon ja käytöksen portaat** (LIITE). (+ LISÄÄ LINKKI) Koulun tulee antaa huoltajille tietoa oppilashuollon toiminnasta⁵³ sekä kouluyhteisön toimintamalleista ja tiedottamiskäytänteistä erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa (ks. **Raahen kaupungin koulujen turvakansio**). (LISÄÄ LINKKI)

Käsiteltäessä yksittäisen oppilaan tukeen liittyvää asiaa, oppilaan huoltajalle tulee antaa tietoa oppilasta koskevien tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyvistä kysymyksistä. Huoltajan kanssa tulee käydä läpi esimerkiksi huoltajan yksilöidyn kirjallisen suostumuksen merkitys oppilasta koskevan asian käsittelyssä sekä yhteistyön merkitys oppilaan kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa⁵⁴. Tietojen käsittelyyn, tietojensaantiin ja niiden luovuttamiseen sekä salassapitoon liittyviä kysymyksiä on käsitelty tarkemmin OPS:n oppilashuoltoa käsittelevässä luvussa 5.4.3.

Ensimmäisten vuosiluokkien aikana jatketaan esiopetuksen aikana syntynyttä yhteistyötä ja luodaan pohja myös huoltajien keskinäiselle vuorovaikutukselle. Erilaisia kodin ja koulun vuoropuhelua tukevia yhteistyömuotoja tulee kehittää koko perusopetuksen ajan ja erityisesti siirryttäessä kouluasteelta toiselle tai muissa siirtymävaiheissa. Raahen kouluissa käytetään esikoulusta 1.-luokalle sekä 6.-7.-luokan siirtymävaiheessa tiedonsiirtolomaketta, jonka täyttävät yhteistyössä esikoulun- / luokanopettaja ja huoltaja. Lisäksi nivelvaiheissa käydään tiedonsiirtokeskustelu, joka voi tarvittaessa olla moniammatillinen.

Tieto- ja viestintäteknikkaa käytetään parantamaan ja monipuolistamaan tiedon kulkua ja yhteydenpitoa kodin ja koulun välillä. Yhteistyö järjestetään siten, että oppilashuollon ja moniammatillisen yhteistyöverkoston avulla oppilaan koulunkäyntiä ja hyvinvointia voidaan tukea. Perusopetuksen päättövaiheessa huoltajalle tulee antaa tietoa ja mahdollisuus keskustella oppilaan jatkokoulutukseen liittyvistä kysymyksistä ja mahdollisista ongelmista oppilaanohjaajan ja oppilashuollon eri asiantuntijoiden kanssa⁵⁵.

52 Perusopetuslaki 26 § 2 mom. (477/2003)

53 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010), 3 § 3 mom. ja 26 § 2 mom., Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 § 2 mom., 9 ja 13 § ja Lastensuojelulaki 9 ja 12 §

54 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom., 40 §, 41 § 4 mom. (642/2010) ja 41 § 1, 2 ja 3 mom.

55 Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 15 §

5.2.2. Ohjauksen järjestäminen

Jokaisella oppilaalla on oikeus saada opetuksen lisäksi ohjausta⁵⁷. Ohjaus on koulussa kaikkien opettajien tehtävä. Yläluokilla (7.–9. lk:t) toimii lisäksi opinto-ohjaaja. Ohjaustoiminnan tarkoituksena on tukea oppilaan onnistumista perusopetuksen eri vaiheissa, vahvistaa opiskelutaitoja ja itse-

ohjautuvuutta sekä kehittää oppilaan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja perusopetuksen aikana ja sen jälkeen. Opintojen edetessä työelämään tutustumisen ja tulevaisuuden vaihtoehtojen suunnittelemisen merkitys kasvaa. Ohjauksella vahvistetaan myös yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Ohjauksen tehtävänä on osaltaan estää oppilaiden syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa. Oppilaanohjauksen tehtävä sekä yleiset tavoitteet ja tavoitteet vuosiluokilla 1 – 2, 3 – 6 ja 7 – 9 täsmennetään luvussa 7.21.

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä, esiopetuksen tuottamat valmiudet huomioonottava ja toisen asteen opintoihin ohjaava jatkumo. Ohjauksesta huolehtivat opettajat ja oppilaanohjaaja sekä muu henkilöstö, jotka toimivat yhteistyössä oppilaan koko perusopetuksen ajan ja eri nivelvaiheissa. Tämä tapahtuu tiiviissä yhteistyössä huoltajan kanssa.

57 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

Oppilaalla ja huoltajalla tulee olla mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valinnanmahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle, opinnoille ja tulevaisuudelle. On tärkeää, että huoltajalla on tarvittaessa mahdollisuus keskustella koulun edustajien kanssa oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä.

Oppilaan päivittäiseen koulunkäyntiin liittyvä ohjaus on luokanopettajan tai yläkoulussa luokanvalvojan /ohjaajan vastuulla. Ensisijainen yhteydenpitäjä oppilaan kotiin on luokanvalvoja / -ohjaaja. Tarvittaessa luokanvalvoja / -ohjaaja konsultoi oppilaan tilanteesta riippuen opinto-ohjaajaa (esim. opiskeluun liittyvät asiat), koulukuraattoria (esim. poissaolot ja sosiaaliin suhteisiin liittyvät asiat), erityisopettajaa (esim. oppimisvaikeudet) tai terveydenhoitajaa (terveyteen liittyvät asiat).

Peruskoulujen opinto-ohjaajat tekevät säännöllisesti yhteistyötä muun muassa yhteishakuun liittyvien tapahtumien järjestelyissä ja TET-jaksojen järjestelyissä sekä kokoontuvat säännöllisesti. Raahen alueen toisen asteen oppilaitosten edustajien kanssa kokoonnutaan niinkään säännöllisesti. Lisäksi yhteistyötä tehdään nivelvaiheikäytäntöihin liittyen: muun muassa oppilaitosvierailut ja –esittelyt sekä nivelvaiheen tiedonsiirto ja oppilaiden jatko-opintoihin sijoittumisen seuranta.

Syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden kohdalla tehdään yhteistyötä joustavan perusopetuksen (JOPO), etsivän nuorisotyön ja ammattistartin kanssa. Ammatinvalinnanohjauksessa voidaan tehdä yhteistyötä Työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimisto) ammatinvalintapsykologin kanssa. TE-toimiston kanssa tehdään yhteistyötä myös päättöluokkalaisten työelämävalmiuksien kehittämisessä. Raahen kaupungin nuorisotoimi on mukana 6.–7.-luokan nivelvaiheessa, muun muassa ryhmäytämässä. Yhteistyötä voidaan tehdä myös ohjaukseen liittyvien projektien kanssa. Paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa tehdään yhteistyötä oppilaiden työelämäntuntemuksen lisäämiseksi.

Työelämään tutustumisen keskeisiä toteuttamismuotoja ovat työelämän ja yhteiskunnan eri osaluokkien edustajien vierailut eri aineiden oppitunneilla, työpaikkakäynnit, erilaiset yhteistyöprojektit, eri alojen tiedotusmateriaalin käyttö opetuksessa sekä työelämään tutustumisjaksot (TET) tai työpaikalla tapahtuva opiskelu. Eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien opetukseen tulee sisällyttää ainesta, joka liittyy opiskelun tuottamat tiedot ja taidot työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin. Lisäksi työelämä-tiedon lisäämistä voidaan toteuttaa oppiaineiden välisenä yhteistyönä.

Työelämään tutustumisen (TET) tavoitteena on, että oppilas hankkii tietoa aloista, ammateista ja työelämän pelisäännöistä sekä saa virikkeitä yrittäjyydestä. Omakohtaiset kokemukset työelämästä toimivat omien koulutus- ja ammatinvalintojen perustana, ja työn arvostaminen lisääntyy. Työelämään tutustumisen yhteydessä on keskeistä, että oppilas arvioi myös itse omaa toimintaansa ja kokemuksiaan. Tutustumisjakson kokemuksia käsitellään oppilaanohjauksen oppitunneilla. Oppilas saa TET-jaksolta työpaikan edustajan tekemän arvioinnin, TET-todistuksen.

Seitsemännellä luokalla oppilas voi tutustua työelämään vähintään yhden päivän ajan. Työpaikat voivat olla joko lähiympäristön, koulun tai huoltajan työpaikkoja. Tarvittaessa työelämäntutustumista voidaan järjestää myös kahdeksannella luokalla. Yhdeksännellä luokalla työelämäntutustumisjakson pituus on vähintään viisi päivää. Oppilas hankkii itse tutustumispaikkansa. Opinto-ohjaaja tai JOPO-ryhmässä koulunkäynninohjaaja voi järjestää TET-jakson myös osittain tai kokonaan toisen asteen oppilaitokseen. Ennen tutustumisjaksoa oppilaille annetaan tietoa työpaikan hankkimisesta ja työelämän pelisäännöistä. TET:stä tiedotetaan huoltajille ja työpaikoille.

Ohjaus osana yleistä tukea

Jokaisen opettajan tehtävänä on ohjata oppilasta koulunkäynnissä ja eri oppiaineiden opiskelussa edellä esitettyjen tavoitteiden mukaisesti ja siten ehkäistä ennalta opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Opettajan tehtävänä on myös oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen. Ohjaus liittyy kaikkiin opetustilanteisiin, oppiaineisiin ja oppilaalle annettavaan arviointipalautteeseen. Monipuolista palautetta käytetään suunnitelmallisesti oppilaiden kannustamiseen ja ohjaamiseen.

Luokkamutoista, yhteisötason ohjausta toteutetaan oppilaanohjauksen oppitunneilla, luokanvalvojan /-ohjaajan tunneilla ja -varteissa sekä eri oppiaineiden oppitunneilla. Alakouluissa luokkamutoisen ohjauksen tukena voidaan käyttää [Alakoulun ohjauksikirjaa](#) (LISÄÄ LINKKI) ja yläkoulussa [Luokanohjaajan materiaalia](#) (LISÄÄ LINKKI). Henkilökohtaista, yksilötason ohjausta toteuttavat opinto-ohjaaja, luokanvalvoja /-ohjaaja sekä jokainen oppilasta opettava opettaja. Opinto-ohjaajan käymät ohjauskeskustelut keskittyvät opiskelun nivelvaiheisiin, 7.-luokan alkuun ja peruskoulun päättövaiheeseen. Tarvittaessa opinto-ohjaaja voi käydä ohjauskeskusteluja muulloinkin yläkoulun aikana. Ohjauskeskustelut voivat olla luonteeltaan myös pienryhmäohjausta. Luokanvalvoja /-ohjaaja voi pitää henkilökohtaisia oppilasvartteja. Jokaisen oppilasta opettavan opettajan tehtävänä on ohjata tarvittaessa myös henkilökohtaisella tasolla opiskeluun liittyvissä asioissa. Opettaja voi käydä myös arviointikeskusteluja oppilaan kanssa.

Kaikilla oppilaille on mahdollisuus saada jatko-opintosuunnitelmaa tehdessään monimuotoisia, ohjauksellisia tukitoimia.

Ohjaus tehostetun tuen aikana

Ohjauksen näkökulma otetaan huomioon arvioitaessa oppilaan tarvetta tehostettuun tukeen. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan yleisen tuen aikana saaman ohjauksen riittävyys ja kohdentuminen oppilaan tarpeita vastaavasti. Tehostetun tuen alkaessa tehtävään oppimissuunnitelmaan kirjataan tarvittaessa myös oppilaan ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Tehostetun tuen aikana opinto-ohjaajan merkitys kasvaa tulevaisuusnäkökulman avaajana ja työelämätaitojen edistäjänä oppilaan henkilökohtaisen tarpeen mukaisesti. Huomiota kiinnitetään oppilaan opiskelutavoissa ja -taidoissa tai yhteistyötilanteissa mahdollisesti ilmeneviin tuen tarpeisiin sekä taitoja vahvistaviin ja opiskelumotivaatiota lisääviin toimintatapoihin ja opiskelun sisältöihin. Ohjauksella vahvistetaan tukea tarvitsevan oppilaan itseluottamusta ja ymmärrystä opiskelun merkityksestä omalle tulevaisuudelle.

Ohjaus erityisen tuen aikana

Ennen erityisen tuen päätöstä, osana pedagogista selvitystä, arvioidaan tehostetun tuen aikana annetun ohjauksen riittävyys ja vaikutus sekä oppilaan tarpeet yksilölliseen ja ryhmässä tapahtuvaan ohjaukseen jatkossa. Erityisen tuen päätöksen jälkeen oppilaalle laadittavaan HOJKSiin kirjataan myös ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet. Ohjauksen avulla jatketaan oppilaan opiskelua ja yhteistyötaitojen sekä itseluottamuksen, opiskelumotivaation ja työelämäntuntemuksen vahvistamista. Päättövaiheen ohjauksessa on tärkeä tuoda esille oppilaalle soveltuvia jatko-opintomahdollisuuksia ja selvittää oppilaan tarvitseman tuen jatkuminen. Tarvittaessa oppilaan

opinpolkua voidaan suunnitella yhdessä koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa, esimerkiksi ammatinvalintapsykologi tai erityisnuorisotyöntekijä. Mikäli erityisen tuen tarpeen oletetaan olevan peruskoulun jälkeenkin ilmeinen, voidaan ohjausprosessissa käyttää ammatillisen erityisopetuksen tarjoamia palveluja, esimerkiksi koulutuskokeiluja. Nivelvaiheessa tiedonsiirtoon kiinnitetään erityistä huomiota salassapitomääräykset huomioiden. Ohjauksellista tukea suunniteltaessa tehdään tiivistä, moniammatillista yhteistyötä oppilaan ja huoltajan kanssa sekä hyödynnetään myös oppilashuollon palveluista vastaavan henkilöstön ja oppilasta mahdollisesti avustavan muun henkilöstön asiantuntemusta.

5.2.3. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen

Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut⁵⁸. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö. Koulu huolehtii yhteistyössä opetuksen järjestäjän kanssa, että tukea tarvitseva oppilas saa lain edellyttämät ja tarpeensa mukaiset, koulun käynnin kannalta välttämättömät apuvälineet, tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Jos avustajapalvelut evätään, epämisestä tulee esittää kirjalliset perustelut. Oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan oppilaan opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen oppilaan huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Nämä tiedot kirjaetaan oppilasta koskeviin asiakirjoihin.

⁵⁸ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Oppilas voi tarvita tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä puutteellisten kommunikaatiotaitojensa vuoksi. Kielellisen vuorovaikutuksen mahdollisuus ja tukeminen kaikkina koulupäivinä edistää oppilaan kehitystä, sosiaalista kasvua ja osallisuutta kouluyhteisössä. Tavoitteena on, että sekä toiset oppilaat että oppilaan kanssa toimivat aikuiset tuntevat oppilaan tavan kommunikoida. Oppilaan omien kommunikaatiotaitojen kehittäminen mahdollistaa tasavertaisen vuorovaikutuksen muiden kanssa. Kieli on oppimisen keskeinen väline ja kielen kehittyminen vaikuttaa ajattelun ja tunteiden kehitykseen sekä oppilaan identiteetin muotoutumiseen. Oppilaan kanssa koulussa työskentelevät henkilöt perehdytetään ennalta oppilaan käyttämään kommunikaatiojärjestelmään. Koulun johtaja / rehtori huolehtii perehdyttämisen toteutumisesta. Oppilaiden välistä vuorovaikutusta edistetään perehdyttämällä oppilastoverit ikätasoon sopivalla tavalla.

Oppilaan kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä kommunikoinnin tuen eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa eri asiantuntijoita. Lisäksi suunnitellaan muutkin tukitoimet, kuten oppilaan sijoittuminen luokkatilassa, yksilölliset oppi- ja opetusmateriaalit ja oppilaan mahdollisesti tarvitsemat apuvälineet. Tulkitsemisessa avustava henkilö voi tukea oppimistilanteissa yhtä tai useampaa oppilasta samanaikaisesti. Myös opettaja voi tukea oppilaita kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antaman tuen tulee edistää oppilaan itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajapalvelun tavoitteena on tukea yksittäistä oppilasta siten, että hän kykenee ottamaan yhä enemmän itse vastuuta oppimisestaan ja koulunkäynnistään.

Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle oppilaalle tai koko opetusryhmälle. Oppilas-kohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida oppilaan ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja tukee oppilasta oppimiseen ja koulunkäyntiin sekä oppimista tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa opetta-

jan tai terapeuttien ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Hän ohjaa oppilasta koulun päivittäisissä tilanteissa.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä tukea

Oppilas saattaa tarvita tulkittamis- tai avustajapalveluita ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen.

Oikea-aikainen ja riittävä tulkittamisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee oppilaan oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen oppilaan tai opetusryhmän oppimisen ja koulunkäynnin edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve.

Tulkitseminen ja avustaminen tehostetun tuen aikana

Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan oppilaan tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos oppilas on saanut tulkittamis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan oppimissuunnitelmaan kirjataan oppilaan tarvitsemat tulkittamis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkittamis- ja avustamispalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvittavat muutokset kirjataan oppimissuunnitelmaan.

Tulkitseminen ja avustaminen erityisen tuen aikana

Oppilaan tehostetun tuen aikana saamien tulkittamis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkittamis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Eri-tyisen tuen päätöksessä päätetään oppilaan tulkittamis- ja avustajapalveluista.⁵⁹ Jos tuen tarve muuttuu, tehdään uusi pedagoginen selvitys ja sen perusteella uusi erityisen tuen päätös. Oppilalle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan oppilalle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastuualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkittamisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Eri-tyisen tuen aikana oppilas tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

⁵⁹ Perusopetuslaki 17 § 2 ja 3 mom. (642/2010)

5.2.4. Perusopetusta tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää toimintaa, kuten kummi-/tukioppilas- ja oppilaskuntatoimintaa.⁶⁰ Opetuksen järjestäjä päättää kerhotoiminnan järjestämisestä ja sen laajuudesta. Edellä mainittua toimintaa voidaan tarvittaessa käyttää osana oppilaiden suunnitelmallista tukea.

Perusopetusta tukevan muun toiminnan järjestämiseksi voidaan tehdä yhteistyötä vanhempainyhdistysten, seurakunnan, nuorisotoimen ja paikallisten yhdistysten kanssa. Myös koulut voivat tehdä keskenään yhteistyötä esimerkiksi kerhojen järjestämisessä. Toiminnasta tiedottaminen on koulun vastuulla.

⁶⁰ Perusopetuslaki 47 §

Koulun kerhotoiminta

Koulun kerhotoiminta on työsuunnitelmassa⁶¹ määriteltyä tavoitteellista toimintaa, joka tukee oppilaiden fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä. Toiminnalla lisätään oppilaiden osallisuutta, edistetään eettistä kasvua ja tuetaan yhteisöllisyyttä. Monipuolinen koulun kerhotoiminta antaa oppilaille mahdollisuuden onnistumisen ja osaamisen kokemuksiin. Kerho-toiminnan avulla vahvistetaan kasvatukseen liittyvää kodin ja koulun kumppanuutta ja yhteistyötä.

Kerhotoiminta tukee erilaisten harrastusten viriämistä. Sen tavoitteena on luovan toiminnan ja ajattelun taitojen kehittäminen, omaehtoisuuteen kannustaminen sekä terveellisten elämäntapojen ja liikunnan lisääminen. Kerhotoiminnan tulee tarjota monipuolista, oppilasta arvostavaa toimintaa ja tilaisuuksia myönteiseen, kehitystä rikastavaan vuorovaikutukseen aikuisten ja toisten oppilaiden kanssa.

Oppilas voi saada kerhotoiminnasta vahvistusta oppimismotivaatiolleen ja tukea kaikinpuoliseen hyvinvointiinsa. Kerhotyöskentely antaa mahdollisuuden soveltaa ja syventää oppitunneilla opittua. Kerhotoimintaan osallistuminen voidaan myös suunnitella osaksi tehostettua tai erityistä tukea. Kerhotoiminnan vapaaehtoisuus tulee säilyttää.

Kerhotoiminta antaa opettajalle mahdollisuuden oppilaidensa eri puolten parempaan tuntemiseen, mikä osaltaan edistää opettajan valmiutta ottaa opetuksessaan huomioon oppilaiden vahvuudet ja tarpeet.

Koulun kerhotoimintaa voidaan järjestää myös aamu- ja iltapäivätoimintaa täydentävänä toimintana. Aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään valtakunnallisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden pohjalta laaditun paikallisen suunnitelman mukaisesti.

61 Perusopetusasetus 9 §

5.3. Joustavan perusopetuksen toiminta

Perusopetuslain mukaan kunta voi järjestää päättämässään laajuudessa perusopetuksen 7-9 vuosiluokkien yhteydessä annettavaa joustavan perusopetuksen toimintaa⁶².

Joustavan perusopetuksen toiminnan tavoitteena on vähentää perusopetuksen keskeyttämistä ja ehkäistä syrjäytymistä. Joustavan perusopetuksen toiminnalla tarkoitetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan järjestettävää opetusta ja oppimisen ja kasvun tukea. Opetus järjestetään pienryhmämuotoisesti koulussa, työpaikoilla ja muissa oppimisympäristöissä moniammatillista yhteistyötä sekä tuki- ja neuvontapalveluita käyttäen.⁶³

Joustavan perusopetuksen toiminta on tarkoitettu niille 7-9 -luokkien oppilaille, joilla on alisuoriutumista ja koulumotivaation puutetta sekä oppilaille, joita näyttäisi uhkaavan syrjäytyminen jatkokoulutuksesta ja työelämästä. Poikkeuksellisesti toimintaan voidaan ottaa myös erityistä tukea saava oppilas, mikäli oppilas kykenee noudattamaan joustavan perusopetuksen toiminnassa käytettävää opetussuunnitelmaa ja järjestelyä voidaan kokonaisuutena pitää oppilaan edun mukaisena.⁶⁴

Oppilas valitaan toimintaan oppilaan tai hänen huoltajiensa tekemän hakemuksen perusteella. Ennen hakemuksen tekemistä asia käsitellään moniammatillisesti oppilashuoltoryhmässä koulukuraattorin johdolla. Koulukuraattori ohjaa oppilaan hänelle sopivaan Jopo-ryhmään. Oppilasvalinnassa sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita.⁶⁵ Valintaperusteita ovat oppilaan myönteinen asennoituminen joustavan perusopetuksen toimintaan, oletettu selviytyminen joustavan perusopetuksen

opiskelumenetelmistä sekä syrjäytymis- ja alisuoriutumisvaara. Opetustoimenjohtaja tekee hallintopäätöksen ryhmään siirtymisestä.

Joustavan perusopetuksen toiminnan, josta käytetään jäljempänä ilmaisua joustava perusopetus, tavoitteena on vahvistaa kokonaisvaltaisesti oppilaan opiskelumotivaatiota ja elämänhallintaa. Perusopetuksen oppimäärän suorittamisen lisäksi tavoitteena on tukea oppilasta toisen asteen koulutukseen siirtymisessä sekä antaa valmiudet selviytyä opiskelussa. Erityistä huomiota kiinnitetään työmuotoihin, joilla vahvistetaan huoltajien ja kaikkien joustavassa perusopetuksessa työskentelevien yhteistä kasvatustyötä.

62 Perusopetuslaki 5 § (1707/2009)

63 Perusopetusasetus 9 a § (1768/2009)

64 Perusopetusasetus 9 b § 1 mom. (1768/2009)

65 Perusopetusasetus 9 b § 2 mom. (1768/2009)

Toiminta toteutetaan perusopetusta koskevien yleisten säädösten ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden ja sisältöjen mukaisesti. Koulun toimintakulttuuria, toimintatapoja ja opetusmenetelmiä kehitetään vastaamaanjoustavaan perusopetukseen valittujen oppilaiden yksilöllisiä tarpeita. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää oppilaan hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaan yhteistyöhön, oppilashuoltoon ja ohjaukseen. Opetus järjestetään koulussa lähiopetuksena ja osaksi työpaikoilla sekä muissa oppimisympäristöissä ohjattuna opiskeluna. Oppilasta varten asetetut tavoitteet, oppimisympäristöt sekä tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan siten, että ne vastaavat perusopetuksen tavoitteita. Joustavassa perusopetuksessa painotetaan toiminnallisia ja työpainotteisia opiskelumenetelmiä.

Toiminnassa korostuvat moniammatillinen sekä eri hallintokuntien ja organisaatioiden välinen yhteistyö, johon voivat osallistua mm. ammatilliset oppilaitokset ja lukiot, vapaan sivistystyön oppilaitokset sekä nuorten työpajat. Toiminnan suunnittelua ja organisointia varten voidaan muodostaa ohjausryhmä.

Joustavan perusopetuksen oppilaalle laaditaan oppimissuunnitelma tai tarkistetaan hänelle jo aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Suunnitelmassa kuvataan oppilaan joustavan perusopetuksen järjestäminen koulussa ja muissa oppimisympäristöissä, moniammatillinen yhteistyö, tarvittavat tuki- ja neuvontapalvelut sekä toiminnan seuranta. Joustavan perusopetuksen oppilas voi saada tarvitsemaansa yleistä tai tehostettua tukea. Mikäli oppilaalle on tehty päätös erityisen tuen antamisesta, joustavan perusopetuksen toteuttaminen kuvataan vastaavalla tavalla henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa. Jos joustavan perusopetuksen toiminta päättyy yksittäisen oppilaan kohdalla ennen perusopetuksen päättymistä, tehdään siitä hallintopäätös.

Joustava perusopetus toteutetaan pienryhmämuotoisesti, mikä edellyttää yleensä oman opetusryhmän muodostamista. Opetusta voidaan antaa myös osittain tai kokonaan muun ryhmän yhteydessä.

Muissa oppimisympäristöissä, kuten työpaikoilla, tapahtuva oppiminen on oleellinen osa joustavaa perusopetusta. Se suunnitellaan vastaamaan opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä. Opiskelun tulee sisältää riittävästi opettajan antamaa vuorovaikutteista opetusta myös muissa oppimisympäristöissä toteutettavien opetusjaksojen aikana. Oppilaalle annetaan näille jaksoille opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisia oppimistehtäviä. Suoriutuminen ja oppimistehtävät arvioidaan osana oppilaan arviointia. Koulun tulee sopia kirjallisesti opettajien ja työpaikalla tai muualla koulun ulkopuolella opiskelua ohjaavien henkilöiden työnjaosta ja vastuista. Muissa oppimisympäristöissä toteutettavat opetusjaksot suunnitellaan yhteisymmärryksessä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Oppilaalla on oikeus saada tarvitsemaansa ohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea myös näiden jaksosten aikana. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että kaikissa oppimisympäristöissä on huolehdittu työturvallisuudesta ja varauduttu mahdollisten tapaturmien varalta. Opetuksen järjestäjän tulee perehdyttää joustavan perusopetuksen tehtävissä toimivat henkilöt, koulun ulkopuoliset toimijat mukaan lukien, tietosuojaan ja salassapitoon liittyviin säädöksiin.

Opetuksen järjestäminen moniammatillisesti edellyttää, että opettajan lisäksi toimintaan osallistuu nuorten sosiaalisen kasvun tukemiseen, perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä muuhun tuki- ja neuvontatyöhön perehtynyt, opetuksen järjestäjän nimeämä henkilö tai henkilöitä. Opettajalla on opetusvastuu. Työpari huolehtii työssäoppimisjaksojen järjestämisestä yhdessä opiskelijan kanssa, ohjaa oppilaita opettajan rinnalla sekä vastaa oppilaiden jatko-opintoihin ohjaamisesta, yhteishausta ja jälkiohjauksesta. Tarvittaessa voidaan konsultoida koulun opinto-ohjaajaa.

5.4. Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

5.4.1. Oppilashuolto

Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.⁶⁶

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa.⁶⁷ Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään lapsen ja nuoren oppimista sekä tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä.

Oppilashuollon tehtävänä on osana kouluyhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa koulun yhteisöllistä toimintatapaa. Yhteisöllisyyttä tuetaan edistämällä oppilaan ja huoltajan osallisuutta kouluyhteisön hyvinvoinnin kehittämisessä. Oppilashuollolla edistetään myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puututaan tarvittaessa ongelmiin. Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kasvu ympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää kouluyhteisön hyvinvointia.

Oppilashuollossa kehitetään, seurataan ja arvioidaan koko kouluyhteisön, yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvointia sekä huolehditaan siitä, että oppilaan yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun arjessa⁶⁸.

Oppilashuollossa pyritään kasvun ja oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä muiden ongelmien ehkäisemiseen, tunnistamiseen, lieventämiseen ja poistamiseen mahdollisimman varhain. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää oppilaan mielenterveyden turvaamiseen. Ehkäisevä lastensuojelu ja terveyden edistämiseen kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset ja tarpeenmukainen terveysneuvonta vahvistavat ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tuen järjestämistä. Kouluterveydenhuollon laajojen terveystarkastusten suunnittelussa ja toteuttamisessa tarvitaan oppilashuollon moniammatillista yhteistyötä.⁶⁹ Oppilashuollon tehtävänä on seurata jokaisen oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja tarvittaessa tukea oppilasta ja puuttua hyvinvoinnissa tapahtuviin muutoksiin yhteistyössä huoltajan kanssa.

Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan menettelytavoista ehkäisevän lastensuojelutyön ja kouluterveydenhuoltoon kuuluvan erityisen tuen toteuttamisessa. Yhteistyössä ja toimintaohjeissa tulee ottaa huomioon oppilaan kasvun ja kehityksen mahdollinen vaarantuminen kasvu ympäristössä olevien riskitekijöiden johdosta sekä lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus lastensuojelutarpeen selvittämiseksi.⁷⁰

66 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010) ja Kansanterveyslaki 14 § 1 mom. kohta 5 (626/2007), Lastensuojelulaki 9 §

67 Perusopetuslaki 31 a § 1 mom. (477/2003) ja 2 mom. (642/2010) ja Kansanterveyslaki 14 § 1 mom. kohta 5 (626/2007), Lastensuojelulaki 9 §

68 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. (477/2003), Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12, 13 ja 15 §, Lastensuojelulaki 9 §

69 Perusopetuslaki 16 ja 17 a § (642 /2010), Lastensuojelulaki 3, 8, 9 ja 12 §, Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 4 ja 13 §

70 Lastensuojelulaki 25 § 1 mom., Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 ja 18 §

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Työssä tulee turvata se, että oppilaan ja huoltajan näkemyksiä kuunnellaan. Koulun oppilashuoltotyöstä ja sen menettelytavoista tulee antaa tietoa oppilaalle ja huoltajalle. Huoltajalle tulee antaa tietoa siitä, miten oppilasta koskevan oppilashuollollisen asian vireillepano ja valmistelu tapahtuu.⁷¹ Oppilashuoltotyöhön liittyvistä asioista tiedotetaan vuosittain vanhempainilloissa, koulun nettisivuilla, Wilman tiedotteissa, lukuvuositedotteissa tms.

Oppilashuoltoa koordinoidaan ja kehitetään oppilashuollon moniammatillisessa yhteistyössä, esimerkiksi oppilashuoltoryhmässä. Yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁷² sovitaan yhteistyön yleisistä periaatteista ja rakenteista, käytännön toiminnan järjestämisestä, keskinäisestä työnjaosta ja vastuista. Yhteistyön järjestämisessä otetaan huomioon myös muiden viranomaisten kuten poliisin ja pelastustoimen tai muiden yhteistyökumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö terveyteen ja turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Oppilashuoltotyötä suunniteltaessa sovitaan erikseen sekä yhteisölliseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen että yksittäisen oppilaan tukemiseen ja hänen asioidensa käsittelyyn liittyvät periaatteet ja toimintatavat. Kouluyhteisön yleistä terveyttä ja hyvinvointia edistävää toimintaa voidaan kehittää moniammatillisessa yhteistyössä. Tällöin oppilashuollon yhteistyöhön voi osallistua eri toimijoita salassapidon estämättä toisin kuin yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa⁷³, jonka käsittely kuvataan luvussa 5.4.3.

Kaikki Raahen kaupungin koulut käyttävät yhteistä toimintamallia, joka on nimeltään Oppilashuollon toimintamalli Raahen kaupungin esi- ja perusopetuksessa (myöhemmin ”Oppilashuollon toimintamalli”), jossa kuvataan oppilashuoltotyön toimintaperiaatteet, kirjaamiskäytännöt sekä yksittäistä oppilasta koskevan asian vireillepano ja käsittely. Yhteisellä toimintamallilla pyritään turvaamaan kaikille oppilaille tasapuoliset oppilashuollon palvelut. Opettajien ja kaikkien oppilashuoltotyössä mukana olevien käytössä on myös Oppilashuolto-opas. Oppilashuollon toimintamalli ja Oppilashuolto-opas löytyvät Raahen kaupungin opetustoimen internetsivuilta (www.raahe.fi/Oppilashuolto) sekä jokaiselta koululta. Oppilashuolto-opas, Oppilashuollon toimintamalli ja tämä opetussuunnitelma sisällytetään uuden työntekijän perehdyttämismateriaaliin.

Oppilashuoltotyöhön kuuluu mm.

- ennaltaehkäisevä työ esim.
  - sosiaalisten, tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen
  - turvallisuuden edistäminen
  - oppimisen tukeminen
  - keskustelut oppilaan kanssa
- varhainen puuttuminen esim.
  - keskustelut oppilaan kanssa
  - keskustelut huoltajien kanssa tai yhdessä huoltajien ja oppilaan kanssa
  - tukipalveluihin ohjaaminen (esim. koulukuraattori, -psykologi, perheneuvola)
- kouluruokailu
- kouluterveydenhuolto
- konsultointi eri tahojen kanssa

71 Perusopetuslaki 31 a § 3 ja 4 mom. (642/2010)

72 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

73 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

Oppilashuoltotyö tuen kolmiportaisuudessa

Oppilaan oppimista seurataan ja tuetaan ns. tuen kolmiportaisuuden mallin mukaisesti, jossa oppilaan saama tuki jaetaan yleiseen, tehostettuun ja erityiseen tukeen. Moniammatillisen oppilashuollon palvelut kuuluvat kaikille oppilaille, tuen kaikilla portaita. Tuen määrä ja laatu määräytyy oppilaan tarpeen mukaisesti. Ennen tehostetun tuen aloittamista oppilaasta laaditaan pedagoginen arvio, joka käsitellään oppilashuollollisessa ryhmässä. Pedagogisen arvion laatiminen ja käsittely edellyttävät moniammatillista yhteistyötä. Oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaan harkitaan, keitä tuohon yhteistyöhön tarvitaan mukaan. Mikäli tehostettu tuki ei riitä, tarvitaan pedagoginen selvitys erityisen tukeen siirtymistä varten. Tällöin oppilashuoltoryhmä antaa selvityksen laatijalle selostuksen oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta. Myös mahdollinen paluu tehostetusta tuesta yleisen tuen piiriin edellyttää pedagogisen arvion käsittelemistä oppilashuollollisessa ryhmässä. Tuen kolmiportaisuudesta kerrotaan tarkemmin luvussa 4.

Oppilashuoltotyö joustavassa perusopetuksessa

Oppilashuoltotyön rooli korostuu joustavassa perusopetuksessa, jonka tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen sekä elämänhallinnan, koulumotivaation ja opiskelunvalmiuksien lisääminen. Moniammatillisen oppilashuollon palvelut kuuluvat kaikille joustavan perusopetuksen oppilaille.

Oppilashuoltotyö koulutuksen eri siirtymävaiheissa

Siirtymävaiheet perusopetuksessa

Oppilashuolto on mukana oppilaan siirtyessä esiopetuksesta alkuopetukseen, toiselta vuosiluokalta kolmannelle vuosiluokalle ja oppilaan siirtyessä alakoulusta yläkouluun. Raahessa on käytössä eriliset tiedonsiirtolomakkeet sekä huoltajan että opettajan täytettäväksi. Lomakkeita käytetään siirtymävaiheissa esiopetuksesta alkuopetukseen ja alakoulusta yläkouluun. Lisäksi keskustellaan oppilaan valmiuksista siirtyä seuraavaan vaiheeseen sekä mahdollisista tukitoimien tarpeista siirtymävaiheissa tai sen jälkeen. Keskustelu tapahtuu yhdessä oppilaan huoltajan kanssa tai tiedot siirretään huoltajan suostumuksella esiopetuspaikasta vastaanottavan koulun opettajalle/erityisopettajalle, toisen luokan opettajalta kolmannen luokan opettajalle sekä alakoulusta yläkouluun. Siirtymävaiheissa tarkastellaan huolellisesti oppilaan tuen tarvetta eri osa-alueilla ja mukana ovat opettajan lisäksi kulloinkin tarvittavat asiantuntijat (koulukuraattori, erityisopettaja, terveydenhoitaja, oppilaanohjaaja tai koulupsykologi).

Siirtymävaihe perusopetuksesta toisen asteen oppilaitoksiin

Oppilas on mukana oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toisen asteen oppilaitoksiin. Tällöin tehdään yhteistyötä oppilaanohjauksen kanssa oppilaan jatko-opintojen suunnittelussa. Tästä siirtymävaiheesta kerrotaan tarkemmin luvussa 5.2.2.

Oppilashuoltotyö poissaolojen ehkäisemisessä, seurannassa ja ilmoittamisessa

Raahen kaupungissa on käytössä ”Poissaolon portaat” –taulukko (www.raahe.fi/Oppilashuolto), jonka mukaisesti oppilaiden poissaoloja seurataan säännöllisesti. Poissaolot kirjataan Wilmaan, josta niiden määrää ja syitä on helppo seurata. Mikäli ennalta sovittu poissaolojen maksimimäärä ylittyy, asia käsitellään oppilashuollollisesti. Poissaolojen tarkan seurannan kautta pyritään ehkäisemään aiheettomia poissaoloja.

Oppilashuoltotyö kiusaamistilanteissa

Raahen kaupungissa pyritään ehkäisemään koulukiusaamista tehokkaasti. Mikäli kiusaamistapauksia ilmenee, niihin puututaan välittömästi ennalta sovitun toimintamallin mukaisesti, joka löytyy [Oppilashuolto-oppaasta](http://www.raahe.fi/Oppilashuolto). (www.raahe.fi/Oppilashuolto). Oppilashuolto-oppaassa kerrotaan tarkemmin kiusaamisen ehkäisemisestä ja siihen puuttumisesta. Koulut ovat sitoutuneet myös KiVa –koulu toimintaan.

Oppilashuoltotyö kurinpitörangaistusten yhteydessä (erottaminen ja kirjallinen varoitus)

Kurinpitörangaistuksena koulusta erotetulla oppilaalla, tai oppilaalle, jonka opetukseen osallistuminen on evätty, tulee tarjota oppilashuollon palveluita. Mikäli oppilaalta evätään oikeus osallistua opetukseen tai hänet erotetaan koulusta, on siitä ilmoitettava oppilashuollolliselle ryhmälle. Kunkin oppilaan oppilashuollon palveluiden tarve selvitetään tapauskohtaisesti ja kirjataan se oppilaan oppimissuunnitelmaan, joka lain mukaan on laadittava sen estämiseksi, ettei oppilas jää jälkeen vuosiluokkansa/opetusryhmänsä edistymisestä.

Oppilashuoltotyö tupakoinnin ja päihteiden käyttöön puuttumisessa

Tupakkatuotteiden ja päihteiden (alkoholi tai huumaavat aineet) hallussapito ja käyttö kouluaikana on ehdottomasti kielletty. Koulun tehtävä on ehkäistä tupakoinnin ja päihteiden käyttöä. Mikäli oppilas tupakoi kouluaikana tai on koulussa päihteiden vaikutuksen alaisena tai oppilaan hallussa on tupakkatuotteita tai päihteitä, asiaan puututaan välittömästi koulussa sovitulla tavalla. Asiasta ilmoitetaan myös oppilashuoltohenkilöstölle (esim. koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja). Erilaisia tapoja puuttua tupakointiin ja päihteiden käyttöön on esitelty [Oppilashuolto-oppaassa](http://www.raahe.fi/Oppilashuolto) ja [Raahen koulujen kriisioppaassa](http://www.raahe.fi/Oppilashuolto) (www.raahe.fi/Oppilashuolto). Mikäli saadaan tietoon, että oppilas on käyttänyt päihteitä, asiasta ilmoitetaan oppilaan huoltajille ja tehdään välittömästi lastensuojeluilmoitus.

Koulukuraattori

Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä ja työn tavoitteena on turvata oppilaiden koulunkäynnin sosiaalisia edellytyksiä ja edistää heidän kasvuaan, kehitystään, toimintakykyään ja vuorovaikutustaitojaan. Työhön kuuluu selvittää oppilaiden kehityksen ja kasvun esteitä sekä erilaisia sosiaalisia ongelmatilanteita. Kuraattori ennakoii ja selvittää oppilaiden oppimiseen liittyviä pulmia ja antaa oppilaille tarvittavaa tukea sekä osallistuu tarvittaessa erityisoppilaiden henkilökohtaisten opetusjärjestelyjen suunnitteluun ja seurantaan yhteistyössä koulupsykologin kanssa. Kuraattori voi osallistua koulun vuotuisen toiminnan suunnitteluun.

Kuraattori käy yksilöllisiä ja ryhmäkeskusteluja, selvittää oppilaan tarvitsemia yksilöllisten opetusjärjestelyjen mahdollisuuksia ja luo oppilaan tueksi tarvittaessa sosiaalisia verkostoja. Tarvittaessa kuraattori ohjaa oppilaan jatkohoitoon ja muiden tukitoimien piiriin. Kuraattoritoiminta on erityisesti oppilaan ja perheen tukemista ja yhteistyötä vanhempien, opettajien ja oppilaan muun sosiaalisen verkoston kanssa. Kuraattori huolehtii myös ongelmatilanteissa lasten ja nuorten oikeusturvasta koulussa. Kuraattori voi tukea oppilaita koulutuksen nivelvaiheissa.

Kuraattori tukee vanhempia ja koulun aikuisia kasvatustyössä:

- koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämisessä
- opettajien tukeminen vaikeiden tilanteiden selvittämisessä ja ratkaisemisessa.
- sosiaalisten taitojen ja ongelmanratkaisutaitojen opettamisessa ja ohjauksessa.

Koulupsykologi

Koulupsykologin työn tavoitteena on vahvistaa lapsen / nuoren psyykkistä hyvinvointia ja tarjota heille apua koulunkäyntiin. Koulussa psykologin työhön kuuluvat oppilaiden oppimisvaikeudet, käytös- ja tunne-elämän häiriöt, lapsuuden ja nuoruuden kasvukivut, suorituspainet sekä oppilaiden perheeseen liittyvät ongelmat. Oppilaiden kanssa tehtävän työn lisäksi koulupsykologin työn tavoitteena on edistää koko kouluyhteisön hyvinvointia.

Psykologi auttaa erityisoppilaiden henkilökohtaisten opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja niiden seurannassa. Koulupsykologin tehtävänä on auttaa tarvittaessa niitä oppilaita, joilla on oppimiseen liittyviä vaikeuksia ja edistää heidän oppimisvalmiuksiaan. Työhön kuuluu oppilaiden kokonaisvaltainen tukeminen, itsetuntoon, motivaatioon, psyykkisiin vaikeuksiin ja sosiaaliseen selviytymiseen vaikuttaminen.

Koulupsykologin työhön kuuluvat myös

- oppilaiden koulunkäyntiin ja hyvinvointiin liittyvät psykologiset tutkimukset ja arviot
- opetushenkilöstön sekä oppilashuoltohenkilöstön konsultointi
- oppilaiden ja vanhempien ohjanta ja neuvonta
- oppilasryhmien ja luokkayhteisöjen toiminnan suunnittelu
- kouluyhteisön toiminnan kehittäminen yhdessä opetushenkilöstön kanssa.

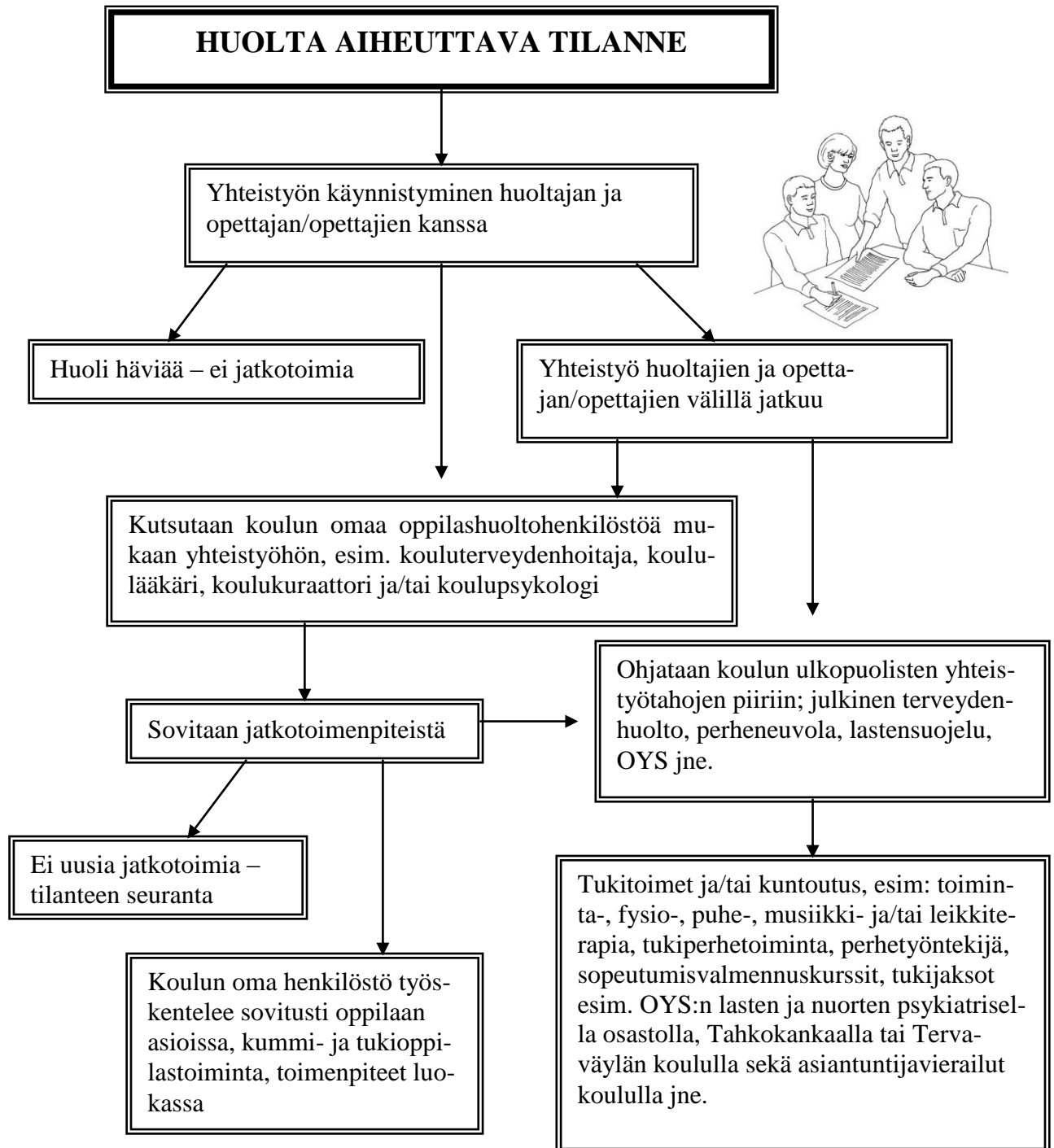
Koulun ja lastensuojeluviranomaisten välinen yhteistyö

Paikallinen moniammatillinen verkostotyö on tärkeää. Lastensuojelu voi olla opettajan tukena tilanteissa, jolloin opettajalla on huolta lapsen kasvun tai kehityksen vaarantumisesta. Lastensuojelun keinoin voidaan arvioida ja tukea kokonaisvaltaisesti oppilaan kasvuolosuhteita ja koulunkäynnin edellytyksiä. Opettaja voi pyytää lastensuojeluviranomaisen mukaan oppilaan ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Raahessa on otettu käyttöön myös säännölliset verkostopäivät, jolloin eri tahot varaavat kuukausittain yhteisen ajan asiakaskohtaista verkostotyötä varten.

Huolta aiheuttavissa tilanteissa sekä tilanteissa, joissa koulun omat toimintamahdollisuudet eivät yksistään riitä, opettaja on velvollinen pyytämään lastensuojelutarpeen selvittämistä tai tekemään lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelulain 25§:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden mukaan opetushenkilöstöön kuuluvat henkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Myös muu kuin edellä tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Ilmoituksen tekee henkilö, joka on havainnut mahdollisen lastensuojelun tarpeen. Ilmoitus on hyvä tehdä kirjallisesti (www.sosiaaliportti.fi/lastensuojelunkasikirja → lastensuojeluilmoitus). Ilmoituksen teossa apua saa esim. koulukuraattorilta. Yhteydenotosta lastensuojeluun tulee keskustella (ilmoitetaan) etukäteen perheen kanssa, jos siitä ei ole ilmeistä vaaraa lapselle. Sosiaalityöntekijä vastaanottaa pyynnöt lastensuojelun tarpeen selvittämisestä ja lastensuojeluilmoitukset. Koulussa ilmevät huolet lapsen arjessa kartoitetaan ja tilannetta seurataan tiiviissä yhteistyössä perheen, koulun ja muiden toimijoiden kanssa.

Mikäli oppilashuoltoryhmässä päädytään lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, voidaan ilmoitukseen kirjata, että asia on käsitelty oppilashuoltoryhmässä ja on yhdessä päätetty tehdä lastensuojeluilmoitus. Tällöin kuitenkin ilmoituksen tekijäksi/ yhteyshenkilöksi nimetään se henkilö, jonka aloitteesta asiaa käsitellään oppilashuoltoryhmässä tai jolla on tilanteesta eniten tietoa.

Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoulun oppilaille ja siihen sisältyvät:

- oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen mukaan lukien suun terveydenhuolto
- kouluyhteisön ja - ympäristön terveellisyys ja turvallisuuden edistäminen
- yhteistyö opetus - ja oppilashuollon henkilöstön kanssa
- koulun ja kodin välinen yhteistyö
- terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus

Kouluterveydenhuollon toimintasuunnitelma

Kouluterveydenhuollon toimijoina ovat kouluterveydenhoitaja ja –lääkäri, suunhoidon osalta hammashuolto. Raahen kouluissa kouluterveydenhuollon toteuttamista ohjaa Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymän alueelle laadittu kouluterveydenhuollon toimintasuunnitelma (2011), joka noudattaa valtakunnallisia ohjeita ja ohjeistuksia.

Terveystarkastukset

Koululaisen hyvinvointia ja terveyttä seurataan yksilöllisten terveystarkastusten avulla. Kouluterveydenhoitaja tapaa lapsen ja huoltajan ennen koulun aloittamista lapsen ollessa kuusivuotias. Lastenneuvolassa saadut tiedot lapsen terveydestä ja tukitoimista siirtyvät kouluterveydenhuollon käyttöön. Peruskoululaiselle tehdään vuosittain terveystarkastus, joista kolme toteutetaan laajana terveystarkastuksena koulun alkaessa 1. luokalla, murrosiän alkaessa 5. luokalla ja peruskoulun yläluokalla, jatko-opintoihin valmistauduttaessa 8.tai 9.luokalla.

Laajassa terveystarkastuksessa kouluterveydenhoitaja ja -lääkäri arvioivat lapsen terveyden lisäksi koko perheen hyvinvointia. Tällöin kutsutaan alaluokilla huoltajat mukaan. Näin pyritään tunnistamaan erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ja perheet mahdollisimman varhain. Lisäksi pyydetään opettajan/luokanvalvojan arvio oppilaan koulussa selviytymisestä. Laajojen terveystarkastusten pohjalta tulee oppilashuollon yhteistyönä arvioida koko luokan ja kouluyhteisön tilaa ja mahdollisten lisätoimenpiteiden tarvetta.

Muilla luokka-asteilla kouluterveydenhoitaja tekee kevennetyn terveystarkastuksen jokaiselle oppilaalle. Näistä tarkastuksista ilmoitetaan huoltajille etukäteen ja lähetetään oppilaan mukana palaute kotiin. Myös näihin tarkastuksiin huoltajat voivat osallistua.

Terveystarkastusten yhteydessä kouluterveydenhuollossa tehdään suunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa terveyden seurannasta. Tapaamisia oppilaan ja perheen kanssa voidaan tiivistää tarvittaessa. Koulussa esille nousevista oppilaan terveydellisistä ongelmista kouluterveydenhoitaja keskustelee oppilaan ja huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Kunnan tulee tarvittaessa järjestää oppilaalle terveydentilan toteamista varten seuraavia erikoistutkimuksia:

- 1) erikoislääkärin tekemä näön tai kuulon tutkimus ja hänen määräämänsä laboratorio-, röntgen- ja muut vastaavat tutkimukset
- 2) psykiatrin tekemä tutkimus
- 3) psykologin tekemä tutkimus

Koululääkäri voi ohjata lapsen myös muihin erikoisalan tutkimuksiin lähetteellä.

Yhteistyötahoja, joihin lapsi ja tarvittaessa huoltajat voidaan ohjata kouluterveydenhuollosta, ovat koulukuraattori, opinto-ohjaaja, koulupsykologi, perheneuvola, toiminta-, fysio- ja puheterapeutti

sekä ravitsemussuunnittelija. Tarvittaessa perhe ohjataan lastensuojelun piiriin tuen saamiseksi. Nuorelle voidaan tarjota myös Raahen kaupungin nuorisotyön palveluja.

Suunnitelmallisen tiedonsiirron avulla pyritään turvaamaan lapsen ja nuoren terveydenhuollon seurannan jatkuvuus. Lapsen kouluvalmiutta ja tukitoimien tarvetta arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa tai heiltä saadun suostumuksen pohjalta esikouluopettajan kanssa. Myös muissa siirtymävaiheissa, alakoulusta yläkouluun ja taas keskiasteen kouluun, aiemmat terveystiedot siirtyvät seuraavan koulun terveydenhoitajan käyttöön.

Terveyden edistäminen

Kouluterveydenhuollossa toteutetaan lapsen kehitysvaiheen mukaista terveysneuvontaa ja -ohjausta Terveysneuvonnassa korostuu vuorovaikutteisuus asiakkaan kanssa. Kunkin luokka-asteen terveys-tarkastukseen on laadittu suunnitelma terveysneuvonnan osalta. Huomiota kiinnitetään muun muassa perheen elämäntapojen säännöllisyyteen ja voimavaroihin. Lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen ja –ongelmien varhainen tunnistaminen ja avun piiriin ohjaaminen ovat keskeinen paino-alue. Fyysisen kunnon arviointiin kehitetään menetelmiä kouluterveydenhuollossa.

Ylipainon kehittymistä pyritään ehkäisemään varhaisessa vaiheessa tehostetulla ohjaus- ja seuranta-ohjelmalla. Myös muihin ravitsemukseen liittyviin häiriöihin pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Muita terveyden edistämisen osa-alueita ovat riittävä lepo ja uni, tupakoinnin ja päihteiden käytön ehkäisy sekä seksuaaliterveys. Koulukiusaamisen ja väkivallan tunnistamiseen ja ehkäisyyn kiinnitetään terveystarkastuksissa huomiota aikaisempaa enemmän.

Kouluterveydenhuollon muita tehtäviä oppilashuollossa

- Kouluterveydenhoitaja osallistuu säännöllisesti koulun oppilashuoltoryhmän toimintaan
- Koululääkäri antaa tarvittaessa konsultaatioapua oppilashuoltoryhmälle
- Kouluterveydenhuollon henkilöstö osallistuu moniammatillisiin verkostoihin ja koulun vanhempainiltoihin
- Kouluterveydenhoitaja antaa ensiapua koulussa ja koulumatkoilla tapahtuneissa tapaturmissa sekä oppilaan sairastuessa koulupäivän aikana. Lääkärinhoitoa tarvitsevat oppilaat ohjataan Raahen lääkärinvastaanotolle.
- Mikäli oppilaan terveydessä tai elämäntilanteessa on asioita, joilla voi olla vaikutusta koulunkäyntiin, ilmoittaa terveydenhoitaja asiasta lasta opettaville opettajille ja muulle oppilashuollon henkilöstölle huoltajien kanssa sovitulla tavalla.
- Erityisjärjestelyjä vaativissa tilanteissa, esimerkiksi vammaisen tai pitkäaikaissairaana oppilaan tuen järjestämisessä koulupäivän aikana kouluterveydenhuolto on yhtenä toimijana. Toimintatavat eri tilanteissa ja vastuuhenkilöt tulee sopia yhdessä huoltajien, oppilaan ja opettajan kanssa. Kouluterveydenhoitaja voi olla kokoonkutsuja tai osallistuja lapsen asioita käsiteltäessä. Diabetesta sairastavan lapsen koulupäivän aikaisesta hoidosta on toimintamalli käytettävissä (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:9). Raahen kaupungin koulutoimen lääkehoitosuunnitelman mukaisesti sovitaan lääkkeiden antamisesta oppilaalle koulupäivän aikana.
- Kouluterveydenhoitaja toimii koulun kriisiryhmän jäsenenä
- Kouluterveydenhuolto tekee yhteistyötä kouluruokalan henkilöstön ja muiden koulun toimijoiden kanssa tavoitteena terveellinen koululounas ja terveelliset välipalat. Oppilaan erityisruokavaliota koskevat ilmoitukset kouluruokalaan tehdään kouluterveydenhuollosta.
- Oppilaiden ammatinvalintaan liittyvissä asioissa kouluterveydenhuolto tekee yhteistyötä opinto-ohjaajan kanssa
- Kouluterveydenhoitaja osallistuu koulussa esiintyvien vaarojen ja terveyshaittojen arviointiin ja kartoitukseen yhdessä koulun muun henkilöstön kanssa

Kouluruokailu

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria⁷⁴. Ruokailuhetki on oppilaalle tärkeä. Ruokataulun tulisi olla riittävän pitkä, jotta oppilas ehtisi syödä rauhassa ja ulkoilla ruokailun jälkeen. Kouluruokailulla tuetaan oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. Kouluruokailun ja koulupäivän aikana mahdollisesti tarjottavien välipalojen järjestämisessä otetaan huomioon kouluruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Välipala tarjotaan, mikäli oppitunnit jatkuvat pitempään kuin kolme tuntia koululounaan jälkeen.

Oppilaille annetaan mahdollisuus osallistua kouluruokailun suunnitteluun ja toteuttamiseen, mikä tukee osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Raahessa ruokapalvelu toteuttaa vuosittain kyselyn, jossa oppilaat saavat mahdollisuuden vaikuttaa tuleviin ruokalistoihin. Myös vanhempien mielipiteet otetaan ruokapalvelussa huomioon.

Kouluruokailun järjestämisessä tarvitaan yhteistyötä koulun ja ruokailusta vastaavan henkilöstön kesken. Yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja kouluterveydenhuollon henkilöstön kanssa sovitaan tukitoimista ja seurannasta oppilaan yksilöllisissä ravitsemukseen sekä terveyden tai sairauden hoitoon liittyvissä tarpeissa.⁷⁵ Mikäli oppilas tarvitsee erityisruokavaliota, ilmoitukset kouluruokalaan tehdään kouluterveydenhuollosta.

Kouluateria on suunniteltu kattamaan kolmasosa päivän energiatarpeesta. Tämä edellyttää, että ateria kerätään kaikista tarjolla olevista osista sopivassa suhteessa lapsen kokoon ja ravinnontarpeeseen nähden. Kouluruokailukasvatus velvoittaa maistamaan kaikkia ruokalajeja. Opettajat valvovat ja ohjaavat annostelua sekä ruokailun sujumista, ruokatapoja ja käyttäytymistä yhdessä ruokailtaessa. Myös keittiön henkilökunta tukee omalta osaltaan oppilaiden valvomista ja ohjaamista. Kouluruokailun suunnittelua ohjaa Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositus.

⁷⁴ Perusopetuslaki 31 § 2 mom.

⁷⁵ Perusopetuslaki 3 § 2 mom. ja 31 a § 1 mom., Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 §

Koulumatkat

Turvalliset koulumatkat ovat osa hyvää oppilashuoltoa. Koulut antavat suunnitelmallista liikenneturvallisuuskasvatusta, opettavat liikennesääntöjä, ohjaavat ja kannustavat turvavälineiden (mm. pyöräilykypärä, heijastin, polkupyörän turvavarusteet) käyttöön. Myös kodin ja koulun yhteisillä sopimuksilla edistetään koulumatkojen turvallisuutta. Myös poliisin kanssa tehdään yhteistyötä liikennekasvatuksessa esim. liikennevalistustunneilla, erilaisissa liikenneturvallisuustapahtumissa ja koulumatkojen vaaranpaikkojen kartoittamisessa.

Perusopetuslaissa (32§) on eritelty oppilaan oikeus koulukuljetukseen eri tilanteissa. Koulukuljetuksen järjestämisperiaatteista, odotusajoista ja niiden turvallisuudesta kerrotaan tarkemmin kappaleessa 5.4.2.

5.4.2. Turvallisuuden edistäminen

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön⁷⁶. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja koulun henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa koulu yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon koulun kaikessa toiminnassa.

Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan oppilaan ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä varten koulussa tulee olla järjestyssäännöt tai koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä⁷⁷. Opetussuunnitelman yhteydessä on myös laadittava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Suunnitelma tulee toimeenpanna ja sen noudattamista ja toteutumista tulee valvoa.⁷⁸

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville⁷⁹. Väkivalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, joka loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla oppilas, koulussa työskentelevä aikuinen tai kouluyhteisön ulkopuolinen henkilö.

75 Perusopetuslaki 3 § 2 mom. ja 31 a § 1 mom., Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 13 §

76 Perusopetuslaki 29 § 1 mom.

77 Perusopetuslaki 29 § 3 ja 4 mom.

78 Perusopetuslaki 29 § 2, 3 ja 4 mom.

79 Perusopetuslaki 29 §, Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa säätelevä valtioneuvoston asetus 12 §,

5.4.3. Henkilötietojen käsittely, salassapito ja tietojen luovuttaminen

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö oppilaan ja huoltajan kanssa.

Kun oppilashuoltotyössä käsitellään yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja oppilashuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu⁸⁶. Tällaisia henkilöitä voivat olla rehtori tai koulun johtaja, luokanvalvoja tai oppilaan opettaja, kouluterveydenhoitaja, erityisopettaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäyntiavustaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja yläluokilla myös opinto-ohjaaja ja tarvittaessa koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä⁸⁷. Ratkaisu asian käsittelyyn osallistuvista tehdään kunkin käsiteltävän asian ja aiheen perusteella erikseen. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella tai niin kuin laissa erikseen säädetään oppilaan asian käsittelyyn voi osallistua myös muita tarvittavia tahoja⁸⁸.

Käsiteltäessä yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa oppilashuoltotyössä kirjataan asian vireille panija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä.⁸⁹ Raahessa on käytössä lomakepohja sekä oppilashuoltoryhmän muistiinpanojen kirjaimiselle että lomake, jolla pyydetään tarvittaessa huoltajan suostumus oppilaan asioiden käsittelyyn/tietojen luovuttamiseen.

Oppilashuoltotyössä käsitellään monia oppilasta ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä⁹⁰. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaitiolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Salassa pidettäviä ovat mm. tiedot oppilaiden ja heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista, kuten elintavoista, vapaa-ajan harrastuksista, perhe-elämästä, poliittisesta vakaumuksesta, yksi-

tyiselämän piirissä esitetyistä mielipiteistä ja osallistumisesta yhdistystoimintaan, sekä tiedot taloudellisesta asemasta, terveydentilasta ja vammaisuudesta.

Salassa pidettäviä ovat myös tiedot tehostetun ja erityisen tuen antamisesta, opetuksesta vapauttamisesta sekä näihin liittyvät asiakirjat ja asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Salassa pidettäviä ovat myös oppilashuoltoa koskevat asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, tiedot oppilaalle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta sekä oppilaan koesuoritukset. Oppilaalle annettavat todistukset ovat julkisia lukuun ottamatta todistuksiin poikkeuksellisesti sisältyvää oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia, joka on salassa pidettävä tieto.⁹¹

Salassapitovelvollisia ovat rehtori, opettajat, opetusharjoittelijat, koulunkäyntiavustajat, kouluterveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit sekä opetuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet⁹². Myöskään muut opetuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt eivät saa sivullisille ilmaista tietoonsa saamia salassa pidettäviä tietoja eivätkä luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja.

Oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot⁹³.

Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen rakentamiseksi ja turvaamiseksi on syytä pyrkiä aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tietoja pyytää myös muilta tahoilta⁹⁴. Opetuksen järjestäjällä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta oppilaan opetuksen järjestämiseksi välttämättömät tiedot sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiselta, muulta sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajalta sekä terveydenhuollon ammattihenkilöltä⁹⁵.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän perusopetuslain mukaisesti järjestämään opetukseen tai aamu- tai iltapäivätoimintaan, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Uudella opetuksen järjestäjällä on myös pyynnöstä oikeus saada vastaavat tiedot.⁹⁶ Salassa pidettäviä tietoja ei voida, ilman huoltajan suostumusta, antaa oppilaan siirtyessä muuhun kuin perusopetuslain mukaiseen opetukseen, esimerkiksi lukioon tai ammatilliseen koulutukseen.

86 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

87 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 4/2010 vp

88 Perusopetuslaki 31 a § 3 mom. (642/2010)

89 Perusopetuslaki 31 a § 4 mom. (642/2010)

90 Perusopetuslaki 40 § (642/2010), Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 § 1 mom. 30 kohta

91 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 24 § 1 mom. 25, 29 ja 30 kohta.

92 Perusopetuslaki 40 § 1 mom.(642/2010)

93 Perusopetuslaki 40 § 2 mom.(642 /2010)

94 Perusopetuslaki 40 § 3 mom.(642/2010)

95 Perusopetuslaki 41 § 4 mom.(642/2010)

96 Perusopetuslaki 40 § 4 mom.(642/2010)

5.4.4. Oppilashuollon ja turvallisuuden edistäminen paikallisessa opetussuunnitelmassa

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon sekä kodin ja koulun yhteistyön osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa⁹⁷. Opetussuunnitelman laatimisessa tehdään tarvittaessa yhteistyötä myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Opetussuunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon kunnan muut lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kuvata oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat. Oppilashuollon osuudessa kuvataan yhteisöllinen ja yksilöllinen tuki ja yhteistyö. Tällöin otetaan huomioon oppilaan ikä ja sekä tuen tarve tilanteissa, joissa oppilaan terve kasvu ja kehitys voi vaarantua. Opetussuunnitelman tulee sisältää hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät, ongelmien ennaltaehkäisyä ja lapsen suojelua koskevat menettelytavat sekä kuvaus kouluyhteisön toiminnasta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Opetussuunnitelman tulee sisältää suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä⁹⁸.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

1. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen, sen rakenne, tavoitteet ja toimintatavat
2. Toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa määritellään tässä opetussuunnitelmassa ja Raahen kaupungin opetustoimen yhteisessä kriisisuunnitelmassa.
3. Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista⁹⁹. Tässä otetaan huomioon sekä oppilaiden keskinäiset että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet.

Paikallisen opetussuunnitelman oppilashuollon osion toteuttamista, arviointia ja päivitystä seuraa PEKE/OPPILAS – työryhmä.

97 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

98 Perusopetuslaki 29 § 2 mom.

99 Perusopetuslaki 29 § 2 mom.

6. KIELI- JA KULTTUURIRYHMIEN OPETUS

(SISÄLLYSLUETTELO)

6.1. Maahanmuuttajien perusopetuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa maahanmuuttajaoppilaille tarkoitetaan sekä Suomeen muuttaneita että Suomessa syntyneitä maahanmuuttajataustaisia lapsia ja nuoria. Maahanmuuttajien opetuksessa noudatetaan perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita oppilaiden taustat ja lähtökohdat kuten äidinkieli ja kulttuuri, maahanmuuton syy ja maassaoloaika huomioon ottaen.

Maahanmuuttajaopetuksen erityistavoitteena on tukea oppilaan kasvamista sekä suomalaisen kieli- ja kulttuuriyhteisön että oppilaan oman kieli- ja kulttuuriyhteisön aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi. Perusopetuksella pyritään turvaamaan oppilaan mahdollisuudet selviytyä jatko-opinnoissa ja työelämässä Suomessa. Tasavertaisten oppimisvalmiuksien saavuttamiseksi oppilaille on järjestettävä tarpeen mukaan erilaisia tukitoimia. Näihin tukitoimiin kuuluu esim. alkuvaiheen valmistava opetus, yleisopetukseen siirtyneiden oppilaiden suomi toisena kielenä opetus, oman äidinkielen opetus, pienryhmäopetus sekä tukioetus joissakin oppiaineissa. Kouluavustajia käytetään mahdollisuuksien mukaan opiskelun tukena. Maahanmuuttajaoppilaille pyritään laatimaan omat oppimissuunnitelmat.

6.2. Valmistava opetus

Perusopetuksen yhteydessä maahanmuuttajille voidaan järjestää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Valmistava opetus on tarkoitettu jokaiselle maahanmuuttajataustaiselle oppilaalle, jonka suomen kielen taito ei vielä ole riittävän hyvä perusopetuksen ryhmässä opiskelemiseen. Raahan kaupungin peruskouluilla ei ole erityistä valmistavan opetuksen ryhmää, mutta jos sellainen muodostetaan niin valmistavassa opetuksessa noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2004.

6.3. Suomi toisena kielenä opetussuunnitelma

Oppilaille joiden äidinkieli ei ole suomi, opetetaan suomea toisena kielenä joko kokonaan tai osittain äidinkielen ja kirjallisuuden suomi äidinkielenä –oppimäärän sijaan.

Suomi toisena kielenä -oppimäärä eroaa tavoitteiltaan ja sisällöiltään suomi äidinkielenä –oppimäärästä. Suomi toisena kielenä -opetuksen keskeinen tavoite on, että oppilas saavuttaa perusopetuksen loppuun mennessä mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielitaidon osa-alueilla, pystyy opiskelemaan täysipainoisesti kaikkia perusopetuksen oppiaineita ja että hänen on mahdollista jatkaa opintojaan perusopetuksen jälkeen.

Opetuksessa pyritään ohjaamaan oppilasta elinikäiseen oppimiseen niin, että hän voi vähitellen saavuttaa äidinkielisten veroisen suomen kielen taidon ja saa siten tasavertaiset mahdollisuudet toimia ja vaikuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomi toisena kielenä –opetus vahvistaa oppilaan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle.

Suomi toisena kielenä oppivalle suomen kieli on sekä oppimisen kohde että sen väline koko kouluajan. Suomea opitaan kaikissa oppiaineissa, ja suomen opetus toisena kielenä edellyttää yhteissuunnittelua ja yhteistyötä opettajien kesken. Suomi toisena kielenä –oppimäärän tehtävänä on kehittää

oppilaiden suomen kielen taitoja suunnitelmallisesti, opetuksessa otetaan huomioon myös muiden oppiaineiden sisältöjä, peruskäsitteitä ja sanastoa.

Tavoitteita asetettaessa ja sisältöjä valittaessa otetaan huomioon oppilaan kokonaistilanne, kuten ikä, kielitaito sekä koulu- ja kokemustausta. Opetuksen lähtökohtana on oppilaan suomen kielen taito, ei luokka-aste, jolla hän opiskelee. Opetuksessa painotetaan viestinnällisyyttä: sanaston kasvattaminen ja kielen rakenteiden harjoittelu kietoutuvat kielitaidon eri osa-alueiden kehittämiseen ja oppijan kulttuuritietouden lisäämiseen. Opetusmenetelmät ja työtavat valitaan niin, että oppilas saa mahdollisuuden omaksua oppimisstrategioita, joiden avulla hän pystyy aktiivisesti hyödyntämään koulussa ja koulun ulkopuolella kohtaamansa kielellistä ja kulttuurista ainesta. Opetuksessa käytetään hyväksi kieliyhteisön kesellä elämistä, ympäristön tarjoamia viestintätilanteita sekä oppilaiden kokemuksia ja havaintoja niistä.

6.3.1. Tavoitteet

Oppilas oppii perusopetuksen kuluessa

- ymmärtämään nopeatempoista kasvokkaista puhetta, keskustelemaan yleisistä aihepiireistä ja saamaan hyvin selvää opettajan puheesta eri aineiden tunneilla sekä radio- ja televisio-ohjelmista, jos aihepiiri on tuttu
- selviämään käytännön puhetilanteissa koulussa ja koulun ulkopuolella ja tekemään puheeseen eron keskeisten puheen rekisterien välillä
- ymmärtämään eri oppiaineita sekä yleisiä aihepiirejä käsittelevää tekstiä, lukemaan itsenäisesti ja valitsemaan tarkoitukseensa sopivaa kirjallisuutta sekä kehittämään sen avulla sanastoaan ja ymmärtämystään ja löytämään kirjallisuudesta elämyksiä
- kirjoittamaan yksityisiä ja opetukseen liittyviä tekstejä ja esittämään ajatuksiaan kirjallisesti yhtenäisinä kokonaisuuksina sekä käyttämään kirjoittaessaan kirjoitetun kielen rekisteriä
- kehittämään kielellistä tietoisuuttaan ja kielentuntemustaan
- käyttämään erilaisia kielenopiskelussa tehokkaiksi todettuja työtapoja, tunnistamaan omia oppimisstrategioitaan sekä tarvittaessa muuttamaan niitä tarkoituksenmukaisemmiksi
- arvioimaan kielitaitonsa kehittymistä
- kehittämään kielitaitoaan myös muiden oppiaineiden tunneilla ja luokkahuoneen ulkopuolella
- vertailemaan omaa ja suomalaista kulttuuria sekä viestimään ja toimimaan suomalaisessa kulttuurissa, ymmärtämään oman ja suomalaisen kulttuurin juuria ja arvostamaan molempia kulttuureita.

6.3.2. Opetuksen järjestäminen

Suomi toisena kielenä -oppitunnit on tarkoituksenmukaista pitää suomi äidinkielenä -tuntien aikana, jolloin näiden aineiden viikkotuntimäärä on sama. Tarvittaessa opetus voidaan järjestää myös muina lukujärjestykseen sopivina aikoina. Suomea toisena kielenä opiskelevat muodostavat opiskelun kannalta järkeviä joustavia pienryhmiä.

6.3.3. Oppisisällöt

Tilanteet ja aihepiirit, joista oppilaan tulee pystyä kommunikoimaan

- henkilökohtainen elämä, perhe, suku, ystävät; vuoden- ja vuorokaudenajat sekä sää; koti ja asuminen; koulu fyysisenä ympäristönä, oppitunnit, koulukaverit, opettajat ja muu henkilö-

kunta; ruokailu ja puhtaus; ihmisen keho ja vaatetus; julkiset tilat ja palvelut, kuten kauppa, liikenne ja terveydenhoito; maaseutu ja kaupunki; luonto; vapaa-aika, kulttuuri ja urheilu, matkailu; tiedotusvälineet

- eri oppiaineiden sanasto: sanavaraston laajentaminen ja morfologia, ylä- ja alakäsitteet
- juhlapäivät, kansanperinne, tapakulttuuri; leikit; suomalaiset merkkihenkilöt ja – tapahtumat; arjen perinne ja elämänmuoto

Rakenteet ja kielitieto

- äänteiden, rytmien, painotuksen ja intonaation tunnistaminen ja tuottaminen; kirjoitus- ja äännejärjestelmä ja niiden erityispiirteet
- kielen rakenteista keskeisimmät; sanaluokat ja niiden taivuttaminen; verbityypit ja tärkeimmät nominityypit; sija-, persoon- ja aikamuodot sekä modukset pääpiirteissään; lauseenjäsenten tunnistaminen; nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tunnistaminen; lausetyypit; sanojen johtamisen pääperiaatteet; välimerkit ja oikeinkirjoitus
- sana, lause, virke; sidoksisuus; erilaisten tekstilajien päätyypit
- puhutun ja kirjoitetun kielen ero; puhutun kielen vaihtelu
- suomi maailman kielten joukossa

Lukeminen ja kirjoittaminen

- suomen kielen kirjoitusjärjestelmä, kirjain-äänne -vastaavuus, tavutus, pien- ja suuraakkoset, tyyppikirjaimet
- mekaaninen, sujuva ja ymmärtävä lukutaito; lukutaidon strategioita, kuten ennakointi, päätely sekä pääasioiden ja tukisanojen etsiminen tekstistä
- tekstilajit ja kirjoittaminen erilaisiin tarkoituksiin

Kertomusperinne, kirjallisuus, viestintäkasvatus

- ikäkauden ja kielitaidon mukaisesti sadut, lorut, kertomukset, runot, arvoitukset, sananlaskut, kaunokirjalliset otteet ja kokonaisteokset
- keskeiset kirjailijat ja heidän teoksensa sekä Kalevala ja Suomen kirjallisuuden päävaiheet
- mediatekstit, kuvalukutaidon alkeet, elokuva ja teatteri
- kirjaston käyttö, tieto- ja viestintätekniikka, televisio, radio, lehdistö, mainonta
- tiedonhankinta erityyppisistä lähteistä

Puheviestintä ja vuorovaikutustaidot

- puheviestinnän strategiat, kuten keskustelun aloittaminen, ylläpitäminen ja päättäminen, mielipiteen ilmaiseminen, kuulijan huomioon ottaminen; kuuntelijan palautekäyttäytyminen
- kulttuurisidonnaiset puheviestintätilanteet, kuten tervehtiminen, puhutteleminen, esittäytyminen, kiittäminen, anteeksi pyytäminen ja puhelinkäyttäytyminen
- omien tunteiden, tarpeiden, tietojen ja mielipiteiden esittäminen ja perusteleminen
- puuttuvan kielitaidon kompensoiminen esimerkiksi lähikäsitettä käyttämällä tai selittämällä
- neuvottelutaitojen kehittäminen ja rakentava keskusteleminen

Kielenopiskelutaidot

- oppikirjan ja sanakirjan käyttö, uusien sanojen ja rakenteiden käyttö omissa tuotoksissa, pari- ja pienryhmäkeskustelu puheviestinnän säännöllisenä harjoittelutapana, merkityksen päättely asiayhteydestä, suomen kielen vertaaminen omaan äidinkieleen, oman tuotoksen tarkkaileminen ja korjaaminen, oman kielitaidon arviointi

6.3.4. Arviointi

Maahanmuuttajaoppilaiden suomen kielen taitoa arvioidaan monipuolisesti oppilaan kannalta kulloinkin tarkoituksenmukaisia menetelmiä käyttäen. Mikäli oppilaalle on laadittu oma oppimissuunnitelma, sitä käytetään arvioinnin pohjana. Opiskelun edistymistä arvioidaan sekä kirjallisesti että suullisesti. Oppilasta ohjataan ja kannustetaan arvioimaan myös itse edistymistään. Todistukseen suomi toisena kielenä –oppiaine voidaan arvioida sanallisesti koko peruskoulun ajan. Päätösarvioinnissa käytetään numeroarvostelua.

Arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon kaikki osa-alueet. Päätösarvioinnissa on otettava huomioon, että oppilaan kielitaitoprofiili voi olla hyvinkin epätasainen.

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielitaito

Kielen osaamisen taso luokalla 9 arvioidaan opetussuunnitelman perusteiden kielitaidon tasojen kuvausasteikon mukaan B1.1 – B1.2. Tasokuvaukset ovat tämän opetussuunnitelman liitteenä 11.

Taitotaso B1 Selviytyminen arkielämässä

B1.1 Toimiva peruskielitaito

Kuullun ymmärtäminen

- Ymmärtää pääajatuksen ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kerronta. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat.
- Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja.
- Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.

Puhuminen

- Osaa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaativammissa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia.
- Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epärointiä.
- Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran.
- Osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita.

Laajemmassa vapaassa puheessa kielioppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kursioshjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.
- Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.
- Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla

puutteellista.

Kirjoittaminen

- Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista.
- Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmista kirjallisen viestinnän muodoissa.
- Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.
- Rutiininomainen kieliaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativammat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.

Taitotaso B1 Selviytyminen arkielämässä

B1.2 Sujuva peruskielitaito

Kuullun ymmärtäminen

- Ymmärtää selväpiirteistä asiantietoa, joka liittyy tuttuihin ja yleisempiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit).
- Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta.
- Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleen muotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia.

Puhuminen

- Osaa kertoa tavallisista, konkreeteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa.
- Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy.
- Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia.
- Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja.
- Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja kompleksejakin lauseita. Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne haittaavat harvoin laajempaakaan viestintää.

Luetun ymmärtäminen

- Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa.
- Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muutaman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän.
- Pitkien tekstien jotkut yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi.

Kirjoittaminen

- Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista kuten musiikista tai elokuvista.
- Osaa kirjoittaa muutaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvetoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). Osaa esittää jonkin verran tukitietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon.

- Hallitsee melko monenlaiseseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta.
- Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyyliässä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.

6.4. Oppilaan oman äidinkielen opetus

Mikäli oppilaan oman äidinkielen opetusta järjestetään, noudatetaan opetushallituksen laatimaa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2004.

6.5. Uskonnon opetus

Peruskoulun oppilaalla on mahdollisuus osallistua oppilaiden enemmistön uskonnon mukaiseen uskonnon opetukseen, vaikka oppilas ei kuuluisikaan tähän uskonnolliseen yhdyskuntaan. Huoltajan tulee ilmoittaa asiasta opetuksen järjestäjälle.

Oppilaiden enemmistön uskonnon mukaisen uskonnon opetuksen lisäksi voidaan opettaa myös muita uskontoja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (16.1.2004) ja uskonnonvapauslain (1.8.2003) mukaisesti.

6.6. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi

Maahanmuuttajaoppilaiden eri oppiaineiden arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan tausta ja vähitellen kehittyvä suomen kielen taito. Oppilaan arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia, joustavia ja oppilaan tilanteeseen sovitettuja arviointimenetelmiä, jotta hän kykenee osoittamaan osaamisensa mahdollisista suomen kielen taitojen puutteista huolimatta. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi voi olla sanallista koko perusopetuksen ajan lukuun ottamatta päättöarviointia.

7. OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

[\(SISÄLLYSLUETTELO\)](#)

7.1. Eheyttäminen ja aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet sisältyvät yhteisten ja valinnaisten oppiaineiden oppisisältöihin ja niitä käsitellään vuosiluokkien 1-9 aikana. Niiden tavoitteet toteutuvat myös koulun työtavoissa ja toimintakulttuurissa.

7.1.1. Ihmisenä kasvaminen

Koko opetuksen kattavan Ihmisenä kasvaminen -aihekokonaisuuden päämääränä on tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua ja elämän hallinnan kehittymistä. Tavoitteena on luoda kasvuympäristö, joka tukee toisaalta yksilöllisyyden ja terveen itsetunnon ja toisaalta tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen pohjautuvan yhteisöllisyyden kehitystä.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään omaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvuaan, sekä omaa ainutkertaisuuttaan
- arvioimaan toimintansa eettisyyttä ja tunnistamaan oikean ja väärän
- tunnistamaan oman oppimistyylinsä ja kehittämään itseään oppijana
- toimimaan yhteisön jäsenenä

Keskeiset tavoitteet

Fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen kasvu

- fyysiseen kasvuun vaikuttavat tekijät;
  - ravinto-opilliset asiat
  - kuntoa ylläpitävä ja kehittävä liikunta
  - uni
  - koulun työtilojen, kalusteiden ja piha-alueiden tarkoituksenmukaisuus

Näitä asioita käsitellään ympäristö- ja luonnontiedossa, terveystiedossa, kotitaloudessa, biologiassa ja liikunnassa. Lisäksi voidaan järjestää yhteisiä projekteja, esim. pihatalkoot ja liikuntapäivät.

- psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun vaikuttavat tekijät;
  - vuorovaikutustaidot
  - itsetunto
  - tunteiden tunnistaminen ja käsittely
  - luovuuden herättäminen ja kehittäminen

Näitä asioita voidaan käsitellä esim. uskonnossa, äidinkielessä, psykologiassa, elämäntietämystiedossa, kuvaamataidossa, käsitöissä, liikunnassa ja terveystiedossa. Lisäksi aiheita voidaan käsitellä erilaisina teemapäivinä ja projekteina, esim. kalenterivuoden mukaan. (Kalevalan päivä, ystävänpäivä jne.)

Oikeudenmukaisuus, tasa-arvo

- demokratia eri tasoilla
- sukupuoliroolien tasa-arvo
- suvaitsevaisuus ja moraali

Näitä asioita tulisi käsitellä esim. historiassa, yhteiskuntaopissa, oppilaanohjauksessa, uskonnossa, elämäkatsomustiedossa, maantiedossa ja filosofiassa.

Esteettinen havainnointi ja esteettisten ilmiöiden tulkinta

- taiteen ja ympäristön esteettisyyden löytäminen, havainnoiminen ja arvostaminen

Taiteen havainnoimisessa tulisi huomioida mm. monipuolinen tutustuminen eri taiteenaloihin ja tyyleihin. Ympäristön esteettisyyteen liittyviä tekijöitä ovat mm. oman kotiseudun ja lähiympäristön kauneuden löytäminen ja arvostaminen.

Näitä asioita tulisi käsitellä mm. kuvaamataidossa, käsityössä, liikunnassa, musiikissa, historiassa, uskonnossa ja projektiluontoisessa kotiseutupedagogiikassa.

Opiskelutaidot ja itsensä kehittäminen

- vahva välineaineiden hallinta
- erilaiset opiskelustrategiat ja opiskelutyylit
- motivaatio
- monipuoliset ja kriittiset tiedonetsintätaidot
- reflektointi
- realistinen itsearviointi

Näitä asioita kehitetään ja harjoitellaan kaikessa koulun toiminnassa.

7.1.2. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys

Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuuri-identiteetin olemusta, löytämään oma kulttuuri-identiteettinsä sekä kehittämään valmiuksiaan kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen ja kansainvälisyyteen.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tuntemaan ja arvostamaan omaa henkistä ja aineellista kulttuuriperintöään ja näkemään suomalaisen kulttuuri-identiteetin osana alkuperäistä, pohjoismaista ja eurooppalaista kulttuuria
- ymmärtämään oman kulttuurinsa juuria ja monimuotoisuutta sekä näkemään oman sukupolvensa aikaisempien sukupolvien elämäntavan jatkajana ja kehittäjänä
- tutustumaan muihin kulttuureihin ja elämäkatsomuksiin ja saa valmiuksia toimia monikulttuurisessa yhteisössä ja kansainvälisessä yhteistyössä
- ymmärtämään kulttuuri-identiteetin osatekijöitä ja niiden merkitystä yksilölle ja yhteisölle

Keskeiset sisällöt

Raahe

- suomalainen idyllinen pikkukaupunki meren rannalla
- historiallinen kaupunki, perustettu v.1649, mm. ruotsalaisuus ja varhainen kansainvälisyys (purjelaivat)
- paikannimet, murre
- paikallinen kulttuuri: kirjailijat, taiteilijat ja kulttuurivaikuttajat
- yksilö sukupolvien ketjussa, muuttoliike, juurettomuus,
- Rautaruukki, teollisuuskaupunki
- koulukaupunki; historia ja nykyisyys: monia oppilaitoksia

Muita kulttuureita ja monikulttuurisuus

- maahanmuuttajat: eri uskontokunnat koulun arjessa ja juhlassa
- ulkomaalaiset opiskelijat ja vaihto-opiskelijat

Ihmisoikeudet ja ihmisryhmien välisen luottamuksen, keskinäisen arvostuksen ja onnistuneen yhteistyön edellytyksiä

- erilaisuuden suvaitseminen myönteisten piirteiden vahvistaminen ja tiedon lisääminen
- yhteistyö kunnallisten kulttuurilaitosten kanssa: museo, musiikkioppilaitos, kirjasto

Kansainvälisyys eri elämänaueilla ja taidot toimia kansainvälisessä vuorovaikutuksessa

- kansainväliset projektit, tapahtumat, päivät, vierailut
- ystävyyskaupungit
- kansainvälinen vuorovaikutus mm. Internetin kautta

Tapakulttuurien merkitys

- tapakulttuuri esim. erilaiset joulunviettotavat
- koulukohtainen vuosittain toistuva kulttuurikalenteri esim. Viljanpäivä, Soiva talo, jäätapah-tuma

7.1.3. Viestintä ja mediataito

Viestintä- ja mediataito -aihekokonaisuuden päämääränä on kehittää ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja, edistää median aseman ja merkityksen ymmärtämistä sekä kehittää median käyttötaitoja. Viestintätaitoista painotetaan osallistuvaa, vuorovaikutuksellista ja yhteisöllistä viestintää. Mediataitoja tulee harjoitella sekä viestien vastaanottajana että tuottajana.

Viestintäyhteiskunnassa korostuu taito osata tulkita näkemäänsä ja kuulemaansa ja tarkastella sitä arvioivasti ja kriittisesti.

Aihekokonaisuus tulee esille jokaisessa oppiaineessa oppilaskeskeisissä työtavoissa. Etenkin äidinkiessä viestintää ja mediataitoja käsitellään yksityiskohtaisemmin samoin kuin kuvataiteessa, historiassa ja tietotekniikassa, mutta läpäisyperiaatteella ne voivat tulla esille monissa muissakin oppiaineissa.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja vastuullisesti sekä tulkitsemaan muiden viestintää

- kehittämään tiedonhallintataitojaan sekä vertailemaan, valikoimaan ja hyödyntämään hankkimaansa tietoa
- suhtautumaan kriittisesti median välittämiin sisältöihin ja pohtimaan niihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä arvoja viestinnässä
- tuottamaan ja välittämään viestejä ja käyttämään mediaa tarkoituksenmukaisesti
- käyttämään viestinnän ja median välineitä tiedonhankinnassa, -välittämisessä sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Keskeiset sisällöt

Omien ajatusten ja tunteiden ilmaisu, erilaiset ilmaisukielet ja niiden käyttö eri tilanteissa

- keskustelu sisältyy kaikkeen tiedonhankintaan ja -käsittelyyn
- tietoisuus keskustelemalla vaikuttamisen mahdollisuuksista

Viestien sisällön ja tarkoituksen erittely ja tulkinta, viestintäympäristön muuttuminen ja monimediaalisuus

- medialukutaito: vertailua ja valikointia tietoa etsittäessä ja vastaanotettaessa eri tietolähteistä
- mediakriittisyyden oppiminen
  - määritelmä lapsen/nuoren tasolle
  - faktan ja fiktion erottelu
  - lähteen luotettavuuden arviointi (tarkistaminen useista eri tietolähteistä)

Median rooli ja vaikutukset yhteiskunnassa, median kuvaaman maailman suhde todellisuuteen

- lähestymistapa lasten/nuorten maailmasta käsin
- median kuvaaman maailman suhde todellisuuteen
- mainonnan keinojen ja tavoitteiden tiedostaminen (esim. television vaikutus kulutustottumuksiin)

Yhteistyö median kanssa

- tutustuminen paikallisiin lehtitaloihin ja radio Pookiin

7.1.4. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys - aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta hahmotamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista, kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohja yrittäjämäisille toimintatavoille. Koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä omatoimiseksi, aloitteelliseksi ja päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi sekä auttaa oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikuttamismahdollisuuksistaan.

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys sopivat erittäin hyvin käsiteltäviksi ympäristötiedon, opinto-ohjauksen, yhteiskuntaopin ja kirjallisuuden tunneille.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään koulu yhteisön, julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja järjestöjen merkitystä, toimintaa ja tarpeita yhteiskunnan toimivuuden näkökulmasta
- muodostamaan oman kriittisen mielipiteen erilaista asiantuntijuutta hyödyntäen
- osallistumaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja ottamaan vastuuta yhteisten asioiden hoidosta omassa koulu yhteisössään ja paikallisyhteisössään

- kohtaamaan ja käsittelemään muutoksia, epävarmuutta ja ristiriitoja, toimimaan pitkäjännitteisesti päämäärän saavuttamiseksi sekä arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta
- sisäisen yrittäjyyden valmiuksia ja oppii tuntemaan yritystoimintaa.

Keskeiset sisällöt

- perustiedot työnjaosta ja yrittäjyydestä: luokan yhteiset projektit, esim. luokkaretki- ja leirikouluhankkeet
- erilaiset osallistumis- ja vaikuttamiskeinot demokratiassa, esim. luokanedustaja, oppilaskuntatoiminta, kunnalliset ja valtiolliset vaalit kiinnostuksen kohteina
- verkostoituminen oman ja yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi, esim. kuuluminen itselleen tärkeisiin harrastusryhmiin tms. ja nuorisovaltuustoon
- konkreettinen osallistuminen ja vaikuttaminen oman koulun viihtyvyyden ja toimivuuden parantamiseksi sekä saatujen tulosten arviointi, esim. pihaprojekti
- yrittäjyys ja sen merkitys: perustietoja yrittäjyydestä ammattina sekä yritystoimintaan tutustuminen, esim. yrityskäynnit, TET-jaksot, ”nuori yrittäjä”-projektit sekä ammattien esittelyminen opo-tunneilla

7.1.5. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta – aihekokonaisuuden päämääränä on lisätä oppilaan valmiuksia ja motivaatiota toimia ympäristön ja ihmisen hyvinvoinnin puolesta.

Perusopetuksen tavoitteena on kasvattaa ympäristötietoisia, kestävään elämäntapaan sitoutuneita kansalaisia. Koulun tulee opettaa tulevaisuusajattelua ja tulevaisuuden rakentamista ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestäville ratkaisuille.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään ympäristösuojelun välttämättömyyden ja ihmisen hyvinvoinnin edellytykset ja niiden välisen yhteyden
- havaitsemaan ympäristössä ja ihmisten hyvinvoinnissa tapahtuvia muutoksia, selvittämään syitä ja seurauksia sekä toimimaan elinympäristön hyväksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi
- arvioimaan oman kulutuksensa ja arkikäytäntöjensä vaikutuksia ja omaksumaan kestävä kehityksen edellyttämiä toimintatapoja
- edistämään hyvinvointia omassa yhteisössään sekä ymmärtämään hyvinvoinnin uhkia ja mahdollisuuksia globaalilla tasolla
- ymmärtämään, että yksilö rakentaa valinnoillaan sekä omaa tulevaisuuttaan että yhteistä tulevaisuuttamme ja toimimaan rakentavasti kestävä tulevaisuuden puolesta.

Keskeiset sisällöt

Ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävä kehitys omassa koulussa ja ympäristössä

- ravinto ja sen riittävyys
- hygienia
- yhteistyö ja sosiaaliset taidot
- psyykkinen hyvinvointi
- kulutushyödykkeiden taloudellinen käyttö ja kierrätys

- jätteiden lajittelu ja kierrätys

Yksilön ja yhteisön vastuu elinympäristön tilasta ja ihmisten hyvinvoinnista

- lapsen ja nuoren vaikutusmahdollisuudet
- yhteiset sopimukset ympäristön ja ihmisten suojelemisessa

Ympäristöarvot ja kestävä elämäntapa

- luonnon ja kulttuuriympäristön muutosten seuranta
- saastuneisuus (teollistuminen)
- kasvihuoneilmiö

Ekotehokkuus tuotannossa ja yhteiskunnassa sekä arjen toimintatavoissa, tuotteen elinkaari

- luonnonvarojen rajallisuus
- energian säästäminen
- kierrätyksen merkitys tuotteen elinkaareissa

Oman talouden hallinta ja kulutuskäyttäytyminen, kuluttajan vaikuttamiskeinot ostokäyttäytyminen sekä kulutus- ja kierrätysasenteet

- oman rahan rajallisuus ja velkaantuminen
- suomalaisten ja paikallisten tuotteiden suosiminen
- omat valintamahdollisuudet energian säästämässä
- kuluttajansuojalaki

Toivottava tulevaisuus ja sen edellyttämät valinnat ja toiminta

- elämänlaatu erilaisissa ympäristöissä
- elämänarvot ja moraalit

7.1.6. Turvallisuus ja liikenne

Turvallisuus ja liikenne -aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään turvallisuuden fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia ulottuvuuksia sekä opastaa vastuulliseen käyttäytymiseen. Perusopetuksen tulee antaa oppilaalle ikäkauteen liittyvät valmiudet toimia erilaisissa toimintaympäristöissä ja tilanteissa turvallisuutta edistäen.

Aihekokonaisuus käsitellään pääosin ympäristö- ja luonnontiedon, biologian, terveystiedon ja liikunnan oppisisältöjen yhteydessä.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tunnistamaan turvallisuus- ja terveystarpeita, ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita sekä toimimaan terveyttä ja turvallisuutta edistävästi
- edistämään väkivallattomuutta ja toimimaan kiusaamistilanteissa rakentavasti
- toimimaan onnettomuus- ja kriisitilanteissa tarkoituksenmukaisesti
- toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti liikenteessä
- vaikuttamaan liikenneympäristön ja muun toimintaympäristön turvallisuuteen
- tuntemaan yhteiskunnan hyvinvointipalveluja.

Keskeiset sisällöt

Turvallisuus- ja terveystarpeet

- onnettomuudet: paloturvallisuus, vaaraa aiheuttavat luonnonilmiöt
- päihteet
- rikollisuudelta suojautuminen: yksilön psyykkinen ja fyysinen koskemattomuus
- ympäristöturvallisuus: nuoren ja lapsen vastuu ja turvallisuuteen vaikuttaminen, liikkuminen Raahen alueen vesistöissä kesällä ja talvella
- työturvallisuus koulussa ja muissa oppimisympäristöissä, kodin ja koulun yhteiset sopimukset turvallisuuden varmistamiseksi

Toiminta onnettomuus- ja kriisitilanteissa

- Raahen koulujen kriisisuunnitelma, yhteiskunnan tukiverkosto
- koulun oma turvallisuussuunnitelma
- ensiaputaidot

Liikennekäyttäytyminen

- oma turvallinen koulumatka ja lähialueen liikenneturvallisuus
- keskeiset liikennesäännöt
- erilaiset liikenneympäristöt: kaupunki, maaseutu, luonnon ympäristö

Väkivallattomuus

- väkivallan ulottuvuudet lähiyhteisössä, yhteiskunnassa ja mediassa: koulukiusaaminen, väkivallattomia toimintamalleja, väkivallan seuraukset

7.1.7. Ihminen ja teknologia

Ihminen ja teknologia – aihekokonaisuuden päämääränä on auttaa oppilasta ymmärtämään ihmisen suhdetta teknologiaan ja auttaa näkemään teknologian merkitys arkielämässämme. Perusopetuksen tulee tarjota perustietoa teknologiasta, sen kehittamisestä ja vaikutuksista, opastaa järkeviin valintoihin ja johdattaa pohtimaan teknologiaan liittyviä eettisiä, moraalisia ja tasa-arvokysymyksiä. Opetuksessa tulee kehittää välineiden, laitteiden ja koneiden toimintaperiaatteiden ymmärtämistä ja opettaa niiden käyttöä.

Keskeistä teknologian opiskelussa on teknisen ajattelun ja luovan ongelmanratkaisuprosessin oppiminen. Teknologisen yleissivistyksen perustan muodostavat peruskoulussa ja lukiossa saadut matemaattis-luonnontieteelliset perustiedot ja taidot. Teknologian ja sen merkityksen ymmärtäminen syventää monien oppiaineiden opiskelua ja antaa niille käytännön mielekkyyttä.

Käsitteitä: TEKNOLOGIA on kaikki ihmisen luoma ja tähän luomiseen tarvittut tiedot ja taidot.
TEKNIikka on tarkoituksenmukainen keino (menetelmä) tehtävän suorittamiseksi.
(Kati Kauppinen: Kuka tarvitsee tekniikkaa...)

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään teknologiaa, sen kehittämistä ja vaikutuksia eri elämänalueilla, yhteiskunnan eri sektoreilla ja ympäristössä
- käyttämään teknologiaa vastuullisesti
- käyttämään tietoteknisiä laitteita ja ohjelmia sekä tietoverkkoja erilaisiin tarkoituksiin
- ottamaan kantaa teknologisiin valintoihin ja arvioimaan tämän päivän teknologiaan liittyvien päätösten vaikutuksia tulevaisuuteen

Keskeiset sisällöt

Teknologia arkielämässä, yhteiskunnassa ja paikallisessa tuotantoelämässä

- arkipäivän elämään liittyvät koneet (esim. kodinkoneet, kännykkä) ja niiden turvallinen käyttö
- tutustuminen paikallisiin teknillisen alan yrityksiin ja kouluihin
- teknisten apuvälineiden käyttö opiskelun apuna

Teknologian kehitys ja kehitykseen vaikuttavia tekijöitä eri kulttuureissa, eri elämänalueilla eri aikakausina

- suurten teknologisten keksintöjen vaikutus yksilön elämään ja maailman historiaan, maailmankuvan muuttuminen
- teknologian kehitys omalla paikkakunnalla (esim. telakkateollisuus, sahateollisuus, Rautaruukki)
- teknologisten ideoiden kehittäminen, mallintaminen, arviointi ja tuotteiden elinkaari
- jonkin yksinkertaisen koneen toimintaperiaatteeseen tutustuminen ja sen mallintaminen esim. Lego-logon avulla

Tietotekniikan ja tietoverkkojen käyttö

- kaupungin ja koulujen omat tietostrategiat

Teknologiaan liittyvät eettiset, moraaliset, hyvinvointi- ja tasa-arvokysymykset

- tiedonhankinta
- kriittisyys
- verkkoetiikka
- todellisuus ja virtuaalimaailma

Tulevaisuuden yhteiskunta ja teknologia

- teknologian vaikutus luontoon
- maailman automatisoitumina (robotit)
- teknologian vaikutus kouluun ja oppimiseen (erilaiset oppimisympäristöt)
- uusien teknologian alojen vaikutus ihmisen elämään (esim. informaatioteknologia, bioteknologia jne.)

7.2. Äidinkielten ja toisen kotimaisen kielen opiskelu

Äidinkieli ja kirjallisuus – oppiaineeseen on opetussuunnitelman perusteissa määritelty yksitoista eri oppimäärää, jotka ovat suomi, ruotsi, saame, romani ja viittomakieli äidinkielenä, muu oppilaan äidinkieli, suomi ja ruotsi toisena kielenä, suomi saamenkielisille sekä suomi ja ruotsi viittomakielisille. Toisessa kotimaisessa kielessä on ruotsin ja suomen kielessä määritelty A- ja B-oppimäärät sekä kaksikielisille oppilaille tarkoitetut äidinkielenomaiset oppimäärät. Lisäksi perusteiden liitteenä on Opetushallituksen suositus maahanmuuttajaoppilaan äidinkielen opetuksen perusteiksi.

Oppilas opiskelee äidinkieli ja kirjallisuus –oppiaineessa ja toisessa kotimaisessa kielessä seuraavassa taulukossa mainittuja oppimääriä sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä tarjoaa ja oppilaan huoltaja valitsee. Taulukossa oppilaan äidinkielellä tarkoitetaan koulun opetuskieltä (suomi, ruotsi tai saame) tai muu huoltajan ilmoittamaa kieltä.

OPPILAAN ÄIDINKIELI	ÄIDINKILEN JA KIRJALLISUUDEN OPPIMÄÄRÄ		TOINEN KOTIMAINEN KIELI	
	YHTEINEN	ERILLISRAHOITUS	YHTEINEN	VALINNAINEN
suomi	suomi äidinkielenä	-	ruotsi	-
ruotsi	ruotsi äidinkielenä	-	suomi	-
saame	saame äidinkielenä ja suomi saamen- kielisille	-	-	ruotsi
romani	suomi tai ruotsi äidinkielenä	romani	ruotsi tai suomi	-
viittomakieli	viittomakieli äidinkielenä ja suomi tai ruotsi viittomakielisille	-	-	ruotsi tai suomi
muu äidinkieli	muu oppilaan äidinkieli ja suomi tai ruotsi toisena kielenä	-	-	ruotsi tai suomi
muu äidinkieli	suomi tai ruotsi toisena kielenä tai suomi tai ruotsi äidinkielenä	maahanmuuttaja- oppilaan äidinkieli	ruotsi tai suomi	-

7.3. Äidinkieli ja kirjallisuus

Suomi äidinkielenä

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen perustehtävänä on kiinnostuttaa oppilas kielestä, kirjallisuudesta ja vuorovaikutuksesta. Opetuksen tulee perustua yhteisölliseen näkemykseen kielestä: yhteisön jäsenyys ja osallisuus tietoon syntyvät, kun oppii käyttämään kieltä yhteisön tavoin. Opetuksen tulee perustua myös oppilaiden kielellisiin ja kulttuurisiin taitoihin ja kokemuksiin ja tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen viestintään, lukemiseen ja kirjoittamiseen, joiden avulla oppilas rakentaa identiteettiään ja itsetuntoaan. Tavoitteena on, että oppilaasta tulee aktiivinen ja eettisesti vastuullinen viestijä sekä lukija, joka pääsee osalliseksi kulttuurista sekä osallistuu ja vaikuttaa yhteiskuntaan.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa opitaan käsitteitä, joilla kielentää maailmaa ja omaa ajattelua: oppilas saa keinoja todellisuuden jäsentämiseen, mutta myös mahdollisuuksia irrota siitä, rakentaa uusia maailmoja ja kytkeä asioita uusiin yhteyksiin.

Äidinkieli ja kirjallisuus on tieto-, taito- ja taideaine, joka saa sisältöaineikseen kieli- ja kirjallisuustieteestä sekä viestintätieteistä. Oppiaineen pohjalla on laaja tekstikäsitelmä: tekstit ovat puhuttuja ja kirjoitettuja, kuvitteellisia ja asiatekstejä, sanallisia, kuvallisia, äänellisiä ja graafisia sekä näiden tekstityyppien yhdistelmiä. Opetuksessa on otettava huomioon, että oppilaan äidinkieli on oppimi-

sen perusta: kieli on oppilaalle sekä oppimisen kohde että väline. Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävä on suunnitelmallisesti kehittää kieleen pohjautuvia opiskelu- ja vuorovaikutustaitoja.

Äidinkielen oppiminen kattaa laajasti kielen osa-alueet ja tehtävät. Opetuksen tulee kehittää tietoa kielestä ja kirjallisuudesta sekä vuorovaikutustaitoja uusissa ja yhä vaativammassa kielenkäyttö- ja viestintätilanteissa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004).

Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja esim. yksilötyöskentelyä, pari- ja pienryhmätöitä, mutta myös koko luokan yhteisiä, toiminnallisia tehtäviä.

Aihekokonaisuudet

Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia käsitellään kaikessa äidinkielen opetuksessa.

Kansalaisuus ja yrittäjyys otetaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa huomioon siten, että oppilaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetus tukee oppilaan itsetunnon ja identiteetin kehittämistä.

Ihmisenä kasvaminen –aihekokonaisuus näkyy erityisesti kirjallisuuden opetuksessa, vuorovaikutustaitojen sisältökohdissa ja siinä käsityksessä, että tietoisuus yhteisönsä kuulumisesta syntyy kielen avulla.

Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys –aihekokonaisuus on olennainen osa äidinkielen ja kulttuurin opetusta. Oppilas tulee tietoiseksi omasta kulttuuriperinnöstään ja sen monimuotoisuudesta ja pystyy tarkastelemaan sitä osana eurooppalaista kulttuuria.

Viestintä ja mediataito –aihekokonaisuus kuuluu äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen, jonka tavoitteena on oppilaan aktiivinen ja kriittinen lukutaito. Oppilas kasvaa osallistuvaksi, vaikuttavaksi ja vastuulliseksi viestijäksi ja kriittiseksi mediakäyttäjäksi.

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys otetaan äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa huomioon siten, että oppilaan vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja kehitetään. Hän oppii käyttämään monipuolisesti kielen vaikuttamisen keinoja, saa valmiuksia sisäiseen yrittäjyyteen ja kykenee kohtaamaan ja käsittelemään muutoksia.

Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta sekä Turvallisuus ja liikenne ovat aihekokonaisuuksia, jotka sisältyvät äidinkielen ja kirjallisuuden opetukseen suullisten esitysten, kirjoitelmien, esseiden ja muiden opinnäytetöiden aiheina.

Ihminen ja teknologia –aihekokonaisuus korostuu äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa siten, että oppilas kykenee tekemään järkeviä valintoja ja pohtimaan teknologiaan liittyviä eettisiä ja moraalisia kysymyksiä. Tavoitteena on, että oppilas oppii käyttämään tietoverkkoja vastuullisesti ja kriittisesti.

1. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- harjoittelee alustavaa luku- ja kirjoitustaitoa sekä oppii tarkkailemaan ja kehittämään suoritustaan siinä
- oppii kirjoittamaan pienet ja suuret tekstauskirjaimet ja harjoittelee sanojen oikeinkirjoitusta sekä opettelee ymmärtämään vokaaleja ja konsonantteja ja niiden käyttämistä tavuttamisessa
- harjoittelee vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja

- harjoittelee ilmaisuvalmiuksiaan ja –halukkuuttaan
- harjoittelee luku- ja kirjoitustaitoaan eri yhteyksissä mm. tietokoneella
- tutustuu omaan murteeseen ja kirjakieleen ja oppii huomaamaan niiden eron ja siten laajentaa kielellistä ilmaisuun ja ajatteluaan kirjallisuuden kautta
- oppii kehityksikäsä edellyttämiä tiedonhankinta- ja hallintataitoja

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- harjaantuminen ja osallistuminen erilaisiin viestintätilanteisiin
- kielellisen ja fyysisen ilmaisun sekä mielikuvituksen harjoittelu
- havaintojen, elämysten, kokemusten kertominen ja kuunteleminen kirjoitetun sekä puhutun kielen muotojen avulla, myös muistinvaraisesti ja eri oppiaineisiin integroiden

Lukeminen ja kirjoittaminen

- aakkosten opettelu
- luku- ja kirjoitustaidon alkeet, äänten ja kirjaimen vastaavuuden omaksuminen ja käsitteiden ymmärtäminen; äänne, kirjain, tavu, sana, lause
- tiedonhankintataitojen harjoittelu
- oikeinkirjoituksen harjoittelu sana- ja lausetasolla
- isojen ja pienten tekstauskirjainten opettelu
- harjoittelua myös sähköisten tekstien avaamiseen ja luomiseen
- ilon löytäminen omien tekstien tuottamisesta
- lukuinnostuksen herääminen
- lukudiplomin suoritus on mahdollista aloittaa jo 1. luokalla
- uusimmat tyyppikirjaimet otetaan käyttöön lukuvuoden 2004 alussa

Kirjallisuus

- monipuolista kirjallisuuteen tutustumista kuunnellen, katsellen ja lukien (sadut, runot, kertomukset, sarjakuvat) sekä eri viestimiä käyttäen (kuunnelma, elokuva, teatteri, video sekä digitaalinen media)
- elämyksellisen lukukokemuksen jakamista
- keskustelua luetusta, käsitteiden omaksumista, päähenkilön ja tapahtumien tunnistamista
- kirjaston käytön harjoittelua

Oppilas on suorittanut äidinkielen oppimäärän hyväksytysti 1. vuosi luokalla, jos hän:

- osaa lukea sanoja tavuittain lähes virheettömästi
- osaa kirjoittaa helppoja sanoja lähes virheettömästi

2. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii alustavan luku- ja kirjoitustaidon sekä tarkkailemaan ja kehittämään suoritustaan
- osaa käyttää pieniä ja suuria tekstauskirjaimia tarkoituksenmukaisesti ja opettelee kirjoittamaan isot ja pienet sidotut kirjoituskirjaimet ja käyttämään niitä sanoissa ja lauseissa
- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja
- kehittää ilmaisuvalmiuksiaan ja –halukkuuttaan

- saa monipuolisia mahdollisuuksia kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan sekä viestintävalmiuksiin myös tietoteknisessä oppimisympäristössä
- tutustuu kirjallisuuden kautta kirjakieleen ja laajentaa kielellistä ilmaisuaan ja ajatteluaan
- oppii kehityksikäsä edellyttämiä tiedonhankinta- ja hallintataitoja

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- harjaantuminen ja osallistuminen erilaisiin viestintätilanteisiin
- kielellisen ja fyysisen ilmaisun vahvistaminen, mielikuvituksen käyttö
- havaintojen, elämysten, kokemusten kertominen ja kuunteleminen kirjoitetun sekä puhutun kielen muotojen avulla, myös muistinvaraisesti ja eri oppiaineisiin integroiden

Lukeminen ja kirjoittaminen

- aakkosten kertaamista ja niiden käytön ymmärtämistä
- luku- ja kirjoitustaito
- oppii käyttämään pitkiä vokaaleja ja kaksoiskonsonantteja oikein ja harjoittelee sanojen erilaisia taivutuksia
- harjoittelee tarinan ja tositahtuman kirjoittamista; paikka, päähenkilö ja juoni
- tiedonhankintataitojen kehittymistä
- oikeinkirjoitukseen harjaantumista sana- ja lausetasolla
- isojen ja pienten sidottujen kirjoituskirjainten opettelua ja käyttöä
- tottumista myös sähköisten tekstien avaamiseen ja luomiseen
- innostuminen erilaisten tekstien lukemiseen ja kirjoittamiseen
- lukudiplomi

Kirjallisuus

- monipuolista kirjallisuuteen tutustumista kuunnellen, katsellen ja lukien (sadut, runot, kertomukset, sarjakuvat) sekä eri viestimiä käyttäen (kuunnelma, elokuva, teatteri, video sekä digitaalinen media)
- elämyksellisen lukukokemuksen jakamista
- keskustelua luetusta, käsitteiden omaksumista, päähenkilö, tapahtuma-aika ja -paikka, ongelma, juoni
- kirjaston käyttöä

Oppilas on suorittanut äidinkielen oppimäärän hyväksytysti 2. vuosiluokalla, jos hän:

- osaa lukea lähes virheettömästi annettua tekstiä ja ymmärtää lukemansa kohtuullisesti
- osaa kirjoittaa lauseita luettavalla käsialalla

Hyvän osaamisen taso

- osaa lukea sujuvasti erilaisia tekstejä, sekä ymmärtää hyvin lukemansa
- osaa kirjoittaa lauseita ja tarinoita selkeästi ja lähes virheettömästi

Vuosiluokat 3 - 4

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on opettaa äidinkielen käytön perustaidot. Tavoitteena on, että oppilas hankkii sujuvan luku- ja kirjoitustekniikan, ymmärtää lukemansa ja osaa hankkia tietoja. Oppilas oppii työskentelemään erilaisten tekstien kanssa. Hänelle tarjotaan mahdollisuus käyttää mielikuvitusta ja luovuutta.

Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja esim. yksilötyöskentelyä, pari- ja pienryhmätöitä, mutta myös koko luokan yhteisiä, toiminnallisia tehtäviä.

Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia käsitellään kaikessa äidinkielen opetuksessa. Erityisesti ne tulevat esille kirjallisuudessa ja vuorovaikutustaidoissa.

3. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii sujuvan luku- ja kirjoitustaidon
- kirjoittaa tyyppikirjaimilla tekstejä
- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan
- kehittää ilmaisuvalmiuksiaan
- kehittää luku- ja kirjoitustaitojaan sekä viestintävalmiuksiaan myös tietokoneitse
- oppii kehitysikänsä edellyttämiä tiedonhankinta- ja hallintataitoja
- oppii löytämään itselleen kiinnostavaa ja sopivaa luettavaa
- kuvien tutkiminen tekstien osina

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- viestinnän perustekijöihin tutustuminen: kertominen, selostaminen, oman mielipiteen esittäminen, asiointi, kysymysten teko, keskustelupuheenvuorot sekä aktiivisen kuuntelun opettelu

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- aakkostamisharjoituksia
- vierasperäiset kirjaimet
- eri lukemisstrategioihin tutustumista: etsivää, silmäilevää, ennakoivaa, sanatarkkaa ja päättelevää lukemista
- tiedonhankintataitojen kehittäminen painettujen ja sähköisten lähteiden avulla
- selkeän ja sujuvan kirjoituksen harjoittelu sidotuilla käsialakirjaimilla
- oman tekstin suunnittelu, kirjoittaminen, viimeisteleminen ja lukeminen
- oman lukemis- ja kirjoittamisharrastuksen lisääminen esim. lukudiplomien, kirjavinkkauksen ja sanataidekerhojen avulla

Kirjallisuus

- luokan yhteisten kokonaisteosten ja lyhyiden tekstien lukemista ja käsittelyä suullisesti ja kirjallisesti
- kirjallisuuden käsittelyssä otetaan huomioon opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien teemat
- kirjastojen käyttäminen
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- vokaalit, konsonantit
- yleis- ja erisnimet
- yhdyssanat
- päättövälimerkit ja vuorosanaviiva
- sanaluokat (substantiivit, adjektiivit, verbit ja persoonapronominit)

- yksikkö ja monikko
- persoonamuodot
- perusmuoto

Oppilas on suorittanut äidinkielen oppimäärän hyväksytysti 3. vuosiluokalla, jos hän:

- osaa lukea tekstejä, ymmärtää lukemansa ja pystyy keskustelemaan siitä
- osaa kirjoittaa lyhyitä tekstejä luettavalla käsialalla
- tunnistaa erisnimet ja verbit sekä käyttää päättövälimerkkejä
- osaa olla mukana vuorovaikutustilanteissa

4. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- harjoittelee monipuolisesti luku- ja kirjoitustaitoaan
- vahvistaa selkeää suullista ja kirjallista ilmaisutaitoaan
- kehittää vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojaan
- kartuttaa sanavarastoaan
- tottuu arvioimaan itseään lukijana, puhujana ja kirjoittajana
- tutustuu oman murteensa ja kirjakielen eroon ja arvostaa molempia
- oppii tarkkailemaan tekstejä kokonaisuuksina, joihin liittyvät myös kuvat

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- aiemmin opittujen viestinnän perustaitojen kehittäminen
- kriittisen puhumisen ja kuuntelemisen ja perustelevan keskustelemisen opettelemista

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- eri lukemistapojen käyttämistä ja pääasioiden erottamista sivuasioista
- käytetään painettuja ja sähköisiä tietolähteitä
- selkeän ja sujuvan käsialan käyttäminen
- oman tekstin (sepitteellinen ja asiateksi) laatiminen ja mahdollinen julkaiseminen
- oman lukemis- ja kirjoittamisharrastuksen aktivoiminen

Kirjallisuus

- erilaisten tekstien lukemista, käsittelyä ja lukukokemuksen jakamista
- kokonaisteosten lukemista ja opetuskeskusteluja
- kirjallisuuden käsittelyssä otetaan huomioon opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien teemat
- kirjallisuuden sekä elokuvan ja teatterin keinoin tutustutaan erilaisiin kulttuureihin
- kirjallisuuden käsitteisiin tutustumista: juoni, henkilöt ja miljö
- kirjastojen suunnitelmallinen käyttö
- myönteinen asenne lukemiseen
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- sanaluokat
- synonyymit, homonyymit ja vastakohtat
- pieni ja iso alkukirjain

- tutustutaan pilkun käyttöön luetteloissa ja lauseitten rajalla
- suoran esityksen merkitseminen
- yhdyssanat ja yhdysmerkki
- tutustutaan omistusmuotoon

Oppilas on suorittanut äidinkielen oppimäärän hyväksytysti 4. vuosiluokalla, jos hän:

- osaa lukea lähes virheettömästi tekstejä, ymmärtää lukemaansa ja pystyy keskustelemaan siitä
- osaa kirjoittaa ymmärrettävää ja loogista tekstiä
- pystyy osallistumaan vuorovaikutustilanteisiin
- on tutustunut kielentuntemuksen peruskäsitteisiin ja yhdistelee niitä käytäntöön

5. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- tutustuu erilaisiin lukutapoihin ja ymmärtämisen strategioihin
- kehittää luovaa kokonaisilmaisuaan kirjallisesti ja suullisesti
- oppii toimimaan erilaisissa tekstiympäristöissä, joissa sanat, kuvat ja äänet ovat vuorovaikutuksessa esim. elokuva ja teatteri
- laajentaa ja täsmentää sanavarastoaan ja tottuu arvioimaan omaa ja toisten ilmaisua
- oppii tarkkailemaan tekstejä kokonaisuuksina, joihin liittyvät myös kuvat
- oppii etsimään tietoa ja luettavaa eri lähteistä ja eri tarkoituksiin
- soveltaa lukemiaan tietoja omaan elämäänsä
- tutustuu oman maansa ja muiden maiden kulttuureihin kirjallisuuden, elokuvan ja teatterin keinoin
- oppii median peruskäsitteitä
- käyttää kirjoituksessaan pääsääntöisesti sidottua käsialakirjoitusta
- opettelee käyttämään sähköisiä viestimiä

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- tukisanalistan laatiminen ja käyttäminen
- tutun asian selostaminen ja kuvailu sekä mielipiteen ilmaiseminen ja perustelu
- kriittinen puhuminen, kuunteleminen ja keskustelu
- oman äänen harjaannuttaminen esim. roolileikeissä ja asioimistilanteissa (kaupassa, postissa, kirjastossa jne.)
- yleisönä olemisen ja palautteen antamisen harjoittelu

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- pääasioiden erottaminen sivuasioista ja tekstin tiivistäminen
- päättelevän lukemisen harjoittelu
- selkeän ja sujuvan ja ymmärrettävän yleiskielen ja oikeinkirjoituksen harjoittelu
- ajatuskarttojen laatiminen ja kappalejaon opettelu
- oman tekstin suunnittelu, muokkaaminen ja viimeistely

Kirjallisuus

- tieto- ja kaunokirjallisuuden soveltavaa käyttämistä
- luokan yhteisten ja valinnaisten kokonaisteosten lukemista ja käsittelyä
- kirjallisuuden valinnassa otetaan huomioon opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien teemat

- kirjallisuuden sekä elokuvan ja teatterin keinoin tutustutaan erilaisiin kulttuureihin
- kirjastojen aineiston ryhmittelyyn ja sisältöihin tutustumista, kirjojen hakemista ja varaamista sekä tiedonhakemista tietoverkoista
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- sanaluokkien kertausta
- aikamuodoista presens ja imperfekti
- sijamuodoista nominatiivi, genetiivi ja partitiivi
- lauseopin alkeet
- pilkun ja pisteen käyttäminen
- yhdyssanat ja yhdysmerkki
- omistuksen ilmaiseminen
- puhutun ja kirjoitetun tekstin vertailua

Oppimäärä on hyväksytysti suoritettu, jos oppilas

- osaa lukea sujuvasti tekstejä, ymmärtää lukemaansa ja osaa keskustella siitä
- osaa kirjoittaa ymmärrettävää tekstiä
- osallistuu vuorovaikutustilanteisiin
- tietää kielentuntemuksen peruskäsitteet

Hyvän osaamisen taso

- rohkenee ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti
- on saavuttanut sujuvan mekaanisen ja ymmärtävän peruslukutaidon
- osaa tuottaa kirjallisesti ja suullisesti erilaisia tekstejä lähes virheettömästi
- on lukenut ikätasolleen sopivia kokonaisteoksia
- osaa etsiä ja luokitella tekstien sanoja eri perustein

6. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii käyttämään erilaisia lukutapoja
- kehittää edelleen luovaa kokonaisilmaisuaan kirjallisesti ja suullisesti
- harjoittelee prosessikirjoittamista
- pyrkii arvostamaan ja suojelemaan vuorovaikutukselle myönteistä ilmapiiriä
- käsittelee tekstejä kokonaisuuksina, joihin liittyvät myös kuvat
- kehittää ja käyttää tiedonhallintataitojaan
- laajentaa oman maansa ja muiden maiden kulttuureiden tuntemustaan kirjallisuuden, elokuvan ja teatterin keinoin
- laajentaa tietojaan mediasta
- kirjoittaa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti käsin ja tietokoneella
- parantaa oikeinkirjoituksen ja kielentuntemuksen tietojaan ja taitojaan
- käyttää kirjoituksessaan pääsääntöisesti sidottua käsialaa

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- runsaasti puheilmaisutehtäviä erilaisiin tilanteisiin ja tarkoituksiin
- näytelmiä, kuvaelmia, sketsejä
- puhutehtävien arviointia palautekeskusteluineen

- persoonallisen puheilmaisun harjoittelu
- aktiivisen kuuntelun harjoittelu

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- erilaisten tekstilajien kirjoittamista ja lukemista
- eläytyvää lukemista ja luovaa kirjoittamista
- selkeän ja sujuvan ja ymmärrettävän yleiskielen ja oikeinkirjoituksen harjoittamista
- henkilökohtaisten tekstien laatimista: mielipidekirjoitus, päiväkirja, kirje, runo, tekstiviesti jne.
- tekstin suunnitelmallinen muokkaaminen, jakaminen kappaleisiin ja viimeistely
- luetunymmärtämisharjoituksia

Kirjallisuus

- kirjallisuuden soveltavaa käyttämistä opiskelun apuna
- luokan yhteisten ja valinnaisten kokonaisteosten lukemista ja käsittelyä
- tutustuminen muutamaaan kotimaiseen klassikkokirjailijaan
- kirjallisuuden valinnassa otetaan huomioon opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien teemat
- tutustutaan eri kulttuureihin kirjallisuuden sekä elokuvan ja teatterin keinoin
- tutustuminen elokuvaan taidemuotona ja ajan kuvauksena
- kirjastojen käyttöä tiedonhankinnassa ja – hallinnassa
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- sanaluokkien ja verbimuotojen kertausta
- sijamuodoista nominatiivi, genetiivi, partitiivi ja paikallissijat
- lauseenjäsenistä subjekti, predikaatti ja objekti
- välimerkkien käyttäminen
- oikeinkirjoituskäytäntöihin tutustumista
- puhekielen ja yleiskielen käyttöympäristöt

Oppimäärä on hyväksytysti suoritettu, jos oppilas

- osaa lukea sujuvasti tekstejä, ymmärtää lukemaansa ja osaa käyttää lukemiaan tekstejä myös omien tekstien tuottamisessa suullisesti ja kirjallisesti
- osallistuu vuorovaikutustilanteisiin ja käyttää tilanteen vaatimaa kieltä
- tuntee kielentuntemuksen peruskäsitteitä: sanaluokat, päättövälimerkkien käyttö, tekemisen ajan ilmaiseminen, ison ja pienen alkukirjaimen käyttö

7. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- kehittyy puhujana, kuuntelijana ja kirjoittajana
- harjaantuu vuorovaikutustaidoissaan
- tulkitsee ja arvioi tekstejä
- laajentaa lukuharrastustaan
- harjaantuu tiedonhankinnassa

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- ilmaisurohkeuden vahvistuminen

- puhetehtävän suunnitleminen ja pitäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- aktiivinen kuunteleminen
- ryhmäviestitaitojen harjoittelu

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- aktiivisen, monipuolisen ja kriittisen lukemisen harjoittelua
- lukukokemuksista keskustelemista
- faktan ja fiktion tarkastelua
- tavoitteellinen kirjoittaminen
- tekstin suunnitleminen ja muokkaaminen prosessina
- monenlaisten tekstien kirjoittaminen
- sidotun käsialan vahvistaminen

Kirjallisuus

- kirjallisuuden hyödyntäminen opiskelussa
- luetaan vanhaa ja uutta alueellista kirjallisuutta, esim. Komppakujalta Katinhättään –teos
- käsitellään eri maiden kulttuureja kirjallisuuden ja elokuvan keinoin
- omien lukutottumusten seuraaminen
- luetaan yhteisesti sovittuja ja omavalintaisia kokonaisteoksia
- fiktiiivisten tekstien erittelyä ja tulkitsemista
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- yleis- ja puhekielen erottaminen
- oikeinkirjoitussääntöjen kertaaminen
- sijamuotojen osaaminen
- sanaluokkien syventäminen
- lauseiden tunnistaminen ja välimerkittäminen
- verbimuotojen kertaaminen

Oppimäärä on hyväksytysti suoritettu, jos oppilas

- osaa lukea ja käyttää erilaisia tekstejä hyödykseen ja ilokseen
- pystyy ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti vuorovaikutustilanteissa
- tuntee kielentuntemuksen peruskäsitteitä: lauseet ja välimerkkien käyttö, aikamuodot, sijamuodot, yhdyssanat

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- osallistuu rakentavasti keskusteluun ja esittää omia näkemyksiään
- tunnistaa ja arvioi tekstilajeja ja niiden ominaisuuksia
- laajentaa lukuharrastustaan eri lajityyppeihin
- harjoittelee kriittistä tiedonhankintaa
- lisää tietojaan suomen kielen kielenkieliopista ja parantaa oikeinkirjoitustaitoaan

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- perustellun mielipiteen ilmaiseminen

- vaikuttamaan pyrkivän puheenvuoron suunnitteleminen ja pitäminen sekä palautteen antaminen ja vastaanottaminen
- esitelmän pitäminen
- arvioiva ja kantaottava kuunteleminen
- keskustelu- ja väittelytaitojen kehittäminen

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- mediatekstien (mainos, mielipide, arvostelu) kriittistä tarkastelua ja tuottamista sekä medialukutaitojen kehittämistä
- lukukokemuksista keskustelemista
- faktan ja fiktion tarkastelua
- aineistosta kirjoittaminen
- tekstin suunnitteleminen ja muokkaaminen prosessina
- sidotun käsialan vahvistaminen

Kirjallisuus

- kirjallisuuden hyödyntäminen opiskelussa
- tutustutaan salapoliisiromaaneihin, kauhu-, fantasia- ja tieteiskirjallisuuteen
- luetaan runoja
- elokuvan historiaan, rakenteeseen ja lajityyppeihin tutustuminen, elokuvaelämyksen tarjoaminen elokuvateattereissa
- erilaisten lukutottumusten seuraaminen (kirjaesittelyt ja -suosittelet)
- luetaan yhteisesti sovittuja ja omavalintaisia kokonaisteoksia
- kirjallisuuden valtavirtaukset: romantiikka ja realismi
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- kohteliaan ja tilanteenmukaisen kielenkäytön harjoittaminen
- oikeinkirjoitussääntöjen kertaaminen
- aikamuodot ja modukset
- lauseenjäsenet

Oppimäärä on hyväksytysti suoritettu, jos oppilas

- havainnoi tekstien erilaisia tarkoituksia ja vaikuttamispyrkimyksiä
- pystyy ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteensä suullisesti ja kirjallisesti
- tunnistaa tärkeimmät lauseenjäsenet ja modusten vivahde-erot sekä osaa käyttää niitä
- käyttää välimerkkejä kirjoituksessaan tarkoituksenmukaisesti

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- osallistuu vuorovaikutukselle myönteisen ilmapiirin luomiseen
- kehittyy monipuoliseksi ja persoonalliseksi äidinkielen käyttäjäksi
- syventää tietojaan kotimaisesta kirjallisuudesta, ja tuntee klassikkoja
- monipuolistaa lukuharrastustaan
- kehittyy esiintymis- ja ryhmäviestintätaitoissaan
- oppii käyttämään eri tiedonlähteitä ja viittaamaan niihin
- täsmentää tietojaan äidinkielen rakenteesta, vaihtelusta ja muuttumisesta

Keskeiset sisällöt

Puhuminen ja kuunteleminen

- kokoukseen osallistuminen
- haastattelu osana työnhakuprosessia
- puheen ja esitelmän pitäminen sekä rakentavan palautteen antaminen

Tekstin ymmärtäminen ja tuottaminen

- medialukutaidon kehittäminen (uutinen, kolumni, ilmoitus)
- asioimiskirjoitus (raportti, hakemus, kokousasiakirjat)
- aineistojen käyttäminen ja toisen tekstin lainaaminen
- tekstin rakenne (aloitus, käsittely päätäntä)
- selkeän ja luettavan käsialan käyttäminen

Kirjallisuus

- kirjallisuuden hyödyntäminen opiskelussa
- tutustutaan kansanperinteeseen ja Kalevalaan ja Suomen kirjallisuuden päävaiheisiin
- tutustuminen teatteriin kirjallisuuden ja taiteen lajina sekä teatterielämyksen tarjoaminen
- lukutottumusten monipuolistaminen (kirjaesittelyt ja -suosittelut)
- luetaan yhteisesti sovittuja ja omavalintaisia kokonaisteoksia
- kirjallisuuden valtavirtaukset: romantiikka, realismi ja modernismi
- vapaaehtoinen lukudiplomi

Kielentuntemus

- suomen kielen historia, rakenne ja ominaispiirteet sekä vertailu muihin kieliin
- sukukielet
- murteet, slangi, yleispuhekieli ja kirjakieli
- kielenhuollon syventäminen
- lauseiden lajit sekä rinnasteisuus ja alisteisuus
- nominaalimuodot ja lauseenvastikkeet
- kielen rakenteiden kertaaminen

Päätöarviointi

Käytetään Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 mukaisia päätöarvioinnin kriteerejä.

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilaan vuorovaikutustaidot ovat kehittyneet niin, että hän

- haluaa ja rohkenee ilmaista itseään kirjallisesti ja suullisesti sekä ryhmän jäsenenä että yksin esiintyessään
- osoittaa päättelevän ja arvioivan kuuntelemisen taitoa
- osaa ottaa ideointi- ja ongelmaratkaisukeskusteluissa sekä muissa ryhmäviestintä-tilanteissa puheenvuoron ja esittää ehdotuksen, kannanoton, kysymyksen, lisätietoja ja perusteluja
- edistää ryhmän pääsyä tavoitteeseen sekä osaa toimia rakentavasti myös silloin, kun asioista ollaan eri mieltä
- tuntee keskeisimmät puhutun ja kirjoitetun kielimuodon erot ja ottaa huomioon viestintätilanteeseen, vastaanottajan ja välineen muun muassa kielimuotoa valittaessa; hän pystyy vaihtamaan nuorison oman puhekielen tarvittaessa yleispuhekieleksi
- pystyy havainnoimaan ja arvioimaan äidinkielen taitojaan; hän ottaa vastaan palautetta ja hyödyntää sitä omien taitojensa kehittämiseksi; hän antaa myös rakentavaa palautetta toisille ja työskentelee tavoitteellisesti sekä yksin että ryhmässä

Oppilaan taito tulkita ja hyödyntää erilaisia tekstejä on kehittynyt niin, että hän

- osaa keskustella erilaisten tekstien kanssa: hän osaa kysyä, tiivistää, kommentoida, väittää vastaan, esittää tulkintoja ja arvioita sekä pohtia tekstin yhteyksiä omiin kokemuksiinsa ja ajatuksiinsa
- tuntee erilaisten tekstien käyttömahdollisuuksia ja osaa suunnistaa monenlaisessa tekstiympäristössä
- lukee tekstejä, myös erilaisia median tekstejä, tarkoituksenmukaista lukutapaa käyttäen
- erottaa tavallisia kaunokirjallisuuden, median ja arjen tekstilajeja
- osaa vertailla tekstejä, löytää sisällön ydinasiat sekä tekijän mielipiteen ja sen perustelut
- pystyy tiivistämään fiktiivisen tekstin juonen, laatimaan henkilökuvia sekä seuraamaan henkilöiden ja heidän suhteittensa kehitystä
- osaa kuvata runoa ja esittää siitä ajatuksia
- tietää, että tekstillä on tekijä ja tarkoitus, jotka vaikuttavat sen sisältöön, muotoon ja ilmaisuun
- pystyy tekemään havaintoja ja päätelmiä tekstien visuaalisista ja auditiivisista keinoista
- pystyy tekemään havaintoja kielen keinoista ja huomaa esimerkiksi sananvalintojen, käytetyn kuvakielen, lausemuotojen sekä tyyliarvoltaan erilaisten ilmausten yhteyksiä tekstin tarkoitukseen ja sävyyn
- pystyy käyttämään opetettuja kielitiedon ja tekstitiedon käsitteitä tekstejä havainnoidessaan sekä kirjallisuustietoa fiktiivisiä tekstejä käsitellessään

Oppilaan taito tuottaa tekstejä ja hyödyntää niitä eri tarkoituksiin on kehittynyt niin, että hän

- osaa käyttää kirjastoa, tietoverkkoja, tieto- ja kaunokirjallisia teoksia sekä suullisesti välitettyä tietoa tiedonhankinnassa; hän osaa valita lähteensä ja myös ilmoittaa ne
- tuntee puhe-esityksen ja kirjoitelman laatimisen prosessin ja soveltaa tietoaan tekstejä tuottaessa
- kokoaa esitykseensä riittävästi aineksia, jäsentelee niitä sekä tuo asiasta esille olennaisen; hänen tekstinsä ajatuskulkua on helppo seurata
- pystyy laatimaan suullisia ja kirjoitettuja tekstejä eri tarkoituksiin, muun muassa kuvauksia, kertomuksia, määritelmiä, tiivistelmiä, selostuksia, kirjeitä, hakemuksia, yleisönosastokirjoituksia ja muita kantaa ottavia ja pohtivia kirjeitä
- pystyy tuottamaan tekstinsä sekä käsin että tekstinkäsittelyohjelmalla ja muutenkin hyödyntämään työskentelyssä tietotekniikkaa ja viestintävälineitä
- osaa hyödyntää kielitaitoaan tekstien tuottamisessa ja tehdä tyyllillisiä, sanastollisia ja rakenteellisia valintoja; hän osaa säädellä virkkeiden rakennetta ja pituutta sekä tarpeen mukaan tiivistää tekstiä
- soveltaa teksteihinsä tietoaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroista, kohteliaisuus-keinoista ja oikeinkirjoituskäytännöistä

Oppilaan suhde kieleen, kirjallisuuteen ja kulttuuriin on kehittynyt niin, että hän

- on saavuttanut lukutaidon, joka riittää myös kirjojen lukemiseen
- löytää itseään kiinnostavaa tieto- ja kaunokirjallisuutta sekä muita tekstejä ja osaa perustella valintojaan
- on lukenut sekä kotimaisesta että ulkomaisesta kaunokirjallisuudesta runoja, satuja, tarinoita, novelleja, esimerkkejä näytelmäteksteistä ja sarjakuvia sekä tuntee Kalevalan runoja ja muutakin kansanperinnettä; kokonaisteoksia hän on lukenut ainakin yhteisesti sovitun määrän
- tuntee kirjallisuuden päälaajat, tekstien tyyllillisen pääjaon sekä joitakin kirjallisuuden klassikkoja, jotka edustavat eri aikakausia
- pystyy jakamaan luku- ja katselukokemuksensa muiden kanssa

- osaa puhua kielen äänne-, muoto- ja lauserakenteesta sekä sanastosta; hänellä on tietoa sanaluokista ja tärkeimmistä lauseenjäsenistä, hän tuntee suomen kielen keskeisimmät ominaispiirteet ja pystyy vertailemaan suomen kieltä muihin opiskelemiinsa kieliin; hänellä on käsitys kielisukulaisuudesta ja suomen sukukielistä
- tietää, että suomen kieli vaihtelee tilanteen, käyttäjän ja alueen mukaan
- tietää kielen muuttuvan, hänellä on tietoa äidinkielen asemasta muiden kielten joukossa ja monikulttuurisessa kieliyhteisössä; oppilas tuntee Suomen kielitilanteen, hänellä on perustietoa Suomessa puhuttavista kielistä

LUKUDIPLOMI

1.-2. luokka

Lukudiplomia varten valitaan **yksi kirja jokaisesta kirjaryhmästä. Yhteensä luetaan 6 kirjaa.** Kirjat voi lukea joko yksinään tai vuorolukuna yhdessä vanhempien kanssa. (Lyhenne kl = kirjasto-luokka, jonka mukaan kirjat onjärjestetty kirjastossa)

Sanojen solinaa, kuvien kertomaa, valitaan 1 kirja (kl 85.22)

- **Bergström**, Gunilla: Jokin Mikko Mallikas –sarjan kuvakirja
- **Heikkilä**, Petra: Mikko Kettusen pupupöksyt **tai** Mikko Kettunen ja ahmatti **tai** Sukkahukka
- **Jansson**, Tove: Kuinkas sitten kävikään **tai** Kuka lohduttaisi Nytytiä
- **Kirkkopelto**: Hirveää, parkaisi hirviö, Hirmuista koulupäivää, hirviö **tai** H niin kuin hirviö
- **Korolainen**, : Jokin Kissa Killi -kirjoista
- **Kunnas**, Mauri: Herra Hakkaraisen aakkoset **tai** Herra Hakkaraisen numerot **tai** jokin Tassulan tarinoita –sarjan kirja
- **Lindgren**, Astrid: Minäkin tahdon kouluun (kuv.**Ilon Wikland**)
- **Majaluoma**, Markus: Isä, lähdetään sieneen **tai** jokin muu Majaluoman kuvakirja
- **Nopola**, Tiina: Jokine Rauhallinen Erkki - **tai** Siiri-kirjoista
- **Nordqvist**, Sven: Jokin Viirusta ja Pesosesta kertova kirja
- **Scotton**, Rob: Onni ja kätkeyty aarre **tai** Onni ja uneton yö
- **Taina**, Hannu: Matti ja salakallio
- **Vainio**, Pirkko: Ihmetorni **tai** jokin muu Vainion kuvakirjoista
- **Velthuijs**, Max: Jokin Sammakko –sarjan kuvakirjoista
- **Wieslander**, Jujja: Lehmä liukumäessä **tai** jokin muu Lehmä –sarjan kirjoista
- **Wikland**, Ilon: Sammeli, Eeva ja minä

Satuillen ja tarinoiden, valitaan 1 kirja (lastenosasto)

- **Andersen**, H.C: Pieni merenneito **tai** Satakieli **tai** Ruma ankanpoikanen **tai** Peukalo-Liisa **tai** Peukaloinen
- **Asbjörnsen**, Peter: Kolme rohkeaa pukkia **tai** Mies, jonka piti hoitaa kotia
- **Beskow**, Elsa: Ollin hiihtoretki **tai** jokin muu Elsa Beskowin kuvasatukirjoista
- **Egner**, Thorbjörn: Satu hammaspeikosta ta Hyppelihiiri myökki-pyökki-metsässä
- **Finne**, Jalmari: Jokin Kiljusen herrasväki –kirjoista (myös tavutetut kirjat käyvät)
- **Grimm**: Sammakkokuningas (kuv. **Binette Schroeder**) **tai** Suutarin salaperäiset apulaiset (kuv. **Bernadette**) **tai** jokin **Otto S. Svendin kuvittama** Grimmin satu
- **Hanhiemon** satuaarre
- **Itkonen**, Jukka: Sorsa norsun räätälinä
- **Kallioniemi**, Tuula: Kaveria ei jätetä, pikku nalle **tai** Tule takaisin, pikku nalle
- **Knutsson**, Gösta: Jokin Pekka Töpöhäntä – **tai** Nalle Karvatassu –kirjoista
- **Laulajainen**, Leena: Vompattisatuja **tai** Kuningaskalastajan peili: satuja
- **Pennanen**, Lea: Piilomaan pikku aasi
- **Somersalo**, Aili: Päivikin satu **tai** Mestaritontun seikkailut
- **Topelius**, Zacharias: Valtterin seikkailut **tai** Vattumato **tai** Adalminan helmi

Helppolukukuisia juttuja, valitaan 1 kirja (helppolukuisten hylly)

- **Bagge**, Tapani: Kaupungilla **tai** Yöllä **tai** Kylässä **tai** jokin muu sarjan kirja
- **Beer**, Hans de: Jokin Myyräsen perhe -sarjan kirjoista
- **Bradman**, Tony: Mainiot muumiot **tai** jokin muu punainen/sininen banaani –sarjan kirjoista
- **Bross**, Helena: Koululla kummittelee **tai** jokin muu Eka B –sarjan kirja
- **Dieckman**, Marja-Liisa: Svarttis tai jokin muu merirosvo Svarttiksesta kertova kirja
- **Girling**, Brough: Lyydian timanttien arvoitus **tai** Poliisikoira ja hammaskeiju

- **Guillore**, Jean: Kummallinen kaverini **tai** jokin muu Tähtilukija-sarjan kirja
- **Gutman**, Dan: Ihan pötkö ope **tai** jokin muu Kahjo kouluni –sarjan kirja
- **Hirvonen**, Hannu: Murisevassa metsässä **tai** Tärisevä traktori
- **Hämäläinen**, Karo: Samuli ja iskä – miesten kesken **tai** jokin muu Samuli –kirja
- **Impey**, Rose: Jokin Erikoiset eläimet –sarjan kirjoista
- **Korolainen**, Tuula: Aapo ja hirviökiisseli **tai** jokin muu Aapo –kirja
- **McKain**, Kelly: Mirella ja merirosvot **tai** jokin muu Merenneito Mirella –sarjan kirjoista
- **Morgan**, Michael: Makkara koulussa **tai** jokin muu Makkara –sarjan kirjoista
- **Mäki**, Harri István: Sihis ja kummituslaiva **tai** jokin muu Sihis –kirja
- **Nöstlinger**, Christine: Jokin Mini –sarjan tai Eppu-sarjan kirjoista
- **Rodgers**, Frank: Jokin Herra Kroko –kirjoista
- **Widmark**, Martin: Hotellin arvoitus **tai** jokin muu Lasse-Maijan etsivätoimisto –sarjan kirja

Touhua ja tovereita, valitaan 1 kirja (lastenosasto, osa helppolukuisten hyllyssä)

- **Bond**, Michael: Jokin Paddingtonista kertova kirja (ei kuvakirja)
- **Hallber**, Lin: Maailman ihanin Sinttu **tai** jokin muu Sinttu-kirja (Helppolukuisten hylly)
- **Huovi**, Hannele: Jokin Urpo ja Turpo kirjoista **tai** Atte –kirjoista (Osa helppolukuisissa)
- **Kallioniemi**, Tuula: Jokin Konsta -sarjaan **tai** Reuhurinne –sarjaan kuuluva kirja
- **Karjalainen**, Elina: Uppo-Nalle **tai** jokin muu Uppo-Nalle -kirja
- **Knister**: Noitatyttö Lilli **tai** Lilli merirosvojen matkassa
- **Laulajainen**, Leena: Viivi Ruusunen ja kiinalainen kello
- **Lindgren**, Astrid: Jokin Peppi Pitkätossu -kirja **tai** jokin Vaahteramäen Eemeli –kirja
- **Lobel**, Arnold: Jokin Kurnu ja Loikka -kirjoista
- **Marttinen**, Tittamari: Jokin Elsan ja Eetu –sarjan **tai** Leon lemmikkiuutiset -sarjan kirja
- **Mäkinen**, Taru: Rosvojahti **tai** jokin muu Tatun sankariteot –sarjan kirja
- **Niemi**, Teija: Onni A. ja Onni B. **tai** Onni Afrikassa (Helppolukuisten hylly)
- **Parkkinen**, Jukka: Karhukirjeitä Karvoselle **tai** jokin muu Karhukirjeitä –kirja
- **Parvela**, Timo: Jokin Ella –sarjan kirja (myös helppolukuisten hyllyssä)
- **Sandström**, Tuula: Weeti yökoulussa **tai** jokin muu Weetistä kertova kirja (Helppolukuisissa)
- **Sillanpää**, Silja: Konttorikissa Katti Matikainen **tai** jokin muu sarjan kirja

Riimitellen, valitaan 1 kirja (kl 82.2)

- **Aho**, Tuulia: Pilkullisen koiran kesäloma
- **Hanhiemon** iloinen lipas
- **Heikkilä**, Petra: Lokin lokiikka **tai** Mäkin makiikkaa
- **Helakisa**, Kaarina: Aapelus – aakkosloruja ja hassuja satuja
- **Itkonen**, Jukka: Aakkoslammas loksuhammas
- **Korolainen**, Tuula: Aaveaakkoset, eli, haamuhetki kullaan kallis **tai** Noitaluvut
- **Kunnas**, Kirsi: Tiitiäisen satupuu **tai** Tiitiäisen pippurimylly **tai** Tiitiäisen tuluskukkaro
- **Löytty/Pispa**, Kaija: Prinssi Pipariks
- **Marttinen**, Tittamari: Elsan ja Eetun tempullinna **tai** Ilmapallomeri **tai** Tuuliviiri-Siirin tuttavapiiri
- **Mörö**, Mari: Hyvää tietä Hyssyymään **tai** Helokki ja hiirenvirna **tai** Äkkihäly(?)
- **Nuotio**, Eppu: Älä ankka aivasta
- **Perkiö**, Pia: Eemu ja Nalle Tee **tai** Ota syliin

Vapaavalintainen kirja, 1 kirja

Oppilaan omavalintainen kirja, jonka opettaja on hyväksynyt.

Kun on lukenut vaadittavan kirjamäärän, saa ahkerasta lukemisesta todistukseksi luokkakohtaisen LUKUDIPLOMI –todistuksen.

LUKUDIPLOMI

3. luokka

Lukudiplomia varten valitaan **yksi kirja jokaisesta kirjaryhmästä. Kirjaryhmät ovat: kuvakirjat, satukirjat/klassikot, kotimaiset kertomukset, ulkomaiset kertomukset, runot ja vapaavalintainen kirja. Yhteensä luetaan 6 kirjaa.** Kirjat voi lukea joko yksinään tai vuorolukuna yhdessä vanhempien kanssa. (Lyhenne kl = kirjastoluokka, jonka mukaan kirjat on järjestetty kirjastossa)

Kuvakirjat, valitaan 1 kirja (kl 85.22)

- **Kunnas**, Mauri: Hurjan hauska autokirja **tai** Yökirja eli mitä kaikkea tapahtuukaan yöllä **tai** Vampyyrivaarin tarinoita
- **Lindgren**, Barbo: Raisu Roosa **tai** Raisu Roosa muuttaa kaupunkiin **tai** Raisu Roosa tarhassa
- **Grindley**, Sally: Taikaluistimet
- **Cole**, Babette: Hassunkurinen äiti **tai** Hassunkurinen isä **tai** Hassunkurinen mummo **tai** Hassunkurinen setä
- **Kallio**, Liisa: Lentävä talo
- **Lindgren**, Astrid: Punasilmäinen lohikäärme **tai** Itaran isännän markkinamatka
- **Virtanen**, Leena: Pikku Xing **tai** Goyery, Ingvor: Sarika, tyttö Intiasta
- **Jalonen**, Riitta: Tyttö ja naakkapuu **tai** Liikkanen, Annu: Hei vaan, mummi! **tai** Korolainen, Tuula: Kissaenkeli muuttaa taivaaseen

Sadut/klassikot, valitaan 1 kirja (kl 85.12)

- **Lindgren**, Astrid: Hirmu-Niilo, Smoolannin kamalin kummitus
- **Haavio**, Martti: Tuhkimus ja viisi muuta satua
- **Topelius**, Zacharias: Sampo Lappalainen
- **Andersen**, H. C: Villijoutsenet
- **Krohn, Helmi**: Hipsuvarvas ja Nököhammas **tai** Hipsuvarvas autiolla saarella
- **Carroll**, Lewis: Liisan seikkailut ihmemaassa
- **Jansson**, Tove: Näkymätön lapsi **tai** Taikatalvi
- **Kurenniemi**, Marjatta: Onnelin ja Annelin talo (esim. kirjassa Onneli ja Anneli tai Onnelin ja Annelin kootut kertomukset)
- **Virtanen**, Jukka: Antti Puuhaara
- **Laulajainen**, Leena: Taikarumpu kertoo – Lapinaiheisiä satuja
- **Suomen** lasten eläinsadut
- **Lupton**, Hugh: Ihmesatuja eri maista

Kotimaiset kertomukset, valitaan 1 kirja (kl 85.12)

- **Puikkonen**, Arja: Haloo, kuuleeko kaupunki (kl 84.2)
- **Kallioniemi**, Tuula: Nikolai Kärpäsen ihmeellinen talvi
- **Tiainen**, Marja-Leena: Antti ja salametsästäjät **tai** Antti ja sudet **tai** Kireitä siimoja, Antti (Vihreä Varis –sarja, kl 84.2)
- **Nopola**, Sinikka ja **Nopola**, Tiina: Heinähattu ja Vilttitossu **tai** joku muu Heinähattu ja Vilttitossu –sarjaan kuuluva kirja **tai** jokin Risto Räppääjä kirjoista
- **Parvela**, Timo: Pikkuveljet ja taika-avain (kl 84.2)
- **Levola**, Kari: Enkelikuponki **tai** jokin muu Rouslain –sarjan kirja
- **Kiehelä**, Silja: Sofia ja karhunkynsi
- **Luukkonen**, Marja: Varjo ei unohda **tai** Pikku noita ja Karipeikko (kl 84.2, molemmat fantasiaa)
- **Kohonen**, Laila: Tuplat ja lapin taika **tai** Tuplat ja mustakantinen vihko (Vihreä Varis –sarja, kl 84.2)
- **Koski**, Mervi: Tihunen: Pikku piskin kronikat **tai** Tihunen ja musta paholainen
- **Saarinen**, Teemu: Unskin hattutemppu

Ulkomaiset kertomukset, valitaan 1 kirja (kl 85.12)

- **Dahl**, Roald: Kekseliäs kettu **tai** Iso kiltti jätti **tai** Jali ja suklaatehdas **tai** Jali ja lasihissi
- **Hughes**, Ted: Rautamies (kl 84.2)
- **Uspenski**, Eduard: Fedja-setä, kissa ja koira **tai** jokin muu Fedja-sedästä kertova kirja
- **Wilson**, Jacqueline: Kahden kodin välillä (kl 84.2)
- **Pilkey**, Dav: Kapteeni Kalsari seikkailee **tai** jokin muu kapteeni Kalsarista kertova kirja
- **Egner**, Thorbjörn: Kolme iloista rosvoa
- **Lindgren**, Astrid: Pikku-veli ja Katto Kassinen **tai** jokin muu Katto Kassisesta kertova kirja
- **Mahy**, Margaret: Aulis Turskin aavekoulu
- **Sundvall**, Viveca: Mimmi ja vihainen vahtimestari **tai** jokin muu Mimmi –kirja
- **Prior**, Natalie Jane: Lili Väkevä ja Tuhkalan lohikäärme **tai** jokin muu Lili Väkevästä kertova kirja (fantasiaa)
- **McCallSmith**, Alexander: Akimbo ja norsut **tai** jokin muu Akimbo -kirja

Runot, valitaan 1 kirja (kl 82.2)

- **Itkonen**, Jukka: Kämpälämäki: Kuonokkaita, suomukkaita ja siivekkäitä
- **Kurenniemi**, Marjatta: Kolme kissimissää ja muita runoja **tai** Kaksi kukkopilliä
- **Kanala**, Sari: Reppukettuja **tai** Valepukuinen varis
- **Rasmussen**, Halfdan: Ykkösen ratikka
- **Tanttu**, Erkki: Otto potto poroliini ja muita vahoja lastenloruja **tai** Lastenloruja
- **Pakkanen**, Kaija: Hassu noita ja muita saturunoja
- **Kaskinen**, Anna-Mari: Runoretki **tai** Iltahetki
- **Korolainen**, Tuula: Kuono kohti tähteä

Vapaavalintainen kirja, valitaan 1 kirja

Oppilaan omavalintainen kirja, jonka opettaja on hyväksynyt. Kirjan pitää olla jokin muu kuin kuvakirja tai sarjakuva

Kun on lukenut vaadittavan kirjamäärän, saa ahkerasta lukemisesta todistukseksi luokkakohtaisen LUKUDIPLOMI –todistuksen.

LUKUDIPLOMI

4. luokka

Lukudiplomia varten valitaan yksi kirja jokaisesta kirjaryhmästä, yhteensä 6 kirjaa. (Lyhenne kl = kirjastoluokka, jonka mukaan kirjat on järjestetty kirjastossa)

Kuvakirjat (kl 85.22)

- **Vuori**, Pekka: Into, parrakas vauva **tai** jokin muu Pekka Vuoren kuvakirja
- **Kunnas**, Mauri: Seitsemän koiraveljestä **tai** Etusivun juttu
- **Cole**, Babette: Avioerotus **tai** Koko perheen nalkutuskirja **tai** Kun äiti muni **tai** Lady Lupinin käytösopas
- **Eyen**, Cécile: Pikkusuden kaksi kotia
- **Mäkelä**, Hannu: Hylätty hyväluontoinen koira **tai** Hattu
- **Daly**, Niki: Jamelan leninki **tai** Jamelan ystävä
- **Weninger**, Brigitte: Pasi karkaa
- **Heine**, Helme: Matka yöhön ja uneen **tai** jokin muu Helme Heinen kuvakirja
- **Laukkanen**, Jukka: Lumiakka Amalia
- **Lapintie**, Tarja: Kiveen kätkeyty linna

Sadut/klassikot (kl 84.2)

- **Burroughs**, Edgar Rice: Tarzan, apinain kuningas **tai** jokin muu Tarzan -kirja
- **Aapeli**: Koko kaupungin Vinski **tai** Vinski ja Vinsentti
- **Lindgren**, Astrid: Ronja ryövärin tytär **tai** Mio, poikani Mio
- **Riikkilä**, Väinö: Viimeiset kaanit **tai** jokin muu Pertsasta ja Kilusta kertova kirja
- **Roine**, Raul: Satuja **tai** jokin muu Raul Roineen satukirja (kl 85.12)
- **Timonen**, Eija: Käsikäpälässä **tai** Eläinten hovissa (kl 85.12)
- **Burnett**, Frances Hodgson: Salainen puutarha **tai** Pikku prinsessa
- **Milne**, A.A: Nalle Puh **tai** Nalle Puh rakentaa talon (kl 85.12, **EI DISNEY** –versioita)
- **Swan**, Anni: Sara ja Sarri **tai** Sara ja Sarri matkustavat
- **Ellis**, Edward: Nopsajalka **tai** jokin muu Nopsajalka –sarjaan kuuluva kirja
- **Jansson**, Tove: Vaarillinen juhannus **tai** Taikurin hattu (kl 85.12)

Kotimaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Polva**, Anni: Tiina **tai** jokin muu Tiina –kirjoista
- **Luukkonen**, Marja: Aarnilinnun tytär (fantasiaa) **tai** Täyden kuun lapset
- **Kontio**, Tomi: Keväällä isä sai siivet
- **Kallioniemi**, Tuula: Pätämäen toivot bisnesmiehinä **tai** jokin muu Pätämäen toivot -kirjoista
- **Lehtinen**, Tuija: Futisesä **tai** Futistähtiä
- **Matikainen**, Pauli: Mustakäsi ja neljäs muskettisoturi **tai** jokin muu Mustakäsistä kertova kirja
- **Mäki**, Harri István: Hupaisat hakkerit **tai** Hakkerit ristilukin verkossa **tai** Hakkerit ja kielletty vyöhyke
- **Helakisa**, Kaarina: James Bonden ja kultainen ritsa **tai** James Bonden ja kuuhullut **tai** James Bonden ja kummitusmuseo
- **Bagge**, Tapani: Pikkuveli **tai** Otto ja Plejadien lähettiläs
- **Karpio**, Markku: Puh pah pelistä pois

Ulkomaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Dahl**, Roald: Matilda **tai** Kuka pelkää noitia
- **Lewis**, C.S: Velho ja leijona **tai** jokin muu Narnia –sarjan kirja (fantasiaa)
- **Spyri**, Johanna: Pikku Heidi **tai** Heidi osaa käyttää oppiaan **tai** Heidi ystävämme

- **Trenter, Laura:** Apua, ryöstö **tai** Tuli on irti!
- **Nilsson-Brännström, Moni:** Tsatsiki ja mutsi **tai** jokin muu Tsatsiki –kirja
- **Wilson, Jacqueline:** Tatuoitu äiti **tai** Kuin kaksi marjaa
- **Blyton, Enid:** Viisikko aarresaarella **tai** jokin muu Viisikko –sarjan kirja
- **Ibbotson, Eva:** Haamupartio ja kadonnut prinssi **tai** Aika hyviä noidiksi
- **DiTerlizzi, Tony:** Spiderwickin kronikat: Ensimmäinen osa viidestä **tai** jokin muu osa Spiderwickin kronikat –sarjasta (fantasiaa)
- **Gliori, Debi:** Magiaa mahan täydeltä **tai** jokin muu Magia –sarjan kirja (fantasiaa)

Runot (kl 82.2)

- **Laulajainen, Leena:** Lumottu lipas **tai** Satulintu lentää
- **Talot ovat yksin kotona:** Pohjoismaisia runoja lapsille
- **Tiihonen, Ilpo:** Jees ketsuppia
- **Helakisa, Kaarina:** Kukonkerääjä; Taivaskissa
- **Huovi, Hannele:** Salaperäinen rasia
- **Kantola, Kaisa:** Hiirenvilkkää **tai** Kokkaviisas laiva
- **Karjalainen, Elina:** Uppo-Nallen kootut runot
- **Karvonen, Inkeri:** Samettikuu
- **Nuotio, Eppu:** Hyttysenkesyttäjä ja muita haaveammatteja

Vapaavalintainen kirja

Oppilaan omavalintainen kirja, jonka opettaja on hyväksynyt. Kirjan pitää olla jokin muu kuin kuvakirja tai sarjakuva

Kun on lukenut vaadittavan kirjamäärän, saa ahkerasta lukemisesta todistukseksi luokkakohtaisen LUKUDIPLOMI –todistuksen.

LUKUDIPLOMI

5. luokka

Lukudiplomia varten valitaan yksi kirja jokaisesta kirjaryhmästä, yhteensä 6 kirjaa. (Lyhenne kl = kirjastoluokka, jonka mukaan kirjat on järjestetty kirjastossa. Fan=fantasia)

Kuvakirjat/sarjakuvat (kl 85.22 ja sarjakuvahyllyt)

- **Kunnas, Mauri:** Koirien Kalevala **tai** Kuningas Arturin ritarit **tai** Koiramäen talossa
- **Browne; Anthony:** Retu uneksi **tai** Eläintarha **tai** Ääniä puistossa **tai** jokin muu Brownen kuvakirja
- **Wikland, Ilon:** Pitkä, pitkä matka
- **Gosciny & Uderzo:** Asterix –sarjakuvista yksi
- **Morris & Uderzo:** Lucky Luke –sarjakuvista yksi
- **Rosa, Don:** Kymmenen Avataran aarre **tai** Kadonneen kirjaston metsästäjät **tai** Temppelierojen kätetty kruunu
- **Barks, Carl:** Aku Ankan juhlasarja 1 **tai** jokin muu osa juhlasarjasta
- **Fogeli:** Puupään parhaat 2 **tai** jokin muu Puupää –sarjakuva-albumi
- **Herge:** Tintti –sarjakuvista yksi
- **Franquin:** Niilo Pielinen **tai** Marsupilami –sarjakuvista yksi

Sadut/Klassikot (kl 84.2)

- **Aisopos:** Kaksikymmentä Aisopoksen satua **tai** Aisopoksen sadut **tai** Aisopoksen satuja
- **Pispa, Kaija:** Meiramiina ja metsän prinssi (kl 85.12)
- **Timonen, Eija:** Riimurasia, tarinoita noidista, peikoista ja muista oudoista olioista (kl 81.2)
- **Finnemore, John:** Robin Hood ja hänen iloiset toverinsa
- **Montgomery, L. M:** Pieni runotyttö **tai** Runotyttö maineen polulla **tai** Runotyttö etsii tähteään
- **Wilder, Laura Ingalls:** Pieni talo preerialla **tai** jokin muu sarjaan kuuluva kirja
- **Swan, Anni:** Tottisalmen perillinen **tai** Ollin oppivuodet **tai** Iiris-rukka
- **Arthur-kuninkaan tarinoita**
- **Graham, Kenneth:** Kaislikossa suhisee (kl 85.12)
- **Paloheimo, Oiva:** Tirlittan: orpottyttö ihmisten ihmemaassa (kl 85.12)

Kotimaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Ranivaara, Jorma:** Skeittaajan kesäloma **tai** jokin muu Skeittaaja -kirja
- **Nenonen, Jorma:** Sakke pääsee joukkueeseen **tai** jokin muu Sakke -kirja
- **Romppainen, Päivi:** Vilma ja Koiratunturi **tai** jokin muu sarjaan kuuluva kirja
- **Saarinen, Virpi:** Kesäkissa
- **Marttinen, Tittamari:** Viivi Pusu ja Tuhkimon tennari
- **Kurvinen, Jorma:** Susikoira Roi ja karkulainen **tai** jokin muu Susikoira Roi –sarjaan kuuluva kirja
- **Kallioniemi, Tuula:** Suoraa toimintaa Tossavaiset **tai** Tuomas Tossavaisen hämähäkki menneisyys **tai** Bongaa tilhi, Tossavainen
- **Parkkinen, Jukka:** Suvi Kinoksen seitsemän enoa **tai** jokin muu Suvi Kinoksesta kertova kirja
- **Haahti, Taina:** Ron Tulinen
- **Mäki, Harri István:** Dark Dante ja mustan kuun lapset **tai** Dark Dante ja Hamletin polku
- **Nojonen, Uolevi:** Vilkku ja vaarallinen varasto **tai** jokin muu Vilkku –sarjan kirja
- **Haakana, Anna-Liisa:** Sari-Anna

Ulkomaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Erlinsson**, Fridrik: Ritari Benjamin Kyyhkynen
- **Byng**, Georgia: Molly Moon: Hervoton hypnoosiseikkailu
- **Ridley**, Philip: Riksraaks (fan) **tai** Suuri purskitsa (fan) **tai** Mercedes (fan)
- **Baum**, L.Frank: Ihmemaa Oz **tai** jokin muu sarjaan kuuluva kirja (fan)
- **Moers**, Walter: Kapteeni Siniparran 13 ½ elämää
- **Zachar**, Louis: Takapulpetin poika **tai** Kuka ei kuulu joukkoon
- **Blyton**, Enid: Seikkailujen meri **tai** jokin muu Seikkailu –sarjaan kuuluva kirja
- **Cras**, Bengt-Åke: Maaali!
- **Gahrton**, Måns: Mikä matsi!
- **Wilson**, Jacqueline: Ihanat, kamalat pojat **tai** jokin muu Tyttöfrendit –sarjan kirja
- **Johansson I Backe**, Kerstin; Näkymätön Elina
- **Gahrton**, Måns: Eva ja Adam, kertomus koulusta, kavereista ja rakkaudesta
- **Jacobsson**, Ritta: Ninan unelmamatka

Runot (kl 82.2)

- **Tiihonen**, Ilpo: Antero Vipuliinin taikatakki
- **Itkonen**, Jukka: Rinkeli Ronkeli
- **Marttinen**, Tittamari: Tivoli Tähtisäde
- **Virtanen**, Jukka: Kaukaisen saaren aarre
- **Pakkanen**, Kaija: Leikkimäkin runokoppa **tai** Iloinen pillipiipari
- **Parkkinen**, Jukka: Sananjalkoja metsäpolulla
- **Ravantti**, Leena: Ketunhätä kainalossa
- **Marttinen**, Tittamari: Maailmanpyörässä

Vapaavalintainen kirja

Oppilaan omavalintainen kirja. Kirjan pitää olla jokin muu kuin kuvakirja tai sarjakuva

Kun on lukenut vaadittavan kirjamäärän, saa ahkerasta lukemisesta todistukseksi luokkakohtaisen LUKUDIPLOMI –todistuksen.

LUKUDIPLOMI

6. luokka

Lukudiplomia varten valitaan yksi kirja jokaisesta kirjaryhmästä. Sarjakuvia luetaan kaksi. Lukudiplomia varten luetaan yhteensä 7 kirjaa(Lyhenne kl = kirjastoluokka, jonka mukaan kirjat on järjestetty kirjastossa. Fan=fantasia)

Sarjakuvat, valitaan sekä länsimainen että manga sarjakuva (sarjakuvahyllyt)

- **Jansson, Tove:** Muumipeikko 10 **tai** jokin muu Muumipeikko sarjakuvista
- **Koivisto, Tarmo:** Pois tieltä **tai** jokin muu Mämmilä –sarjan kirja
- **Watterson, Bill:** Lassi ja Leevi –sarjakuvakirjista yksi
- **Barks, Carl:** Aku-setä, kissa ja koira **tai** Sinne, tänne ja takaisin **tai** Rötös ja rangaistus
- **Rosa, Don:** Roope Ankan elämää ja teot **tai** Sammon salaisuus
- **Schulz, Charles M:** Tenavat –sarjakuvista yksi
- **Davis, Jim:** Karvinen –sarjakuvista yksi
- **LeLoup, Roger:** Yoko Tsuno –sarjakuvista yksi
- **Tome:** Piko ja Fantasio –sarjakuvista yksi
- **LISÄKSI: Vapaavalintainen** manga -sarjakuva

Sadut/Klassikot (kl 84.2)

- **Olli:** Hölmöläiset **tai** Suomen lasten hölmöläissadut
- **Verne, Jules:** Sukelluslaivalla maapallon ympäri **tai** Maapallon ympäri 80 päivässä **tai** Kapteeni Nemo ja Nautilus
- **Alcott, Louisa M:** Pikku naisia **tai** jokin muu Alcottin kirja
- **Montgomery, L.M:** Annan nuoruusvuodet **tai** jokin muu Anna –sarjan kirja
- **Twain, Mark:** Tom Sayerin seikkailut **tai** Huckleberry Finnin seikkailut
- **Swan, Anni:** Jänis Vemmelsäären seikkailuja (kl 85.12) **tai** Kettu Repolainen (kl 85.12)
- **Andersenin** satukirja (kl 85.12) **tai** H.C.Andersenin satuaarteita (kl 85.12)
- **Tuhannen** ja yhden yön satuja (kl 85.12)
- **Kunnas, Mauri:** Suomalainen tonttukirja (kl 85.12)
- **Knight, Eric:** Lassie palaa kotiin

Kotimaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Meripaasi, Helena:** Koirista parhain **tai** jokin muu Koirahullun päiväkirja –sarja kirja
- **Kallioniemi, Tuula:** Järvihirviö **tai** **Hotakainen, Kari:** Näytän hyvältä ilman paitaa **tai** **Levola, Kari:** Syvältä veistoluokan uumenista (lyhyitä kertomuksia)
- **Parkkinen, Jukka:** Kaupungin kaunein lyyli **tai** Viekas mies tuli taloon **tai** Sinun tähtesi, Allstar
- **Virtanen, Rauha S:** Seljan työt **tai** jokin muu Selja –sarjan kirja (1960-1970 –lukua)
- **Dieckmann, Maijaliisa:** Luostarin Piritta **tai** Keisari ratsastaa kaupunkiin (historiallisia)
- **Tiainen, Marja-Leena:** Arttu K. **tai** jokin muu Arttu K:sta kertova kirja
- **Laulajainen, Leena:** Raut Jootinpoika ja haltiakivi **tai** jokin muu Raut Jootinpoika –kirja (fan)
- **Remes, Ilkka:** Piraatit **tai** Musta kobra (jännitys)
- **Hyvönen, Viivi:** Mahlaa suonissa (fan) **tai** Etsijä (fan)
- **Peltoniemi, Sari:** Hirvi (fan) **tai** Kummat (fan)
- **Lehtinen, Tuija:** Kolmas mies vasemmalta **tai** jokin muu Katuhaukka –sarjan kirja (dekkari)
- **Vahtokari, Reijo:** Peliin kadonnut poika (virtuaalitodellisuus) **tai** Saarelaisten salaisuus (seikkailu)

- **Lähteenmäki**; Laura: Marenkikeiju (lihavuus)

Ulkomaiset kertomukset (kl 84.2)

- **Horowitz**, Anthony: Alex Rider & Stormbreaker **tai** jokin muu Alex Rider -kirja (jännitys)
- **Jones**, Diana Wynne: Liikkuva linna **tai** Leijuva linna (fan)
- **Nunna** Kristoduli: Pienet pyhiinvaeltajat
- **Tolkien**, J.R.R: Hobitti, eli, sinne ja takaisin (fan)
- **Persson**, Gunilla Linn: Jäätynyt sydän (suru) **tai Singer**, Nicky: Höyhenpoika (kiusaaminen)
- **Gaarder**, Jostein Pasianssimysteeri **tai** Enkelimysteerio **tai** Appelsiinityttö
- **Almond**, David: Nimeni on Skellig **tai** Tiikerisydän (erilaisuus)
- **Wrede**, Patricia C: Lohikäärmeen prinsessa **tai** jokin muu Lumotun metsän kronikoista (fan)
- **Colfer**, Eoin: Etsivätoimisto Puolikuu (salapoliisi)
- **Edwardson**, Åke: Samuraikesä (jännitys)
- **Thor**, Annika: Totuus tai tehtävä (kiusaaminen) **tai** Saari meren keskellä (lapset ja sota)
- **Cras**, Bengt Åke: Ketju katkeaa tai jokin muu Lätkäjengi –sarjan kirjoista
- **Daniels**, Lucy: Kissoja keittiössä **tai** jokin muu Eläintenarkki –sarjan kirja

Runot (kl 82.2)

- **Mikkanen**, Raili: Kettu tahtoo ystäväksi
- **Korolainen**, Tuula: Enkeli ja poliisi **tai** Marianne-fotoja
- **Itkonen**, Jukka: Be & Pop **tai** jokin muu Itkosen runokirja
- **Nuotio**, Eppu: Ollaan ananas ja kookos **tai Sydän** heittää kärrynpyörää
- **Laulajainen**, Leena: Lumileopardi tanssii
- **Hellen**, Immi: Punaposki, kultasuu: Runoarteita **tai** Lapsuuden lauluja **tai Hopoti** hoi. Lastenrunoja isoäidin ajoilta
- **Rossi**, Leena: Märät hevoset **tai** Tamman haaveilupäivä
- **Pispa**, Kaija: Titulein taikasanat

Vapaavalintainen kirja

Oppilaan omavalintainen kirja. Kirjan pitää olla jokin muu kuin kuvakirja tai sarjakuva

Kun on lukenut vaadittavan kirjamäärän, saa ahkerasta lukemisesta todistukseksi luokkakohtaisen LUKUDIPLOMI –todistuksen.

KIRJALLISUUSDIPLOMIN saa, kun on lukenut jokaiselta luokka-asteelta yhden kirjan jokaisesta kirjaryhmästä. Kirjallisuusdiplomia varten oppilas on lukenut kaikkiaan 36 teosta.

Onnea suorituksestasi!

7.4. Toinen kotimainen kieli

Toisen kotimaisen kielen B1 ruotsin kunnallinen opetussuunnitelma on luvussa 7.5.

7.5. Vieraat kielet

Raahen kaupungin kieliohjelma

Perusopetuksen kieliohjelma luokat 1-9

A1 EN (1-2.lk) 3.-9. lk

B1 RU 7.-9. lk

B2 (valinnaisaine) SA, lv. 2006-2007 lähtien myös RA , VE 8.-9. lk

Johdanto

Kielten opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia toimia erikielisissä viestintätilanteissa. Opetuksen tehtävänä on totuttaa oppilas käyttämään kielitaitoaan ja kasvattaa hänet ymmärtämään ja arvostamaan myös muiden kulttuureiden elämänmuotoa. Oppilas oppii myös, että taitoaineena ja kommunikaation välineenä kieli edellyttää pitkäjänteistä ja monipuolista viestinnällistä harjoittelua. Vieras kieli oppiaineena on taito- ja kulttuuriaine.

Arviointi

- Vieraan kielen arviointi pohjautuu opetussuunnitelman perusteiden 8 luvussa esitettyihin arviointiohjeisiin.
- Kieliopinnoissa etenemistä arvioidaan jatkuvan näytön periaatteella (kotitehtävät, tuntityökentelyyn osallistuminen, kirjalliset ja suulliset kokeet, motivoituneisuus).
- Arvioinnin tulee olla ohjaavaa, palautetta antavaa, myönteistä ja kannustavaa ja suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.
- Käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä, opettajan arvioinnin lisäksi itsearviointia sekä ryhmä- ja toveriarviointia.
- Jos oppilas on vaarassa syrjäytyä kielen opinnoissaan, häntä autetaan esimerkiksi tukiopeutuksella (mahdollinen HOJKS).

Hyvän osaamisen (8) taso vuosiluokilla 6 ja 9. kielitaidon tasojen kuvausasteikon (liite 2) mukaan

A1 englanti: Kielen hyvän osaamisen taso 6. luokalla.

B1 ruotsi päättöarviointi: Kielen hyvän osaamisen taso 9. luokalla.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1 Peruskielitaidon alkeistaso	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito	A2.1 Peruskielitaidon alkuvaihe	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito

A1 englanti päättöarviointi: Kielen hyvän osaamisen taso 9. luokalla.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1 Toimiva peruskielitaito	A2.2 Kehittyvä peruskielitaito	B1.1 Toimiva peruskielitaito	A2.2 Kehittyvä peruskielitaito

Valinnainen B2 kieli päättöarviointi: Kielen hyvän osaamisen taso 9. luokalla.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3 Toimiva alkeiskielitaito	A1.1 Kielitaidon alkeiden hallinta -	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito	A1.1 Kielitaidon alkeiden hallinta

Taitotasokuvaukset avattuina LIITE 2.

Integrointiaineet

Kieltenopetuksen luonnollisimpia integrointiaineita ovat äidinkieli ja ympäristö- ja luonnontieto. Integroinnissa voidaan käyttää muitakin oppiaineita, samoin järjestää muiden aineiden opetusta vierasraalla kielellä.

Äidinkieli

- Sanaluokat (erityisesti persoonapronominit), yksikkö ja monikko, genetiivi, vierasperäiset kirjaimet, aakkoset (sanastohaku).
- Subjekti, predikaatti, objekti, verbien aikamuodot, sijamuotoja, adjektiivien vertailumuodot

Ympäristö- ja luonnontieto, biologia ja maantieto

- Biologian ja maantiedon sanastoa, vrt. aihekokonaisuudet ja aihepiirit.
- Eurooppa, Britannia, Lontoo, muut englantia puhuvat maat, Skandinavia

Kuvataide

- Esim. portfoliotöiden kuvitusta

Musiikki

- Laulujen sanat

Kotitalous

- Ruokasanastoa

Atk

- Tietokonesanastoa

Yhteiskuntaoppi

Aihekokonaisuudet

Vuosiluokat 3-6

1. Ihmisenä kasvaminen
(oma oppimistyyli, opiskelutaidot, pitkäjänteisyys, sosiaaliset taidot)
2. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys
(tutustumista vieraaseen kulttuuriin ja sen vertaamista omaan, tietoja brittiläisestä kulttuurista, joulunvietto 3.-4. lk., suvaitsevaisuus, erilaisuuden hyväksyminen, kansainvälinen yhteistyö)
Paikallinen oppiaine (esimerkinomaisesti):
  - Mereen liittyvää sanastoa (3.-4. lk.)
  - Tien neuvominen kaupungin kartan avulla
  - Suomesta ja omasta paikkakunnasta kertominen (kirjeenvaihto)
3. Viestintä- ja mediataito
(mediat, tiedonhankintataidot, oppilaan cd, tietokoneavusteisia opetusohjelmia, kirjeenvaihtoa 5.-6. lk. eteenpäin.)
4. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys

- (omatoimisuus, aloitteellisuus, yhteistyökyky)
5. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta (pitää huolta omista opiskeluvälineistä)
  6. Turvallisuus ja liikenne (reitin neuvominen, kulkuvälineet, turvallisuus, väkivallattomuus)
  7. Ihminen ja teknologia (tietokoneen ja Internetin käyttö, äänitteet)

7.5.1. A1-kieli (englanti)

Vuosiluokat 3 – 4

Opiskelustrategiat ja työtavat

Vieraiden kielten tyypillisiä työtapoja ovat yksilötyöskentelyn lisäksi pari- ja ryhmätyö etenkin suullisessa harjoittelussa. Kirjallista harjoittelua voidaan tukea esimerkiksi portfolio-työskentelyllä. Alaluokilla 3-4 opetus painottuu toiminnallisten (esim. TPR) ja leikinomaisten työmuotojen, dramatisoinnin, laulujen ja lorujen runsaaseen käyttöön.

3.- 4. luokkien opiskelustrategioita

Sanaston monipuolista harjoittelua, esimerkiksi:

- kirjoittaminen lapuille - kuvan ja sanan yhdistäminen - kirjoittaminen mallin mukaan - miellekartat
- oppikirjan sanaston käyttö - sanojen tunnistaminen tekstistä

Sanaston harjoittelua auttavat läksynlukuohjeet, seuraavassa esimerkki:

- peitän englanninkieliset sanat
- peitän suomenkieliset sanat
- luen sanoja ääneen
- kirjoitan keskeisiä sanoja
- kyselen sanoja kaverilta
- pyydän kaveria tai vanhempaa kyselemään sanoja minulta

Ääntämisen harjoittelua:

- tavallisimmat äännemerkit
- ääneen lukeminen
- lorut
- kuuntelun, lukemisen ja kirjoittamisen harjoitteluun pieniä tehtäviä

3. luokka

Tavoitteet

Kielitaito

Oppilas

- saa pohjaa myöhemmille kieliopinnoille ja opiskelutottumuksille
- omaksuu myönteisen asenteen omaksuminen kielten opiskeluun ja kohdekulttuuriin
- rohkaistuu puhumaan (puhumisen taitoalueen osuus tärkein)
- harjoittelee kielen ymmärtämistä helppojen kuuntelutehtävien ja tekstien avulla

- harjoittelee kirjoittamista lähinnä mallin avulla

Kulttuuritaidot

Oppilas

- tietää jotakin perusasioita brittiläisestä.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- omaksuu kielenopetuksen työtapoja kuten pari- ja ryhmäharjoittelua
- oppii käyttämään oppikirjaa tietolähteenä
- oppii suorittamaan annetut kotitehtävät säännöllisesti
- oppii osallistumaan aktiivisesti tuntityöskentelyyn

Keskeiset sisällöt

3. vuosiluokan keskeiset sisällöt (aihepiirit, tilanteet ja rakenteet) on esitetty taulukossa 1.

Oppilas on suorittanut hyväksytysti englanninkielen oppimäärän vuosiluokalla 3., jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään englannin kielen kotitehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

4. luokka

Tavoitteet

Kielitaito

Oppilas

- kehittää edelleen ääntämisen ja puhumisen taitojaan
- harjoittelee kielen ymmärtämistä laajempien kuuntelutehtävien ja tekstien avulla
- omaksuu jonkin verran englannin kielen oikeinkirjoitusta

Kulttuuritaidot

Oppilas

- tutustuu syvemmin kohdekielen tapakulttuuriin

Opiskelustrategiat

Oppilas

- oppii käyttämään ikäkaudelle tyypillisiä opiskelustrategioita ja tunnistamaan jossakin määrin omaa oppimistyyliään
- oppii suorittamaan annetut kotitehtävät säännöllisesti
- oppii osallistumaan aktiivisesti tuntityöskentelyyn

Keskeiset sisällöt

4. vuosiluokan keskeiset sisällöt (aihepiirit, tilanteet ja rakenteet) on esitetty taulukossa 1.

Oppilas on suorittanut hyväksytysti englanninkielen oppimäärän vuosiluokalla 4. jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella

- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään englannin kielen kotitehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

Taulukko 1. A1 Englannin kieli. Taulukkoon on koottu esimerkinomaisesti englannin opiskelun keskeisiä sisältöjä ja ne voivat vaihdella vuosiluokittain opetusjärjestelyistä riippuen.

Ik	Aihepiirit/ sanasto	Tilanteet, viestintä	Rakenteet	Oppimaan oppiminen	Koulukohtainen ops-osa
3	<ul style="list-style-type: none"> •koti ja perhe •koulu •lähiympäristö •värit •eläimiä •kehonosia •tunteita •ruokia •juomia •lukusanat 1- 20 	<ul style="list-style-type: none"> •tervehtiminen •esittäytyminen •iän kertominen •kuvailu •ostoksilla •kohteliaisuusfraaseja •kysyminen • •luokkahuone- ja opiske- lufraaseja 	<ul style="list-style-type: none"> •persoonaa- ja possessiivipronimit (yks.) •yksikkö/monikko •s-genetiivi •be, can, have-verbit (yks.) •keskeisiä verbejä perusmuodossa •käskyjä •kieltoja •adjektiiveja •preposioita: in/on/under/ behind 	<ul style="list-style-type: none"> •opiskelutaitoja •sanaston omaksumisen harjoittelua •tavalliset äänne-merkit •kielelle ominainen lauserytmi •pari- ja ryhmätyötä •itsearviointia 	
4	<ul style="list-style-type: none"> •kellonajat •viikonpäivät •maiden nimiä •aakkoset •vaatteita •ammatteja •harrastus- ja luontosano- ja •kouluaineita •kohdemaan kulttuuria 	<ul style="list-style-type: none"> •haastattelu •matkustaminen •harrastuksista kertomi- nen, •ruuan tilaaminen •ohjeiden seuraaminen (esim. tien neuvominen) 	<ul style="list-style-type: none"> •persoonaa- ja possessiivipronomi- nit, •artikkelit a/an •epäsäännöllinen monikko •lukusanat •kysymyssanat ja kysymysten muodostamista •alustavasti yleispreesens (+do/does) ja kestopreesens adjektiivien vertailua •lisää prepositioita 	<ul style="list-style-type: none"> • tekstin ja kuullun ymmärtämis- tä •tavoitteenasettelua •itsearviointia 	

Vuosiluokat 5-6

5. – 6. luokilla A1 englannin opetuksen pääpaino on edelleen suullisessa kielitaidossa. Kirjallista viestintää lisätään vähitellen. Oppilaan tulee tiedostaa oman ja muiden kielten ja kulttuurien eroja. Oppilaalle tulee kehittyä hyviä kieltenoppimistottumuksia.

5. – 6. luokkien opiskelustrategioita 3. – 4. –luokkien strategioiden lisäksi

Ääntäminen ja kuuntelu

- ääneen lukemista: sanastot, kirjan kappaleet
- mahdollisesti oppikirjan cd kotikuuntelussa
- äännemerkkien kertaamista

Kirjoittaminen ja lukeminen

- sanojen oikeinkirjoituksen harjoittelua, kirjan kappaleet
- lauseiden tekemistä opiskeltavista sanoista
- omien tekstien laatimista
- tekstin suomentamista sanastoa hyväksi käyttäen
- silmäilylukemista ja yksityiskohtien etsimistä luetusta

5. luokka

Tavoitteet

Kielitaito

Oppilas oppii

- kertomaan suullisesti perustietoja itsestään ja lähipiiristään tarvittaessa puhekuppanin apuun turvautuen
- ymmärtämään jokin verran arkielämää ja rutiininomaisia tapahtumia käsiteltävää tekstiä tai puheen keskeisintä sisältöä tilanneyhteyden tukemana
- hänen oikeinkirjoitustaitonsa ja laajemman tekstintuottamisen taitonsa ovat kehittymässä

Kulttuuritaidot

- oppilaalla on tietoja brittikulttuurista (koti, koulu, asuminen) ja sen juhlaperinteestä, Britannian eri osista ja Lontoosta.
- Oppilas hallitsee 3. – 4. –luokkien oppimäärää syvemmin englanninkielelle tyypillisiä idiomeja ja kohteliaisuusfraaseja.

Opiskelustrategiat

- Oppilaalla on 3. – 4. luokkien opiskelustrategioiden lisäksi vakiintuneemmat työskentelytaidot.
- Hän kykenee jossain määrin arvioimaan opiskeluaan ja suorittamaan annetut kotitehtävät säännöllisesti.
- Oppilaan sosiaaliset taidot vahvistuvat riittäviksi ryhmä ja –parityöskentelyyn

Keskeiset sisällöt

5. vuosiluokan keskeiset sisällöt (aihepiirit, tilanteet ja rakenteet) on esitetty taulukossa 1.

Oppilas on suorittanut hyväksytysti englanninkielen oppimäärän vuosiluokalla 5. jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään englannin kielen kotitehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

6. luokka

Tavoitteet

Kielitaito

- Oppilaan suullinen kielitaito on edelleen etusijalla. Hän ymmärtää yksinkertaisen puheen ja tekstin keskeisimmän sisällön tilanneyhteyden tukemana. Oppilaan kirjoittamistaidot (oikeinkirjoitus ja tekstin laajuus) lisääntyvät.

Kulttuuritaidot

- Oppilas saa tietoja kohdekulttuurin lisäksi myös jonkin verran muista kulttuureista ja kansainvälisyydestä

Opiskelustrategiat

- Oppilas kykenee entistä itsenäisempään työskentelyyn, lähteiden ja apuvälineiden käyttöön kielitaitonsa kartuttamisessa. Oppilas kykenee vaivattomasti pari- ja ryhmätyöskentelyyn.

Keskeiset sisällöt

- Oppilas hallitsee taulukossa 1 esitetyt sisällöt (aihepiirit, viestintätilanteet ja rakenteet).

Hyvän osaamisen (8) taso

Kielitaito

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 6. luokan päättyessä kuullun ymmärtämisen, puhumisen, tekstin ymmärtämisen ja kirjoittamisen osa-alueilla on esitetty opetussuunnitelman perusteiden taitotasotaulukossa (liite 2).

Kulttuuritaidot

Oppilas

- tuntee oman ja kohdekielen kulttuurin keskeisempiä sisältöjä, yhtäläisyyksiä ja eroja
- pystyy vuorovaikutukseen kohdekielen puhujien kanssa yksinkertaisissa arkipäivän tilanteissa.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- käyttää luontevasti joitakin kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja kuten pari- ja pienryhmäkeskustelua sekä oppi- ja sanakirjaa
- oppii ymmärtämään harjoittelun merkityksen ja on tottunut arvioimaan omaa työskentelyään.

Oppilas on suorittanut hyväksytysti englanninkielen oppimäärän vuosiluokalla 6. jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista

- pyrkii selviytymään englannin kielen kotitehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

Taulukko 1. A1 Englannin kieli. 5. ja 6. luokat Taulukkoon on koottu englannin opiskelun keskeisiä sisältöjä ja ne voivat vaihdella vuosiluokittain opetusjärjestelyistä riippuen.

	Aihepiirit/sanasto	Tilanteet, viestintä	Rakenteet	Oppimisstrategiat	Koulukohtainen ops-osa
5	- ikäkaudelle ominaisia harrastuksia ja vapaa-ajan viettotapoja - kuvaileminen ja vertailu - lyhyehkön kirjeen ja viestin kirjoittaminen - sairauksia - maiden ja kansallisuuksien nimiä	- matkustaminen, nähtävyydet - henkilötietojen antaminen ja kysyminen - ohjeiden antaminen ja kysyminen - maksaminen, hinnan kysyminen - puhelinkeskustelu	- presensin vahvistaminen - there is, there are - lyhyiden adjektiivien komparatiivi ja superlatiivi - pronomien poss. ja obj. muodot - järjestysluvut, päivämäärät - artikkelit a, an, the - kysymys do, does, kielto don't doesn't - kestopresens - lisää prepositioita: opposite, between	Vapaampaa ja itsenäisempää tuottamista - syvempää kielen sääntöihin tutustumista ja soveltamista - itse- ja pariarviointia - tavoitteen asettelua - oikeinkirjoituksen vahvistamista (- oppilaan cd)	
6	- erilaiset kulttuurit ja kansainvälisyys - luonto - uutiset - juhlat - moderni teknologia	- lomailu - matkustaminen ulkomailla - Suomesta kertominen	- imperfekti - pitkien adjektiivien vertailumuodot - of-genetiivi - ainesanat - apuverbejä - artikkelin käytön eroja	- luovien kielenkäyttötilanteiden harjoittelua - projektityöskentelyä - sanakirjojen, tietotekniikan hyväksikäyttöä tavoitteellista kielenopiskelua ja itsearviointia	

Vuosiluokat 7-9

Opetuksen tehtävänä on, että oppilaan kielitaito laajenee vaativampaan sosiaaliin tilanteisiin sekä harrastuksien, palveluiden ja julkisen elämän alueille. Kirjoitetun kielen osuus opetuksessa kasvaa. Oppilaan taidot toimia kohdekulttuurin edellyttämällä tavalla lisääntyvät ja hän hankkii lisää kielten opiskelulle ominaisia strategioita. Opiskelustrategioiden painopistealueet vaihtelevat vuosiluokittain alkaen opiskelutapojen ja tehokkaiden työskentelytapojen harjoittelulla edeten suullisen viestinnän ja vuorovaikutustaitojen kehittämisen kautta itsearviointiin taitotasokuvausten avulla.

Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet toteutuvat kielten opiskelussa:

- aihepiireissä, jotka esiintyvät oppikirjojen teksteissä ja koulujen teemoissa
- opiskeluympäristöjen valinnassa, jotka kannustavat monipuolisen, autenttisen materiaalin käyttöön
- oppimaan oppimista tukevissa opiskelumenetelmissä, esim. yhteistoiminnallinen oppiminen, erilaiset projektit, Eurooppalainen kielisalkku
- arvioinnissa

Mitä aihekokonaisuudet käytännössä tarkoittavat englannin kielen opiskelussa vuosiluokilla 7-9?

1. Ihmisenä kasvaminen

- pitkäjänteinen työskentely
- monipuoliset työtavat
- oma oppimistyyli
- myönteinen ja rohkea asenne ja vastuullinen ote
- yhteistyö ja sosiaaliset taidot
- itsearviointi ja omien tavoitteiden asettamiseen ohjaaminen

2. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys

- Suomi, suomalaisuus ja eurooppalaisuus / englanninkieliset kulttuurit
- suvaitsevaisuus, erilaisuus
- avoimuus uusille kulttuureille
- mahdollinen kansainvälinen yhteistyö

3. Viestintä ja mediataito

- viestintä- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen
- tiedonhankintataidot
- median kriittinen käyttö

4. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys

- työnteon oppiminen (aloitteellisuus, omatoimisuus ja pitkäjänteisyys)
- omien realististen tavoitteiden asettaminen

5. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta

- oma rooli ympäristönsuojelusta ja kestävästä kehityksestä

6. Turvallisuus ja liikenne

- väkivallaton ja rauhanomainen maailmankuva
- matkailu

7. Ihminen ja teknologia

- teknologian hyödyntäminen oppimisessa ja tietoverkkojen eettinen käyttäminen

Tavoitteet vuosiluokalla 7

Kielitaito

Oppilas oppii

- ymmärtämään pääajatuksen ja keskeisiä yksityiskohtia myös laajempaa yleistietoa sisältävästä kuullusta tai luetusta, selvästi jäsennetystä tekstistä
- tiedostamaan joitakin keskeisiä eroja englannin kielen eri varianteista

Kulttuuritaidot

- Oppilas oppii viestimään ja toimimaan kohdekulttuurissa hyväksyttävällä tavalla tavanomaisissa arkipäivän tilanteissa.

Opiskelustrategiat

Ylläpidetään jo aikaisemmin omaksuttuja kielen opiskelun työtapoja.

Oppilas oppii

- käyttämään erilaisia kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja ja opiskelustrategioita ja käyttämään hyväksi äidinkielessä oppimaansa
- hyödyntämään tieto- ja viestintätekniikkaa tiedonhankinnassa ja viestinnässä
- arvioimaan omaa työskentelyään ja kielitaitonsa eri alueita suhteessa tavoitteisiin
- oivaltamaan yrittämisen sekä sinnikkään ja säännöllisen työnteon tärkeyden vieraan kielen oppimiselle

Tavoitteet vuosiluokilla 8-9

Vuosiluokkien 8-9 tavoitteet ovat samat. Vuosiluokalla 9 tavoitteita syvennetään ja laajennetaan.

Kielitaito

Oppilas oppii selviytymään myös hiukan vaativammasta epävirallisista keskustelutilanteista sekä kertomaan suullisesti tai kirjallisesti arkisista asioista, jotka sisältävät myös jonkin verran yksityiskohtia.

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- ymmärtämään kohdekulttuuria omaa kulttuuristaustansa vasten
- välittämään omalla kielitaidollaan maansa ja kulttuurinsa tuntemusta
- tiedostamaan arvojen kulttuurisidonnaisuuden

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- tekemään pienimuotoisia projektitöitä itsenäisesti ja ryhmässä
- käyttämään tehokkaasti pari- ja ryhmätyöskentelytaitoja
- työskentelemään itsenäisesti ja ottamaan vastuuta omasta työnteosta
- muuttamaan tarvittaessa työskentelytapojaan

Keskeiset sisällöt vuosiluokilla 7-9

Seuraavaan taulukkoon on koottu englannin opiskelun keskeisiä sisältöjä vuosiluokittain. Yksittäiset tilanteet, aihepiirit ja viestintästrategiat voivat poiketa taulukon sisällöistä opetusjärjestelyistä riippuen.

Luokka / kurssi	Aihepiirit	Viestintätilanteet ja –strategiat
7. luokka / kurssit 1 - 2	Koti ja perhe Asuminen maalla ja kaupungissa Lähiympäristö Lemmikit Koulunkäynti (GB, NZ) Ystävät ja ystävyys Harrastukset Rahankäyttö ja ostokset Vaatteet ja pukeutuminen Ruoka ja ruokailu	Esittäytyminen ja esittely Tuttavan tapaaminen Paikasta ja ajankohdasta sopiminen Uutiset ja niihin reagointi Harrastuksista ja kiinnostuksista kertominen Ehdottaminen ja vastaaminen Kohteliaisuudet ja reagoinnit Ruokailutilanteita: pyytäminen ja tarjoaminen
8. luokka / kurssit 3 - 5	Eurooppa: eurooppalaisen nuoren identiteetti, maiden ominaispiirteitä Matkustaminen ja lomailu Oman ja vieraan kulttuurin vertailu Brittiläinen kansanyhteisö, Intia, Yhdysvallat Amerikkalainen elämäntapa eurooppalaisen silmin Nuorten ja aikuisten suhteet Koulukiusaaminen Terveet elämäntavat Idoleita ja sankareita Suomi: perustiedot, ulkomaalainen Suomessa, suomalainen ruoka, urheilu, teknologia	Ulkomaalaisen kohtelias tapaaminen Matkustustilanteita Tien kysyminen ja neuvominen Amerikanenglannin ja brittienglannin eroja Käsityksiä ja ohjattua keskustelua Amerikasta ja amerikkalaisuudesta Ohjatut keskustelut kurssin aihepiireistä: nuorten ja vanhempien suhteet, idolit ja sankarit, Suomi ja suomalaisuus
9. luokka / kurssit 6 - 8	Ihmissuhteet Tunne-elämä Terveys ja hyvinvointi Kestävä kehitys	Keskustelu asioiden hyvistä tai huonoista puolista Huolestumisen tai rohkaisun ilmaiseminen Perusteleminen

	Opiskelu, työ ja elinkeinot Yhteiskunnan palvelut Tiedotusvälineet, viestintä, mainonta Arkielämän teknologia Nuorisokulttuuri Taide ja viihde	Puhelinkeskusteluja esim. työnhaku Asioiminen julkisissa laitoksissa: posti, pankki, poliisiasema ja terveyskeskus Keskustelu vastuusta ja ympäristöasioista Keskusteleminen kulttuurista
--	---	---

Rakenteet vuosiluokilla 7-9

Rakenne	Vuosiluokka
Verbit	
Yleisaikamuodot	
Preesens	
Imperfekti	
Perfekti	
Imperfekti >< perfekti	
Pluskvamperfekti	
Kestomuodot	
Kestopreesens	
Kestoimperfekti	
Kestoperfekti	
(kestopluskvamperfekti)	
Futuuri	
1. konditionaali	
2. konditionaali	
Ehtolausekekertaus	
Liitekysymykset	
Passiivi	
Infinitiivi	
Ing- muoto (monimuoto -ing)	
Vaillinaiset apuverbit <i>can, must</i> ja korvaavat ilmaisut <i>be able to, have to</i>	
Vaillinaiset apuverbit <i>may</i> ja korvaava ilmaisu <i>be allowed to</i>	
<i>Be</i> ja <i>have</i>	
<i>Do</i> ja <i>make</i>	
Substantiivit	
Yksikkö (countables ><uncountables)	
Artikkelit	
Monikko	

Genetiivi	
Yksikkömuotoiset substantiivit	
Artikkelit maantieteellisten nimien yhteydessä	
Muut määreet (→ pronominit)	
Pronominit	
Persoonapronominit	
Persoonapronominit: perusmuodot	
Objektimuodot	
Omistusmuodot: adjektiivin kaltaiset >< itsenäiset	
Refleksiivipronominit	
Indefiniittipronominit (some-, any-, ever-, no-) ja indefiniittiadverbit (-where)	
Relatiivipronominit ja -lauseet	
Paljoussanat	

Numeraalit	
Perus- ja järjestysmuodot	
Adjektiivit	
Adjektiivien vertailumuodot	
Adjektiivien käyttö substantiivina	
Adverbit	
Adverbien muodostaminen	
Adjektiivien käyttö substantiivina	
Epämääräistä aikaa ilmaisevat adverbit (→ lauseoppi + yleispreesens)	
Lauseoppi	
Sanajärjestys	
Väitelause SPOTPA	
Kysymyslause (K)ASPOTPA?	
K=S POTPA?	

Epämääräistä aikaa ilmaisevat adverbit / liikkuvat määreet ja niiden paikka lauseessa	
Muodolliset subjektit it ja there	
Epäsuora kysymyslause	
Peruskonjunktiot	
Välimerkit: ajatuspilkku	9
Oikeinkirjoituksesta: spelling	7-9
Yhdyssanat	
Sanajako	
Prepositiot	
Ajan prepositiot → ajanilmauksia	
Paikan prepositiot	
Muita prepositioita / prepositioilmauksia	
Verbi + prepositio	7-9
Adjektiivi + prepositio	7-9
Perussananmuodostusoppia	7-9
Suffiksit	
Prefiksit	
Sanaluokkamuuttajat	
Yhdyssanat	

Kuvaus oppilaan välttävästä osaamisesta

Oppilas on suorittanut hyväksytysti englannin oppimäärän vuosiluokilla 7 – 9, jos hän

- hallitsee *jonkin verran* vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
  - pyrkii selviytymään englannin kielen tehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
  - on yritteliäs

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielitaito

Kielen osaamisen taso 9. luokalla kielitaidon taitotasokuvausasteikon (liite 2) mukaan.

Kulttuuritaidot

Oppilas tuntee kohdekielen kielialueen elämänmuotoa ja historiaa.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- käyttää säännöllisesti kielten opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja
- on oivaltanut kielen opiskelussa välttämättömimmän sinnikkään viestinnällisen harjoittelun merkityksen

7.5.2. Ruotsi B-kielenä (B1)

Vuosiluokat 7-9

Ruotsin kielen opiskeleminen antaa oppilaalle kielelliset, viestinnälliset ja kulttuurilliset valmiudet pohjoismaisten kansojen ja kulttuurien ymmärtämiselle.

Opiskelun tavoitteena on innostaa ja luoda onnistumisen kokemuksia. Lähtökohtana on oppilas-keskeisyys. Suullinen kielitaito ja vuorovaikutustaidot korostuvat. Aluksi (7 lk) tehtävät ovat yksinkertaisia ja suurelta osin oppikirjan tekstiin pohjautuvia. 9. luokkaa kohti mentäessä oppilaan oman tuottamisen osuus kasvaa koko ajan ja tehtävät muuttuvat vaativammiksi. Arviointi, joka on luonteeltaan jatkuvaa, ohjaa ja kannustaa opiskelua.

Aih kokonaisuu det

1. Ihmisenä kasvaminen

Ohjataan oppilasta omien tavoitteiden asettamisessa ja itsearviointissa. Totutetaan hänet monipuolisiin työtapoihin. Oppilaat opiskelevat paljon pareittain ja ryhmissä, kertovat itsestään ja pelaavat.. Näin oppilaalle kehittyy kyky toimia sekä itsenäisesti että yhteisössä. Vastuunotto ja sosiaaliset taidot korostuvat. Kuitenkin jokainen yksilö etenee omien edellytystensä mukaisesti.

2. Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys

Oppilaat tutustuvat suomenruotsalaiseen, ruotsalaiseen, suomalaiseen ja pohjoismaiseen kulttuuriin. Monikulttuurisuus, suvaitsevaisuus ja kansainvälisyys ovat osa opetusta. Valmiudet kohdata erilaisia ihmisiä ja kulttuureja lisääntyvät.

3. Viestintä ja mediataito

Luomalla monipuolinen opiskeluympäristö (Sukolin suositus, ks. liite 1) annetaan oppilaalle valmiuksia toimia viestintäyhteiskunnassa. Eri tiedotusvälineet ovat aiheina mukana opetuksessa.

4. Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys

Oppilasta kannustetaan aloitteellisuuteen, omatoimisuuteen ja päämäärätietoisuuteen. Tutustutaan koulutukseen ja työelämään.

5. Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta

Käsitellään aihepiirejä ympäristö ja sen suoje lu, elämänhallinta sekä oppilaan oma rooli kestävässä kehityksessä.

6. Turvallisuus ja liikenne

Pohditaan turvallisuusasioita aihepiireissä liikennekäyttäytyminen ja suurkaupunkielämä.

7. Ihminen ja teknologia

Rohkaistaan oppilaita käyttämään tietotekniikkaa tiedonhankinnassa ja omissa tuotoksissaan.

Tavoitteet

Oppilaat totutetaan mahdollisimman tehokkaisiin oppimisstrategioihin. Keskeistä on opiskelutaitojen oppiminen, opitun soveltaminen ja pitkäjänteinen, tavoitteellinen toiminta.

Uuden kielen ymmärtämistä lisääviä strategioita ovat mm. tv:n katselu, radion puheohjelmien kuuntelu, elokuvien katselu ja osallistuminen kohdekielisiin tilaisuuksiin.

Vuorovaikutuksessa opitaan rohkeutta kysyä selvennystä ja pyytää apua sekä kykyä päätellä asiayhteydestä sekä käyttää kiertoilmaisuja.

7. luokka

Kielitaito

Oppilas oppii

- kertomaan perustietoja itsestään ja lähipiiristään sekä viestimään ruotsiksi arkipäivän tavanomaisissa puhetilanteissa tarvittaessa puhekumppanin apuun tukeutuen.

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- ymmärtämään suomenruotsalaista, ruotsalaista ja muuta pohjoismaista elämänmuotoa
- myönteisen asenteen kieltä ja kulttuuria kohtaan

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- käyttämään erilaisia kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja, kuten omien viestien laatimista ja tiedonhankintavälineiden käyttöä

Tavoitteet

Puuttuu?

8.-9. luokka

Kielitaito

Oppilas oppii

- ymmärtämään jokapäiväisen elämän tapahtumia käsittelevää tekstiä tai puhetta tilanneyhteyden tukemana
- kirjoittamaan lyhyen viestin tutuissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- viestimään ruotsinkielisen kulttuurin edustajien kanssa jokapäiväisissä tilanteissa ruotsinkieliselle kulttuurille luontevalla tavalla
- säilyttää myönteisen asenteensa kieltä ja kulttuuria kohtaan

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- tarkkailemaan ja korjaamaan tuotostaan sekä korvaamaan kielitaitonsa puutteita käyttämällä erilaisia ymmärtämis- ja viestintästrategioita
- arvioimaan työskentelyään ja kielitaitonsa eri alueita suhteessa tavoitteisiin

PUHUMINEN	KUULLUN YMMÄRTÄMINEN	LUETUN YMMÄRTÄMINEN	KIRJOITTAMINEN
mallin perässä toistaminen	tunnistamistehtävät	sisällön kertominen omin sanoin suomeksi	läksyttekstin/ uusien sanojen kirjoittaminen vihkoon
tekstin lukeminen parin kanssa	kysymyksiin vastaaminen kuullun perusteella	oikein / väärin - väittämiin reagointi	aukko- ja täydennystehtävät
tekstin sisällöstä kertominen kuva- tai sanavihjeiden avulla	lauseiden täydentäm./ niihin reagointi kuullun perusteella	sisältökysymysten tekeminen ja niihin vastaaminen	sanelutehtävät
suulliset pariharjoitukset, esim. haastattelut	kuullun selostaminen omin sanoin	monivalinta- ja aukko-tehtävät tekstin sisällöstä	oikein/väärin – väittämien korjaaminen
ryhmätöiden tms. esittely yksin, pareittain tai ryhmässä	kuullusta piirtäminen	tekstin tapahtumien laittaminen oikeaan järjestykseen	sanaperheiden kerääminen
erilaiset kielipelit ja leikit	suomenruotsin ja ruotsinruotsin välisten erojen havaitseminen		kirjoittaminen kuva- / sanavihjeiden pohjalta tai annetusta otsikosta
			lauseiden jatkaminen loogisesti
			kysymyksiin vastaaminen sekä kysymysten laatiminen

Arvionti

Ks. kielten opetussuunnitelman yhteinen osa.

Kuvaus oppilaan välttävästä osaamisesta

Oppilas on suorittanut hyväksytysti ruotsin oppimäärän vuosiluokilla 7-9, jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- pystyy korvaamaan jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- pyrkii selviytymään kotitehtävistä omien taitojensa rajoissa ja on yritteliäs
- tietää joitakin asioita Pohjoismaiden tavoista ja kulttuurista

Päätösarvionnin kriteerit arvosanalle 8

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1 Peruskielitaidon alkuvaihe	A1.3. Toimiva alkeiskielitaito	A2.1 Peruskielitaidon alkuvaihe	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito

Keskeiset sisällöt

Yksittäiset tilanteet ja aihepiirit voivat poiketa taulukon sisällöstä opetusjärjestelyistä riippuen.

<i>Tilanteet 7. luokka</i>	<i>Aihepiirit 7. luokka</i>	<i>Rakenteet 7.-9. luokka</i>
tervehdykset	minä itse ja perhe	persoonapronominit
esittely	Pohjoismaita	kysymyssanalla alkavat kysymykset
itsestä kertominen	numerot ja kellonajat	verbillä alkavat kysymykset
ulkonäön kuvailu	viikonpäivät ja kuukaudet	substantiivin määräinen muoto
harrastuksista ja vapaa-ajasta kertominen	asuminen	substantiivin monikko
mielipiteen ilmaiseminen	ulkonäkö	olla-verbit ha ja vara
harrastuksista ja vapaa-ajasta kertominen	asuminen	substantiivin monikko
mielipiteen ilmaiseminen	ulkonäkö	olla-verbit ha ja vara
asiointi esim. kahvilassa, lippumyymälässä ja postissa	värit	kielteinen lause
ruokakeskustelu	harrastukset ja vapaa-aika	preesens
lomasta keskusteleminen	lähiympäristö	adjektiivin 3 muotoa
	eläimet	genetiivi
	ruoka	apuverbit
	matkailu	prepositioilmauksia
	juhlapäivät	omistuspronomininit
		sanajärjestys
<i>Tilanteet 8. luokka</i>	<i>Aihepiirit 8. luokka</i>	
käyttäytyminen tutustumistilanteessa ja vierailulla, onnitteleminen	nuoren arkea kotona ja muualla, nuorisokulttuuria	imperfekti
asiointi matkailuneuvonnassa	matkustaminen ja lomailu eri vuodenaikoina	perfekti ja pluskvamperfekti
tien kysyminen	Pohjoismaat	persoonapronominien objektimuodot
eriävän mielipiteen ilmaiseminen	suurkaupunkielämää	adverbeja
onnettomuustilanne	terveys ja oma hyvinvointi	adjektiivin vertailu
		järjestysluvut
		pronomineja: någon, ingen, den/det/de här ja den/det/de där
		rinnastuskonjunktioita
		man-rakenne

<i>Tilanteet 9. luokka</i>	<i>Aihepiirit 9. luokka</i>	
kulttuuritausta kertominen	monikulttuurisuus	sivulauseet
unelmista kertominen	erilaiset harrastukset	konditionaali
ympäristöasioista keskusteleminen	ympäristö ja sen suojeleminen	imperatiivi
ammatinvalinnan pohdittaminen	elämänhallinta	infinitiivi
Pohjoismaiden esittely		refleksiiviverbejä
		prepositioilmauksia
		aikaisempien rakenteiden kertausta

7.5.3. Valinnaiset B2 -kielet

Valinnaisen kielen opetuksen tulee painottua puheviestintään kaikkein tavanomaisimmissa arkipäivän tilanteissa ja toimia samalla johdantona kyseisen kielen pitempikestoisille opinnoille toisen asteen koulutuksessa. Nämä opetussuunnitelman perusteet on laadittu neljälle vuosiviikkotunnille.

Valinnainen B2-kieli ranska

Tuntijako B2-ranska

Vuosiluokka	8.	9.
	2	2

Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet toteutuvat ranskan opiskelussa

- aihepiireissä, jotka esiintyvät oppikirjojen teksteissä ja koulujen teemoissa
- opiskeluympäristöjen valinnassa, jotka kannustavat monipuolisen, autenttisen materiaalin käyttöön
- oppimaan oppimista tukevissa opiskelumenetelmissä, joita ovat esim. yhteistoiminnallinen oppiminen, erilaiset projektit, Eurooppalainen kielisalkku

Tavoitteet

Tavoitteet ovat samat vuosiluokille 8-9. Tavoitteita syvennetään 9. luokalla.

Kielitaito

Oppilas oppii

- kommunikoidaan puhekumppanin avustuksella tavallisissa arkielämän tilanteissa
- ymmärtämään arkielämää käsittelevää tekstiä ja puhetta
- tuottamaan lyhyitä arkielämään liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä

Taitotasoaiteikolla tavoitteena on puheessa ja kirjoittamisessa A1.1-A1.2, kirjoittamisessa A1.1 ja kuullun ja luetun ymmärtämisessä A1.2-A1.3.

→ ks. a) vieraat kielet: Yleistä – taitotasot 9. luokan päättyessä

b) Taitotasokuvaukset (liite 2)

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- tuntemaan ranskankielisen alueen kulttuuria ja havainnoimaan sen ja suomalaisen kulttuurin välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja
- suhtautumaan luontevasti ranskankieliseen kulttuuriin ja sen edustajiin
- viestimään ymmärrettävästi ja tilanteeseen sopivalla tavalla kohdekielisessä ympäristössä

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- käyttämään rohkeasti ranskan kielen taitoaan
- hyödyntämään muissa kielissä hankkimiaan tietoja ja taitoja
- omaksumaan uusia kielenopiskelustrategioita
- sisäistämään kielenopiskelussa vaadittavan sinnikkään opiskeluasenteen
- työskentelemään itsenäisesti ja ryhmässä sekä kehittämään yhteistyötaitojaan

Keskeiset sisällöt

Tilanteet ja aihepiirit

Tilanteet ja aihepiirit ovat pääpiirteittäin samat kuin A1-kielessä (englanti). Aihepiirejä käsitellään kuitenkin suppeammin, sillä ranskan kielen ääntämys, rakenne ja oikeinkirjoitus vaativat erityistä huomiota, mikä hidastaa kielen omaksumisen automatisoitumista. Myös koulun ulkopuolella tapahtuva kielelle altistuminen on huomattavasti vähäisempää kuin englannin kielessä.

Viestintästrategiat

Koska B2-kielen tulee painottua puheviestintään kaikkein arkipäiväisimmissä tilanteissa, myös viestintästrategiat tukevat tätä tavoitetta. Keskeisiä viestintästrategioita ovat alkavassa ranskassa:

- keskustelustrategiat (keskustelun aloittaminen tuttujen ja toisaalta eri-ikäisten vieraitten ihmisten kanssa, kysymysten tekeminen)
- sosiolingvistinen kompetenssi (mm. teitittely, nimien käyttäminen, kohteliaisuus)
- kielelle ja kielialueen kulttuurille ominaisten non-verbaalisten seikkojen huomioiminen

Rakenteet

Viestinnän kannalta ranskan kielelle ominainen lauseenmuodostus ja keskeinen kielioppi.

Seuraavaan taulukkoon on koottu kielenopiskelun keskeisiä sisältöjä vuosiluokittain. Yksittäiset tilanteet ja aihepiirit, viestintästrategiat sekä rakenteet voivat poiketa taulukon sisällöistä opetusjärjestelyistä riippuen. 9. luokalla kerrataan ja syvennetään 8. luokan keskeisiä sisältöjä.

Vuosiluokka	Viestintätilanteet ja aihepiirit	Viestintästrategiat	Rakenteet
8.	<p>Aihepiirit Tervehtiminen Tutustuminen Kansallisuudet Ammatit Julkisella kulku- neuvolla matkus- taminen Kahvilassa asioi- minen</p> <p>Keskeiset vies- tintätilanteet Itsestä kertominen Voinnista puhu- minen Keskusteleminen ammateista Hinnan kysymi- nen</p>	<p>Keskustelun aloitta- minen Toisen keskustelijan huomioiminen Mielipiteen ilmaise- minen Kohtelias pyyntö ja siihen vastaaminen Tilanteesta poistumi- nen</p>	<p>Tavallisimpien kysymyslau- seitten intonaatio Kielto sanojen käyttö</p> <p>Verbit - I konjugaatio, preesenstaivutus - tavallisimmat epäsäännölliset verbit</p> <p>Substantiivit Substantiivien suvun määritte- leminen Substantiivien monikko Sijamuotoja - yksikön ja monikon no- minatiivi</p> <p>Adjektiivit Adjektiivien taipuminen suvus- sa ja luvussa</p> <p>Pronominit Persoonapronominit - subjektimuoto - painollinen muoto - possessiivimuoto</p> <p>Kysymyssanat ja kysyminen</p> <p>Prepositiot - tavallisimmat ajan, paikan ja omistamisen prepositiot</p> <p>Lukusanat - 1- 69 - kellonajat</p>

9.	<p>Aihepiirit Matkustaminen Majoittuminen Ravintolassa asi- oiminen Urheilu Lääkärillä käynti Apteekissa asioi- minen</p> <p>Keskeiset vies- tintätilanteet Matkalipun osta- minen Nähtävyyksistä puhuminen Taide-elämyksistä</p>	<p>Vertaileminen Kysyminen ja vastaa- minen Postikortin kirjoitta- minen Käskeminen ja kiel- täminen</p>	<p>Verbit - II ja III konjugaation preesens - lisää epäsäännöllisten verbien preesenstaivutusta - refleksiiviverbien preesens - käskymuodot - passé composé - lähitulevaisuuteen viittaami- nen</p> <p>Partitiivi</p> <p>Adjektiivit Adjektiivien paikka, taipumi- nen ja komparatiivi</p> <p>Pronominit Persoonapronominit - objektimuoto - suora ja epäsuora objektipro-</p>
----	---	--	--

	<p>puhuminen Ruuun tilaaminen Ruuasta keskusteleminen Pöytävarauksen tekeminen Terveystilan ilmoittaminen Lääkkeen ostaminen</p>		<p>nomini Prepositiot Lisää prepositioita ja niiden paikkoja Lauseoppi Kieltosanat - ne-pas, ne-plus, ne-jamais Yksipersonainen Il faut que</p>
--	---	--	---

Opiskelustrategiat / Oppimaan oppiminen

Itsearviointi on alusta lähtien osa B2-ranskan opiskelua. Itsearviointia tehdään säännöllisesti tasaisin väliajoin ja siinä keskitytään aina yhteen kielitaidon osa-alueeseen (opiskelutekniikat, kuulunymmärtäminen, puhuminen / puheviestintä sekä kirjoittaminen / kirjallinen viestintä). Itsearvioinnin tukena ovat myös tarkistuslistat kielitaidon eri osa-alueista. 9. luokan itsearvioinnit pohjautuvat taitotasoasteikkoihin. Opettajan ohjaamana oppija tulee tietoiseksi niistä mahdollisuuksista ja työvälineistä, joita hänellä on käytettävissä kielen eri osa-alueiden oppimiseksi (ks. opiskelustrategiapankki), jolloin kunkin alueen itsearviointi on oppijan näkökulmasta mielekästä.

Kuvaus oppilaan välttävistä osaamisesta (5)

Oppilas on suorittanut hyväksytysti venäjän oppimäärän vuosiluokilla 8-9, jos hän

- hallitsee jonkin verran vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään ranskan kielen tehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielitaito

Kielen osaamisen taso 9. luokalla määritellään kielitasojen kuvausasteikon (liite 2) mukaan.

Kulttuuritaidot

Oppilas tuntee ranskalaista elämänmuotoa ja tapakulttuuria.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- käyttää säännöllisesti kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja
- on oivaltanut kielen opiskelussa välttämättömän sinnikkään viestinnällisen harjoittelun merkityksen

Valinnainen B2-kieli saksa

Tuntijako B2-saksa

Vuosiluokka	8.	9.
	2	2

Aih kokonaisuuudet

- aihepiireissä, jotka esiintyvät oppikirjojen teksteissä ja koulujen teemoissa
- opiskeluympäristöjen valinnassa, jotka kannustavat monipuolisen, autenttisen materiaalin käyttöön
- oppimaan oppimista tukevista opiskelumenetelmistä, esim. yhteistoiminnallinen oppiminen, erilaiset projektit, Eurooppalainen kielisalkku

Tavoitteet

Tavoitteet ovat samat vuosiluokille 8-9. Tavoitteita syvennetään 9. luokalla.

Kielitaito

Oppilas oppii

- kommunikoidaan puhelumppaninsa tukemana henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä ja välittömiin tarpeisiin liittyvissä puhetilanteissa
- ymmärtää helposti ennakoitavia nuorten arkielämään liittyviä kysymyksiä, ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja
- lukemaan arkielämään liittyviä ennakoitavissa olevia yksinkertaisia viestejä
- kirjoittamaan kortteja, sähköpostiviestejä, muistilappuja ja muita hyvin suppeita viestejä sekä joitakin perustietoja itsestään ja lähipiiristään

Taitoasteikolla tavoitteena on puheessa ja kirjoittamisessa A1.1 – A1.2 ja kuullun ja luetun ymmärtämisessä A1.2 – A1.3.

→ ks. a) vieraat kielet: Yleistä – taitotasot 9. luokan päättyessä

b) Taitotasokuvaukset (liite 2)

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- tuntemaan ja ymmärtämään suomalaista ja saksankielisten alueiden kulttuuria ja havainnoimaan niiden välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja
- arvostamaan saksankielistä kulttuuria ja sen edustajia
- viestimään luontevasti saksankielisen kulttuurin edellyttämällä tavalla

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- käyttämään rohkeasti kielitaitoaan
- hyödyntämään muissa kielissä hankkimiaan tietoja, taitoja ja strategioita sekä oppimaan uusia
- arvioimaan omaa työskentelyään ja kielitaitonsa eri alueita suhteessa tavoitteisiin ja muuttamaan tarvittaessa työskentelytapojaan
- ymmärtämään, että kielen opiskelu vaatii sinnikästä viestinnällistä harjoittelua
- työskentelemään itsenäisesti ja ryhmässä sekä kehittämään yhteistyötaitojaan

Keskeiset sisällöt

Tilanteet ja aihepiirit

Tilanteet ja aihepiirit ovat pääpiirteittäin samat kuin A1-kielessä (englanti). Aihepiirejä käsitellään kuitenkin suppeammin, sillä saksan kielen rakenteellisuus hidastaa kielen omaksumisen automatisoitumista. Lisäksi koulun ulkopuolella tapahtuva kielelle altistuminen on vähäisempää kuin englannin kielessä.

Viestintästrategiat

Koska B2-kielen tulee painottua puheviestintään kaikkein arkipäiväisimmissä tilanteissa, myös viestintästrategioiden on tuettava tätä tavoitetta. Keskeisiä viestintästrategioita ovat alkavassa kielessä tällöin

- keskustelustrategiat (keskustelun aloittaminen, vuorot, tauot, epäröinnit, lisäkysymysten esittäminen, selvennysten pyytäminen, keskustelun jatkuminen, aktiivinen kuunteleminen)
- sosiolingvistinen kompetenssi (saksa: teitittely, henkilön arvonimen ja nimen käyttäminen, itsensä esittely, yleinen kohteliaisuus)
- kielelle ja kielialueelle kulttuurille ominaisten non-verbaalisten seikkojen huomioiminen

Rakenteet

Viestinnän kannalta saksan kielelle ominainen lauseenmuodostus ja keskeinen kielioppi.

Seuraavaan taulukkoon on koottu kielenopiskelun keskeisiä sisältöjä vuosiluokittain. Yksittäiset tilanteet ja aihepiirit, viestintästrategiat sekä rakenteet voivat poiketa taulukon sisällöistä opetusjärjestelyistä riippuen. 9. luokalla kerrataan ja syvennetään 8. luokan keskeisiä sisältöjä.

Raahen kaupungin B2-saksan oppiainesisältöjen jaottelu vuosiluokittain pohjautuu ensimmäiseen käytössä olevaan B2-saksan oppikirjaan, joka noudattaa uusia vieraiden kielten valtakunnallisia opetus suunnitelman perusteita.

OTAVA: STUDIO DEUSCH 1 – 2

Oppiainesisällöt B- saksa

Vuosiluokka	Viestintätilanteet ja aihepiirit	Viestintästrategiat	Rakenteet
8.	<p>Aihepiirit</p> <p>Itsestä ja perheestä kertominen Kahvilassa asioiminen Koulunkäynti Ruoka ja ruokailu Ostoksilla Julkiset paikat ja rakennukset Harrastukset ja vapaa-aika Asuminen Matkustaminen Juhlat</p> <p>Keskeiset viestintätilanteet</p> <p>Tervehtiminen ja esittäytyminen Kuulumisten tiedustelu Ruoan ja juoman tilaaminen ja maksaminen Puhelinkeskustelu Tapaamisesta sopiminen Ostosten tekeminen Tunteiden ilmaiseminen Kutsun esittäminen Viestin laatiminen Matkalipun ostaminen</p>	<p>Keskustelun aloittaminen Ajan voittaminen keskustelussa Toisen keskustelijan huomioiminen Pahoittelu ja siihen vastaaminen Aktiivinen kuunteleminen Mielipiteen ilmaiseminen Tarkentavien kysymysten tekeminen Kiittäminen ja kiitokseen vastaaminen Toisen henkilön huomion kiinnittäminen keskustelussa Kohteliaisuudet ja niihin vastaaminen Kohtelias pyyntö ja siihen vastaaminen Keskustelun lopettaminen</p>	<p>Verbit</p> <p>Preesensiaikamuoto</p> <ul style="list-style-type: none"> • säännölliset verbit • epäsäännölliset verbit • modaaliapuverbit • eriävät yhdysverbit <p>Imperatiivi Möchte ja würde (kohteliaat kysymykset)</p> <p>Substantiivit</p> <p>Artikkelin käyttö Substantiivien monikko Sijamuotoja</p> <ul style="list-style-type: none"> • nominatiivi • akkusatiivi <p>Pronominit</p> <p>Persoonapronominit</p> <ul style="list-style-type: none"> • nominatiivi • akkusatiivi • omistusmuodot (yks.) <p>Interrogatiivipronomineja Man- rakenne</p> <p>Prepositiot</p> <ul style="list-style-type: none"> • keskeisiä prepositioita <p>Lukusanat</p> <ul style="list-style-type: none"> • 0 – 1000 • kellonajat
			Lauseoppi

			Päälauseen sanajärjestys Kysymyslauseita Kielto sanat
9.	Aihepiirit Ruokailu Pukeutuminen ja vaateostokset Matkustaminen Kotiseudusta kertominen Perhejuhlat Elokuviissa käynti Asuminen Ympäristö ja sen ongelmat Musiikki ja harrastukset Maat, kielet ja kansallisuudet Terveys ja sairastaminen Ristiriitatilanteet perheessä Saksa ja saksalaiset ulkomaalais- ten silmin Koulutusvaihtoehdot ja ammatit Viestintätilanteet Ravintolassa asiointi Ostosten tekeminen Matkan varaaminen Säästä kertominen Tien kysyminen ja neuvominen Harrastuksista kertominen Voinnin tiedustelu Kotitöistä kertominen Ihmisen luonteen kuvailu Tulevaisuudensuunnitelmista kertominen	Kerrataan ja syvenne- tään 8. luokalla opittuja viestintästrategioita	Verbit Imperfekti (haben- ja sein verbit) Perfekti Reaktioverbejä Substantiivit Datiivi Ammatin ilmaiseminen Pronominit Persoonapronominit <ul style="list-style-type: none"> • omistusmuodot (mon.) • datiiivi Prepositiot Akkusatiiviprepositiot Datiiviprepositiot Prepositioilmauksia (aika ja paikka) Lukusanat Lauseoppi Sivulauseen sanajärjestys

Opiskelustrategiat / Oppimaan oppiminen

Itsearviointi on alusta lähtien keskeinen osa B2-kielen opiskelua. Itsearviointia tehdään säännöllisesti tasaisin väliajoin ja siinä keskitytään aina yhteen kielitaidon osa-alueeseen (opiskelutekniikat, ymmärtäminen, puhuminen ja viestintä sekä kirjoittaminen ja tuottaminen).

Itsearvioinnin tukena ovat myös tarkistuslistat kielitaidon eri osa-alueista. 9. luokan itsearvioinnit pohjautuvat taitotasosteikkoihin. Itsearviointi on puolestaan mielekästä silloin, kun saksan kielen oppija tulee opettajan ohjaamana tietoiseksi niistä mahdollisuuksista ja työvälineistä, joita hänellä on käytettävissään kielen eri osa-alueiden oppimiseksi. → ks. opiskelustrategiapankki.

Kuvaus oppilaan välttävistä osaamisesta (5)

Oppilas on suorittanut hyväksytysti saksan oppimäärän vuosiluokilla 8-9, jos hän

- hallitsee *jonkin verran* vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään saksan kielen tehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielitaito

Kielen osaamisen taso 9. luokalla määritellään kielitasojen kuvausasteikon (liite 2) mukaan.

Kulttuuritaidot

Oppilas tuntee saksankielisen kulttuurialueen elämänmuotoa ja historiaa.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- käyttää säännöllisesti kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja
- on oivaltanut kielen opiskelussa välttämättömän sinnikkään viestinnällisen harjoittelun merkityksen

Valinnainen B2-kieli venäjä

Tuntijako B2-venäjä

Vuosiluokka	8.	9.
	2	2

Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet toteutuvat venäjän opiskelussa

- aihepiireissä, jotka esiintyvät oppikirjojen teksteissä ja koulujen teemoissa
- opiskeluympäristöjen valinnassa, jotka kannustavat monipuolisen, autenttisen materiaalin käyttöön
- oppimaan oppimista tukevissa opiskelumenetelmissä, joita ovat esim. yhteistoiminnallinen oppiminen, erilaiset projektit, Eurooppalainen kielisalkku

Tavoitteet

Tavoitteet ovat samat vuosiluokille 8-9. Tavoitteita syvennetään 9. luokalla.

Kielitaito

Oppilas oppii

- kommunikoidaan puhekumppanin avustuksella tavallisissa arkielämän tilanteissa
- ymmärtämään arkielämää käsittelevää tekstiä ja puhetta
- tuottamaan lyhyitä arkielämään liittyviä suullisia ja kirjallisia viestejä

Taitotasoaiteikolla tavoitteena on puheessa ja kirjoittamisessa A1.1-A1.2 ja kuullun ja luetun ymmärtämisessä A1.2-A1.3.

→ ks. a) vieraat kielet: Yleistä – taitotasot 9. luokan päättyessä

b) Taitotasokuvaukset (liite 2)

Kulttuuritaidot

Oppilas oppii

- tuntemaan venäjänkielisen alueen kulttuuria ja havainnoimaan sen ja suomalaisen kulttuurin välisiä yhtäläisyyksiä ja eroja
- suhtautumaan arvostavasti venäjänkieliseen kulttuuriin ja sen edustajiin
- viestimään ymmärrettävästi ja tilanteeseen sopivalla tavalla kohdekielisessä ympäristössä

Opiskelustrategiat

Oppilas oppii

- käyttämään rohkeasti venäjän kielen taitoaan

- hyödyntämään muissa kielissä hankkimiaan tietoja ja taitoja
- omaksumaan uusia kielenopiskelustrategioita
- sisäistämään kielenopiskelussa vaadittavan sinnikkään opiskeluasenteen
- työskentelemään itsenäisesti ja ryhmässä sekä kehittämään yhteistyötaitojaan

Keskeiset sisällöt

Tilanteet ja aihepiirit

Tilanteet ja aihepiirit ovat pääpiirteittäin samat kuin A1-kielessä (englanti). Aihepiirejä käsitellään kuitenkin suppeammin, sillä paitsi venäjän kielen rakenteellisuus myös kyrillisten kirjainmerkkien omaksuminen hidastavat kielen omaksumisen automatisoitumista. Myös koulun ulkopuolella tapahtuva kielelle altistuminen on huomattavasti vähäisempää kuin englannin kielessä.

Viestintästrategiat

Koska B2-kielen tulee painottua puheviestintään kaikkein arkipäiväisimmissä tilanteissa, myös viestintästrategiat tukevat tätä tavoitetta. Keskeisiä viestintästrategioita ovat alkavassa venäjässä:

- keskustelustrategiat (keskustelun aloittaminen tuttujen ja toisaalta eri-ikäisten vieraitten ihmisten kanssa, kysymysten tekeminen)
- sosiolingvistinen kompetenssi (mm. teitittely, nimien käyttäminen, kohteliaisuus)
- kielelle ja kielialueen kulttuurille ominaisten non-verbaalisten seikkojen huomioiminen

Rakenteet

Viestinnän kannalta venäjän kielelle ominainen lauseenmuodostus ja keskeinen kielioppi. Seuraavaan taulukkoon on koottu kielenopiskelun keskeisiä sisältöjä vuosiluokittain. Yksittäiset tilanteet ja aihepiirit, viestintästrategiat sekä rakenteet voivat poiketa taulukon sisällöistä opetusjärjestelyistä riippuen. 9. luokalla kerrataan ja syvennetään 8. luokan keskeisiä sisältöjä.

Oppiainesisällöt B2-venäjä

Vuosiluokka	Viestintätilanteet ja aihepiirit	Viestintästrategiat	Rakenteet
8.	Aihepiirit Tapaaminen Tutustuminen Kansallisuudet Asuminen Ammatit ja koulu- tus Keskeiset viestintätilanteet Tervehtiminen ja esittäytyminen Kielitaidosta kertominen Perheen esittely Kodin esitteleminen Keskusteleminen ammanteista ja koulutuksesta	Keskustelun aloittaminen Toisen keskustelijan huomioiminen Pahoittelu ja siihen vastaaminen Aktiivinen kuunteleminen Positiivinen reagointi Mielipiteen ilmaiseminen Kiittäminen ja kiitokseen vastaaminen Toisen henkilön huomion kiinnittäminen Kohtelias pyyntö ja siihen vastaaminen Keskustelun lopettaminen	Kyrilliset aakkoset (painokirjaimet, käsialakirjaimet) Kysymyslauseitten intonaatio Verbit <ul style="list-style-type: none"> • I ja II konjugaatio • olla-verbin preteriti ja futuuri Substantiivit Substantiivien suvun määrittäminen Substantiivien monikko Sijamuotoja <ul style="list-style-type: none"> • yksikön ja monikon nominatiivi • eloton akkusatiivi • ия-päätteisten feminiinien genetiivi из-preposition yhteydessä • prepositionaali (yksikkö) Adjektiivit Adjektiivien nominatiivi (yksikkö) Pronominit Persoonapronominit <ul style="list-style-type: none"> • nominatiivi • akkusatiivi nimen ilmaisemisen yhteydessä (меня зовут) • genetiivi omistusrakenteessa у меня есть

			<ul style="list-style-type: none"> • possessiivipronominit (yksikön nominatiivi) <p>Interrogatiivipronominit</p> <ul style="list-style-type: none"> • кто? • что? <p>Prepositiot</p> <ul style="list-style-type: none"> • в ja на • из <p>Lukusanat</p> <ul style="list-style-type: none"> • 1-100, kellonajat (tasatunnit)
--	--	--	--

9.	<p>Aihepiirit Viikkoaikataulus- ta kertominen Julkisissa kulku- välineissä liikkuminen Olotiloista kerto- minen Pukeutuminen ja vaateostokset Moskovaan tutus- tuminen</p> <p>Keskeiset vies- tintätilanteet Puhelinkeskustelu Voinnin tieduste- lu Säästä kertominen Tien kysyminen ja neuvominen Metrossa liikku- minen Matkalipun osta- minen Ostosten tekemi- nen</p>		<p>Verbit Verbit</p> <ul style="list-style-type: none"> • нравиться • хотеть • мочь <p>Liikeverbit идти ja ехать Preteriti Substantiivit Sijamuotoja</p> <ul style="list-style-type: none"> • yksikön datiiivi • yksikön genetiivi • elollinen akkusatiivi (yksikkö) <p>Adjektiivit Adjektiivien nominatiivi (monikko) Pehmeävartaloiset adjektiivit Adverbit Adverbien muodostaminen Pronominit Persoonapronominit</p> <ul style="list-style-type: none"> • datiiivissa ja genetiivissä <p>Possessiivipronominien monikko (nominatiivi) Prepositiot</p> <ul style="list-style-type: none"> • к, по • из, с, до, у от, без • в ja на akkusatiivissa liikeverbien ja vii- konpäivien yhteydessä • на prepositionaalissa kulkuneuvojen yh- teydessä <p>Lauseoppi Persoonattomat rakenteet</p> <ul style="list-style-type: none"> • datiiivia vaativat persoonattomat rakenteet (ikä, tuntemukset ja olotilat, надо, нужно, можно) • genetiiviä vaativa нет
----	---	--	--

Opiskelustrategiat / Oppimaan oppiminen

Itsearviointi on alusta lähtien keskeinen osa B2-kielen opiskelua. Itsearviointia tehdään säännöllisesti tasaisin väliajoin ja siinä keskitytään aina yhteen kielitaidon osa-alueeseen (opiskelutekniikat, kuullunymmärtäminen, puhuminen / puheviestintä sekä kirjoittaminen / kirjallinen viestintä). Itsearviointin tukena ovat myös tarkistuslistat kielitaidon eri osa-alueista. 9. luokan itsearviointit pohjautuvat taitotasoasteikkoihin. Opettajan ohjaamana oppija tulee tietoiseksi niistä mahdollisuuksista.

sista ja työvälineistä, joita hänellä on käytettävissä kielen eri osa-alueiden oppimiseksi (ks. opiskelustrategiapankki), jolloin kunkin alueen itsearviointi on oppijan näkökulmasta mielekästä.

Kuvaus oppilaan välttävistä osaamisesta (5)

Oppilas on suorittanut hyväksytysti venäjän oppimäärän vuosiluokilla 8-9, jos hän

- hallitsee *jonkin verran* vuosiluokalla opittua sanastoa ja rakenteita
- korvaa jonkin osa-alueen puutteita jollakin toisella osa-alueella
- tietää jotakin omasta ja kohdekulttuurista
- pyrkii selviytymään venäjän kielen tehtävistä kotona ja koulussa apuvälineitä käyttäen
- on yritteliäs

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Kielitaito

Kielen osaamisen taso 9. luokalla määritellään kielitasojen kuvausasteikon (liite 2) mukaan.

Kulttuuritaidot

Oppilas tuntee venäjänkielisen kulttuurialueen elämänmuotoa ja historiaa.

Opiskelustrategiat

Oppilas

- käyttää säännöllisesti kielen opiskelun ja oppimisen kannalta tehokkaita työtapoja
- on oivaltanut kielen opiskelussa välttämättömän sinnikkään viestinnällisen harjoittelun merkityksen

7.6. Matematiikka

1. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii keskittymään, kuuntelemaan, kommunikoimaan, tekemään havaintoja ja kehittämään ajatteluaan
- kokee tyydytystä ja iloa ongelmien ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa
- saa monipuolisia kokemuksia käsitteiden muodostumisprosessista puhutun kielen, konkreettisten välineiden, symbolien ja johdonmukaisten opetusmenetelmien avulla
- oppii lukukäsitteen ja siihen perustuvia kehityskaudelleen soveltuvia peruslaskutaitoja
- oppii löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja sekä säännönmukaisuuksia

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- lukumäärän, lukusanan ja numerosymbolin välinen yhteys erikoisesti lukualueella 0 – 20
- lukujen ominaisuudet: vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen, lukujen hajottaminen konkreettisin välinein sekä käsite parillinen / pariton
- kymmenjärjestelmän rakentumisen periaate lukualueella 1 – 100
- yhteen- ja vähennyslasku ja niiden ominaisuus käänteisinä laskutoimituksina
- luvun 10 ylitys yhteen- ja vähennyslaskussa
- yksinkertaisten vaihtoehtojen lukumäärän etsimistä (esim. Kuinka monta erilaista jonoa Liisa, Tiina ja Ulla voivat muodostaa?)

- eri laskutapojen ja välineiden käyttöä: erilaiset esineet (esim. palikat, helmet ja napit), kymmenjärjestelmävälineet, lukusuora, päässä lasku sekä paperi ja kynä

Algebrallinen ajattelu

- säännönmukaisuuksien, suhteiden ja riippuvuuksien näkeminen kuvista (esim. kuviojonojen jatkaminen, suuruuksien vertailu, luokitteluperusteiden tunnistaminen ja etsiminen mm. tasogeometrian kuvioissa)
- yksinkertaisten lukujonojen tulkitseminen ja kirjoittaminen (esim. joka toinen luku tästä eteenpäin / taaksepäin)

Geometrian käsitteitä

- ympäröivän tilan avaruudellisten suhteiden havainnointi ja kuvailu
- ympäristössä olevien geometristen muotojen havainnointi, kuvailu ja nimeäminen
- kaksiulotteisten (ympyrä, kolmio, nelikulmio) ja kolmiulotteisten (pallo, kuutio) muotojen tunnistaminen ja nimeäminen sekä avaruuskappaleen ja tasokuvion erottaminen toisistaan
- kaksiulotteisten muotojen rakentaminen, piirtäminen ja jäljentäminen
- hahmottamiskyvyn käyttö ongelmanratkaisussa
- kuvien jäljentäminen ja omien kuvien tekeminen

Mittaaminen

- mittaamisen periaate: kuinka monta kertaa mittayksikkö sisältyy mitattavaan
- pituus, massa, tilavuus, aika ja hinta
- mittavälineiden käyttö: pituuden, tilavuuden, ajan ja massan määrittäminen
- tärkeimpien mittayksiköiden käyttö: *pituus*: 1 m, 1 dm ja 1 cm (Huom! 1 dm on hyvä yksikkö mittauksien aloitukseen, koska lukualue ei laajene liikaa siirryttäessä siitä joko metreihin tai senttimetreihin), *tilavuus*: 1 l ja 1 dl, *aika*: 1 h puolen tunnin tarkkuudella, *massa*: 1 kg tai pienille esineille 1 g, *raha*: 1 euro (1 snt lukualueen laajentuessa yli 20)
- mittaustuloksen arviointi ja tarkistus

Tietojen käsittely ja tilastot

- oman luokan arkipäivään liittyvien tietojen esittäminen pylväsdiagrammina (esim. koulumatkan kulkuvälineet)

Oppilas on suorittanut matematiikan oppimäärän hyväksytysti 1. vuosiluokalla, jos hän:

- ymmärtää lukujen suuruusjärjestyksen lukualueella 1 – 100 ja suoriutuu yhteen- ja vähennyslaskuista lukualueella 0 – 20.

2. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii keskittymään, kuuntelemaan ja kommunikoidaan sekä kehittämään ajatteluaan
- kokee tyydytystä ja iloa ongelmien ymmärtämisessä ja ratkaisemisessa
- saa monipuolisia kokemuksia eri tavoista esittää matemaattisia käsitteitä. Käsitteiden muodostusprosessissa keskeisiä ovat puhuttu ja kirjoitettu kieli, konkreettiset välineet, symbolit sekä tarkoin harkitut ja johdonmukaiset opetusmenetelmät
- oppii huomaamaan, että käsitteet muodostavat rakenteita ylä- ja alakäsitteineen
- ymmärtää luonnollisen luvun käsitteen ja oppii siihen soveltuvia peruslaskutaitoja
- oppii perustelevaan ratkaisujaan ja päätelmiään konkreettisin mallein ja välinein, kuvin, kirjallisesti tai suullisesti

- oppii löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy-seuraussuhteita
- harjaantuu tekemään havaintoja eteen tulevista itsensä kannalta merkityksellisistä ja haasteellisista matemaattisista ongelmista

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- eri laskutapojen ja välineiden käyttöä: erilaiset esineet (palikat, napit, helmet, lukusauvat jne.), kymmenjärjestelmävälineet, lukusuora, päässä lasku sekä paperin ja kynän käyttö
- lukujen ominaisuudet: vertailu, luokittelu, järjestykseen asettaminen, lukujen hajottaminen ja kokoaminen erityisesti lukualueella 0 – 100
- kymmenjärjestelmän rakentuminen lukualueella 1 – 1000 kymmenjärjestelmävälineitä apuna käyttäen
- yhteen- ja vähennyslasku myös allekkain (huomaa kymmenjärjestelmävälineiden käyttö) sekä laskutoimitusten väliset yhteydet luonnollisilla luvuilla
- keistolaskukäsite konkreettisilla välineillä ja piirtäen sekä kertotaulut 1 – 5
- jakamisen periaate konkreettisilla välineillä
- yksinkertaisia eri vaihtoehtojen lukumäärän tutkimisia (esim. Kuinka monta erilaista asua nallelle voi pukea, jos sillä on kaksi puseroa ja kolmet housut?)
- yksinkertaisia murtolukuja konkreettein välinein

Algebrallinen ajattelu

- säännönmukaisuuksien, suhteiden ja riippuvuuksien näkeminen kuvista (esim. kuviojonojen jatkaminen, suuruuksien vertailu, luokitteluperusteiden tunnistaminen ja etsiminen mm. tasogeometrian kuvioista)
- yksinkertaisten lukujonojen tulkitseminen ja kirjoittaminen

Geometrian käsitteitä

- ympäröivän tilan avaruudellisten suhteiden havainnointi ja kuvailu (syvennetään 1. luokan tilakäsitettä avaruuden kolmella ulottuvuudella)
- ympäristössä olevien geometrinen muotojen havainnointi, kuvailu ja nimeäminen
- kaksiulotteisten (ympyrä, kolmio, nelikulmio) ja kolmiulotteisten (pallo, kuutio, lieriö, kartio) muotojen tunnistaminen, selostaminen ja nimeäminen sekä avaruuskappaleen ja tasokuvioiden erottaminen toisistaan (Huom! 2. luokalla harjoitellaan erikoisesti ominaisuuksien kuvailua sanallisesti)
- geometriset peruskäsitteet, kuten piste, jana, murtoviiva, puolisuora, suora ja kulma
- kaksiulotteisten muotojen rakentaminen, piirtäminen ja jäljentäminen sekä kolmiulotteisten kappaleiden tunnistaminen ja rakentaminen
- hahmottamiskyvyn ja geometrisen pohdinnan käyttö ongelmanratkaisussa
- kuvioiden jäljentäminen ja omien kuvien tekeminen (esim. tangram, geolauta)
- yksinkertaisia peilauksia ja suurennoksia (esim. peilaus kuvaamataidon keinoin ja geometrian peruskuvioiden suurennus ruutujen avulla)

Mittaaminen

- mittaamisen periaate: kuinka monta kertaa mittayksikkö sisältyy mitattavaan
- pituus, massa, tilavuus, aika ja hinta
- mittavälineiden käyttö: pituuden, pinta-alan, tilavuuden, ajan ja massan määrittämisä
- tärkeimpien mittayksiköiden käyttö, vertailu ja muuntaminen: *pituus*: 1 m – 1 mm, *tilavuus*: 1 l – 1 ml, *aika*: 1 d – 1 min, *massa*: 1 kg – 1 g, *raha*: eurot ja sentit
- mittaustuloksen arviointi, tarkistus ja perustelu

Tietojen käsittely ja tilastot

- tietojen etsiminen, kerääminen ja tallentaminen
- yksinkertaisten taulukoiden (esim. lukujärjestys) ja diagrammien lukeminen
- koottujen tietojen esittäminen pylväsdiagrammina

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta toisen luokan päättyessä

Ajattelun ja työskentelyn taidot

Oppilas

- osaa ratkaista ongelmia konkreettisilla välineillä, kuvilla, symboleilla, sanallisesti, lukujen avulla tai diagrammeilla
- osaa perustella päätelmiään ja selittää toimintojaan
- osaa tehdä vertailuja (esim. pituusvertailua)
- osaa asettaa asioita järjestykseen
- löytää asioille vastakohtia
- osaa luokitella asioita eri ominaisuuksien mukaan
- osaa ilmoittaa esineen sijainnin (esim. yläpuolella, alla, oikealla, vasemmalla, takana, edessä, välissä)
- osaa käyttää käsitettä enemmän / vähemmän, yhtä monta, paljon, vähän
- osaa käyttää vertailun symboleja $>$, $=$, $<$

Luvut ja laskutoimitukset

Oppilas

- tietää lukujen merkityksen määrän ja järjestyksen ilmaisemisessa
- osaa kirjoittaa lukuja
- tuntee lukusuoraesityksen
- hallitsee lukujen hajottamisen ja yhdistämisen
- osaa muodostaa lukujonoja (annetulla säännöllä)
- tuntee parillisen ja parittoman luvun
- tuntee kymmenjärjestelmän paikkajärjestelmänä ja osaa käyttää sitä
- tuntee yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskun ja osaa käyttää niitä arkitilanteissa
- osaa etsiä ratkaisuvaihtoehtojen lukumäärän yksinkertaisissa tilanteissa
- tuntee ja osaa esittää konkreettisilla välineillä yksinkertaisia murtolukuja ($1/2$, $1/4$, $1/3$)

Geometria

Oppilas

- tuntee tasokuvioista nelikulmion (myös yleisessä muodossa), kolmion ja ympyrän
- tuntee avaruuskappaleista mm. pallon ja kuution
- tietää geometrian peruskäsitteet piste, jana, murtoviiva, puolisuora, suora, kulma sekä niiden yhteyden tasokuvioihin
- osaa käyttää yksinkertaisia peilauksia ja suurennoksia

Mittaaminen

Oppilas

- osaa tehdä mittauksia yksinkertaisilla mittavälineillä
- tuntee keskeisimmät mittasuureet pituus, massa, tilavuus ja aika
- osaa havainnoida tarpeellisen informaation ja käyttää matematiikan taitojaan ongelman ratkaisussa

Oppilas on suorittanut matematiikan oppimäärän hyväksytysti 2. vuosiluokalla, jos hän:

- hallitsee yhteen- ja vähennyslaskussa kymmenylityksen sekä allekkain laskien että yksinkertaisilla luvuilla päässä laskien. Kerto- ja jakolaskusta riittää käsitteen hallinta konkreettista materiaalia käyttäen.

3. luokka

Vuosiluokan 3 matematiikan opetuksen ydintehtävinä ovat matemaattisen ajattelun kehittäminen, matemaattisten ajattelumallien oppimisen pohjustaminen, lukukäsitteen ja peruslaskutoimitusten varmentaminen sekä kokemusten hankkiminen matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumisen pohjaksi.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tutkien ja havainnoiden muodostamaan matemaattisia käsitteitä ja käsitejärjestelmiä sekä käyttämään matemaattisia käsitteitä
- peruslaskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy- ja seuraussuhteita
- perustelemaan toimintaansa ja päätelmiään sekä esittämään ratkaisujaan muille
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen pohjalta
- käyttämään sääntöjä ja noudattamaan ohjeita
- keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä toimimaan ryhmässä

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- kymmenjärjestelmä-käsitteen varmistaminen, tutustuminen 60-järjestelmään kellonajoissa
- lukujen luokittelua ja järjestämistä mm. lukusuoralla
- kertolaskua ja kertotaulujen hallinta
- sisältöjako, osittelujako ja jaollisuus konkreettisilla malleilla
- laskualgoritmeja sekä päässä laskua yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskussa
- sulkeiden käyttöä
- murtoluvun käsite
- laskutoimitusten tulosten arviointi ja tarkistaminen
- erilaisten vaihtoehtojen lukumäärän tutkiminen

Algebra

- lausekkeen käsite
- lukujonojen kirjoittaminen ja tulkitseminen
- yhtälöiden ratkaisujen etsiminen päätelemällä ja laskutoimitusten käänteisyyttä hyväksi käyttäen

Geometria

- erilaisten monikulmioiden tutkiminen ja luokittelu; erityisesti kolmioiden luokittelu ja nimeäminen kulmien mukaan
- avaruuskappaleiden geometristen ominaisuuksien tutkiminen
- käsitteet piste, jana, suora, puolisuora ja kulma (terävä kulma, suorakulma, tylppä kulma)
- mittaamisen periaatteen vahvistaminen
- mittayksiköiden käyttö; vertailu ja muuntaminen: *pituus*: 1m – 1mm, *pinta-ala*: cm², *tilavuus*: 1 l – 1 ml, *aika*: 1 d – 1 s, *massa*: 1 kg – 1 g, *raha*: eurot ja sentit

- mittaustuloksen arviointi ja mittauksen tarkistaminen sekä vastauksen pyöristäminen

Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys

- yksinkertaisten taulukoiden ja diagrammien lukeminen

Oppilas on suorittanut matematiikan oppimäärän hyväksytysti 3. vuosiluokan, jos hän:

- hallitsee yhteen- ja vähennyslaskussa kymmenen ja sadan ylityksen, tuntee kerto- ja jakolaskun periaatteen ja osaa käyttää sitä.

4. luokka

Vuosiluokan 4 matematiikan opetuksen ydintehtävinä ovat matemaattisen ajattelun kehittäminen, matemaattisten ajattelumallien oppimisen pohjustaminen, lukukäsitteen ja peruslaskutoimitusten varmentaminen sekä kokemusten hankkiminen matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumisen pohjaksi.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tutkien ja havainnoiden muodostamaan matemaattisia käsitteitä ja käsitejärjestelmiä sekä käyttämään matemaattisia käsitteitä
- peruslaskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy- ja seuraussuhteita
- perustelemaan toimintaansa ja päätelmiään sekä esittämään ratkaisujaan muille
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen pohjalta
- käyttämään sääntöjä ja noudattamaan ohjeita
- keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä toimimaan ryhmässä
- iloitsemaan onnistumisestaan

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- kymmenjärjestelmä- käsitteen varmentaminen ja laajentaminen desimaalilukuihin
- lukujen luokittelua ja järjestämistä mm. lukusuoralla
- kertolaskua ja kertotaulujen hallinta
- sisältöjako, osittelujako ja jaollisuus
- desimaaliluvun käsite ja merkitseminen
- laskualgoritmeja ja päässä laskua yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskussa
- murtolukujen muunnokset konkreettisilla malleilla
- murtoluvun ja desimaaliluvun välinen yhteys
- samannimisten murtolukujen ja desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskua
- laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkistaminen ja pyöristäminen
- sulkeiden käyttö
- erilaisten vaihtoehtojen lukumäärän tutkiminen

Algebra

- lausekkeen käsite
- lukujonojen kirjoittaminen ja tulkitseminen
- säännönmukaisuuksia, suhteita ja riippuvuuksia
- yhtäsuuruusmerkin merkityksen ymmärtäminen

- yhtälöiden ratkaisujen etsiminen päätelemällä ja laskutoimitusten käänteisyyttä hyväksi käyttäen

Geometria

- peilauksia suoran ja pisteen suhteen, symmetria ja yhtenevyys konkreetein välinein
- yhdensuuntaiset ja kohtisuorat suorat
- erilaisten monikulmioiden tutkiminen ja luokittelu; erikoisesti nelikulmioiden luokittelu
- mittaamisen periaatteen vahvistaminen
- mittayksiköiden käyttö, vertailu ja muuntaminen: *pituus*: 1 km – 1 mm, *pinta-ala*: cm^2 , m^2 , *tilavuus*: 1 l – 1 ml, *aika*: 1 a – 1 s, *massa*: 1 kg – 1 g, *raha*: eurot ja sentit

Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys

- tietojen etsiminen, kerääminen, tallentaminen ja esittäminen
- koordinaatisto (1. neljännes)
- taulukoiden ja diagrammien lukeminen
- keskiarvon käsite ja laskeminen

Oppimäärän hyväksytty suorittaminen

4. luokka

Oppilas on suorittanut matematiikan 4.luokan oppimäärän hyväksytysti, jos hän hallitsee yhteen- ja vähennyslaskussa kymmenen (sadan ja tuhannen) ylityksen, tuntee kerto- ja jakolaskun periaatteen ja osaa käyttää sitä sekä pystyy suorittamaan konkreettisiä mittauksia.

5. luokka

Vuosiluokan 5 matematiikan opetuksen ydintehtävinä ovat matemaattisen ajattelun kehittäminen, matemaattisten ajattelumallien oppimisen pohjustaminen, lukukäsitteen ja peruslaskutoimitusten varmentaminen sekä kokemusten hankkiminen matematiikan käsitteiden ja rakenteiden omaksumisen pohjaksi.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tutkien ja havainnoiden muodostamaan matemaattisia käsitteitä ja käsitejärjestelmiä sekä käyttämään matemaattisia käsitteitä
- peruslaskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- löytämään ilmiöistä yhtäläisyyksiä ja eroja, säännönmukaisuuksia sekä syy- ja seuraussuhteita
- perustelemaan toimintaansa ja päätelmiään sekä esittämään ratkaisujaan muille
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen pohjalta
- käyttämään sääntöjä ja noudattamaan ohjeita
- keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä toimimaan ryhmässä
- iloitsemaan onnistumisistaan

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- kymmenjärjestelmä-käsitteen varmentaminen
- lukujen luokittelua ja järjestämistä, paikkajärjestelmä lukusuoralla
- jaollisuus

- laskualgoritmeja ja päässälaskuja
- murtolukujen muunnoksia (laventaminen ja supistaminen) ja suuruusvertailua
- murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskua sekä kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla
- desimaalilukujen yhteen- ja vähennyslaskua sekä kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla
- prosenttien käsite
- murtoluvun, desimaaliluvun ja prosenttien välinen yhteys
- laskutoimitusten tulosten arviointi, tarkistaminen ja pyöristäminen
- sulkeiden käyttö
- negatiivisen kokonaisluvun käsite ja paikkajärjestelmä lukusuoralla
- erilaisten vaihtoehtojen lukumäärän tutkiminen (kombinatoriikka)

Algebra

- lukujonojen tulkitseminen ja kirjoittaminen
- säännönmukaisuuksia, suhteita ja riippuvuuksia
- yhtäsuuruusmerkin merkityksen vahvistaminen
- yksinkertaisiin yhtälöihin ja epäyhtälöihin tutustuminen ja ratkaisujen etsintä kokeilemalla ja päättelämällä

Geometria

- erilaisten monikulmioiden tutkiminen ja luokittelu; erityisesti kolmiotyyppien nimeäminen sivujen mukaan
- kulman mittaaminen ja kulmien luokittelu
- suurennoksia ja pienennöksiä, yhdenmuotoisuus ja mittakaava
- ympyrä: ympyrän piirtäminen ja siihen liittyvät käsitteet keskipiste, säde ja halkaisija
- piiri ja pinta-ala kolmioille ja suunnikkaille (suunnikas, suorakulmio, neliö)
- mittaamisen periaatteen vahvistaminen, erityisesti pinta-alamittauksia
- mittayksiköiden käyttö: vertailua ja muuntamista
- mittaustuloksen arviointi sekä mittauksen tarkistus ja vastauksen pyöristäminen

Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys

- tietojen etsiminen, kerääminen, tallentaminen ja esittäminen
- taulukoiden ja diagrammien lukeminen
- tietojen luokittelu ja järjestäminen, tyyppiä ja mediaanin käsitteiden pohjustaminen
- kokemuksia klassisesta (kolikon tai nopan heitto) ja tilastollisesta todennäköisyydestä

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 5. luokan päättyessä

Ajattelun ja työskentelyn taidot

Oppilas

- ymmärtää matematiikkaan liittyviä käsitteitä ja osaa käyttää niitä monipuolisesti ongelman ratkaisujen esittämisessä välineillä, kuvilla, symboleilla, sanoilla, lukujen avulla tai diagrammeilla
- pyrkii tietoisesti kohdistamaan tarkkaavaisuutensa havaintoja tehdessään
- pystyy kommunikoimaan havainnoistaan ja ajatuksistaan monipuolisesti, toiminnalla, puhumalla, kirjoittamalla ja symbolien avulla.
- osaa kuvata reaali maailman tilanteita ja ilmiöitä matemaattisesti: vertailulla, luokittelulla, järjestämällä, konstruomalla ja mallintamalla
  - osaa ryhmitellä ja luokitella tietyn kriteerin perusteella
  - osaa etsiä yhteistä ominaisuutta

- osaa erottaa laadullisen ja määrällisen ominaisuuden
- osaa kuvata asia- ja esineryhmiä tehden niistä tosia ja epätosia väitteitä
- osaa esittää matemaattisen ongelman uudessa muodossa
  - pystyy tulkitsemaan yksinkertaisen tekstin, kuvan tai tapahtuman
  - pystyy tekemään suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi
- osaa noudattaa sääntöjä

Luvut , laskutoimitukset ja algebra

Oppilas

- ymmärtää kymmenjärjestelmän myös desimaalilukujen osalta ja osaa käyttää sitä varmasti
- ymmärtää negatiivisen luvun ja murtoluvun käsitteet sekä osaa esittää niitä eri metodeilla
- osaa esittää laskutoimitukset kirjallisesti ja suullisesti sekä tietää eri laskutoimitusten väliset yhteydet
- osaa etukäteen arvioida tuloksen suuruusluokan ja tehtävän ratkaisemisen jälkeen tarkistaa laskun vaiheet sekä arvioida ratkaisun mielekkyyden
- osaa muodostaa ja jatkaa lukujonoja sekä esittää riippuvuuksia

Geometria

Oppilas

- osaa muodostaa kuvioita annettuja ohjeita noudattaen
- pystyy havaitsemaan yksinkertaisten geometrinen kuvioiden ominaisuuksia ja tuntee tasokuvioiden muodostamaa rakennetta
- osaa peilata suoran suhteen ja tunnistaa suoran suhteen symmetriset kuviot
- tunnistaa yhdenmuotoisuuden ja osaa suurentaa ja pienentää kuvioita annetussa suhteessa,
- ymmärtää mittaamisen periaatteen
  - osaa arvioida mittauskohteen suuruuden
  - osaa tarkistaa mittaustuloksen mielekkyyden
  - osaa ilmoittaa mittaustuloksen sopivalla mittayksiköllä
- osaa laskea suunnikkaiden ja kolmioiden pinta-aloja

Tietojen käsittely ja tilastot sekä todennäköisyys

Oppilas

- osaa kerätä tietoja, järjestää, luokitella ja esittää niitä tilastona
- osaa lukea yksinkertaisia taulukoita ja diagrammeja
- osaa selvittää erilaisten tapausten ja vaihtoehtojen lukumäärän
- osaa päätellä mahdollottoman ja varman tapauksen

Matematiikka

6. luokka

Vuosiluokan 6 matematiikan opetuksen ydintehtävä on matematiikan osaamisen vahvistaminen ja riittävien perusvalmiuksien tarjoaminen. Perusvalmiuksiin kuuluvat arkipäivän matemaattisten ongelmien mallintaminen, matemaattisten ajattelutapojen oppiminen sekä muistaminen, keskittyminen ja täsmällinen ilmaisun harjoittelu.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- oppii luottamaan itseensä ja ottamaan vastuun omasta oppimisesta matematiikassa
- ymmärtämään matemaattisten käsitteiden ja sääntöjen merkityksen sekä näkemään matematiikan ja reaalimaailman välisen yhteyden

- laskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- loogista ja luovaa ajattelua
- soveltamaan erilaisia menetelmiä tiedonhankintaan ja käsittelyyn
- ilmaisemaan ajatuksensa yksiselitteisesti ja perustelevaan toimintaansa ja päätelmiä
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen perusteella
- näkemään säännönmukaisuuksia
- työskentelemään keskittyneesti ja pitkäjänteisesti sekä toimimaan ryhmässä
- iloitsemaan onnistumisistaan

Keskeiset sisällöt

Ajattelun taidot ja menetelmät

- loogista ajattelua vaativia toimintoja kuten vertailua, järjestämistä, mittaamista, rakentamista, mallintamista, sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä sekä niiden esittämistä
- vertailussa ja riippuvuuksissa tarvittavien käsitteiden tulkinta ja käyttö
- matemaattisten tekstien tulkinta ja tuottaminen
- todistamisen pohjustaminen: perustellut arvaukset ja kokeilut, systemaattinen yritys-erehdysmenetelmä, vääräksi osoittaminen
- luokittelun ja järjestämisen käyttöä työkaluna
- kombinatoristen ongelmien ratkaisemista eri menetelmillä
- ajattelua tukevien piirustusten ja välineiden käyttöä

Luvut ja laskutoimitukset

- peruslaskutoimitusten varmentaminen luonnollisilla luvuilla
- laskulausekkeiden kirjoittaminen ja sieventäminen
- aikalaskuja, aikaväli
- alkuluku, lukujen jaollisuussääntöjä
- murtolukujen supistaminen ja laventaminen sekä desimaaliluvun esittäminen murtolukuna
- kertominen ja jakaminen desimaaliluvulla sekä murtoluvulla
- prosenttikäsite, prosenttiluku ja prosenttiarvo
- pyöristäminen ja arviointi
- suhde

Geometria

- kolmioihin ja nelikulmioihin liittyviä käsitteitä
- säännölliset monikulmiot
- tasokuvioiden piirin ja monikulmioiden (kolmioiden ja nelikulmioiden) pinta-alan laskeminen
- suorakulmaisen särmiön piirtäminen, sen tilavuuden ja pinta-alan pohjustaminen
- mittayksiköt ja niiden muunnokset
- yhtenevyys, yhdenmuotoisuus ja mittakaava

Algebra ja funktiot

- yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisujen etsiminen päättelämällä
- koordinaatiston kaikki neljännekset

Tilastot ja todennäköisyys

- tietojen etsiminen, kerääminen ja tallentaminen tekstistä, kuvista, taulukoista ja diagrammeista
- yksinkertaisten pylväs-, viiva- ja ympyrädiagrammien piirtämistä ja tulkitsemista keskiarvon määrittäminen

7.-9. –luokka

Vuosiluokkien 7-9 matematiikan opetuksen ydintehtävänä on syventää matemaattisten käsitteiden ymmärtämistä ja tarjota riittävät perusvalmiudet. Perusvalmiuksiin kuuluvat arkipäivän matemaattisten ongelmien mallintaminen, matemaattisten ajattelumallien oppiminen sekä muistaminen, keskittyminen ja täsmällisen ilmaisun harjoittelu.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- luottamaan itseensä ja ottamaan vastuun omasta oppimisestaan matematiikassa
- ymmärtämään matemaattisten käsitteiden ja sääntöjen merkityksen sekä näkemään matematiikan ja reaalimaailman välisiä yhteyksiä
- laskutaitoja ja ratkaisemaan matemaattisia ongelmia
- loogista ja luovaa ajattelua
- soveltamaan erilaisia menetelmiä tiedon hankintaan ja käsittelyyn
- ilmaisemaan ajatuksensa yksiselitteisesti ja perustelevaan toimintaansa ja päätelmiään
- esittämään kysymyksiä ja päätelmiä havaintojen perusteella
- näkemään säännönmukaisuuksia
- työskentelemään keskittyneesti ja pitkäjänteisesti sekä toimimaan ryhmässä.

• luokka

Keskeiset sisällöt

Ajattelun taidot ja menetelmät

- loogista ajattelua vaativia toimintoja, kuten luokittelua, vertailua, järjestämistä, mittaamista, rakentamista, mallintamista, sääntöjen ja riippuvuuksien etsimistä sekä niiden esittämistä
- vertailussa ja riippuvuuksissa tarvittavien käsitteiden tulkinta ja käyttö
- matemaattisten tekstien tulkinta ja tuottaminen
- todistamisen pohjustaminen: perustellut arvaukset ja kokeilut, systemaattinen yrityserehdysmenetelmä, vääräksi osoittaminen, suora todistus
- kombinatoristen ongelmien ratkaisemista eri menetelmillä
- ajattelua tukevien piirrosten ja välineiden käyttöä
- matematiikan historiaa

Luvut ja laskutoimitukset

- lukujonot
- vastaluku, itseisarvo, käänteisluku
- peruslaskutoimitukset kokonais-, murto- ja desimaaliluvuilla myös negatiivisilla luvuilla
- luvun jakaminen alkutekijöihin, lukujen jaollisuussääntöjä
- lausekkeiden sieventäminen
- suhde
- potenssi, eksponenttina luonnollinen luku
- juuren käsite ja laskutoimituksia neliöjuurella
- pyöristäminen ja arviointi sekä laskimen käyttö

Algebra

- muuttujakäsite
- lauseke ja sen sieventäminen
- lausekkeen arvon laskeminen

- potenssilauseke ja sen sieventäminen
- polynomin käsite, polynomien yhteen- ja vähennyslasku
- polynomin kertominen monomilla
- yhtälön ratkaiseminen
- taitojen soveltaminen sanallisten tehtävien ratkaisussa

Geometria

- kulmien välisiä yhteyksiä
- tasokuvioihin (monikulmiot ja ympyrä) liittyviä käsitteitä ja osia
- tasokuvioden piirin ja pinta-alan laskeminen
- pituus- ja pinta-ala yksiköitä
- avaruuskappaleiden nimeäminen ja luokittelu
- erilaisia suorja
- geometrista piirtämistä
- koordinaatisto

• **luokka**

Keskeiset sisällöt

Algebra

- potenssiopin kertausta, eksponenttina nolla, kymmenen potenssit
- polynomiopin kertausta, polynomien kerto- ja jakolasku
- yhtälöiden ratkaiseminen, identtiset ja nimittäjiä sisältävät yhtälöt
- yhtälöiden käyttö sanallisten tehtävien ratkaisussa
- suhde ja verranto
- suoraan- ja kääntäen verrannollisuus

Funktiot

- riippuvuuden havaitseminen ja sen esittäminen muuttujien avulla
- funktion määritelmä ja määrittelyjoukko
- funktion arvon laskeminen
- funktion kuvaajan piirtäminen ja tulkinta
- funktion kuvaajan tutkimista: nollakohta, suurin ja pienin arvo, kasvaminen ja väheneminen
- lineaarinen funktio
- suoran yhtälön kuvaajasta

Geometria

- yhdenmuotoisuus ja yhtenevyys, mittakaava
- peilaukset
- yhdenmuotoisten kuvioden pinta-ala
- trigonometriaa
- suorakulmaisenkolmion osien ratkaiseminen

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Ajattelun taidot ja menetelmät

Oppilas

- huomaa eri tapauksien yhtäläisyydet ja säännönmukaisuudet
- osaa käyttää puheessaan loogisia elementtejä kuten ja, tai, jos niin, ei, on olemassa, ei ole olemassa
- osaa päätellä yksinkertaisten väitelauseiden totuusarvon
- osaa muuntaa yksinkertaisen tekstimuodossa olevan ongelman matemaattiseen esitysmuotoon ja tehdä suunnitelman ongelman ratkaisemiseksi, ratkaista sen ja tarkistaa tuloksen oikeellisuuden
- osaa käyttää luokittelua matemaattisten ongelmien ratkaisussa
- osaa esittää järjestelmällisesti mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot taulukkoa, puu-, polku- tai muuta diagrammia käyttäen.

Luvut ja laskutoimitukset

Oppilas

- osaa arvioida mahdollista tulosta sekä laatia suunnitelman laskun ratkaisemisesta ja hänellä on luotettava peruslaskutaito
- osaa korottaa luvun potenssiin, jonka eksponenttina on luonnollinen luku
- pystyy jakamaan luvun alkutekijöihinsä
- osaa ratkaista tehtäviä, joissa tarvitaan neliöjuurta
- osaa käyttää verrantoa, prosenttilaskua ja muita laskutoimituksia arkielämässä eteen tulevien ongelmien ratkaisemisessa.

Algebra

Oppilas

- osaa ratkaista ensimmäisen asteen yhtälön
- osaa sieventää yksinkertaisia algebrallisia lausekkeita
- osaa potenssien laskutoimitukset
- osaa muodostaa yksinkertaisesta arkielämään liittyvästä ongelmasta yhtälön ja ratkaista sen algebrallisesti tai päättelemällä
- osaa käyttää yhtälöparia yksinkertaisten ongelmien ratkaisemiseen
- osaa arvioida tuloksen järkevyyttä sekä tarkastaa ratkaisunsa eri vaiheet

Funktiot

Oppilas

- osaa määrittää pisteen koordinaatit koordinaatistosta
- osaa laatia taulukon lukupareista annetun säännön mukaan ja pystyy kertomaan sanallisesti yleisen säännön annetun lukujonon muodostumisesta
- tietää suoran yhtälön kulmakertoimen ja vakion merkityksen
- osaa määrittää kahden suoran leikkauspisteen piirtämällä.

Geometria

Oppilas

- osaa tunnistaa eri geometriset muodot ja tuntee niiden ominaisuudet
- osaa soveltaa oppimiansa piirin, pinta-alan ja tilavuuden laskutapoja
- osaa käyttää harppia ja viivoitinta yksinkertaisten geometristen konstruktioiden tekemiseen
- osaa löytää yhdenmuotoisia ja yhteneviä sekä symmetrisiä kuvioista ja pystyy soveltamaan tätä taitoa kolmioiden ja nelikulmioiden ominaisuuksien tutkimisessa
- osaa soveltaa kahden kulman välisiä yhteyksiä yksinkertaisissa tilanteissa

- osaa käyttää Pythagoraan lausetta ja trigonometriaa suorakulmaisen kolmion osien ratkaisemiseen
- osaa suorittaa mittauksia ja niihin liittyviä laskelmia
- osaa muuntaa tavanomaisimpia mittayksiköitä

Todennäköisyys ja tilastot

Oppilas

- osaa määrittää mahdollisten tapausten lukumäärän
- osaa järjestää yksinkertaisen empiirisen tutkimuksen todennäköisyydestä
- ymmärtää todennäköisyyden ja satunnaisuuden merkityksen arkielämän tilanteissa
- osaa lukea erilaisia taulukoita ja diagrammeja
- osaa määrittää annetusta aineistosta frekvenssit, keskiarvon, mediaanin ja tyyppiä.

• **luokka**

Keskeiset sisällöt

Luvut ja laskutoimitukset

- prosenttilasku ja korkolasku, liuoslaskut
- kerrataan laskutoimituksia reaaliluvuilla

Algebra

- potenssiopin kertaus, negatiivinen eksponentti ja luvun kymmenpotenssimuoto
- polynomiopin kertaus, binomin neliön muistikaavat
- rationaalilausekkeiden laskutoimitukset
- yhtälö ja epäyhtälö
- vaillinaisen toisen asteen yhtälön ratkaiseminen
- yhtälöpari ja sen ratkaiseminen algebrallisesti ja graafisesti
- sanallisten tehtävien ratkaiseminen yhtälöparin avulla
- lukujonojen tutkimista ja muodostamista

Geometria

- ympyrän kehän pituus, ala, kaaren pituus ja sektorin pinta-ala
- avaruuskappaleiden piirtäminen
- avaruuskappaleiden tilavuuden ja pinta-alan laskeminen
- yksikön muunnokset
- todennäköisyys ja tilastot
- todennäköisyyden käsite
- frekvenssi ja suhteellinen frekvenssi
- keskiarvon, tyyppiä ja mediaanin määrittäminen
- hajonnan käsite
- diagrammien piirtäminen ja tulkinta
- tietojen kerääminen, muuntaminen ja esittäminen käyttökelpoisessa muodossa

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 1. luokka

A. Luokittelu

1. *Lego-palikat*

Materiaali: Lego-palikat

Luokitellaan lego-palikoita eri ominaisuuksien mukaan; väri, muoto, koko

2. Avaruuskappaleet

Materiaali: eri mallisia esineitä ja pakkausrasioita (särmioitä, lieriöitä, kartioita ja palloja)

Ryhmitellään avaruuskappaleita eri ominaisuuksien mukaan (Missä on teräviä nurkia? Mitkä ovat tasapaksuja? Missä on pyöreitä pintoja? jne.)

3. Tasokuviot

Materiaali: Kartongista leikattuja tasokuvioita (kolmioita, nelikulmioita, viisikulmioita, kuusikulmioita, ympyröitä)

Etsitään ominaisuuksia, joilla tasokuviot voidaan ryhmitellä. Samalla voidaan harjoitella ryhmien nimeämistä (kolmiot, nelikulmiot, viisikulmiot, kuusikulmiot, ympyrät)

4. Napit

Ryhmittelyperiaatteita voi löytyä monenlaisia: kuinka monta reikää, minkä muotoisia, minkä kokoisia jne.

B. Sarjoittaminen

Lego-palikat

Materiaali: Eri värisiä ja kokoisia lego-palikoita

- Valmiiksi aloitetun sarjan jatkaminen (Mikä tulee seuraavaksi? Selitä sääntö)
- Vaihtoehtojen valinta sarjoittamisessa (esim. Millä eri tavoilla kolmesta eri värisestä palikasta voidaan rakentaa torni?)

C. Lukukäsite

1. Lego-palikat tai napit

Materiaali: Eri värisiä lego-palikoita tai nappeja

Lego-palikoilla voidaan mallintaa seuraavia käsitteitä

- suuruusjärjestystä
- yhtä suuri kuin
- suurempi kuin / pienempi kuin
- parillinen / pariton
- enemmän kuin / vähemmän kuin
- seuraava luku / edellinen luku

2. Pikkurasiat

Materiaali: Tulitikkurasioita (10 kpl), joiden kanteen merkitään numerot nollasta yhdeksään ja toiselle puolelle rasiaa merkitään numeroa vastaava lukumäärä pisteillä.

Nappeja tai muita pikkuesineitä.

Työskennellään yksin tai parin kanssa. Rasioihin laitetaan etiketin mukainen (joko piste- tai numeroetiketti) määrä nappeja ja järjestetään rasiat riviin suuruusjärjestykseen.

3. Domino

Materiaali: Kartongista valmistetut dominokortit. Kortin toisessa puoliskossa on kuvattu lukumäärä piirroksilla (pisteet, kuvat) ja toisessa puoliskossa on numero.

Dominoa voi pelata yksin tai parin kanssa. Etsitään aina edelliseen korttiin sopiva lukumäärä tai luku, kunnes kaikki kortit on käytetty

D. Lukujonotaidot

1. Rantakivet

Materiaali: Luistamattomia laattoja 11 kpl (tai enemmän), joita pitkin voi kävellä, toiselle puolelle luvut 0 – 10 sekä numeroin, että pistein merkittynä. (pöytäversiossa laatat pahvista tai softiksesta.)

Iso superlon-arpnoppa (pöytäversiossa tavallinen noppa sekä pelinappuloita ja nappeja tms.)

- a) ”Rantakivet” eli laatat laitetaan jonoon ja niissä kuljetaan eri tavoin liikkumalla (tasajalkaa, kontaten jne.). Rantakivet voivat olla yhtenä osana liikuntarataa, johon on liitetty mielikuvia esimerkiksi viidakkopolku.
- b) Muuten sama kuin edellinen, mutta kulkemiseen liitetään nyt myös lukujonon luetteleminen ääneen (laattojen numeropuoli ylöspäin). Polkua kuljetaan molempiin suuntiin, jolloin luvut kasvavat tai vähenevät (vrt. hyppynarulla hyppiminen ja hyppyjen laskeminen). Kivillä voidaan hyppiä myös joka toisen yli, jolloin lukujonossakin liikutaan isommilla väleillä Samalla opetellaan parillisia ja parittomia lukuja.
- c) Rantakivillä liikkumiseen otetaan nyt noppa mukaan ja kilpailu. Voittaja on se joka pääsee kulkemaan kivet edestakaisin vähimmillä heitoilla. Heitoista voidaan pitää kirjaa tukkimiehen tyyliin. Laattojen numeropuoli on käännettynä alaspäin. Siirryttyään kivillä nopan osoittaman silmäluvun verran, lapsen tulee arvata mikä luku on kiven alla.

Tätä voi pelata myös pöytäversiona, jolloin laattoja voi olla enemmän ja pelialueeksi voidaan valita esimerkiksi 15 – 45 tai laatoista voidaan valita vain parilliset tai joka viides pelin mukaan (lukualue ja lukujen väli sovitaan yhteisesti). Nyt siirretään pelimerkkejä nopan osoittaman määrän verran ja arvataan mikä luku jää merkin alle. Oikeasta luvun arvaamisesta voidaan antaa nappi tms. palkinnoksi. Pelin voittaa eniten nappeja kerännyt.

2. Mittanauha ja pyykkinaru

Materiaali: Mittanauhoja (voidaan tehdä paperisuikaleestakin), pyykkipoikia ja pikkuesineitä.

- a) Pari tai opettaja keksii ohjeita lukujonossa liikkumiselle ”siirry luvusta viisi, kolme lukua eteenpäin, missä olet nyt?, mikä on kuusi vähemmän kuin kaksikymmentä?” Lapset voivat siirtää pyykkipoikaa tai sormeja mittanauhalla kyseiseen kohtaan.
- b) Toimitaan pareittain. Toinen parista peittää esimerkiksi kymmenen lukua pyykkipojilla ja toinen päättelee, mitkä luvut ovat piilossa. Oikeasta päätelmästä saa pikkuesineen. Sovittujen vuoroparien määrän jälkeen katsotaan kummalla on enemmän merkkejä. Vaikeutta saadaan laajentamalla lukualuetta ja peittämällä useita perättäisiä lukuja.
- c) Pyykkinaru –versiossa kiinnitetään numerolappuja järjestyksessä pyykkipojilla naruun (esimerkiksi 0 – 15). Pareista tai ryhmästä valitaan ”pitkäkyntinen”, joka poistaa neljä lappua ”yön aikana pyykkinarulta on jälleen hävinnyt pyykkejä”, salapoliisi(t) selvittää mitkä ”turvamerkityt” kappaleet on anastettu.

3. Kävelyretki

Materiaali: Pelilauta (kartongista) jossa on 10 kertaa 10 ruudukko (saatavissa myös muovisena multilink-välineenä). Ruutuihin merkitään luvut 1-100 suuruusjärjestyksessä alkaen vasemmalta ylhäältä, luvut kulkevat riveittäin vasemmalta oikealle. Pelimerkit, noppa ja tehtäväkortit (opettajien keksimät).

- a) Peliä pelataan siirtämällä pelimerkkiä nopan osoittaman lukumäärän verran. Lähtöruutuna on ”portti” 1. Voittaja on kävelyretken nopeinten suorittanut. Jos osuu ympyrän lukuun, täytyy toimia tehtäväkortin mukaisesti. Esimerkiksi ”pääset hetkeksi pyörän jopparille ja saat siirtyä kymmenen askelta taaksepäin eli yhden rivin

ylemmäs”, ”...pääset kaksitoista askelta eteenpäin eli yhden rivin alemmas ja kaksi askelta oikealle”.

4. Haitari ja siihen sopivat numerokortit

Lukusuoramalla, luvut 0 ja 10 sekä muille luvuille tyhjät paikat, taitellaan haitariksi, jolloin se on helppo säilyttää ja levittää mihin vain. Lukusuoran lisäksi on kortit, joissa on numero ja sitä vastaavat pisteet. Kortit voidaan kiinnittää haitariin sinitarralla.

- Kortit jaetaan summassa oppilaille ja jokainen vuorollaan käy kiinnittämässä korttinsa haitariin oikealle paikalle.
- Korttien asettamiselle voidaan antaa ehtoja esim. joka toinen numero, joka kolmas numero jne.
- Numerokorttien avulla voidaan opetella myös lukujen vertailua esim. asetetaan paikalleen lukua 7 pienemmät / suuremmat luvut.
- Haitarin avulla saadaan liikunnallinen opetustuokio, kun haitari levitetään lattialle ja käytetään esim. samalla periaatteella kuin ”rantakiviä”.

E. Kymmenjärjestelmä

1. Sydänparit

Materiaali: Kymmenen munan kananmunakennoja, muniksi esimerkiksi kahden värisiä massapalloja, helmiä tai multilink-kuutioita, itse valmistettuja lukukortteja.

- Työkennellään pareittain munakennoilla ja korteilla joihin merkitty luvut 1 – 10 toiselle puolelle numeroin ja toiselle puolelle pistein. Toinen parista asettaa munakennoon kahden värisiä ”munia”, niin että kenno täyttyy (esimerkiksi neljä sinistä ja kuusi punaista). Pari etsii lukumääriä vastaavat kaksi pistekorttia. Munien laittaja voi samalla keksiä myös tarinan, miksi laittoi neljä ja sitten kuusi munaa. Mukana voi olla myös kortit, joissa on +, - ja = merkit. Näin mukaan saadaan laskutoimitukset katso kohta F.
- Sama kuin a), mutta käytetään korttien numeropuolta.
- Muistipeli sydänkorteilla. Korteissa luvut yhdestä kymmeneen. Pelataan tavallisen muistipelin säännöillä niin, että luvut joiden summa on kymmenen ovat pareja. Lukualuetta voi myös laajentaa kahteenkymmeneen, jolloin pareiksi voidaan sopia täydet kymmenet muodostavat parit. Tällöin harjoitellaan jo yhteenlaskua ja kymmenylytystä.

2. Niputuspele

Materiaali: Runsaasti askartelu- tai jäätelötikkuja, kuminauhoja ja noppa.

- Peliä pelataan pienissä ryhmissä. Pistenoppaa heitetään vuorotellen ja kukin ottaa vuorollaan nopan osoittaman määrän tikkuja. Kun tikkuja on kymmenen, ne niputetaan kuminauhan avulla ”kymmenen nipuksi”. Voittaja on se jolla on ensimmäisenä kolme kymmenen nippua tai se jolla on eniten nippuja sovitun kierrosmäärän pelaamisen jälkeen. Tikkuja voidaan kerätä myös alustalle, johon on piirretty kymmenen tikun paikkaa, siitä on helppo katsoa, paljonko vielä puuttuu kymmenestä.
- Peliä voidaan pelata myös vähentämällä. Pelaajilla on aluksi yhtä paljon tikkuja esimerkiksi 50 l. viisi kymmenen nippua. Tikkuja vähennetään omalla vuorolla nopan osoittama määrä. Voittaja on se, jolla on vähiten tikkuja neljän kierroksen jälkeen, tai se jonka tikut ensimmäisenä loppuvat. Haastetta saadaan lisää ottamalla käyttöön kaksi noppaa, joiden summa vähennetään tikuista. Nopissa voi olla pisteiden sijasta myös numerot.

3. Paikkaharjoitukset

Materiaali: Kymmenjärjestelmävälineet ja alusta (kartongista) jossa merkittynä lukuyksiköt (kymmenet, ykköset), sekä numerokortit ja noppia.

- a) Työskennellään pareittain. Heitetään kaksi noppaa (eriväriset) joista toinen ilmoittaa kymmenet ja toinen ykköset. Toinen pareista muodostaa luvun 10-välineillä alustalle ja toinen tekee luvun numerolapuista, molemmat lukevat luvun ääneen. Ilman noppia voidaan työskennellä myös niin, että toinen pari tekee 10-välineillä jonkin luvun alustalle, ja toinen pari ilmoittaa sen numeroilla tai päinvastoin numeroluku tehdään 10-välineillä. Tällä tavoin voidaan edetä suuriinkin lukuihin ottaen sadat ja tuhannet mukaan. 10-välineistä voi kokeilla muodostaa lukuja silmät kiinni, pelkän tuntoaistin perusteella.
- b) Tiilitalo (Mukaelma Lasitalosta, Ikäheimo ym. 1997, 50). Pareittain rakennetaan muovisista 10-välineistä talo, jossa ykköskuutio on yksi tiili. Arvioidaan tiilien määrä, kun talo on valmis. Tarkistetaan tiilien määrä alustan avulla laskemalla, eli puretaan tiilet oikeille kohdille alustalla. Merkitään luku myös lukukorteilla.

F. Yhteen- ja vähennyslaskut

1. Lego-palikat tai napit

Materiaali: Erivärisiä lego-palikoita tai nappeja.

Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskuperiaatetta lego-palikoiden avulla.

2. Satupuu

Materiaali: Kartongista tehty pelilauta, jonka jokaiselle sivulle on piirretty yksi puu. Puihin on merkitty paikat kymmenelle hedelmälle. Hedelmä-merkit voi valmistaa softiksesta. Kymmenen korttia joista kuudessa on + merkki ja neljässä kortissa – merkki, sekä noppia.

- a) Pelataan pareittain, jolloin molemmilla on kaksi puuta. Heitetään pistenoppaa vuorotellen ja kerätään omiin puihin hedelmiä nopan osoittaman määrän mukaan. Voittaja on se, kenen puut ovat ensimmäisenä täynnä. Peli voidaan pelata myös toisinpäin l. keräämällä hedelmät puusta pois, tai pidentää peliä niin, että ensin laitetaan hedelmät puihin ja sitten kerätään pois.
- b) Neljä pelaajaa, joista jokainen yrittää saada omaan puuhunsa kaikki kymmenen hedelmää. Sekoitetaan + ja – kortit ja käännetään aina kierroksen alussa uusi kortti, jonka mukaan hedelmiä joko lisätään tai vähennetään. Voittaja on se, joka saa ensimmäisenä puunsa täyteen.
- c) Neljä pelaajaa ja sama peli-idea, mutta nyt tarvitaan vain noppa, johon on merkitty (valkoisten pikkutarrojen avulla) numerot, joiden edessä – tai +: +4, +2, +1, -3, -2, -1. Toimitaan nopan osoittaman luvun mukaisesti. Erikoisnoppa tuo peliin jännitystä, koska ei voi tietää etukäteen saako lisätä vai joutuuko vähentämään.

3. Matikkatarinat

Materiaali: munakennoja ja ”munia” pikkuesineistä.

- a) Pareittain tai pienryhmissä yksi kertoo vuorollaan tarinan, tai jatkaa jatkokertomusta, jossa pitää välillä lisätä tai vähentää esineitä. ”Aamulla parkkipaikalta lähti ensin kaksi autoa, sitten...”. Lopuksi tarkistetaan saivatko kaikki saman lopputuloksen.
- b) Kahden munakennon ja noppien (piste- tai numeronopat) avulla lasketaan laskuja alueella 0 – 20 (idea Laske kahteenkymmeneen –tehtävästä, Ikäheimo ym. 1997, 44). Laskuille voidaan keksiä tarinat ja omat tai kaverin laskut voidaan tarvittaessa tarkistaa laskimella. Laskuja voi muodostaa eri tavoin noppia heittämällä: ”Heitä yhtä noppaa, kirjoita lukumäärä paperille ja laita saman verran munia kennoon. Paljonko pitää lisätä, että tulee kaksikymmentä, kirjoita lasku paperille (esimerkiksi $5+15=20$).” Heitä kahta noppaa, ota niiden summan verran munia ja laske paljonko pitää lisätä, että tulee kaksikymmentä, kirjoita lasku” (esimerkki $6+12+2=20$ tai $8+12=20$). ”Laita kennot täyteen munia. Vähennä kennosta kahden nopan osoittama määrä ja kirjoita siitä lasku” (esimerkki $20-4-6=10$).

4. Pölkyn heitto

Materiaali: Kymmenen puista ”pölkkyä” n. 15 cm korkeita (esimerkiksi haloista sahattuja), pölkkyihin merkitään selvästi luvut yhdestä kymmeneen, sekä yksi pölkky heittämistä varten. Muistiinpanovälineet. Pelaajia ei kannata olla paljon (n. 4 – 5), jotta odottelua ei tule liikaa.

- a) Pölkkyt järjestetään avorivistöön, niin että 1. rivillä on yksi pölkky, 2. rivillä kaksi, 3. rivillä kolme ja 4. rivillä neljä. Pölkkyjä heitetään sovitun etäisyyden päästä heittokalikalla kumoon, yksi heitto omalla vuorolla. Kaatuneet pölkkyt nostetaan kaatumiskohdalle pystyyn seuraavaa heittäjää varten. Heittäjä käy aina heittonsa jälkeen kirjurin luona laskemassa itse saamansa kaadot yhteen. Voittaja on se joka saa ensimmäisenä yhteensä kymmenen kaatoa.
- b) Lukualuetta saadaan suuremmaksi kun lasketaan pisteet pölkkyihin merkittyjen lukujen mukaan, ensimmäisenä kaksikymmentä saanut voittaa.
- c) Lisää haastetta sekä heittämiseen, että laskemiseen tulee, kun muutetaan pisteiden laskutapaa. Tavoitteena on saada yhteensä kaksikymmentäviisi (tai muu sovitettu luku) pistettä kasaan. Jos onnistuu kaatamaan vain yhden pölkyn saa siihen merkityn luvun verran pisteitä, jos taas useampi pölkky kaatuu saa niin monta pistettä kuin kaatuneita pölkkyjäkin. Tuloksistaan kukin pitää itse lukua kirjurin luona. Ensimmäisenä 25 saanut voittaa. Vaikeutta voidaan lisätä vielä niin, että 25 pitää saavuttaa tasapistein, jos menee sen yli pisteet putoavat yhdeksääntoista.

5. Liikunnallista laskemista

Laitetaan liikuntasalin tai oman luokan seinille isoja lukulappuja. Sanotaan laskulauseke esim. $3 + 4$. Lapset juoksevat numeron 7 kohdalle. Oppilaat voidaan ryhmitellä ja he tekevät toisilleen laskuja ja juoksevat vastauksen luo.

G. Geometria

1. Kuviokulku

Materiaali: Teippiä, jolla merkitään lattiaan geometrisia muotoja (ympyrä, neliö, kolmio, suorakulmio) ja liitutaulu.

- a) Lapset kävelevät valitsemaansa kuviota pitkin, musiikki voi soida taustalla. Musiikin pysähtyessä (tai muu äänimerkki) opettaja näyttää taululle piirrettyjä samoja kuvioita yksi kerrallaan ja kysyy ”kuka käveli tällaista pitkin”, tai lapset voivat itse käydä näyttämässä mikä on samanlainen. Vaihdetaan seuraavaan kuvioon.
- b) Sama kuin a) muuten, mutta kävelyn jälkeen lapsi käy itse piirtämässä saman kuvion taululle.
- c) Leikin johtaja huutaa jonkin kuvion nimen jonka sisälle täytyy mennä. Voidaan sopia, että viimeiseksi jäänyt tippuu pois. Voidaan leikkiä myös värileikin tapaan, ”ne jolla on sinistä voivat mennä kolmioon”, se joka ensimmäisenä on käynyt kaikissa kuvioissa voittaa.

2. Tilavuusmitat

Materiaali: Litran maitopurkkeja, mehutölkkejä, virvoitusjuomapulloja ja juomalaseja tai mukeja sekä desilitranmittoja.

- a) Tutkitaan, kuinka monta juomalasillista saadaan yhdestä litrasta tai kuinka monta juomalasillista mahtuu yhteen litraan. Näin lähdetään liikkeelle lapsen tutusta kokemusmaailmasta ja siirrytään sen kautta uuteen.
- b) Tutkitaan, kuinka monta desilitraa nestettä mahtuu yhteen juomalasiin. Pohditaan mittauksen jälkeen yhdessä, kuinka monta desilitraa nestettä mahtuu litraan. Tarkistetaan saatu tulos mittaamalla.

3. Tasogeometrian kuviot

Materiaali: Kartongista valmistetut tasokuviot (kaikkia kolmiotyyppejä, nelikulmioita, viisikulmioita, kuusikulmioita ja ympyröitä)

a) Luokittelu ja nimeäminen

Opetellaan ryhmittelemään tasokuvioita mielekkäällä tavalla. Etsitään monikulmion kärkipisteiden lukumäärän ja nimien välinen yhteys. Tässä yhteydessä voi jo esitellä suorakulmion nelikulmioiden erikoistapauksena.

b) Erilaisten hahmojen rakentelua tasogeometrian kuvioilla.

4. Avaruuskappaleet

Materiaali: Erilaisia tarvikepakkauksia ja esineitä

a) Tutkitaan, minkä nimisiä tasokuvioita erilaisista avaruuskappaleista löytyy. Selvitetään, mikä ero on tasokappaleella ja avaruuskappaleella.

b) Etsitään kappaleista palloja, lieriöitä ja kartioita

H. Ongelmanratkaisu

Materiaali: Legopalikoita, nappeja, herneitä ym.

Esim. lammas, kaali, susi ja lautturi ongelma. Miten lautturi kuljettaa kaikki saareen niin, että kaikki ovat ehjänä perillä?

I. Luova rakentaminen

Materiaali: Legopalikoita

Esim. Rakenna karamellikone ja selitä, miten se toimii.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 2. luokka

Toisella vuosiluokalla voidaan käyttää hyvin samoja opetusmenetelmiä kuin ensimmäisellä luokalla. Tuttuun ja turvalliseen materiaaliin voidaan sujuvasti lisätä vaatimustasoa toisen luokan opetussuunnitelman mukaisesti.

A. Luokittelu

1. Avaruuskappaleet

Materiaali: eri mallisia esineitä ja pakkausrasioita (säirmiöitä, lieriöitä, kartioita ja palloja)

a) Ryhmitellään avaruuskappaleita eri ominaisuuksien mukaan (Missä on teräviä nurkkia? Mitkä ovat tasapaksuja? Missä on pyöreitä pintoja? jne.)

b) Eri kokoisia tyhjiä mehu-, maito- ja virvoitusjuomapakkauksia voidaan luokitella sen mukaan, onko tilavuus yli vai alle litran. Arvioinnin voi tarkistaa mitaamalla.

2. Tasokuviot

Materiaali: Kartongista leikattuja tasokuvioita (kolmioita, nelikulmioita, viisikulmioita, kuusikulmioita, ympyröitä).

Etsitään ominaisuuksia, joilla tasokuviot voidaan ryhmitellä. Samalla voidaan harjoitella ryhmien nimeämistä (kolmiot, nelikulmiot, viisikulmiot, kuusikulmiot, ympyrät).

B. Sarjoittaminen

1. Lego-palikat

Materiaali: Eri värisiä ja kokoisia lego-palikoita

- a) Valmiiksi aloitetun sarjan jatkaminen (Mikä tulee seuraavaksi? Selitä sääntö)
- b) Vaihtoehtojen valinta sarjoittamisessa (esim. Millä eri tavoilla kolmesta eri värisestä palikasta voidaan rakentaa torni?)

2. *Leimasimet*

Materiaali: Kaksi erilaista leimasinta

Joko yhdellä tai kahdella leimasimella aloitetaan jono tietyllä säännöllä. Oppilas jatkaa jonoa samalla säännöllä. (Leimasimessa on se etu lego-palikoihin verrattuna, että sitä voi käyttää eri päin ja näin saadaan useita eri muuntelumahdollisuuksia)

C. *Lukukäsite*

1. *Lego-palikat tai napit*

Materiaali: Eri värisiä lego-palikoita tai nappeja

Lego-palikoilla voidaan mallintaa seuraavia käsitteitä

- a) suuruusjärjestyksestä
- b) yhtä suuri kuin
- c) suurempi kuin / pienempi kuin
- d) parillinen / pariton
- e) enemmän kuin / vähemmän kuin
- f) seuraava luku / edellinen luku

2. *Domino*

Materiaali: Kartongista valmistetut dominokortit. Kortin toisessa puoliskossa on kuvattu lukumäärä piirroksilla (pisteet, kuviot) ja toisessa puoliskossa on numero. Dominoa voi pelata yksin tai parin kanssa. Etsitään aina edelliseen korttiin sopiva lukumäärä tai luku, kunnes kaikki kortit on käytetty

D. *Lukujonotaidot*

1. *Rantakivet*

Materiaali: Luistamattomia laattoja, joita pitkin voi kävellä, toiselle puolelle luvut tietyllä lukuvälillä sekä numeroin, että pistein merkittynä. (pöytäversiossa laatat pahvista tai softiksesta.)

Iso superlon-arpanoppa (pöytäversiossa tavallinen noppa sekä pelinappuloita ja nappeja tms.)

- a) ”Rantakivet” eli laatat laitetaan jonoon ja niissä kuljetaan eri tavoin liikkumalla (tasajalkaa, kinkaten jne.). Rantakivet voivat olla yhtenä osana liikuntarataa, johon on liitetty mielikuvia esimerkiksi viidakkopolku.
- b) Muuten sama kuin edellinen, mutta kulkemiseen liitetään nyt myös lukujonon luetteleminen ääneen (laattojen numeropuoli ylöspäin). Polkua kuljetaan molempiin suuntiin, jolloin luvut kasvavat tai vähenevät (vrt. hyppynarulla hyppiminen ja hyppyjen laskeminen). Kivillä voidaan hyppiä myös joka toisen yli, jolloin lukujonossakin liikutaan isommilla väleillä. Samalla opetellaan parillisia ja parittomia lukuja.
- c) Rantakivillä liikkumiseen otetaan nyt noppa mukaan ja kilpailu (nopissa voi olla myös lukuja, jolloin kilpailua voi vaikeuttaa). Voittaja on se joka pääsee kulkemaan kivet edestakaisin vähimmillä heitoilla. Heitoista voidaan pitää kirjaa tukkimiehen tyyliin. Laattojen numeropuoli on käännettynä alaspäin. Siirryttyään kivillä nopan osoittaman silmäluvun verran, lapsen tulee arvata mikä luku on kiven alla.

Tätä voi pelata myös pöytäversiona, jolloin laattoja voi olla enemmän ja pelialueeksi voidaan valita esimerkiksi 15 – 45 tai laatoista voidaan valita vain pa-

rilliset tai joka viides pelin mukaan (lukualue ja lukujen väli sovitaan yhteisesti). Nyt siirretään pelimerkkejä nopan osoittaman määrän verran ja arvataan mikä luku jää merkin alle. Oikeasta luvun arvaamisesta voidaan antaa nappi tms. palkinnoksi. Pelin voittaa eniten nappeja kerännyt.

2. Mittanauha ja pyykkinaru

Materiaali: Mittanauhoja (voidaan tehdä paperisuikaleestakin), pyykkipoikia ja pikkuesineitä.

- a) Pari tai opettaja keksii ohjeita lukujonossa liikkumiselle ”siirry luvusta viisi, kolme lukua eteenpäin, missä olet nyt?, mikä on kuusi vähemmän kuin kaksikymmentä?” Lapset voivat siirtää pyykkipoikaa tai sormeja mittanauhalla kyseiseen kohtaan.
- b) Toimitaan pareittain. Toinen parista peittää esimerkiksi kymmenen lukua pyykkipojilla ja toinen päättelee, mitkä luvut ovat piilossa. Oikeasta päätelmästä saa pikkuesineen. Sovittujen vuoroparien määrän jälkeen katsotaan kummalla on enemmän merkkejä. Vaikeutta saadaan laajentamalla lukualuetta ja peittämällä useita perättäisiä lukuja
- c) Pyykkinaru –versiossa kiinnitetään numerolappuja järjestyksessä pyykkipojilla naruun (esimerkiksi 30 – 65). Pareista tai ryhmästä valitaan ”pitkäkyntinen”, joka poistaa neljä lappua ”yön aikana pyykkinarulta on jälleen hävinnyt pyykkejä”, salapoliisi(t) selvittää mitkä ”turvamerkit” kappaleet on anastettu.

3. Kävelyretki

Materiaali: Pelilauta (kartongista) jossa on 10 kertaa 10 ruudukko (saatavissa myös muovisena multilink-välineenä). Ruutuihin merkitään luvut 1 – 100 suuruusjärjestyksessä alkaen vasemmalta ylhäältä, luvut kulkevat riveittäin vasemmalta oikealle. Pelimerkit, noppa ja tehtäväkortit (opettajien keksimät).

Peliä pelataan siirtämällä pelimerkkiä nopan osoittaman lukumäärän verran. Lähtöruutuna on ”portti” 1. Voittaja on kävelyretken nopeinten suorittanut. Jos osuu ympyrän lukuun, täytyy toimia tehtäväkortin mukaisesti. Esimerkiksi ”pääset hetkeksi pyörän jopparille ja saat siirtyä kymmenen askelta taaksepäin eli yhden rivin ylemmäs”, ”...pääset kaksitoista askelta eteenpäin eli yhden rivin alemmas ja kaksi askelta oikealle”.

4. Haitari ja siihen sopivat numerokortit

Lukusuoramalli, luvut 0 ja 100 (voidaan käyttää myös muita lukuvälejä) sekä muille luvuille tyhjät paikat, taitellaan haitariksi, jolloin se on helppo säilyttää ja levittää mihin vain. Lukusuoran lisäksi on kortit, joissa on numero ja sitä vastaavat pisteet. Kortit voidaan kiinnittää haitariin sinitarralla.

- a) Kortit jaetaan summassa oppilaille ja jokainen vuorollaan käy kiinnittämässä korttinsa haitariin oikealle paikalle.
- b) Korttien asettamiselle voidaan antaa ehtoja esim. joka toinen numero, joka kolmas numero jne.
- c) Numerokorttien avulla voidaan opetella myös lukujen vertailua esim. asetetaan paikalleen lukua 57 pienemmät / suuremmat luvut.
- d) Haitarin avulla saadaan liikunnallinen opetustuokio, kun haitari levitetään lattialle ja käytetään esim. samalla periaatteella kuin ”rantakiviä”.

E. Kymmenjärjestelmä

1. Niputuspelejä

Materiaali: Runsaasti askartelu- tai jäätelötikkuja, kuminauhoja ja noppa.

- a) Peliä pelataan pienissä ryhmissä. Pistenoppaa heitetään vuorotellen ja kukin ottaa vuorollaan nopan osoittaman määrän tikkuja. Kun tikkuja on kymmenen, ne niputetaan kuminauhan avulla ”kymmenen nipuksi”. Voittaja on se jolla on ensimmäisenä kolme kymmenen nippua tai se jolla on eniten nippuja sovitun kierrosmäärän pelaamisen jälkeen. Tikkuja voidaan kerätä myös alustalle, johon on piirretty kymmenen tikun paikkaa, siitä on helppo katsoa, paljonko vielä puuttuu kymmenestä.
- b) Peliä voidaan pelata myös vähentämällä. Pelaajilla on aluksi yhtä paljon tikkuja esimerkiksi 50 l. viisi kymmenen nippua. Tikkuja vähennetään omalla vuorolla nopan osoittama määrä. Voittaja on se, jolla on vähiten tikkuja neljän kierroksen jälkeen, tai se jonka tikut ensimmäisenä loppuvat. Haastetta saadaan lisää ottamalla käyttöön kaksi noppaa, joiden summa vähennetään tikuista. Nopissa voi olla pisteiden sijasta myös numerot.

2. Paikkaharjoitukset

Materiaali: Kymmenjärjestelmävälineet ja alusta (kartongista) jossa merkittynä lukuyksiköt (tuhannet, sadat, kymmenet, ykköset), sekä numerokortit ja noppia.

- a) Työskennellään pareittain. Heitetään kaksi noppaa (eriväriset) joista toinen ilmoittaa kymmenet ja toinen ykköset. Toinen pareista muodostaa luvun 10-välineillä alustalle ja toinen tekee luvun numerolapuista, molemmat lukevat luvun ääneen. Ilman noppia voidaan työskennellä myös niin, että toinen pari tekee 10-välineillä jonkin luvun alustalle, ja toinen pari ilmoittaa sen numeroilla tai päinvastoin numeroluku tehdään 10-välineillä. Tällä tavoin voidaan edetä suuriinkin lukuihin ottaen sadat ja tuhannet mukaan. 10-välineistä voi kokeilla muodostaa lukuja silmät kiinni, pelkän tuntoaistin perusteella.
- b) Tiilitalo (Mukaelma Lasitalosta, Ikäheimo ym. 1997, 50). Pareittain rakennetaan muovisista 10-välineistä talo, jossa ykköskuutio on yksi tiili. Arvioidaan tiilien määrä, kun talo on valmis. Tarkistetaan tiilien määrä alustan avulla laskemalla, eli puretaan tiilet oikeille kohdille alustalla. Merkitään luku myös lukukorteilla.

F. Yhteen- ja vähennyslaskut

1. Lego-palikat tai napit

Materiaali: Erivärisiä lego-palikoita tai nappeja.

Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskuperiaatetta lego-palikoiden avulla.

2. Satupuu

Materiaali: Kartongista tehty pelilauta, jonka jokaiselle sivulle on piirretty yksi puu. Puihin on merkitty paikat kymmenelle hedelmälle. Hedelmä-merkit voi valmistaa softiksesta. Kymmenen korttia joista kuudessa on + merkki ja neljässä kortissa – merkki, sekä noppia.

- a) Pelataan pareittain, jolloin molemmilla on kaksi puuta. Heitetään pistenoppaa vuorotellen ja kerätään omiin puihin hedelmiä nopan osoittaman määrän mukaan. Voittaja on se, kenen puut ovat ensimmäisenä täynnä. Peli voidaan pelata myös toisinpäin l. keräämällä hedelmät puusta pois, tai pidentää peliä niin, että ensin laitetaan hedelmät puihin ja sitten kerätään pois.
- b) Neljä pelaajaa, joista jokainen yrittää saada omaan puuhunsa kaikki kymmenen hedelmää. Sekoitetaan + ja – kortit ja käännetään aina kierroksen alussa uusi kortti, jonka mukaan hedelmiä joko lisätään tai vähennetään. Voittaja on se, joka saa ensimmäisenä puunsa täyteen.
- c) Neljä pelaajaa ja sama peli-idea, mutta nyt tarvitaan vain noppa, johon on merkitty (valkoisten pikkutarrojen avulla) numerot, joiden edessä – tai +: +4, +2, +1, -3, -2, -1. Toimitaan nopan osoittaman luvun mukaisesti. Erikoisnoppa tuo peliin jännitystä, koska ei voi tietää etukäteen saako lisätä vai joutuuko vähentämään.

3. 10-järjestelmävälineet ja lukukortit

Materiaali: ykköspalikat (1 cm^3), kymmensauvat ($1\text{ cm} \times 1\text{ cm} \times 10\text{ cm}$), satalevyt ($10\text{ cm} \times 10\text{ cm} \times 1\text{ cm}$) ja tuhatkuutiot (1 dm^3) sekä kartonkinen paikkataulu.

- Lukujen havainnollistaminen 10-järjestelmävälineillä. Alusta valmistetaan kartongista, jonka yläreunaan merkitään omat paikat lukuyksiköille T (tuhannet) S (sadat) K (kymmenet) ja Y (ykköset). Luku esitetään 10-järjestelmävälineillä asettamalla alustalle oikea määrä lukuyksiköitä (esim. luku 1342 lokeroon T yksi tuhatkuutio, lokeroon S kolme satalevyä, lokeroon K neljä kymmensauvaa ja lokeroon Y kaksi ykköskuutiota). Alustalle 10-järjestelmävälineillä koottu luku esitetään alapuolelle lukukorteilla.
- Suurien lukujen yhteenlaskussa 10-järjestelmävälineillä lukuyksiköiden ylityksessä vaihdetaan kymmenen pienempää yksikköä yhdeksi suuremmaksi ja siirretään saatu yksikkö oikealle paikalleen. Konkreettisilla välineillä rakennettu lasku suoritetaan myös saman aikaisesti allekkain.
- Vähennyslaskualgoritmissa lainaaminen tulee konkretisoiduksi 10-järjestelmävälineillä esim. yksi satalevy voidaan vaihtaa tarvittaessa kymmeneen kymmensauvaan. Vähennyslasku suoritetaan samanaikaisesti allekkain 10-järjestelmävälineiden kanssa.

4. Matikkatarinat

Materiaali: munakennoja pikku esineitä tai 10-järjestelmävälineet

- Pareittain tai pienryhmissä yksi kertoo vuorollaan tarinan, tai jatkaa jatkokertomusta, jossa pitää välillä lisätä tai vähentää esineitä. ”Aamulla parkkipaikalta lähti ensin kaksi autoa, sitten...”. Lopuksi tarkistetaan saivatko kaikki saman lopputuloksen.
- Kahden munakennon ja noppien (piste- tai numeronopat) avulla lasketaan laskuja alueella $0 - 20$ (idea Laske kahteenkymmeneen –tehtävästä, Ikäheimo ym. 1997, 44). 10-järjestelmävälineillä voidaan liikkua lukualueella $1 - 1000$. Laskuille voidaan keksiä tarinat ja omat tai kaverin laskut voidaan tarvittaessa tarkistaa laskimella. Laskuja voi muodostaa eri tavoin noppia heittämällä: ”Heitä yhtä noppaa, kirjoita lukumäärä paperille ja laita saman verran munia kennoon (tai 10-järjestelmävälineillä luku kartongille). Paljonko pitää lisätä, että tulee kaksikymmentä (tai esim. 50), kirjoita lasku paperille (esimerkiksi $5+15=20$). ”Heitä kahta noppaa, ota niiden summan verran munia ja laske paljonko pitää lisätä, että tulee kaksikymmentä, kirjoita lasku” (esimerkki $6+12+2=20$ tai $8+12=20$). ”Laita kennon täyteen munia. Vähennä kennosta kahden nopan osoittama määrä ja kirjoita siitä lasku” (esimerkki $20-4-6=10$).

5. Pölkyn heitto

Materiaali: Kymmenen puista ”pölkkyä” n. 15 cm korkeita (esimerkiksi haloista sahattuja), pölkkyihin merkitään selvästi luvut yhdestä kymmeneen, sekä yksi pölkky heittämistä varten. Muistiinpanovälineet. Pelaajia ei kannata olla paljon (n. 4 – 5), jotta odottelua ei tule liikaa.

- Pölkkyt järjestetään avorivistöön, niin että 1. rivillä on yksi pölkky, 2. rivillä kaksi, 3. rivillä kolme ja 4. rivillä neljä. Pölkkyjä heitetään sovitun etäisyyden päästä heittokalikalla kumoon, yksi heitto omalla vuorolla. Kaatuneet pölkkyt nostetaan kaatumiskohdalle pystyyn seuraavaa heittäjää varten. Heittäjä käy aina heittonsa jälkeen kirjurin luona laskemassa itse saamansa kaadot yhteen. Voittaja on se joka saa ensimmäisenä yhteensä kymmenen kaatoa.
- Lukualuetta saadaan suuremmaksi kun lasketaan pisteet pölkkyihin merkittyjen lukujen mukaan, ensimmäisenä kaksikymmentä saanut voittaa.
- Lisää haastetta sekä heittämiseen, että laskemiseen tulee, kun muutetaan pisteiden laskutapaa. Tavoitteena on saada yhteensä kaksikymmentäviisi (tai

muu sovittu luku) pistettä kasaan. Jos onnistuu kaatamaan vain yhden pölkyn saa siihen merkityn luvun verran pisteitä, jos taas useampi pölkky kaatuu saa niin monta pistettä kuin kaatuneita pölkkyjäkin. Tuloksistaan kukin pitää itse lukua kirjurin luona. Ensimmäisenä 25 saanut voittaa. Vaikeutta voidaan lisätä vielä niin, että 25 pitää saavuttaa tasapistein, jos menee sen yli pisteet puoavat yhdeksääntoista.

6. Liikunnallista laskemista

Laitetaan liikuntasalin tai oman luokan seinille isoja lukulappuja. Sanotaan laskulauseke esim. $13 + 24$. Lapset juoksevat numeron 37 kohdalle. Oppilaat voidaan ryhmitellä ja he tekevät toisilleen laskuja ja juoksevat vastauksen luo.

G. Kertolasku

1. Lego-palikat, napit ym. pikku esineet sekä piirtäminen

Rakentelu (tai piirtäminen) ja siihen liittyvä puhuminen auttavat oppilasta ymmärtämään kertolaskun merkityksen eri asiayhteyksissä. Parhaimmat tulokset saadaan, kun heti alussa otetaan esimerkkejä oppilaille tutuista käytännön tilanteista esim. tässä on kaksi tuolia ja kummassakin tuolissa on neljä jalkaa eli 2 kappaletta 4 jalan tuolia eli 2 kertaa 4.

2. Kertotaulun tulokset loruina

Kertotaulun tuloksia voidaan opetella loruina luettelemalla niitä rytmikkäästi eteenpäin (jopa musiikkia voi käyttää apuna):

2, 4, 6, 8, 10, 12 jne

10, 20, 30, 40, 50, 60 jne

5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 jne

Tämän jälkeen kolmen, neljän ja kuuden kertotaulut.

3. Kertojunat

Kertojunia voidaan käyttää sen jälkeen, kun kertomisen käsite on opiskeltu konkreettisesti. Junaan piirretään (tai käytetään valmista piirrospohjaa) veturi ja 12 vaunua, kaikkiin kaksi pyörää. Vaunun pyöriin merkitään kertolasku ja vaunuun kirjoitetaan matkustajien määrä eli kertolaskun vastaus. Rinnalla käytetään konkreettisia esineitä. Esimerkiksi kakkosjunan matkustajat tulevat pareittain, ensimmäiseen vaunuun tulee 2 matkustajaa siis pyöriin kirjoitetaan $1 \cdot 2$ ja vaunuun 2. Toiseen vaunuun kakkosjunassa tulee kaksi paria eli $2 \cdot 2$ pyöriin ja vaunuun merkintä 4. Veturissa ei saa olla matkustajia, siksi siellä on $0 \cdot 2$.

a) Kertojunat rakennetaan luokan seinille. Osa tuloksista voidaan peittää ja kysellä kertotaulua.

b) Parityöskentelynä sama kysely

4. Kertolaatikot

Paperille tai kartongille piirretään allekkain kaksitoista laatikkoa. Alhaalta päin lisätään laatikoiden viereen juokseva numero yhdestä kahteentoista, viides ja kymmenes laatikko rengastetaan kiintopisteiksi, samoin luvut 5 ja 10. Valitaan kertotaulu, josta kertolaatikosto laaditaan esim. kolmen kertotaulu. Alimpaan laatikkoon merkitään 3, koska $1 \cdot 3 = 3$. Seuraavaksi täytetään 5. ja 10. laatikko. Tämän jälkeen täytetään muut laatikot käyttäen hyväksi kiintopisteitä ja yhteenlaskua. Seuraavaksi opetetaan oppilas lukemaan laatikkoja. Esim. missä on $3 \cdot 8$?

H. Jakolasku

1. Jakolasku elämänläheiseksi

Materiaali: lego-palikoita tai nappeja ym. pikku tavaraa

- a) Kokeillaan pareittain jakaa eri määriä esineitä tasan. Merkitään esim. tauluun tai vihkoon ne lukumäärät, jotka jakautuvat tasan kahdella. Etsitään saaduista luvuista säännönmukaisuutta ja yhteyttä 2:n kertotauluun. JAKOLASKUN ALKU ON TÄRKEIN KÄSITTEEN YMMÄRTÄMISELLE, siksi kahdella jakamista on syytä konkretisoida riittävän kauan.
- b) Leikkirahan avulla voidaan jakaa kahdella isojakin lukuja.
- c) Kun parilliset luvut ovat löytyneet, jatketaan samaa harjoittelua viiden hengen ryhmissä. Etsitään yhteys 5:n kertotauluun. Tämän jälkeen voidaan laajentaa leikkiä vaikeampiinkin jakajiin.

2. Kerto-matoista jako-mattoja

Materiaali: Ruutupaperia ja kynä

- a) Jokaisesta kerto-matosta voidaan löytää useita jakolaskuja. Silloin tarkastellaan mattoa kokonaisuutena ja mietitään, minkälaisia samankokoisia paloja siitä löytyy. Esim. $3 \cdot 4$ -matosta löytyvät seuraavat jakolaskut:
 $12 : 3 = 4$ $12 : 4 = 3$ $12 : 2 = 6$ $12 : 6 = 2$ $12 : 12 = 1$ $12 : 1 = 12$.
Näitä jakolaskuja vastaavat matot voidaan piirtää erikseen. Tämä vahvistaa jakolaskun käsitteen omaksumista. Suullisesti kerrotut kehyskertomukset omista kerto- ja jakomatoista vahvistavat ongelmien ratkaisuun tarvittavia valmiuksia.
- b) Myös sanallisia ongelmia voidaan ratkaista jako-maton avulla. Esim. Millaisen jako-maton voit piirtää tämän kertomuksen perusteella? "Kolme poikaa jakoi suklaalevyn tasan. Suklaalevy oli suorakulmion muotoinen, toisella reunalla oli 6 palaa ja toisella 4 palaa. Kuinka monta palaa kukin poika sai suklaalevystä?"

3. Mallintaminen piirtämällä

Esim. Piirrä kuusi jaetaan kahdella. Jakolasku merkitään näkyville tauluun, on hyvä huomata jakolaskun kaksi eri merkintätapaa: jakopistemerkintä ja jakoviivamerkintä. Oppilas piirtää omaan vihkoonsa kuvan suoritetusta jaosta ja yksi oppilas käy piirtämässä mallin tauluun. Koska tauluun piirtäminen on mieluista, jokaiselle oppilaalle voi kirjata yhtä aikaa tauluun piirrettävät jakolaskut.

4. Kerto-laatikot jakolaskun avuksi

Kun kerto-laatikko on valmis, peitetään sivussa olevat numerot ja mietitään vastaavia jakolaskuja. Esim. 6:n kertolaatikosta kysytään: "Mitä on 30 jaettuna kuudella?"

5. 10-järjestelmävälineet tai leikkirahat

Materiaali: ykköskuutiot, kymmensauvat, satalevyt, tuhatkuutiot, kymmentuhatsauvat viivoitin, lukukortit ja lukuyksikköalusta KTTSKY

- a) Jaettavan luvun konkreettiset mallit asetetaan lukuyksikköalustalle. Suoritetaan jako kahdella siten, että viivoitin laitetaan lukuyksikköalustalle ja viivoittimen ylä- ja alapuolelle pitää jakaa yhtä monta kappaletta samaa lukuyksikköä. Tässä yhteydessä painotetaan, että jakaminen pitää aloittaa aina suurimmasta yksiköstä (päinvastoin kuin yhteen-, vähennys- ja kertolaskussa). Tällä menetelmällä onnistuu suurienkin lukujen jakaminen. Laskulauseke ja siitä saatu vastaus kirjataan näkyviin (muista käyttää myös jakoviiva-merkintää, jotta yhteys murtolukuihin olisi mahdollinen).
- b) Kun jakaja on jokin muu luku kuin kaksi, jakaja esitetään lukukortilla lukuyksikköalustan vieressä. Laskulauseke ja vastaus kirjoitetaan näkyviin.

I. Mittaaminen

1. Pituuden mittaaminen

Materiaali: Viivoitin ja mittanauha

- a) Käsitellään ensin viivoittimen ja mittanauhan yhteys lukusuoraan. Mitataan konkreettisista kappaleista pituuksia käyttäen yksikkönä senttimetrejä. Käytetään rinnalla 10-järjestelmävälineitä ja todetaan että kymmenet senttimetrit ovat nimeltään desimetrejä.
- b) Oman pituuden seuranta sujuvasti siirtää mittaustulokset yli sadan senttimetrin. Jälleen 10-järjestelmävälineiden avulla voidaan lukuja konkretisoida ja määritellä sadat senttimetrit metreiksi.

2. *Massan mittaaminen*

Materiaali: Orsivaaka ja punnuksia

Punnitaan erilaisia kappaleita käyttäen yksikkönä grammaa. 10-järjestelmävälineiden avulla voidaan määritellä dekagramma, hehtogramma ja kilogramma. Opetellaan yksiköitä loruksi rytmittettynä.

3. *Tilavuuden mittaaminen*

Materiaali: Erilaisia, tyhjiä astioita, litran ja desilitran mitat

Mitataan erilaisten astioiden tilavuuksia ja opetellaan mittajärjestelmän etuliitteiden yhteys pituuden ja massan yksiköiden kanssa.

4. *Rahat*

Materiaali: Leikkirahoja (tai nappeja ja itse piirrettyjä seteleitä)

- a) Keksitään itse rahalaskuja ja lasketaan hintoja leikkirahalla.
- b) Leikitään kioskin pitämistä, jokainen vuorollaan toimii kioskin myyjänä.

5. *Aika*

Materiaali: Itse rakennettu kello ja luokan seinällä oleva oikea kello (ihanteellisin molemmilla näytöillä)

- a) Opettaja ilmoittaa kelloajan ja oppilaat laittavat jokainen oman kellonsa ko. aikaan.
- b) Sama pari- tai pienryhmätyönä.
- c) Luetaan luokan seinällä olevan kellon aikaa satunnaisesti päivän kuluessa.
- d) Laaditaan aikalaskuja, jotka lasketaan oman kellon avulla.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 3.luokka

A. Lukusuora

1. Lukusuora luokan seinällä

- a) Valmistetaan luokan seinälle paperinauhasta (esim. faxipaperista) lukusuora, johon oppilaat liimaavat eri värisistä (esim. aina 10 peräkkäistä lukua samalla värillä) papereista valmistetut numerolaput omille paikoilleen. Merkitään lukusuoran päähän nuoli, joka ilmoittaa lukusuoran jatkumisen äärettömän suuriin lukuihin. Verrataan lukusuoraa mittanauhaan (joka on hyvä olla oppilaalla omalla pulpetilla).
- b) Lukusuoran avulla harjoitellaan myös suurilla luvuilla vertailua suurempi/pienempi kuin...
- c) Korvataan alkuperäinen lukusuora pelkistetyimmällä mallilla, jossa on merkitty näkyviin vain täydet kymmenet. Etsitään väleissä oleville luvuille paikkoja esim. missä on luvun 68 paikka.
- d) Harjoitellaan yhteen- ja vähennyslaskua lukusuoran avulla päässä laskien. Vastaukset voidaan tarkistaa allekkain laskien (tai laskimella)

2. Lukusuora haitarimallina

Paperinauhasta voidaan valmistaa jokaiselle oppilaalle oma lukusuora, joka taitellaan haitariksi. Katso haitarin käyttöön vihjeitä 1. ja 2. luokan opetusmenetelmistä.

B. Kymmenjärjestelmä

1. Niputuspelejä

Materiaali: Runsaasti askartelu- tai jäätelötikkuja, kuminauhoja ja noppa.

- a) Peliä pelataan pienissä ryhmissä. Pistenoppaa heitetään vuorotellen ja kukin ottaa vuorollaan nopan osoittaman määrän tikkuja. Kun tikkuja on kymmenen, ne niputetaan kuminauhan avulla "kymmenen nipuksi". Voittaja on se jolla on ensimmäisenä kolme kymmenen nippua tai se jolla on eniten nippuja sovitun kierrosmäärän pelaamisen jälkeen. Tikkuja voidaan kerätä myös alustalle, johon on piirretty kymmenen tikun paikkaa, siitä on helppo katsoa, paljonko vielä puuttuu kymmenestä.
- b) Peliä voidaan pelata myös vähentämällä. Pelaajilla on aluksi yhtä paljon tikkuja esimerkiksi 50 l. viisi kymmenen nippua. Tikkuja vähennetään omalla vuorolla nopan osoittama määrä. Voittaja on se, jolla on vähiten tikkuja neljän kierroksen jälkeen, tai se jonka tikut ensimmäisenä loppuvat. Haastetta saadaan lisää ottamalla käyttöön kaksi noppaa, joiden summa vähennetään tikkuista. Nopissa voi olla pisteiden sijasta myös numerot.

2. Paikkaharjoitukset

Materiaali: Kymmenjärjestelmävälineet ja alusta (kartongista) jossa merkittynä lukuyksiköt (tuhannet, sadat, kymmenet, ykköset), sekä numerokortit ja noppia.

- a) Työskennellään pareittain. Heitetään kaksi (tai 2-4) noppaa (eriväriset) joista toinen ilmoittaa kymmenet ja toinen ykköset (tai jokaiselle lukuyksikölle oma väri). Toinen pareista muodostaa luvun 10-välineillä alustalle ja toinen tekee luvun numerolapuista, molemmat lukevat luvun ääneen. Ilman noppia voidaan työskennellä myös niin, että toinen pari tekee 10-välineillä jonkin luvun alustalle, ja toinen pari ilmoittaa sen numeroilla tai päinvastoin numeroluku tehdään 10-välineillä. Tällä tavoin voidaan edetä suuriinkin lukuihin ottaen sadat ja tuhannet mukaan. 10-välineistä voi kokeilla muodostaa lukuja silmät kiinni, pelkän tuntoaistin perusteella.
- b) Tiilitalo (Mukaelma Lasitalosta, Ikäheimo ym. 1997, 50). Pareittain rakennetaan muovisista 10-välineistä talo, jossa ykköskuutio on yksi tiili. Arvioidaan tiilien määrä, kun talo on valmis. Tarkistetaan tiilien määrä alustan avulla laskemalla, eli puretaan tiilet oikeille kohdille alustalla. Merkitään luku myös lukukorteilla.

C. Yhteen- ja vähennyslasku

1. Päässälaskua lukusuoralla

Katso kohta A. Lukusuora

2. 10-järjestelmävälineet ja numerokortit

Materiaali: ykköspalikat (1 cm^3), kymmensauvat ($1\text{ cm} \times 1\text{ cm} \times 10\text{ cm}$), satalevyt ($10\text{ cm} \times 10\text{ cm} \times 1\text{ cm}$), tuhatkuutiot (1 dm^3) ja kymmentuhatsauva ($1\text{ dm} \times 1\text{ dm} \times 1\text{ m}$) sekä kartonkinen paikkataulu.

- a) Lukujen havainnollistaminen 10-järjestelmävälineillä. Alusta valmistetaan kartongista, jonka yläreunaan merkitään omat paikat lukuyksiköille KT (kymmenet tuhannet) T (tuhannet) S (sadat) K (kymmenet) ja Y (ykköset). Luku esitetään 10-järjestelmävälineillä asettamalla alustalle oikea määrä lukuyksiköitä (esim. luku 1342 lokeroon T yksi tuhatkuutio, lokeroon S kolme satalevyä, lokeroon K neljä kymmensauvaa ja lokeroon Y kaksi ykköskuutioita). Alustalle 10-järjestelmävälineillä koottu luku esitetään alapuolelle lukukorteilla.

- b) Suurien lukujen yhteenlaskussa 10-järjestelmävälineillä lukuyksiköiden ylityksessä vaihdetaan kymmenen pienempää yksikköä yhdeksi suuremmaksi ja siirretään saatu yksikkö oikealle paikalleen. Konkreettisilla välineillä rakennettu lasku suoritetaan myös saman aikaisesti allekkain.
- c) Vähennyslaskualgoritmissa lainaaminen tulee konkretisoiduksi 10-järjestelmävälineillä esim. yksi satalevy voidaan vaihtaa tarvittaessa kymmeneen kymmensauvaan. Vähennyslasku suoritetaan samanaikaisesti allekkain 10-järjestelmävälineiden kanssa.

3. Pölkyn heitto

Materiaali: Kymmenen puista "pölkkyä" n. 15cm korkeita (esimerkiksi haloista sahatuja), pölkkyihin merkitään selvästi luvut yhdestä kymmeneen (peliä voidaan vaikeuttaa laittamalla luvuiksi esim. kolmella jaollisia lukuja), sekä yksi pölkky heittämistä varten. Muistiinpanovälineet. Pelaajia ei kannata olla paljon (n.4-5), jotta odottelua ei tule liikaa.

- a) Lasketaan pisteet kaatuneisiin pölkkyihin merkittyjen lukujen mukaan, ensimmäisenä esim. 50 saanut voittaa.
- b) Lisää haastetta sekä heittämiseen, että laskemiseen tulee, kun muutetaan pisteiden laskutapaa. Tavoitteena on saada yhteensä viisikymmentä (tai muu sovittu luku) pistettä kasaan. Jos onnistuu kaatamaan vain yhden pölkyn saa siihen merkityn luvun verran pisteitä, jos taas useampi pölkky kaatuu saa pisteiksi kaatuneiden pölkkyjen lukujen summan. Tuloksistaan kukin pitää itse lukua kirjurin luona. Ensimmäisenä tasan 50 saanut voittaa. Jos summa menee sen yli pisteet putoavat yhdeksääntoista (tai muuhun sovittuun lukuun).

D. Kertolasku

1. Lego-palikat, napit ym. pikku esineet sekä piirtäminen

Rakentelu (tai piirtäminen) ja siihen liittyvä puhuminen auttavat oppilasta ymmärtämään kertolaskun merkityksen eri asiayhteyksissä. Parhaimmat tulokset saadaan, kun heti alussa otetaan esimerkkejä oppilaille tutuista käytännön tilanteista esim. tässä on kaksi tuolia ja kummassakin tuolissa on neljä jalkaa eli 2 kappaletta 4 jalan tuolia eli 2 kertaa 4.

2. Kertotaulun tulokset loruina

Kertotaulun tuloksia voidaan opetella loruina luettelemalla niitä rytmikkäästi eteenpäin (jopa musiikkia voi käyttää apuna):

2, 4, 6, 8, 10, 12 jne

10, 20, 30, 40, 50, 60 jne

5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 jne

Tämän jälkeen kolmen, neljän ja kuuden kertotaulut.

3. Kerto-junat

Kertojunia voidaan käyttää sen jälkeen, kun kertomisen käsite on opiskeltu konkreettisesti. Junaan piirretään (tai käytetään valmista piirrospohjaa) veturi ja 12 vaunua, kaikkiin kaksi pyörää. Vaunun pyöriin merkitään kertolasku ja vaunuun kirjoitetaan matkustajien määrä eli kertolaskun vastaus. Rinnalla käytetään konkreettisia esineitä. Esimerkiksi kakkosjunan matkustajat tulevat pareittain, ensimmäiseen vaunuun tulee 2 matkustajaa siis pyöriin kirjoitetaan $1 \cdot 2$ ja vaunuun 2. Toiseen vaunuun kakkosjunassa tulee kaksi paria eli $2 \cdot 2$ pyöriin ja vaunuun merkintä 4. Veturissa ei saa olla matkustajia, siksi siellä on $0 \cdot 2$.

- a) Kertojunat rakennetaan luokan seinille. Osa tuloksista voidaan peittää ja kysellä kertotaulua.

- b) Parityöskentelynä sama kysely

4. Kertolaatikot

Paperille tai kartongille piirretään allekkain kaksitoista laatikkoa. Alhaalta päin lisätään laatikoiden viereen juokseva numero yhdestä kahteentoista, viides ja kymmenes laatikko rengastetaan kiintopisteiksi, samoin luvut 5 ja 10. Valitaan kertotaulu, josta kertolaatikosto laaditaan esim. kolmen kertotaulu. Alimpaan laatikkoon merkitään 3, koska $1 \cdot 3 = 3$. Seuraavaksi täytetään 5. ja 10. laatikko. Tämän jälkeen täytetään muut laatikot käyttäen hyväksi kiintopisteitä ja yhteenlaskua. Seuraavaksi opetetaan oppilas lukemaan laatikkoja. Esim. missä on $3 \cdot 8$?

5. Kerto-matot

Materiaali: ruudullinen paperi

- a) Oppilasta pyydetään piirtämään esim. viisi ruutua vierekkäin ja niiden päälle toiset viisi ruutua vierekkäin. Lasketaan ruutujen määrä ja huomataan, että kertolasku $2 \cdot 5 = 10$ pitää paikkansa. Käännetään ruudukkoa 90° ja saadaan viiteen kerrokseen kaksi ruutua. Merkittynä kertolaskuksi saadaan $5 \cdot 2 = 10$ ruutua. Sovitaan, että kun molemmat kertolaskut on löydetty, matto on valmis ja siihen piirretään hapset. Kerto-matoista saadaan helposti eriyttäviä tehtäviä sekä tunnille että kotilaskuiksi. (esim. piirrä kaikki kerto-matot, joiden tuloksi saadaan 36)
- b) Piirrä tarinasta kertomatto
Esim. Olohuoneen lattialle levitettiin uusi neliön muotoinen matto. Ville mittasi sen leveydeksi 4 m. Mikä on maton pituus?
- c) Pinta-alan ja piirin laskemisen ennakointi onnistuu hyvin kertomaton avulla.

6. Piirtämällä ratkaiseminen

Esim. Piirrä pallomalli kerolaskusta $3 \cdot 4$. Oppilaat piirtävät mallin vihkoonsa. Huomaa asian käsittelyssä, että on eri asia piirtää kolmeen riviin neljä palloa kuin neljään riviin kolme palloa. Kun oikea ratkaisu on löytynyt, jokaiselle oppilaalle voisi antaa tehtäväksi piirtää tauluun (kaikki samanaikaisesti) pallomalli jostakin kertolaskusta. Tehtävät tarkistetaan yhdessä.

7. 10-järjestelmävälineet

Materiaali: Katso yhteen- ja vähennyslaskun kohdalta

Kertolaskun suorittaminen allekkain ja muistinumeron käyttö kannattaa konkretisoida 10-järjestelmävälineillä.

- a) Aloitetaan kahdella kertomisella. Esim. $2 \cdot 123$. Lukuyksikköalustalle rakennetaan ensin luku 123 ja sitten lisätään vielä toisen kerran luku 123. Vastaus voidaan lukea suoraan alustalta ja kirjoittaa laskulausekkeen perään. Tämän jälkeen lasku harjoitellaan allekkain suorittamalla. Seuraavaksi otetaan kertolasku, jossa joudutaan vaihtamaan kymmenen pienempää yksikköä yhdeksi suuremmaksi. Tämän jälkeen lasku harjoitellaan allekkain laskemalla ja etsitään muistinumerolle paikka.
- b) Myöhemmin riittää, että kerrottava (eli se mitä otetaan tietty määrä) rakennetaan TSKY-alustalle ja kertoja ilmaistaan numerokortilla.

E. Jakolasku

6. Jakolasku elämänläheiseksi

Materiaali: lego-palikoita tai nappeja ym. pikku tavaraa

- a) Kokeillaan pareittain jakaa eri määriä esineitä tasan. Merkitään esim. tauluun tai vihkoon ne lukumäärät, jotka jakautuvat tasan kahdella. Etsitään saaduista luvuista säännönmukaisuutta ja yhteyttä 2. kertotauluun. JAKOLASKUN ALKU ON

TÄRKEIN KÄSITTEEN YMMÄRTÄMISELLE, siksi kahdella jakamista on syytä konkretisoida riittävän kauan.

- b) Leikkirahan avulla voidaan jakaa kahdella isojamin lukuja.
- c) Kun parilliset luvut ovat löytyneet, jatketaan samaa harjoittelua viiden hengen ryhmissä. Etsitään yhteys 5. kertotauluun. Tämän jälkeen voidaan laajentaa leikkiä vaikeampiinkin jakajiin.

7. Kerto-matoista jako-mattoja

Materiaali: Ruutupaperia ja kynä

- a) Jokaisesta kerto-matosta voidaan löytää useita jakolaskuja. Silloin tarkastellaan mattoa kokonaisuutena ja mietitään, minkälaisia samankokoisia paloja siitä löytyy. Esim. $3 \cdot 4$ -matosta löytyvät seuraavat jakolaskut:
 $12 : 3 = 4$ $12 : 4 = 3$ $12 : 2 = 6$ $12 : 6 = 2$ $12 : 12 = 1$ $12 : 1 = 12$.
Näitä jakolaskuja vastaavat matot voidaan piirtää erikseen. Tämä vahvistaa jakolaskun käsitteen omaksumista. Suullisesti kerrotut kehyskertomukset omista kerto- ja jakomatoista vahvistavat ongelmien ratkaisuun tarvittavia valmiuksia.
- b) Myös sanallisia ongelmia voidaan ratkaista jako-maton avulla. Esim. Millaisen jako-maton voit piirtää tämän kertomuksen perusteella? "Kolme poikaa jakoi suklaalevyn tasan. Suklaalevy oli suorakulmion muotoinen, toisella reunalla oli 6 palaa ja toisella 4 palaa. Kuinka monta palaa kukin poika sai suklaalevystä?"

8. Mallintaminen piirtämällä

Esim. Piiriä kuusi jaetaan kahdella. Jakolasku merkitään näkyville tauluun, on hyvä huomata jakolaskun kaksi eri merkintätapaa: jakopistemerkintä ja jakoviivamerkintä. Oppilas piirtää omaan vihkoonsa kuvan suoritetusta jaosta ja yksi oppilas käy piirtämässä mallin tauluun. Koska tauluun piirtäminen on mieluista, jokaiselle oppilaalle voi kirjata yhtä aikaa tauluun piirrettävät jakolaskut.

9. Kerto-laatikot jakolaskun avuksi

Kun kerto-laatikko on valmis, peitetään sivussa olevat numerot ja mietitään vastaavia jakolaskuja. Esim. 6:n kertolaatikosta kysytään: "Mitä on 30 jaettuna kuudella?"

10. 10-järjestelmävälineet tai leikkirahat

Materiaali: ykköskuutiot, kymmensauvat, satalevyt, tuhatkuutiot, kymmentuhatsauvat viivoitin, lukukortit ja lukuyksikköalusta KTTSKY

- a) Jaettavan luvun konkreettiset mallit asetetaan lukuyksikköalustalle. Suoritetaan jako kahdella siten, että viivoitin laitetaan lukuyksikköalustalle ja viivoittimen ylä- ja alapuolelle pitää jakaa yhtä monta kappaletta samaa lukuyksikköä. Tässä yhteydessä painotetaan, että jakaminen pitää aloittaa aina suurimmasta yksiköstä (päinvastoin kuin yhteen-, vähennys- ja kertolaskussa). Tällä menetelmällä onnistuu suurienkin lukujen jakaminen. Laskulauseke ja siitä saatu vastaus kirjataan näkyviin (muista käyttää myös jakoviiva-merkintää, jotta yhteys murtolukuihin olisi mahdollinen).
- b) Kun jakaja on jokin muu luku kuin kaksi, jakaja esitetään lukukortilla lukuyksikköalustan vieressä. Laskulauseke ja vastaus kirjoitetaan näkyviin.

F. Erilaisten vaihtoehtojen lukumäärän tutkiminen

1. Junan vaunut

Järjestellään eri värisiä junan vaunuja ja tutkitaan, kuinka monta erilaista järjestystä pystytään löytämään.

2. Asukokonaisuudet paperinukelle

Liisalla on kolme puseroa ja kahdet pitkät housut ja kaksi lakkia. Kuinka monta erilaista asukokonaisuutta näistä pystytään muodostamaan?

G. Geometria

1. Kulma

- Kun tutustutaan tasokuvioihin piste suora ja jana, olisi hyvä käsitellä myös puolisuora, joka on pisteellä rajattu toisesta päästään. Tämän jälkeen on helpompi lähteä etsimään konkreettisilla malleilla kulmia, kun yhdistetään kahden puolisuoran (esim. tauluviivoittimien) päätepisteet yhteen. Tutkitaan kulman aukeaman luonnetta asettumalla kulman sisään. Todetaan, että tilaa on vähän kärkipisteen lähellä, mutta aukeama aina laajenee, kun siirrytään kärkipisteestä pois päin. Sama kokeillaan huoneen nurkassa.
- Kulman laadun (terävä-, suora-, tylppä-, oikokulma) ymmärtämisen testaaminen on mielenkiintoista toteuttaa käyttäen käsivarsia apuna. Ensin opettaja esittää itse käsivarsillaan terävän kulman ja pyytää oppilaitaan esittämään vastaavasti tylpän kulman. Mietitään, miten eri tavalla ongelman voi ratkaista.
- Kulmien etsiminen ympäristöstä voidaan toteuttaa kilpailuna. Tehtävää voidaan muuttaa lisäämällä kulmille ehtoja. Esim. Etsi luokasta niin monta terävää kulmaa kuin mahdollista, kirjoita vihkoon, mistä kulma löytyy.

2. Tasokuviot

Materiaali: Kartongista leikattuja tasokuvioita

- Luokitellaan kartongista leikattuja tasokuvioita ja etsitään sanallisesti luokitteluperusteet. Esim. nämä ovat nelikulmioita, koska niillä on neljä kärkipistettä (tai neljä kulmaa). Tämän jälkeen jatketaan tutkimusta pelkästään kolmioilla.
- Tutkitaan, millaisia kulmia kolmioissa on ja luokitellaan samaan ryhmään ne kolmiot, joissa on samanlaatuisia kulmia saman verran. Annetaan ryhmille nimet: teräväkulmaiset kolmiot, suorakulmaiset kolmiot ja tylppäkulmaiset kolmiot.

3. Tasokuviot geolaudalla

Materiaali: Geolauta (malli liitteenä), kuminauhoja ja pistepaperia

Geolaudalla voidaan toteuttaa systemaattinen (viiden vaiheen) oppimiskokonaisuus kolmioista. Ensimmäinen vaihe on orientoituminen geolaudalla työskennellen. Toinen vaihe on kolmion määrittely. Kolmas vaihe on kolmioiden tunnistaminen ja neljäs niiden tuottaminen geolaudalla ja pistepaperilla (pistepaperille piirretään geolaudalla rakennetut kolmiot). Lopuksi käsitteet lujitetaan kirjoittamalla määrittelyt vihkoon.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 4.luokka

A. Kertolasku

1. Kerto-matot

Materiaali: ruudullinen paperi

- Oppilasta pyydetään piirtämään esim. viisi ruutua vierekkäin ja niiden päälle toiset viisi ruutua vierekkäin. Lasketaan ruutujen määrä ja huomataan, että kertolasku $2 \cdot 5$

= 10 pitää paikkansa. Käännetään ruudukkoa 90° ja saadaan viiteen kerrokseen kaksi ruutua. Merkittynä kertolaskuksi saadaan $5 \cdot 2 = 10$ ruutua. Sovitaan, että kun molemmat kertolaskut on löydetty, matto on valmis ja siihen piirretään hapsut. Kertomatoista saadaan helposti eriyttäviä tehtäviä sekä tunnille että kotilaskuiksi. (esim. piirrä kaikki kerto-matot, joiden tuloksi saadaan 36)

b) Piirrä tarinasta kertomatto

Esim. Olohuoneen lattialle levitettiin uusi neliön muotoinen matto. Ville mittasi sen leveydeksi 4 m. Mikä on maton pituus?

c) Pinta-alan ja piirin laskemisen ennakointi onnistuu hyvin kertomaton avulla.

2. Piirtämällä ratkaiseminen

Esim. Piirrä pallomalli kerolaskusta $3 \cdot 4$. Oppilaat piirtävät mallin vihkoonsa. Huomaa asian käsittelyssä, että on eri asia piirtää kolmeen riviin neljä palloa kuin neljään riviin kolme palloa. Kun oikea ratkaisu on löytynyt, jokaiselle oppilaalle voisi antaa tehtäväksi piirtää tauluun (kaikki samanaikaisesti) pallomalli jostakin kertolaskusta. Tehtävät tarkistetaan yhdessä.

3. 10-järjestelmävälaineet

Kertolaskun suorittaminen allekkain ja muistinumeron käyttö kannattaa konkretisoida 10-järjestelmävälaineilla.

a) Aloitetaan kahdella kertomisella. Esim. $2 \cdot 123$. Lukuyksikköalustalle rakennetaan ensin luku 123 ja sitten lisätään vielä toisen kerran luku 123. Vastaus voidaan lukea suoraan alustalta ja kirjoittaa laskulausekkeen perään. Tämän jälkeen lasku harjoitellaan allekkain suorittamalla. Seuraavaksi otetaan kertolasku, jossa joudutaan vaihtamaan kymmenen pienempää yksikköä yhdeksi suuremmaksi. Tämän jälkeen lasku harjoitellaan allekkain laskemalla ja etsitään muistinumerolle paikka.

b) Myöhemmin riittää, että kerrottava (eli se mitä otetaan tietty määrä) rakennetaan TSKY-alustalle ja kertoja ilmaistaan numerokortilla.

B. Jakolasku

1. 10-järjestelmävälaineet ja jakokulmassa jakaminen

Materiaali: ykköskuutiot, kymmensauvat, satalevyt, tuhatkuutiot, kymmentuhatsauvat viivoitin, lukukortit ja lukuyksikköalusta KTTSKY

a) Jaettavan luvun konkreettiset mallit asetetaan lukuyksikköalustalle. Suoritetaan jako kahdella siten, että viivoitin laitetaan lukuyksikköalustalle ja viivoittimen ylä- ja alapuolelle pitää jakaa yhtä monta kappaletta samaa lukuyksikköä. Tässä yhteydessä painotetaan, että jakaminen pitää aloittaa aina suurimmasta yksiköstä (päinvastoin kuin yhteen-, vähennys- ja kertolaskussa). Samanaikaisesti jakolaskun eteneminen kirjataan jakokulmaan.

b) Kun jakaja on jokin muu luku kuin kaksi, jakaja esitetään lukukortilla lukuyksikköalustan vieressä. Samanaikaisesti konkreettisen mallin kanssa laskua suoritetaan jakokulmassa. Konkreettista mallia oppilas käyttää niin pitkään jakokulmassa jakamisen tukena kuin hän itse kokee sitä tarvitsevänsä.

c) Kymmenellä, sadalla ja tuhannella jakaminen 10-järjestelmävälaineilla tulee ymmärretyksi, koska kymmenjärjestelmä on paikkajärjestelmä, jonka kantaluku on 10. Esim. rakennetaan luku 1300. Se pitää jakaa 10:llä. Jakaminen aloitetaan tuhansista. Jaetaan (viipaloidaan) tuhatkuutio kymmeneen yhtä suureen osaan. Tämä viipalointi onnistuu vaihtamalla tuhatkuutio kymmeneen satalevvyyn. Saadaan kymmenen satalevvyä, joista otetaan yksi. Seuraavaksi jaetaan sadat. Jokainen kolmesta 100-levystä pitää viipaloida kymmeneen yhtä suureen osaan. Yhdestä satalevystä tulee kymmenen 10-sauvaa, joista otetaan yksi. Tulos on 130.

C. Desimaaliluvut

1. 10-järjestelmävälineet

Materiaali: Jakolaskussa käytetyt välineet täydennetään kymmenesosa-levyillä ja sadasosa-sauvoilla

Kymmenjärjestelmävälineiden oivallisuus paljastuu, kun ryhdytään rakentamaan desimaalilukuja. Kun rakennetaan ykköstä pienempien lukuyksiköiden mallit, lähdetään liikkeelle ykköskuutiosta. Se jaetaan (viipaloidaan) ajatuksissa kymmeneen yhtä suureen osaan ja otetaan yksi osa. Saadaan kymmenesosa-levy, joka tehdään esim. kartongista tai muoviluvahasta. Kun se jaetaan kymmeneen yhtä suureen osaan ja otetaan yksi osa, saadaan sadasosa-sauva. Kun tämä viipaloidaan kymmeneen yhtä suureen osaan, saadaan tuhannesosa-kuutiot.

- Suoritetaan 10-järjestelmävälineillä yksinkertaisia jakolaskuja, joissa ykköskuutio joudutaan jakamaan. Kirjoitetaan laskulauseke ja siitä saatu vastaus näkyviin sekä opetellaan lukemaan vastaus oikein.
- Parityöskentelynä toinen kirjoittaa desimaaliluvun ja toinen rakentaa luvun alustalevyille ja lukee luvun oikein.
- Harjoitellaan kymmenellä ja sadalla kertomista 10-järjestelmävälineitä apuna käyttäen.
- Harjoitellaan kymmenellä, sadalla ja jopa tuhannella jakamista niissä tapauksissa, joissa vastaukseksi tulee desimaaliluku.

2. Kioski

Materiaali: Leikkirahat

Laaditaan kioskiin hinnasto, jossa tavarat on hinnoiteltu euroina kymmenien senttien tarkkuudella. Työskennellään 4 - 5 oppilaan ryhmissä. Yksi oppilas pienryhmässä on kioskin myyjä ja muut ovat ostajia. Jokainen ostaja saa saman verran leikkirahoja. Ostaja maksaessaan laskee ostoksiensa hinnan ja myyjä laskee, kuinka paljon rahasta maksetaan takaisin. Lopuksi laaditaan laskutaidottomalle kioskin pitäjälle hinnasto, jossa kuvataan hinnan riippuvuus kappaleiden lukumäärästä.

D. Mittaaminen

1. Pituuden mittaaminen

Materiaali: Viivoitin, mittanauha ja metrimitta sekä 10-järjestelmävälineet

Koska pituusyksiköt noudattavat kymmenjärjestelmää, voidaan metri sijoittaa ykkösten paikalle, desimetri kymmenysoisien paikalle, senttimetri sadasosien paikalle jne. Näin etuliitteet saavat oikean merkityksensä kilo = tuhat, hehto = sata, dega = kymmenen, desi = 1/10, sentti = 1/100 ja milli = 1/1000. Tehdään monenlaisia mittauksia ja muutetaan saatuja mittaustuloksia yksiköstä toiseen 10-järjestelmävälineitä apuna käyttäen.

2. Vetomitat

Kun pituusmitoissa yksikkömuutoksia on riittävästi harjoiteltu, siirrytään vetomittoihin ja konkreettiseen tilavuuden mittaamiseen. Jälleen 10-järjestelmävälineiden avulla voidaan osoittaa, että desilitra on litrojen ensimmäinen desimaali (kymmenesosa), senttilitra toinen desimaali (sadasosa) ja millilitra kolmas desimaali. Yksikkömuutokset automatisoituvat konkreettisen mallin avulla helpommin.

E. Laskujärjestyssopimus

1. Laskutarinat

- a) Opettaja kirjoittaa tauluun laskulausekkeen ja oppilaiden tehtävä on keksiä tarina, johon laskulauseke liittyy.
- b) Opettaja keksii tarinan, josta oppilaiden pitää kirjoittaa laskulauseke. Piirretään tarinasta kuva. Puretaan tarinaan liittyvä ongelma yhdessä ja kootaan lopuksi yksi kokonainen lauseke, näin laskujen "arvojärjestys" alkaa hahmottumaan.
- c) Oppilaat keksivät tarinoita ja esittävät niitä toisilleen. Tarinasta pitää kirjoittaa laskulauseke. Itse keksityt tarinat eivät ole oppilaille niin pelottavia kuin kirjan sanalliset tehtävät.

2. Opetuspelit

- a) Dominon voi laatia itse tai käyttää valmiita pelipohjia.
- b) Pelikortit, ”Musta-Pekka”, peruslaskutoimituksista
- c) Kymmen-peli

Materiaali: Kymmen-peli (Oy OPPERI Ab)

- d) Ketjun kokoaminen

Materiaali: kolme noppaa ja pelipohjia

Jokainen oppilas merkitsee oman pelipohjansa ympyröihin numerot 1 – 17. Jokainen pelaaja heittää vuorollaan kaikkia kolmea noppaa yhtä aikaa. Saaduista silmäluvuista laaditaan laskulauseke, jonka tuloksen saa mustata pelipohjasta. Voittaja on se, joka on pelipohjasta saanut ensimmäiseksi mustattujen ympyröiden reitin lähdöstä maaliin.

- e) Noppapelit

F. Murtoluvut

1. Murtolukukäsite

Materiaali: Murtolukukäsitekortit, joissa on eri väriset kortit murtoluvun matemaattiselle merkinnälle, kovaesitykselle, sanalliselle ilmaisulle, lukusuoraesitykselle, piirakkamallille ja tasokuviomallille

Etsitään korteista murtolukumerkintään liittyviä pareja eri esitysmuodoista; kuvista, sanallisista esityksistä jne.

2. Murtolukukäsite piirakkamalleilla

Materiaali: Kartongista valmistetut piirakkamallit = kymmenen eri väristä, mutta saman kokoista piirakkaa, joista yksi on kokonainen ja muut on jaettu murto-osiin: $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/8$, $1/9$, $1/10$, $1/12$. Samoja malleja voi käyttää kaksi oppilasta yhdessä.

- a) Piirakkamalleilla voidaan havainnollistaa kokonaisen jakamista yhteneviin osiin. Opetellaan yhden osan matemaattista merkintää ja sen yhteyttä jakolaskuun (ja desimaalilukuun)
- b) Vertaillaan eri piirakoiden osien suuruuksia toisiinsa ja harjoitellaan vertailun matemaattista merkintää. Etsitään sääntöä, mistä voisi päätellä suuruuksien vertailun pelkkien lukujen avulla.

2. Murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku

- a) Harjoitellaan samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskua piirakkamallien avulla. Ensin rakennetaan malleilla ratkaisu ja sitten merkitään matematiikan kielellä sama asia.
- b) Yhteenlaskun yhteydessä jo voidaan harjoitella murtoluvun kertomista kokonaisuudella. Erikoisesti tutkitaan, millä luvulla yksi osa pitää kertoa, jotta saadaan yksi kokonainen. Laskulausekkeen kirjoittamista voidaan harjoitella, mutta ei vielä keskitytä varsinaiseen laskumekanismiin, ymmärtäminen on tärkeämpää.

G. Tasogeometria

1. *Pahviset monikulmiot*

- a) Kuvailtaan erilaisia monikulmioita ja mietitään niiden eroja ja yhtäläisyyksiä.
- b) Valitaan kaikista monikulmioista nelikulmiot ja opetellaan kuvailemaan yksi kuvio kerrallaan, nimetään erikoistapaukset esim: Nelikulmio on monikulmio, jossa on neljä sivua ja neljä kärkipistettä. → Puolisuunnikas on nelikulmio, jossa on kaksi yhdensuuntaista sivua. → Suunnikas on nelikulmio, jonka vastakkaiset sivut ovat yhdensuuntaiset. → Neljäkäs on suunnikas, jonka kaikki sivut ovat yhtä pitkät. → Suorakulmio on suunnikas, jonka yksi kulma on suora. → Neliö on suorakulmio, jossa kaikki sivut ovat yhtä pitkät.
- c) Piirretään oma kuvio, kirjoitetaan sen nimi ja sitä kuvaava selostus kuvan alle.
- d) Annetaan toiselle oppilaalle oman kuvion selostus suullisesti ja pyydetään häntä piirtämään ohjeen mukainen kuvio. Oppilaat voivat istua selät vastakkain.
- e) Verrataan saatua kuviota alkuperäiseen ja mietitään syitä erilaisuuteen.

2. *Tangram-peli*

Tangram-pelin osilla voidaan rakentaa yli sata eri hahmoa. Tekemistä löytyy kaikenlaisille oppilaille.

H. *Koordinaatisto*

Ennen koordinaatiston opettelua on laadittu ja tutkittu erilaisia pylväsdiagrammeja. Koordinaatiston yhteydessä on syytä korostaa, että akselien numerointi merkitään aina ruudun nurkkaan, ei koskaan keskelle ruutua niin kuin pylväsdiagrammeissa. Sama ero pätee myös laivanupotuspeliin.

1. *Piilokuva koordinaatistossa*

- a) Luetellaan koordinaatiston pisteitä tietyssä järjestyksessä. Kun aina edellinen piste yhdistetään seuraavaan, syntyy tunnistettava kuvio. Esim. (1,0); (1,5); (2,7); (3,5); (3,3); (4,3); (4,4); (5,4); (5,3); (6,3); (6,4); (7,4); (7,0).
- b) Oppilaat keksivät itse jonkin kuvan koordinaatistoon ja kirjaavat kuvan pisteet järjestyksessä kuvan alapuolelle.
- c) Pareittain selät vastakkain piirretään toisen antamien ohjeiden mukaan kuva (b-kohdassa laadittu) koordinaatistoon.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 5.luokka

Laskujärjestyssopimus

1. *Laskutarinat*

- a) Opettaja kirjoittaa tauluun laskulausekkeen ja oppilaiden tehtävä on keksiä tarina, johon laskulauseke liittyy.
- b) Opettaja keksii tarinan, josta oppilaiden pitää kirjoittaa laskulauseke. Piirretään tarinasta mallikuva. Puretaan tarinaan liittyvä ongelma yhdessä ja kootaan lopuksi yksi kokonainen lauseke, näin laskujen "arvojärjestys" alkaa hahmottumaan.
- c) Oppilaat keksivät tarinoita, joissa esiintyy matemaattisia ongelmia ja esittävät niitä toisillensa. Tarinasta pitää kirjoittaa laskulauseke ja ratkaista se. Itse keksityt tarinat eivät ole oppilaille niin pelottavia kuin kirjan sanalliset tehtävät.

2. *Opetuspelit*

- a) Lauseke-domino: Dominon voi laatia itse tai käyttää valmiita pelipohjia.
- b) Kymmen-peli
Materiaali: Kymmen-peli (Oy OPPERI Ab)

c) Ketjun kokoaminen

Materiaali: kolme noppaa ja pelipohjia

Jokainen oppilas merkitsee oman pelipohjansa ympyröihin numerot 1 – 17. Jokainen pelaaja heittää vuorollaan kaikkia kolmea noppaa yhtä aikaa. Saaduista silmäluvusta laaditaan laskulauseke, jonka tuloksen saa mustata pelipohjasta. Voittaja on se, joka on pelipohjasta saanut ensimmäiseksi mustattujen ympyröiden reitin lähdöstä maaliin.

Desimaaliluvut ja mittaaminen

1. 10-järjestelmävälineet

Materiaali: Jakolaskussa käytetyt välineet täydennetään kymmenesosa-levyillä ja sadasosa-sauvoilla

Kymmenjärjestelmävälineiden oivallisuus paljastuu, kun ryhdytään rakentamaan desimaalilukuja. Kun rakennetaan ykköstä pienempien lukuyksiköiden mallit, lähdetään liikkeelle ykköskuutiosta. Se jaetaan (viipaloidaan) ajatuksissa kymmeneen yhtä suureen osaan ja otetaan yksi osa. Saadaan kymmenesosa-levy, joka tehdään esim. kartongista tai muoviluvahasta. Kun se jaetaan kymmeneen yhtä suureen osaan ja otetaan yksi osa, saadaan sadasosa-sauva. Kun tämä viipaloidaan kymmeneen yhtä suureen osaan, saadaan tuhannesosa-kuutiot.

- a) Suoritetaan 10-järjestelmävälineillä yksinkertaisia jakolaskuja, joissa ykköskuutio joudutaan jakamaan. Kirjoitetaan laskulauseke ja siitä saatu vastaus näkyviin sekä opetellaan lukemaan vastaus oikein.
- b) Parityöskentelynä toinen kirjoittaa desimaaliluvun ja toinen rakentaa luvun alustalevyille ja lukee luvun oikein.
- c) Harjoitellaan kymmenellä, sadalla ja jopa tuhannella jakamista niissä tapauksissa, joissa vastaukseksi tulee desimaaliluku. Käytetään 10-järjestelmävälineitä laskeamisen rinnalla niin kauan kuin oppilas katsoo niitä tarvitsevansa.

2. Pituuden mittaaminen

Materiaali: Viivoitin, mittanauha tai metrimitta sekä 10-järjestelmävälineet

- a) Koska pituusyksiköt noudattavat kymmenjärjestelmää, voidaan metri sijoittaa yksikösten paikalle, desimetri kymmenyosien paikalle, senttimetri sadasyosien paikalle jne. Näin etuliitteet saavat oikean merkityksensä kilo = tuhat, hehto = sata, dega = kymmenen, desi = 1/10, senti = 1/100 ja milli = 1/1000. Tehdään monenlaisia mittauksia ja muutetaan saatuja mittaustuloksia yksiköstä toiseen 10-järjestelmävälineitä apuna käyttäen.
- b) Laaditaan luokan seinälle pituusyksiköiden lokerikko, jossa yksiköt ovat samassa järjestyksessä kuin 10-järjestelmävälineissäkin (1km, 1hm, 1dam, 1m, 1dm, 1cm, 1mm)

3. Vetomitat

Kun pituusmitoissa yksikkömuutoksia on riittävästi harjoiteltu, siirrytään vetomittoihin ja konkreettiseen tilavuuden mittaamiseen. Jälleen 10-järjestelmävälineiden avulla voidaan osoittaa, että desilitra on litrojen ensimmäinen desimaali (kymmenesosa), senttilitra toinen desimaali (sadasosa) ja millilitra kolmas desimaali. Yksikkömuutokset automatisoituvat konkreettisen mallin avulla helpommin. Laaditaan luokan seinälle lokerikko vetomitoista samoin kuin pituusmitoista.

4. Desimaalilukujen yhteen-, vähennys- ja kertolasku

- a) Kioski

Materiaali: Leikkirahat

Laaditaan kioskiin hinnasto, jossa tavarat on hinnoiteltu euroina kymmenien senttien tarkkuudella. Työskennellään 4 - 5 oppilaan ryhmissä. Yksi oppilas pienryh-

mässä on kioskin myyjä ja muut ovat ostajia. Jokainen ostaja saa saman verran leikkirahoja. Ostaja maksaessaan laskee ostoksiensa hinnan ja myyjä laskee, kuinka paljon rahasta maksetaan takaisin.

b) Piiri

Määritetään kirjan kannen piiri millimetrin tarkkuudella, vastaus senttimetreinä. Seuraavaksi esim. luokan lattialistan pituus desimetrien tarkkuudella. Vastaus ilmoitetaan metreinä jne. Desimaalilukujen yhteenlasku ja pituuden mittaaminen harjaantuvat samanaikaisesti.

Murtoluvut

3. Murtolukukäsite

Materiaali: Kartongista valmistetut piirakkamallit = kymmenen eri väristä, mutta saman kokoista piirakkaa, joista yksi on kokonainen ja muut on jaettu murto-osiin: $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/8$, $1/9$, $1/10$, $1/12$. Samoja malleja voi käyttää kaksi oppilasta yhdessä.

- Piirakkamalleilla voidaan havainnollistaa kokonaisen jakamista yhteneviin osiin. Kerrataan yhden osan matemaattinen merkintä ja sen yhteyttä jakolaskuun ja vastaavaan desimaalilukuun
- Vertaillaan eri piirakoiden osien suuruuksia toisiinsa ja harjoitellaan vertailun matemaattista merkintää. Etsitään sääntöä, mistä voisi päätellä suuruuksien vertailun pelkkien lukujen avulla.

2. Samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku

- Harjoitellaan samannimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskua piirakkamallien avulla. Ensin rakennetaan malleilla ratkaisu ja sitten merkitään matematiikan kielellä sama asia. Piirakkamalleja käytetään niin kauan kuin oppilas kokee niitä tarvitsevansa.
- Yhteenlaskun yhteydessä jo voidaan harjoitella murtoluvun kertomista kokonaisluvulla. Erikoisesti tutkitaan, millä luvulla yksi murto-osa pitää kertoa, jotta saadaan yksi kokonainen. Harjoitellaan laskulausekkeen kirjoittamista ja sieventämistä piirakkamallien rinnalla. Jälleen oppilas käyttää laskemisen rinnalla piirakkamalleja niin kauan kuin katsoo tarvitsevansa.

4. Laventaminen ja supistaminen sekä niiden käyttö murtolukulaskuissa

- Otetaan esim. $1/3$ -piirakkapala. Annetaan oppilaille tehtäväksi etsiä, minkä piirakan paloilla voidaan peittää $1/3$ -pala niin, että kumpaakin piirakkaa on tarkalleen yhtä paljon. Ratkaisuksi löytyy kaksi kpl $1/6$ -paloja, kolme kpl $1/9$ -paloja ja neljä kpl $1/12$ -paloja. Merkitään tauluun $1/3 = 2/6 = 3/9 = 4/12$.
Jatketaan tutkimusta $1/4$ -piirakalla ja saadaan vastaavasti tauluun yhtä suuria murtolukuja. Tutkimusta voi jatkaa $1/5$ -piirakalla ja $1/2$ -piirakalla. Näin hitaasti oppivakin pääsee mukaan, kun samaa ideaa toistetaan riittävän monta kertaa. Tämän jälkeen lähdetään tutkimaan, mitä alkuperäisille murtoluvuille on laskennallisesti tehty, jotta on päästy muodosta toiseen. Nimetään toimenpide laventamiseksi toiseen suuntaan ja supistamiseksi toiseen suuntaan. Asiaa voidaan vielä syvemmällä, kun otetaan esim. $1/5$ ja laventamalla ja kokeellisesti vertaamalla todetaan, ettei näillä palasilla pystytä saamaan $1/3$ -palasta.
- Oppilas laventaa tai supistaa murtolukuja vihkoon kirjoittamalla ja tarkistaa tuloksen piirakkamalleilla.
- Yhdistetään supistaminen piirakkapalojen kokonaisluvulla kertomiseen ja jakamiseen. Käytetään rinnan piirakkamallia ja matemaattista laskemista. Oppilas käyttää malleja niin kauan itse kuin katsoo tarvitsevansa.
- Erinimisten murtolukujen yhteenlasku

Yhdistetään laventaminen "erilaatuisten" piirakkapalojen yhteenlaskuun . Käytetään rinnan konkreettista mallia ja numeerista laskemista. Edelleen oppilas käyttää piirakkamalleja laskemisen tukena niin kauan kuin katsoo tarvitsevansa.

A. Kulma

1. Kulmakäsite ja kulmatyypit

- Kerrataan kulmakäsite ja kulman osat (kyljet, kärkipiste, aukeama). Havainnollistetaan oppilaille, että kulman aukeama on aina ahtaampi kärkipisteen välittömässä läheisyydessä kuin kauempana.
- Kerrataan kulmatyypit ja harjoitellaan kulman laadun tutkiminen päättelemällä.

2. Kulman mittaaminen

- Kulman mittaamisessa olisi parasta käyttää muovisia piirtokolmioita, joissa ei kumpikaan asteikko ole väritehostettu (ylemmillä luokilla ei käytetä astelevyä ja hitaammin oppiville oppilaille tuottaa vaikeuksia tottua uutteen mittavälineeseen). Kulmien mittaamista on mielekästä harjoitella samoilla monikulmioilla, joita on käytetty tasogeometrian kuvioiden opettelussa. Kolmion ja nelikulmion kulmien summa voidaan näin kokeellisesti tutkia kulmien mittausharjoitusten sivutuotteena.
- Yhtä suurien kulmien metsästys ilman mittavälineitä. Luovaa ongelman ratkaisua voidaan edelleen harjoitella pahvisilla monikulmioilla. Oppilaille annetaan tehtäväksi etsiä monikulmioista sellaisia pareja, joilla on yksi yhtä suuri kulma. Piirtokolmiota ei saa käyttää. Huomataan, ettei riitä se, että kulmat näyttäisivät olevan yhtä suuria. Konkreettisilla kappaleilla on se etu kirjan kuviin verrattuna, että ne voidaan laittaa päällekkäin ja oppilaiden on hyvä oivaltaa se suuruuksien vertailussa.

B. Kolmiot

1. Kolmioiden jako kulmien mukaan

Kerrataan teräväkulmainen, suorakulmainen ja tylppäkulmainen kolmio. Opetellaan tunnistamaan kolmion tyyppi ja perustelemaan, miksi jokin kolmio on esim. teräväkulmainen. Piirretään vihkoon ja tauluun kolmioita annetuilla ehdoilla.

2. Kolmioiden jako sivujen mukaan

- Mitataan pahvista tehtyjen kolmioiden sivuja ja etsitään lainalaisuuksia sivujen pituuksille. Määritellään tutkimuksen yhteydessä erisivuiset kolmiot, tasakylkiset kolmiot ja tasasivuiset kolmiot.
- Mitataan tasakylkisten kolmioiden kulmia ja etsitään lainalaisuuksia. Määritellään kantakulmat ja huippukulma. Verrataan tasasivuisen kolmion kulmia tasakylkisten kolmioiden kulmiin. Näin löydetään tasasivuisen kolmion kulmaksi 60° .

C. Pinta-ala

1. Kerto-matot pinta-alan pohjana

Materiaali: ruutupaperi, pistepaperi, suorakulmioita cm^2 -paperista, pahvisia suorakulmioita ja kolmioita

- Oppilasta pyydetään piirtämään esim. viisi ruutua vierekkäin ja niiden päälle toiset viisi ruutua vierekkäin. Lasketaan ruutujen määrä ja huomataan, että kertolasku $2 \cdot 5 = 10$ pitää paikkansa. Käännetään ruudukkoa 90° ja saadaan viiteen kerrokseen kaksi ruutua. Merkittynä kertolaskuksi saadaan $5 \cdot 2 = 10$ ruutua. Sovitaan, että kun molemmat kertolaskut on löydetty, matto on valmis ja siihen piirretään hapset.

Kerto-matoista saadaan helposti eriyttäviä tehtäviä sekä tunnille että kotilaskuiksi. (esim. piirrä kaikki kerto-matot, joiden tuloksi saadaan 36)

b) Piirrä tarinasta kertomatto

Esim. Olohuoneen lattialle levitettiin uusi neliön muotoinen matto. Ville mittasi sen leveydeksi 4 m. Mikä on maton pituus?

Pinta-alan ja piirin laskemisen ennakointi onnistuu hyvin kertomaton avulla, kun käytetään neliösenttimetriruudukkoa. Kolmion pinta-alan hahmottuu, kun kerto-mattoja käytetään jako-mattoina siten, että jaetaan matto kahtia lävistäjällä.

c) Siirrytään kertomatoista neliösenttimetriruudukosta leikattuihin suorakulmioihin ja lasketaan niiden pinta-aloja kahdella eri tavalla: kertomalla sivujen pituudet keskenään ja laskemalla ruutujen määrän. Seuraavaksi määritetään sellaisten suorakulmioiden pinta-aloja, joissa ei ole enää ruudukkoa näkyvissä. Viimeinen vaihe on siirtyä suorakulmioihin, joiden sivut ovat desimaalilukuja.

d) Suorakulmion piirtäminen, kun pinta-ala tunnetaan. Esim. piirrä suorakulmioita, joiden pinta-ala on 12 cm^2 . Käytä pistepaperia tai cm^2 -paperia. Väritä suorakulmioiden pinnat. Väritä piiri eri värillä. Mittaa ja laske pinta-alat ja piirit. Täydennä taulukko.

suorakulmio	A	B	C
Pituus	4 cm	6 cm	12 cm
Leveys	3 cm	2 cm	1 cm
Piiri	14 cm	16 cm	26 cm
Pinta-ala	12 cm^2	12 cm^2	12 cm^2

e) Kolmion pinta-alaa harjoitellaan ensin jakomatoilla. Tämän jälkeen voidaan lähteä tutkimaan, miten sääntöä sovelletaan eri mallisiin kolmioihin. Havainnollisinta on alussa käyttää ruutumittaa kantana ja korkeutena, silloin kuvan voi täydentää suorakulmioksi ja arvioida pinta-alojen suuruuksia ruutujen määrällä. Kolmion pinta-alan yhteydessä on tärkeää käsitellä korkeusjanan ominaisuudet (piirtokolmion suorakulma on erinomainen apuväline).

f) Kolmion piirtäminen, kun pinta-ala tunnetaan
Katso kohta e).

2. Pinta-alayksiköt

a) 10-järjestelmävälineiden ykköskuution ja satalevyn avulla päästään sujuvasti neliösenttimetrin ja neliödesimetrin väliseen suhdeluukuun. Neliömetrin hahmottamiseksi voidaan käyttää eri väreisiä kartonkisia neliödesimetrejä, joista rakennetaan neliometri. Lopputulos voidaan tarkistaa mittaamalla metrimitalalla.

b) Valmistetaan luokan seinälle pinta-alayksikköjen taulukko, jossa yksiköt ovat 10-järjestelmän mukaisessa suuruusjärjestyksessä ja jokaisella yksiköllä on käytössä kahden numeron paikka. Harjoitellaan yksikkömuutoksia taulukkoa apuna käyttäen.

(Näin opetellen ei tarvitse puhua mitään sadalla kertomisesta tai jakamisesta ja heikon laskijan pelkoja vähennetään).

c) Aarin alue koulun pihalla. Oppilaat toimivat pienryhmissä. Heidän tehtävänsä on rajata koulun pihalle aarin alue esim. käyttäen kiviä nurkkapaaluina. Tämä arvioitu alue tarkistetaan mittaamalla. Jos koululla on käytettävissä 30 metrin mitta tai mitatapyörä, vastaavan määrittämisen voi suorittaa myös hehtaarille.

D. Prosentti

1. Prosenttikäsite

a) Varmistetaan, että luvun jakaminen sadalla osataan. Apuna voidaan käyttää 10-järjestelmävälineitä, jos laskutaidoissa on puutteita.

- b) Prosenttikäsité liitetään tuttuun kokonaisuuteen. Tämä kokonaisuus jaetaan sataan yhtä suureen osaan. Yksi prosentti on sadasosa tästä kokonaisuudesta.
  - c) Nappitutkimus. Otetaan tasan 100 nappia tai eri väristä askartelutikkua. Määritetään, kuinka monta sadasta = kuinka monta prosenttia on tietyn ominaisuuden omaavia nappeja tai askartelutikkuja. Tällä vahvistetaan prosenttikäsitteen ymmärtämistä.
2. Opetuspelit
- a) Prosenttiluvun, desimaaliluvun, murtoluvun ja prosenttilaskun välistä yhteyttä voidaan harjoitella kyseisen korttipelin avulla.
  - b) Kymmen-peli
Kymmen-pelissä oppilaat itse keksivät kuviin liittyviä prosenttilaskuja ja ratkaisevat ne. Kymmen-peli kehittää myös sosiaalisia ja kielellisiä valmiuksia.

E. Ongelmanratkaisua

1. Pulmaneliöt

Materiaali: joko puhdasta kartonkia tai valmiit kartonkiset neliöt

- a) Puhtaasta kartongista pitää valmistaa kahdeksan samankokoista neliötä (piirto-kolmio hyvä työväline tähän). Jokaiseen neliöön pitää etsiä keskipiste (lävistäjiä ei piirretä näkyviin, vai leikkauspiste). Jokaiseen neliöön pitää piirtää kaksi janaa, joiden toinen päätepiste on neliön keskipiste ja toinen joko neliön kärkipiste tai neliön sivun keskipiste. Pitää saada kahdeksan ERILAISTA ratkaisua. Neliöt leikataan irti toisistaan.
- b) Neliöiden avulla voidaan rakentaa suljettuja murtoviivoja, kun neliöt laitetaan vierekkäin niin, että kärkipisteet aina yhtyvät. Etsitään ensin, kuinka monta suljettua murtoviivaa voidaan tehdä kahdella lapulla (lapun reunaviiva ei hyväksytä murtoviivaksi). Piirretään vihkoon löydetty ratkaisut. Seuraavaksi tutkitaan kaikki kolmen lapun avulla saatavat suljetut kuviot. Ongelmakenttä laajennetaan, kunnes käytössä ovat kaikki kahdeksan lappua ja siitä saatavat kaikki mahdolliset ratkaisut.
- c) Lappuihin voidaan yhdistää murtolukujen yhteenlasku. Ensin tutkitaan, kuinka mones osa neliöstä on janojen rajoittama pienempi osa eri neliöissä. Tämän jälkeen jokaisesta suljetusta kuviosta lasketaan sisään jäävien murto-osien summa. Näin kahdeksan murto-osan yhteenlaskussa viimeistään opitaan taktikoimaan ilman laventamisia.
- d) Neliölappuihin voidaan yhdistää myös kulmien suuruuksien laskemisia kulmia mittaamatta. Lappujen avulla saatujen monikulmioiden kulmien summa pystytään laskemaan.

2. Tangram

Materiaali: pahvista valmistetut tangramit

Tangramiin kuuluu yli sata erilaista kuviota, jotka voidaan koota käyttäen kaikkia tangramin palasia. Vaatimustasoa löytyy nopeasti etenevillekin.

3. Neliö narusta

Materiaali: 5 – 10 metrin mittainen naru

Valitaan 4 – 6 oppilasta ja sidotaan heiltä silmät. Annetaan ryhmälle naru ja pyydetään heitä muodostamaan narusta sokkona neliö. Tehtävän suorituksen aikana muut oppilaat tutkivat, miten ryhmä ongelman ratkaisee. Arvioidaan lopuksi, miten ryhmän yhteistyö toimi ja miten ryhmän jäsenet kokivat ongelman ratkaisemisen. Samalla idealla voidaan myös teettää tasasivuinen kolmio tai suorakulmainen kolmio.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 6.luokka

A. Murtoluvut

1. Murtolukukäsite

Materiaali: Kartongista valmistetut piirakkamallit = kymmenen eri väristä, mutta saman kokoista piirakkaa, joista yksi on kokonainen ja muut on jaettu murto-osiin: $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/8$, $1/9$, $1/10$, $1/12$. Samoja malleja voi käyttää kaksi oppilasta yhdessä.

Varmistetaan piirakkamallien avulla edellisen vuosiluokan asioiden hallinta: samanimisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslasku. Murtoluvun kertominen ja jakaminen luonnollisella luvulla.

2. Laventaminen ja supistaminen sekä niiden käyttö murtolaskuissa

a) Otetaan esim. $1/3$ -piirakkapala. Annetaan oppilaille tehtäväksi etsiä, minkä piirakan paloilla voidaan peittää $1/3$ -pala niin, että kumpaakin piirakkaa on tarkalleen yhtä paljon. Ratkaisuksi löytyy kaksi kpl $1/6$ -paloja, kolme kpl $1/9$ -paloja ja neljä kpl $1/12$ -paloja. Merkitään tau luun yhtä suuria murtolukuja. Tutkimusta voi jatkaa $1/5$ -piirakalla ja $1/2$ -piirakalla. Näin hitaasti oppivakin pääsee mukaan, kun samaa ideaa toistetaan riittävän monta kertaa. Tämän jälkeen lähdetään tutkimaan, mitä alkuperäisille murtoluvuille on laskennallisesti tehty, jotta on päästy muodosta toiseen. Nimetään toimenpide laventamiseksi toiseen suutaan ja supistamiseksi toiseen suuntaan.

Asiaa voidaan vielä syvennellä, kun otetaan esim. $1/5$ ja laventamalla ja kokeellisesti vertaamalla todetaan, ettei näillä palasilla pystytä saamaan $1/3$ -palasta.

b) Oppilas laventaa tai supistaa murtolukuja vihkoon kirjoittamalla ja tarkistaa tuloksen piirakkamalleilla.

c) Yhdistetään supistaminen piirakkapalojen kokonaisluvulla kertomiseen ja jakamiseen. Käytetään rinnan piirakkamallia ja matemaattista laskemista. Oppilas käyttää malleja niin kauan itse kuin katsoo tarvitsevansa.

Murtolukujen kertolaskussa kannattaa opetella supistamaan yliviivamalla jo murtolausekemuodossa. Esim.

$$\frac{2}{3} \cdot \frac{9}{14} = \frac{\cancel{2} \cdot \cancel{9}}{\cancel{3} \cdot 14} = \frac{3}{14}$$

Tämä helpottaa erikoisesti hitaammin oppivia, kun ei tarvitse ensin kertoa ja sitten suurista luvuista supistaa. Toisaalta, ylemmillä luokilla ei tule vastaan tehtäviä, joissa pitäisi näkyä supistaja, miksi sitä sitten pitäisi opetella. Supistajan merkitseminen näkyviin vain sotkee laventamisen ja supistamisen yhdeksi sekamelskaksi.

d) Erinimisten murtolukujen yhteenlasku

Yhdistetään laventaminen ”erilaatuisten” piirakkapalojen yhteenlaskuun. Käytetään rinnan konkreettista mallia ja numeerista laskemista. Edelleen oppilas käyttää piirakkamalleja laskemisen tukena niin kauan kuin katsoo tarvitsevansa.

B. Prosenttilasku

1. Prosenttiarvon laskeminen

- a) Tietyn prosentin laskeminen luvusta kannattaa ottaa yhden prosentin kautta. Esim. 500 euron pesukone myydään 20 % alennuksella. Kuinka suuri on alennus?

Pesukone (100%) 500 euroa

1 %	5 e
2 %	$2 \cdot 5 = 10$ e
3 %	$3 \cdot 5 = 15$ e
4 %	$4 \cdot 5 = 20$ e
10 %	$10 \cdot 5 = 50$ e
20 %	$20 \cdot 5 = 100$ e

Jos siirrytään liian aikaisin valmiina annettuihin laskulausekkeisiin, joita oppilas ei ymmärrä, saadaan aikaan prosenttilaskukammo, jota on myöhemmin vaikea korjata. Keskustelu ja opitun asian selostaminen suullisesti ja kirjallisesti vahvistavat käsitteen oppimista.

- b) Arviointi ja päässälasku ovat tärkeitä kaikille oppilaille.

2. Kuinka monta prosenttia?

- a) Ennen kuin lähdetään laskemaan, kuinka monta prosenttia luku on toisesta, on aiheellista käsitellä, miten lasketaan, kuinka mones osa luku on toisesta.
- b) Tässä vaiheessa on hyvä kerrata, miten saadaan murtoluvun desimaalimuoto. Lasketaan kaikkein tavallisimpien murtolukujen desimaalimuoto ja kerrataan, mikä on desimaaliluvun sadasosa.
- c) Osan laskeminen luvusta voidaan muuttaa prosentteiksi desimaaliluvun kautta (sadasosiksi laventaminen onnistuu niin harvoin, ettei sitä kannata opettaa).

C. Pituus, pinta-ala, tilavuus

1. Talon rakentaminen cm^3 -palikoilla

Materiaali: cm^3 -kuutioita, viivain, cm^2 -paperia ja kalvoa, kolmiopaperia, värikyniä, muistiinpanovälineet

Ohje: Rakenna tasakattotaloja cm^3 -palikoilla, piirrä pohjapiirros ja sivukuva cm^2 -paperille ja kolmiopaperille. Täydennä taulukko. Rakenna ensin 3 cm^3 :n kokoinen talo. Tarkastele taloa, suorita mittaukset viivaimella ja cm^2 -kalvolla. Piirrä ja väritä talo 2- ja 3-uloitteisena. Täydennä taulukko, ole tarkkana yksiköiden merkitsemisessä. Rakenna uusi talo lisäämällä tähän yksi cm^3 -kuutio jne.

Talo

Korkeus	2cm	2cm	3cm
Leveys	1cm	1cm	1cm
Pituus	2cm	3cm	3cm
Lattian piiri	6cm	8cm	8cm
Katon pinta-ala	2cm^2	3cm^2	3cm^2
Seinien pinta-ala	10cm^2	12cm^2	16cm^2
Tilavuus	3cm^3	4cm^3	5cm^3 6cm^3 jne.

1. Kuution vaiplat

Piirretään kuutiosenttimetrin vaippa, leikataan se irti ja taitellaan kuutioksi. Etsitään piirtämällä kuutiolle kaikki erilaiset vaiplat.

2. Kuutiomitat

- a) Otetaan 10-järjestelmävälineiden ykköskuutio ja tuhatkuutio ja tarkistetaan niiden pituus, leveys ja korkeus. Todetaan, että tuhatkuution tilavuus 1cm^3 . Huomioidaan, että kuutioilla on kolme avaruus-suuntaa ja sen vuoksi yksikössä on tunnuksena kolmonen yläkulmassa (tuhannessa on kolme nollaa). Rakennetaan metrin mittaisista rimmoista kuutiometri, pohditaan yhdessä kuinka monta rimaa kuution tarvitaan. Tutkitaan tuhatkuutioiden avulla, kuinka monta kuutiodesimetriä mahtuu yhteen kuutiometriin. Suhdeluvuksi saadaan jälleen tuhat.
- b) Askarrellessa luokan seinälle kuutiomitoista 10-järjestelmän mukaisessa suuruusjärjestyksessä yksikkötaulukko, jossa jokaisella yksiköllä on kolme numeropaikkaa.
- c) Verrataan kokeellisesti kuutiodesimetrin ja litran suuruuksia keskenään. Kun litra on todistettu yhtä suureksi kuutiodesimetrin kanssa, askarrellaan luokan seinälle vetomittojen yksikköjärjestelmä ja asetetaan samansuuruiset yksiköt allekkain. Huomataan, että kuutiosenttimetri ja millilitra tulevat myös allekkain, siis nekin ovat yhtä suuret.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 7.luokka

Luvut ja laskutoimitukset

Vastaluku: Vastalukua voi lähestyä lukumaan tarinalla, jossa positiiviset ja negatiiviset luvut muodostavat omat erilliset alueet, joiden rajana on ”nolla-joki”. ”Nolla-joki” on ylitettävä ylimääräistä miinusmerkkiä käyttäen.

Itseisarvo: Kerrotaan tarina lukumaan asukkaiden lentomatkastasta, jossa turvatarkastuksessa on portilla riisuttava etumerkit pois. Turvaportista saadaan luontevasti itseisarvomerkkit.

Kokonaisuuksien summa: Kokonaisuuslukujen summa laskemiseen löytyy useampia valmiita pelejä. Esim. 1. tikkataulupelissä mietitään, miten kolmella tikalla saataisiin pienin summa annetuista luvuista, tai millä luvuilla saadaan tietty summa jne. Esim. 2. Labyrinttipelissä etsitään reittiä labyrintin läpi ja samalla lasketaan reitille sattuvien lukujen summa. Esim. 3. Yhteenlaskun lautapeli, jossa nopan silmäluku sijoitetaan peliruudun lausekkeeseen. Jos lausekkeen arvo on positiivinen, liikutaan eteenpäin, negatiivisella arvolla taaksepäin.

Lauseke: Kokonaislukujen peruslaskutoimituksia voi harjoitella erilaisten pelien avulla. Esim. 1. Possu-peli on suosittu kaksinpeli, jossa pelilaudalla vuoronperään valitaan kaksi lukua ja niiden välinen laskutoimitus. Lasku kirjataan vihkoon ja lasketaan. Viiden kierroksen jälkeen lasketaan saatujen tulosten summa. Kierroksen voittaja on se, joka on saanut summansa lähemmäksi annettua ehtoa (suurin luku, pienin luku, nolla).

Possu-pelissä voidaan pelata myös cup-ottelu, jossa pelikierroksen voittajat pelaavat toisiaan vastaan, kunnes löytyy luokan matikkamestari. Esim. 2. Lausekkeen arvon laskeminen löytyy myös nopalla pelattavia lautapelejä.

Jaollisuus: Jaollisuutta voidaan harjoitella yhteistoiminnallisesti etsimällä satataulun, tussin ja vihjekortin avulla Pekan lukua, Maijan lukua, Timon lukua, Tuomaksen luku ja Emman lukua. Tehtävät vaikeutuvat siirryttäessä uuteen lukuun.

Potenssi: Potenssin merkkisääntöjä on mukava harjoitella kyselypelin avulla, jossa samassa lapussa on sekä tehtävä että vastaus. Peli on tehokkain paripelinä. Laput asetetaan pöydälle pinossa, tekstipuoli alaspäin. Kumpikin pelaaja vuorollaan nostaa pinosta yhden lapun, taittaa lapun kahtia siten, että

lasku on kaveriin ja vastaus itseen päin. Jos lasku lasketaan oikein, laskija saa lapun itselleen, muuten lappu sijoitetaan pinoon alimmaiseksi. Pelin voittaa se, jolla on lopussa lappuja enemmän.

Murtoluvut: Yksinkertaisia murtolukujen laskutoimituksia voidaan harjoitella dominon avulla. Samoin domino on kätevä vaihtoehto murtolukujen desimaalimuodon harjoittelussa. Jos murtolukujen laskutoimitukset ovat täysin hukassa, voidaan oppimista konkretisoida murtokekumalleilla. Toimivan kokonaisuuden saavuttaa, kun käytössä ovat $1/2$, $1/3$, $1/4$, $1/5$, $1/6$, $1/8$, $1/9$, $1/10$, $1/12$ -murtokakut.

Algebra ja funktiot

Lausekkeen (polynomin) arvo: Lautapeli, jossa on käytössä sekä positiivisten että negatiivisten lukujen noppa. Pelaaja valitsee kumpaa noppaa heittää. Polynomin arvo ilmoittaa etenemisen määrän ja suunnan.

Potenssilauseke: Esim. 1. Pelikortit, joissa potenssilauseke ja vastaus muodostavat parin. Peliä voidaan pelata yhteistoiminnallisesti tai yksin. Esim. 2. Potenssilausekkeita on kätevä harjoitella kyselypelin avulla (peli-idea esitelty potenssin kohdalla). Esim. 3. lautapeli, jossa on kolmen tasoiset tehtävät. Pelissä kerätään pisteitä, helppo tehtävä 1p, keskitason tehtävä 2p ja vaativa 3p. Pelissä edetään nopan avulla.

Samanmuotoiset termit: Esim. 1. Oppilaille jaetaan kortti, jossa on jokin monomi. Jokaisen pitää etsiä itsellensä pari, jolla on samanmuotoinen monomi. Pari laskee monomien summan. Esim. 2. Kiinnitetään taululle lappuja (tekstipuoli tauluun päin), joissa on monomeja. Jokainen oppilas vuorollaan käy kääntämässä kaksi valitsemaansa lappua ja laskee monomien summan tauluun, jos se on mahdollista laskea. Esim. 3. Kyselypeli samanmuotoisten termien yhdistämisestä.

Polynomien yhteen- ja kertolasku: Materiaalina neljä tehtäväsarjaa, joissa tehtävät vaikeutuvat siirtäessä seuraavaan sarjaan. Ryhmän jokainen oppilas laskee tehtävät viikkoonsa ja ryhmä tarkistaa, että kaikilla vastaukset ovat samat. Kun ryhmä on saanut tehtävänsä valmiiksi, opettaja tarkistaa yhden oppilaan vihkosuoritukset. Jos tulokset ovat oikeita, ryhmä saa seuraavat tehtävät. Kilpailaan, mikä ryhmä ehtii laskea sarjoja pisimmälle.

Polynomilaatat: Polynomilaattoihin kuuluu x-sauvoja, y-sauvoja, x^2 -laattoja, y^2 -laattoja ja xy-laattoja. Laattojen avulla voidaan mallintaa termien yhdistämistä sekä monomin ja binomin kertolaskua.

Yhtälö, epäyhtälö, juuri: Pelikortit, joissa on sekä yhtälöitä että epäyhtälöitä sekä niihin sopivat juuret. Etsitään pareiksi yhtälö (epäyhtälö) ja sille sopiva juuri.

Geometria

Tasokuviot: Kerrataan tasokuvioiden avulla kolmiotyypit, nelikulmiotyypit, viisikulmiot, kuusikulmiot ympyrät. Samoien tasokuvioiden avulla voidaan harjoitella kolmion kulmien mittaamista ja summan laskemista. Kun mittaukset kirjataan taulukoksi, voidaan harjoitella kolmioiden nimeämistä, kun tiedetään kolmion kulmien astemäärät. Samoilla tasokuvioilla voidaan harjoitella, miten yleisestä nelikulmiosta päästään ehtoja lisäämällä neliöön.

Tangram: Materiaalia kuvioiden hahmottamiskyvyn lisäämiseen.

Vieruskulmat ja ristikulmat: Oppilaille jaetaan kolmen kolmion nippu. Kolmiot pitää asettaa pöydälle siten, että kolmioiden kulmista muodostuu vieruskulmat ja ristikulmat. Auttaa tehokkaasti kulmien hahmottamista ja määritelmien sisäistämistä.

Kolmion kulmien puolittajat ja sivujen keskinormaalit: Jaetaan oppilaille värillisestä paperista leikatut teräväkulmaiset kolmiot ja pyydetään taittelemaan kolmion kaikkien kulmien puolittajat. Sama tehtävä toteutetaan suorakulmaiseen ja tylppäkulmaiseen kolmioon (kulmapuolittajan määritelmä vahvistuu). Seuraavalla tunnilla taitellaan kaikkiin kolmiotyyppeihin sivujen keskinormaalit. Kun kolmiot on taiteltu, ne liimataan paperille ja ripustetaan seinälle nähtäväksi.

Lentokoneen taittelu: Taitellaan lentokone ja jokaisen taitoksen jälkeen esitetään kysymys, joka liittyy geometrian kurssiin (janan keskinormaali, kulman puolittaja, kolmiotyypit, vieruskulmat, samankohtaiset kulmat). Oppilaille ei kerrota, että on tarkoitus taitella lentokone, asia selviää pikkuhiljaa, kun työ etenee...

Yksikkömuutokset: Tetra Trivial-peli on Trivial Pursuit-pelin idealla tehty peli yksikkömuutoksista.

Pulmaneliöt: Pulmaneliöillä voidaan käsitellä ongelmakenttää, jossa etsitään mahdollisimman paljon suljettuja murtoviivoja (monikulmioita) kahdeksan erilaisen neliökortin avulla. Tehtävään voi liittää mukaan murto-osien summan laskemisen tai kolmion kulmien summan laskemisen.

Ongelmanratkaisu: Erilaisilla geometrisilla kuvioilla toteutettuja ongelmanratkaisutehtäviä löytyy useita. Palapeli-periaatteella ratkaistavat tehtävät ovat yleisempiä. Somakuutioilla voidaan harjoitella ongelmanratkaisua kolmiulotteisen materiaalin kanssa. Loogiset palat nimensä mukaisesti edistävät loogisen ajattelun kehittämistä.

Vaihtoehtoiset opetusmenetelmät 8.luokka

Algebra

Potenssioppi: Potenssiopin sääntöjä voidaan opetella myös pelien avulla, esim. 1. pelikorteilla, joissa on parina tehtävä ja vastaus, esim. 2. kyselypelin tai esim. 3. lautapelin avulla. Pelejä voi käyttää yksilöharjoittelussa, parityöskentelyssä tai yhteistoiminnallisessa ryhmässä työskennellessään.

Polynomilaskenta: Polynomien yhteenlaskussa sekä kertolaskussa voidaan käyttää havainnollistamiseen polynomi-laittoja. (kts. 7 lk)

Verrannollisuus: Verrannollisuuden yhteydessä on mahdollista tehdä fysiikkaan liittyviä tutkimustehtäviä, joissa saadaan kuvaajiksi suoraan tai kääntäen verrannollisia funktioita.

Funktiot

Funktion määrittely: Funktiokone, joka muuttaa lukuja tietyn säännön mukaan on mielenkiintoinen lähestymistapa funktiokäsitteelle.

Suoran yhtälö: Suoran kuvaajan ja yhtälön välistä yhteyttä voidaan harjoitella kyselypelin avulla. Samoin voidaan käyttää tehtävää, jossa etsitään piirretyn suoran, kirjoitetun yhtälön ja osaamista vahvistavien väitteiden yhteenkuuluvuutta.

Lineaarinen funktio: Tehdään tutkimustyö fysiikan alueelta esim. jousen pituuden määrittäminen, kun lisätään jousen kuormitusta. Piirretään taulukoidusta mittaustuloksista kuvaaja.

Geometria

Yhdenmuotoisuus: Suurennetaan sarjakuvaruutu A4 kokoiselle paperille yhdenmuotoisten neliöiden avulla. Lasketaan suurennoksen mittakaava.

Mittakaava: Mitataan pienryhmissä todellisiin karttoihin merkittyjä matkoja ja muutetaan ne mittakaavan avulla matkoiksi luonnossa.

Peilaukset: Peilaus suoran ja pisteen suhteen voidaan opetella askartelemalla. Leikataan värillisestä paperista yhtenevät kuviot ja suora (tai piste). Liimataan ne paperiin ja etsitään toiselle kuviolle ensin arvioiden ja sitten piirtokolmion avulla piirtäen paikka peilikuvana.

Trigonometria: Etsitään trigonometriset funktiot mittaamalla useista yhdenmuotoisista suorakulmaisista kolmioista sivujen pituudet ja laskemalla niiden suhteet.

Vaihtoehtoisia opetusmenetelmiä 9.luokka

Luvut, laskutoimitukset ja algebra

Prosenttikäsite: Esim. Ahaa 8 kirjan kissojen ryhmäkuva soveltuu yhteiseksi tutkimuskohteeksi. Lähdetään etsimään, kuinka monta prosenttia kissoista (100 kpl) on mustia. Jatketaan eri ominaisuuksien prosentuaalista laskemista, kunnes kaikki oppilaat ovat päässeet leikkiin mukaan.

Sitten peitetään kissoista puolet ja jatketaan samaa leikkiä jäljellä jääneiden kissojen kanssa. Kun suhteen käyttö on oivallettu, poistetaan kissoista aina eri määriä niin, että suhteen desimaalimuodon käyttö tulee välttämättömäksi vastauksen etsimisessä.

Murtoluku → desimaalimuoto → prosentti → lasku: Pelikortit, joissa etsitään neljän kordin ketjut annetussa järjestyksessä. Peli toteutetaan yhteistoiminnallisesti.

Prosentin laskeminen luvusta: Lautapeli, jossa alussa jokainen pelaaja saa saman kuukausipalkan. Pelilaudalla edetään nopan avulla ja lasketaan ruutuun merkitty tehtävä. Pelaajat pitävät omaa kirjanpitoa menettämistään ja saamistaan rahoista. Pelin voittaa se, jolla on lopussa eniten rahaa jäljellä.

Prosenttilaskun kertaus: Prosenttilaskun lautapeli, jossa on kolmea eri vaikeusastetta olevia tehtäviä. Tehtävän ratkaisemisesta saa pisteitä vaikeusasteen mukaan 1p, 2p tai 3p. Pelaajat etenevät nopan avulla ja keräävät pisteitä laskusuorituksistaan.

Geometria

Ympyrän kehän pituus: Etsitään π :n likiarvoa mittaamalla ympyräpohjaisten lieriöiden ympärysmitta ja halkaisija. Lasketaan ympyrä kehän ja halkaisijan suhde.

Kaaren pituus ja sektorin ala: Murtolukujen opetuksessa käytettävät murtokakut soveltuvat kaaren pituuden ja sektorin alan opetteluun. Lähdetään yhden palan kaaren pituus ja ala ympyrän kehän ja alan laskemisen avulla. Edetään niin, että otetaan sellainen sektori, josta ei tiedetä kuinka mones osa se on ympyrästä. Etsitään ongelmaan ratkaisu keskuskulman avulla. Edetään näin yleiseen sektorin alan ja kaaren pituuden laskulausekkeeseen. Varmistetaan opittu asia jonkin mielivaltaisesti valitun piirakkapalan (sektorin) avulla.

Avaruuskappaleiden piirtäminen ja nimistä: Parityö, jossa toinen kertoo, millainen kuva hänellä on edessään ja toinen piirtää selostuksen mukaan samanlaisen kuvan.

Avaruuskappaleiden tilavuus ja ala: Esim. 1. Pelikortit, joissa etsitään avaruuskappaleille oikeat tilavuuden ja pinta-alan laskukaavat. Esim. 2. Palapeli, jossa palat saadaan oikeisiin paikkoihin, kun laskee kuvissa esitetyt laskutehtävät.

Kappaleen tilavuuden laskeminen: Oppilaat suunnittelevat esim. uuden tyyppisen mehupurkin, johon pitää mahtua 2 dl mehua. Pakkaus valmistetaan kartongista ja määritetään, kuinka paljon tyhjää tilaa jää pakkaukseen mehun lisäksi. Tutkimuksesta voidaan laatia raportti.

Yksikkömuunnokset: Tetra Trivial-peli

Todennäköisyys ja tilastot

Todennäköisyyden käsite: Etsitään kokeellisesti todennäköisyyttä kolikon heiton, nopan heiton, onnenpyörän, aakkoslappujen, pelikorttien ym. avulla. Verrataan saatuja tuloksia laskennallisiin arvoihin.

7.7. Ympäristö- ja luonnontieto

Ympäristö- ja luonnontieto on eri oppiaineista muodostuva opintokokonaisuus, jonka avulla oppilas oppii tuntemaan ja ymmärtämään itseään, muita ihmisiä, luontoa ja rakennettua ympäristöä. Opetuksessa hyödynnetään oppilaan omia kokemuksia ja kiinnostuksen kohteita.

Opetusmenetelminä käytetään mahdollisimman paljon tutkivia ja ongelmakeskeisiä työtapoja, jolloin oppilas yksin tai ryhmän vuorovaikutuksessa sisällä ja ulkona etsii, kerää ja prosessoi tietoa omaan lähiympäristöönsä liittyvistä asioista, ilmiöistä ja tapahtumista.

Ympäristö- ja luonnontiedon sisällöstä voidaan laatia aihekokonaisuuksia, joihin liitetään aineksia muiden oppiaineiden sisällöistä.

Tavoitteet

1. ja 2. luokka

Oppilas

- oppii tuntemaan luontoa ja rakennettua lähiympäristöä
- oppii hankkimaan tietoa tutkimalla, omia havaintoja tehden ja erilaisia lähdeaineistoja käyttäen
- harjoittelee ilmiöiden kuvailemista, tietojen vertailua ja luokittelua
- oppii luonnontieteellisiä peruskäsitteitä ympäristön ilmiöistä
- harjoittelee kartan käyttöä (2. lk)
- oppii toimimaan luontoa kunnioittaen ja luontoa säästäen
- ottaa omassa toiminnassaan muut huomioon
- oppii terveellisiä elämäntapoja
- opettelee noudattamaan yhteisiä sopimuksia ja sääntöjä omassa elinympäristössään

Keskeiset sisällöt

1. luokka

Eliöt ja elinympäristöt

- elottoman ja elollisen luonnon peruspiirteitä
- piha elinympäristönä: puutarhan satoa, luonnonkasveja (esim. kissankello, voikukka), pihan lintuja
- kasvin osat, sienen osat
- lemmikkieläinten hoito
- luonnon tarkkailua eri vuodenaikoina: kasvien ja eläinten talvehtiminen (esim. sipuli, maa-varsi, siemen, siili, karhu), eläinten jälkiä, sään tarkkailua
- maatila: kotieläimet ja niiden nimitykset (esim. vasikka, varsa, karitsa ym.)

Kalenterivuosi

- vuorokausi, vuodenajat
- viikonpäivät
- juhlia: perinteitä ja tapoja

Kartta

- pohjakuva ja sivukuva tutuista esineistä ja paikoista

Maapallo ihmisen elinpaikkana

- ihmisten erilaisuus
- maapallon ongelmia esille nousevien ajankohtaisten asioiden yhteydessä
- luonnonsuojelu ja kestävä kehitys: arkielämään kuuluvien asioiden tai esineiden kierrätys (esim. paperi) ja säästävä käyttäminen (esim. vesi ja sähkö)

Ympäristön ilmiöitä ja aineita

- valo / varjo, valonlähteitä, ääni: tutkimalla ja omia havaintoja tekemällä, esim. varjoteatteri
- ilman ja veden olomuodot

Ihminen ja terveys

- ihmisen elinkaari
- ihmisen keho pääpiirteittäin: aistit luusto, lihakset, verenkierto, ruuansulatus
- tilanteen mukainen pukeutuminen ja puhtaus
- tavallisimpia lasten sairauksia ja tapaturmia ja niiden hoito: vilustumissairaudet, haava, nenäverenvuoto, allergia
- riittävän levon ja liikunnan merkitys terveydelle
- päihteet ja tupakka (ennaltaehkäisevää valistusta)

Turvallisuus

- toisten huomioon ottaminen ja hyvät tavat, esim. tervehtiminen, ruokailutavat, kielenkäyttö, aikuisten kunnioittaminen, käyttäytyminen juhlissa
- kiusaamisen ehkäiseminen
- luokan, koulun ja lähiympäristön turvallisuusohjeet, esim. työmaat, luonnon olosuhteiden aiheuttamat vaarat, yksilön fyysinen koskemattomuus
- jalankulkijana liikenteessä

2. luokka

Eliöt ja elinympäristöt

- lemmikkieläinten hoito
- lähimetsä elinympäristönä: tavallisimmat suomalaiset puulajit, marjat, eläimiä (esim. orava ja jänis)
- luonnon tarkkailua eri vuodenaikoina: kasvien ja eläinten talvehtiminen (esim. sipuli, maa-varsi, siili, karhu), eläinten jälkiä, sään tarkkailua
- maatila: maidon tuotanto ja kierto kuluttajalle

Kalenterivuosi

- kuukaudet, vuosi
- juhlia: perinteitä ja tapoja

Kartta

- maiseman nimityksiä ja rakentelua pienoiskoossa
- lähiympäristö kartalla: karttamerkkejä
- kotiseutuni Raahe: sijainti Suomen kartalla, vaakuna ja muita tunnusmerkkejä (esim. Rautaruukki, Pekka-patsas, puu- Raahe, museot), merellisyys, kaupunki / maaseutu

Maapallo ihmisen elinpaikkana

- maapallon ongelmia esille nousevien ajankohtaisten asioiden yhteydessä
- luonnonsuojelu ja kestävä kehitys: arkielämään kuuluvien asioiden tai esineiden kierrätys (esim. paperi) ja säästävä käyttäminen (esim. vesi ja sähkö)

Ympäristön ilmiöitä ja aineita

- kitka ja magnetismi
- yksinkertaisten laitteiden toimintaperiaatteiden tutkimista, esim. vipu, pyörä

Ihminen ja terveys

- ihmisen keho pääpiirteittäin: aistit, luusto, lihakset, verenkierto, ruuansulatus
- tavallisimpia lasten sairauksia ja tapaturmia ja niiden hoito: vilustumissairaudet, haava, nenäverenvuoto, allergia
- terveellinen ravinto
- päihteen ja tupakka (ennaltaehkäisevää valistusta)
- toimiminen vaaratilanteessa

Turvallisuus

- toisten huomioon ottaminen ja hyvät tavat, esim. tervehtiminen, ruokailutavat, kielenkäyttö, aikuisten kunnioittaminen, käyttäytyminen juhlissa
- kiusaamisen ehkäiseminen
- luokan, koulun ja lähiympäristön turvallisuusohjeet, esim. työmaat, luonnon olosuhteiden aiheuttamat vaarat, yksilön fyysinen koskemattomuus
- pyöräilijänä liikenteessä

– 4. luokka

Ympäristö- ja luonnontieto on biologian, maantiedon, fysiikan, kemian ja terveystiedon tiedonaloista koostuva integroitu aineryhmä, jonka opetukseen sisältyy kestävä kehityksen näkökulma. Ope-

tuksen tavoitteena on, että oppilas oppii tuntemaan ja ymmärtämään luontoa ja rakennettua ympäristöä, itseään ja muita ihmisiä, ihmisten erilaisuutta sekä terveyttä ja sairautta.

Ympäristö- ja luonnontiedon opetus tukeutuu tutkivaan ja ongelmankeiseen lähestymistapaan, jossa lähtökohtana ovat oppilaan ympäristöön ja oppilaaseen itseensä liittyvät asiat, ilmiöt ja tapahtumat sekä oppilaan aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset. Kokemuksellisen ja elämyksellisen opetuksen avulla oppilaalle kehittyy myönteinen ympäristö- ja luontosuhde.

Ympäristö- ja luonnontiedon lähestymistavat ja sisällöt valitaan oppilaiden edellytysten ja kehitystason perusteella sekä siten, että opiskelutilanteissa voidaan työskennellä myös maastossa. Ympäristö- ja luonnontietoon liittyvät käsitteet voidaan jäsentää kokonaisuuksiksi, joissa tarkastellaan oppilasta, ympäröivää maailmaa ja hänen toimintaansa yhteisön jäsenenä. Näiden kokonaisuuksien opiskelu auttaa häntä ymmärtämään omaa ympäristöään sekä ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta.

3. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- toimimaan ympäristössään turvallisesti ja itseään suojellen sekä noudattamaan annettuja ohjeita koulussa, lähiympäristössä ja liikenteessä
- tuntemaan oman lähiseudun luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä havaitsemaan niissä tapahtuvia muutoksia sekä hahmottamaan kotiseutunsa osana Suomea.
- hankkimaan tietoa luonnosta ja ympäristöstä havainnoimalla, tutkimalla ja erilaisia lähdeaineistoja käyttämällä
- tekemään havaintoja eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan havaintojaan
- tekemään yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- lukemaan ja laatimaan yksinkertaisia karttoja sekä käyttämään kartastoa
- esittämään eri tavoin ympäristöön ja sen ilmiöihin liittyvää tietoa
- käyttämään niitä käsitteitä, joiden avulla ympäristöä sekä siihen kuuluvia ilmiöitä ja kohteita kuvataan ja selitetään
- suojelemaan luontoa ja säästämään energiavaroja
- psyykkistä ja fyysistä itsetuntemusta, itsensä ja muiden arvostamista ja sosiaalista osaamista
- terveyteen ja sairauteen sekä terveyden edistämiseen liittyviä käsitteitä, sanastoa ja toimintatapoja sekä tekemään terveyttä edistäviä valintoja.

Keskeiset sisällöt

Eliöt ja elinympäristöt

- pihan, puiston, niityn ja pellon kasveja
  - kasvien rakenne ja lisääntyminen
  - kasvien lajintuntemus
  - kasvien sopeutuminen ympäristöön
- lähiympäristön eläimiä
  - eläinten luokittelu
  - eläinten lajintuntemus
  - eläinten lisääntyminen
  - eläinten tehtävät eliöyhteisössä ja ravintoketjut

Oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinpaikkana

- asuinympäristöni
  - ilmansuunnat
  - karttamerkit
  - janamittakaava
  - hakuruudukko
  - kartan suuntaaminen ja kompassin käyttö
- Suomi
  - Suomen kartta
  - Suomen pinnanmuodot ja vesistöt
  - Suomen maa- ja kallioperä
  - Suomen maisema-alueet
  - Suomen luonnonvarat ja elinkeinorakenne
  - Suomen hallinnollinen jako
- ympäristönsuojelu ja kestävä kehitys
  - ympäristöä säästäviä arkipäivän valintoja
  - jätteiden lajittelu

Ympäristön ilmiöitä ja aineita

- tutkimme
  - kaltevaa tasoa, vipua, voimansiirtoa, jouta ja kimmoisuutta ja kitkaa
  - hankaussähköä ja virtapiiriä
  - kompassi (magnetismi)
- palaminen
  - aineen muuttuminen toiseksi aineeksi esim. puun palaessa
  - palavat aineet
- kotona olevien vaarallisten aineiden tunteminen
  - lääkkeet
  - pesuaineet
  - liuottimet
  - tupakka- ja alkoholituotteet

Ihminen ja terveys

- hygienian merkitys
  - käsienpesu, suun terveys ja puhtaat vaatteet
- toiminta hätätilanteessa (ensiapu)
- lääkkeiden käytön perussäännöt

Turvallisuus

- kodin ja vapaa-ajan tapaturmat
  - näön- ja kuulonsuojelu
  - kodin sähkölaitteiden turvallinen käyttö
- jalankulkijan ja pyöräilijän liikenneturvallisuus
  - liikennesäännöt
  - pyöräilijän varusteet
  - vesillä ja jäällä liikkumisen perussäännöt
- paloturvallisuus
  - alkusammutusvälineet
  - toiminta palon syttyessä

4. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- toimimaan ympäristössään turvallisesti, ja itseään suojellen sekä noudattamaan annettuja ohjeita koulussa, lähiympäristössä ja liikenteessä
- tuntemaan oman lähiseudun luontoa ja rakennettua ympäristöä sekä havaitsemaan niissä tapahtuvia muutoksia sekä hahmottamaan kotiseutunsa osana Suomea ja Pohjois-Eurooppaa.
- hankkimaan tietoa luonnosta ja ympäristöstä havainnoimalla, tutkimalla ja erilaisia lähdeaineistoja käyttämällä
- tekemään havaintoja eri aisteja ja yksinkertaisia tutkimusvälineitä käyttäen sekä kuvailemaan, vertailemaan ja luokittelemaan havaintojaan
- tekemään yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- lukemaan ja laatimaan yksinkertaisia karttoja sekä käyttämään kartastoa
- esittämään eri tavoin ympäristöön ja sen ilmiöihin liittyvää tietoa
- käyttämään niitä käsitteitä, joiden avulla ympäristöä sekä siihen kuuluvia ilmiöitä ja kohteita kuvataan ja selitetään
- suojelemaan luontoa ja säästämään energiavaroja
- psyykkistä ja fyysistä itsetuntemusta, itsensä ja muiden arvostamista ja sosiaalista osaamista
- terveyteen ja sairauteen sekä terveyden edistämiseen liittyviä käsitteitä, sanastoa ja toimintatapoja sekä tekemään terveyttä edistäviä valintoja.

Keskeiset sisällöt

Eliöt ja elinympäristöt

- elinehdot luonnossa
  - eliöiden valontarve
  - eliöiden vedentarve
  - eliöiden lämmöntarve ja talvehtiminen
  - ravinnontuotanto, -kulutus ja -hajotus
- vesi elinympäristönä
  - elämän edellytykset vedessä (valo, lämpö, ravinto)
  - eliöiden rakenteellinen sopeutuminen veteen (hengittäminen, liikkuminen, lisääntyminen, lämmönsäätely, suojautuminen)
  - vesieliöiden lajintuntemus ja ravintoketjut

Oma lähiympäristö, kotiseutu ja maapallo ihmisen elinpaikkana

- ihmisen elinehdot
  - lämpö (lämmön tuottaminen ja säilyttäminen)
  - valo (valonlähteet)
  - puhdas vesi (veden kiertokulku, juomaveden käsittely, jätevedenpuhdistamo)
  - ravinto (ravinnontuotanto ja tie kuluttajille)
  - ilma (hengitysilman laatu)
- Pohjois-Euroopan valtiot
  - leveys- ja pituuspiirit
  - karttakuva ja valtiot
  - pinnanmuodot, vesistöt ja kasvillisuusalueet
  - ihmiset (kulttuurit ja kielet)
  - taloudellinen toiminta (maatalous, kalastus, luonnonvarat, teollisuus)

Ympäristön ilmiöitä ja aineita

- tutkimme vettä ja ilmaa
  - ilmankoostumus
  - sää ja ilmasto (lämpötila, sade, tuuli, ukkonen, sademäärä, ilmanpaine)
  - aineen olomuodot (esimerkkinä vesi)

- veden perusominaisuudet (pintajännitys, kapillaari-ilmiö, tiheys)

Ihminen ja terveys

- terveellinen ravinto ja sen lähteet
- henkinen ja fyysinen hyvinvointi
  - levon ja työn tasapainottaminen
  - harrastukset
  - työasennot ja ryhti
  - sosiaaliset suhteet
  - erilaisuuden kohtaaminen

Turvallisuus

- sopimukset ja säännöt
  - luvallisten ja luvattomien asioiden erottaminen
  - hyväksytyt ja ei-toivotut kosketukset
  - sääntöjen ja lakien merkitys
- rahankäyttö ja toisen omaisuuden kunnioittaminen
- ukkoselta suojautuminen

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 4.luokan päättyessä

Luonnon tutkimisen taidot

Oppilas

- osaa tehdä havaintoja eri aisteilla
- osaa kuvailla, vertailla ja luokitella kappaleita, eliöitä ja ilmiöitä
- osaa tehdä ohjatusti yksinkertaisia luonnontieteellisiä tutkimuksia ympäristöstä
- osaa käyttää erilaisia tietolähteitä ja vertailla eri tavoin hankkimaansa tietoa
- osaa ilmaista hankkimaansa tietoa puhuen, kirjoittaen ja piirtäen

Eliöt ja ympäristö

Oppilas

- ymmärtää, kuinka elollinen ja eloton luonto eroavat toisistaan
- osaa kuvata eri elinympäristöjen kuten pihan, puuston, metsän, niityn ja pellon piirteitä sekä tunnistaa niiden tyypillisimpiä eliölajeja
- osaa antaa esimerkkejä selkärangkaisista ja selkärangattomista eläimistä
- tuntee vuodenaikojen vaihtelut ja niiden vaikutuksen eliöiden elämään
- tietää, mistä ruoka-aineet ovat peräisin ja missä ruoka tuotetaan
- osaa kuvata luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön eroja
- osaa arvostaa ympäristön kauneutta, monimuotoisuutta ja viihtyisyyttä
- ymmärtää karttaa ja osaa käyttää kartanluvussa apuna ilmansuuntia, karttamerkkejä ja jana-mittakaavaa
- osaa laatia yksinkertaisen kartan koulun pihasta ja omasta lähiympäristöstä
- osaa kuvata kotiseutunsa ja maakuntansa luonnonoloja ja ihmisen toimintaa
- ymmärtää Suomen ja Pohjoismaiden maisemallisen rikkauden
- ymmärtää kotiseutunsa osana Suomea, Suomen osana Pohjoismaita ja maapallon ihmisen elinpaikkana

Ympäristön aineita ja ilmiöitä

Oppilas

- osaa käyttää luonnonilmiöihin liittyviä keskeisiä käsitteitä
- osaa käyttää kelloa, pituusmittaa, lämpömittaria ja luuppia
- osaa selittää vivun, pyörän ja jousen toimintaa
- osaa rakentaa yksinkertaisen virtapiirin
- tuntee kodin sähkölaitteita ja ymmärtää laitteiden käyttöturvallisuuteen liittyviä tekijöitä
- tuntee erilaisia valoon, ääneen ja lämpöön liittyviä ilmiöitä (niiden lähteet ja eteneminen sekä heijastuminen)
- tuntee näön ja kuulon suojelemaan sekä palovammojen ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä ja osaa toimia niiden mukaisesti
- osaa tutkia ilman ja veden ominaisuuksia: veden olomuodonmuutokset ja kiertokulku luonnossa
- ymmärtää aineen muuttumisen toiseksi aineeksi esim. palamisessa
- tuntee herkästi syttyviä aineita ja osaa käyttää alkusammutusvälineitä
- tuntee erilaisten aineiden ja materiaalien ominaisuuksia ja käyttötarkoituksia
- tuntee kotona olevia vaarallisia aineita kuten lääkkeet, pesuaineet, liuottimet, tupakka- ja alkoholi tuotteet
- osaa lajitella jätteitä, ei roskaa ympäristöä sekä osaa säästää vettä, sähköä ja lämpöä.

Ihminen ja terveys

Oppilas

- osaa kuvata kasvun ja kehityksen sekä elämänsä eri vaiheita, osaa nimetä ihmisen keskeiset ruumiinosat ja elintoiminnot
- tuntee terveet elämäntavat (riittävä uni ja lepo, monipuolinen ravinto, päivittäinen liikunta, oikeat työskentelyasennot, ryhti, suun terveys, hygienia, pukeutuminen)
- osaa perussäännöt ryhmässä toimimisesta ja osaa tunnistaa ja nimetä erilaisia tunteita ja säädellä omia tunteitaan
- osaa kuvata tavallisimpia lasten sairauksia, niiden oireita ja itsehoitoa
- tietää lääkkeiden käytön perussääntöjä
- osaa yksinkertaisia ensiaputaitoja sekä hälyttää ja hakea apua tarvittaessa

Turvallisuus

Oppilas

- osaa tunnistaa kiusaamisen ja väkivallan tunnuspiirteitä (tietää yksilön oikeuden fyysiseen koskemattomuuteen sekä tunnistaa hyväksytyt ja ei-toivotut kosketuksen eron)
- tietää mistä ja miten voi tarvittaessa hakea apua
- tietää mikä on luvallista toimintaa ja mikä ei
- tunnistaa turvallisuutta uhkaavia vaaratekijöitä lähiympäristössä, liikenteessä, vesillä ja jäällä
- tuntee jalankulkijana ja pyöräilijänä keskeiset liikennesäännöt ja ymmärtää, miksi sovittuja ohjeita ja sääntöjä pitää noudattaa

7.8. Biologia ja maantieto

Biologia opetuksessa tutkitaan elämää ja sen ilmiöitä. Oppilaat oppivat tunnistamaan eliölajeja, ymmärtämään eliöiden ja ympäristön välistä vuorovaikutusta sekä arvostamaan ja vaalimaan luonnon monimuotoisuutta. Biologian opetuksen tavoitteena on ohjata oppilasta tuntemaan myös itseään ihmisenä ja osana luontoa. Ulkona tapahtuvasta opetuksessa oppilaalle tarjotaan myönteisiä elämyksiä ja kokemuksia luonnosta. Biologian opetuksessa pyritään tutkimaan oppimiseen sekä maastossa että luokkahuoneessa.

Maantiedon opetuksessa tarkastellaan maapalloa ja sen alueita. Oppilasta ohjataan ymmärtämään luonnon- ja ihmistoimintaan vuorovaikutusta eri alueilla. Maantiedon opetuksen tavoitteena on laajentaa oppilaan maailmankuvaa kotimaasta Eurooppaan ja muualle maailmaan. Opetuksessa pyritään antamaan oppilaille tietoa luonnon- ja kulttuuriympäristöjen rikkaudesta eri puolilla maapalloa. Maantiedon opetuksen tulee luoda pohjaa kansojen ja kulttuurien väliselle suvaitsevaisuudelle ja kansainvälisyydelle.

Vuosiluokilla 5-6 biologian ja maantiedon opetukseen integroidaan myös terveystietoa. Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii ymmärtämään omaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvuaan ja kehitystään vuorovaikutuksessa ympäristöönsä.

Biologian ja maantiedon opetuksen tulee painottaa vastuullisuutta, luonnonsuojelua ja elinympäristöjen vaalimista sekä tukea oppilaan kasvua aktiivisesti ja kestäväan elämäntapaan sitoutuneeksi kansalaiseksi.

5. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- tunnistamaan ja tuntemaan eliölajien elinympäristöissään ja luokittelemaan niitä eri eliöryhmiin
- havainnoimaan ja tutkimaan luontoa maastossa ja luokassa
- ymmärtämään ihmisen ravinnontuotannon riippuvaisuuden muusta luonnosta
- tuntemaan ihmisen perusrakenteen ja elintoiminnot
- tekemään havaintoja itsestään, huolehtimaan terveydestään ja ottamaan vastuuta omista teoistaan
- ymmärtämään omaa ja toisten yksilöllistä kasvua ja kehitystä
- laatimaan ja tulkitsemaan karttoja sekä käyttämään kriittisesti tilastoja, diagrammeja, kuvia ja sähköisiä viestimiä
- hahmottamaan maailmankartan ja tuntemaan sen keskeisen nimistön
- Eurooppaan liittyvät keskeiset luonnon- ja kulttuurimaantieteelliset asiat

Keskeiset sisällöt

Eliöt ja elinympäristöt

- kasvien kehitys yksisoluisista kukkakasveihin
  - kasvien jaksottelu pääryhmittäin
- kasvien keruu ja tunnistaminen
- kasvien kasvun ja lisääntymisen tutkiminen
- eläinten luokittelu pääryhmittäin ja sopeutuminen maa- ja vesielämään
  - selkärangattomat
  - selkärangaiset
- viljelykasvit ja tuotantoeläimet ravinnontuotannossa
  - ravintoaineet
  - viljelyn vaiheet ja erilaiset tuotantotavat
  - eläinten kasvattaminen
  - rikkakasvit, tuhoeläimet, mikrobit ja niiden torjunta

Ihmisen rakenne ja elintoiminnot, kasvu, kehitys ja terveys

- kehon rakenne ja keskeiset elintoiminnot
- elämänkaari

- murrosiän tuomat muutokset
- lisääntyminen
- terveyttä edistävät ja vaarantavat tekijät sekä oman kehon arvostaminen
- ihmissuhteet ja tunteiden ilmaisu

Eurooppa osana maailmaa

- Eurooppa maailmankartalla
  - maanosat, mantereet ja valtameret
  - sijainnin määrittäminen leveys- ja pituuspiirien avulla
- Euroopan karttakuva
  - pinnanmuodot
  - vesistöt
  - valtiot ja pääkaupungit
- Euroopan lämpövyöhykkeet, ilmasto- ja kasvillisuusalueet sekä ihmisen toiminta
  - ilmastodiagrammin laatiminen ja tulkitseminen
  - luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutus

6. luokka

Tavoitteet

- Metsien ja soiden keskeisten eliöiden tunnistaminen ja sopeutuminen ympäristöönsä
  - ravintoketjut
  - kasvien keruu ja tunnistaminen
  - metsien hyötykäyttö

Luonnon- ja ympäristönsuojelu

- Miksi ja miten ympäristöä suojellaan?
  - ilmakehän ja vesistöjen saastuminen
  - uhanalaisuus, suojelualueet ja rauhoitukset
  - jokamiehen oikeudet
- Miten luonnonvaroja säästetään?
  - kulutustottumukset
  - jätteiden lajittelu ja kierrätys
- Miten lähiympäristöä hoidetaan?
  - jätehuolto
  - jätevesien puhdistus

Ihmisten elämän ja elinympäristöjen monimuotoisuus maapallolla

- Afrikan, Lähi-idän ja Tyynenmeren alueen sijainti ja karttakuva Eurooppaan verrattuna
- Tropiikin ilmakierto
  - Kasvillisuusalueet ja lämpövyöhykkeet
- luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutus eri alueilla
  - monsuuni ja riisinviljely
  - luonnonvarat
- kulttuurien monimuotoisuus
  - kulttuuriympäristöjen rikkaus

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 6. luokan päättyessä

Luonnon tutkimisen taidot

Oppilas

- osaa havainnoida ja tutkia luontoa
- osaa kuvata ja esittää saamiaan tutkimustuloksia
- tunnistaa yleisimpiä eliölajeja ja osaa kerätä kasveja ohjeiden mukaisesti

Eliöt ja elinympäristöt

Oppilas

- tuntee eläinten pääryhmät ja osaa kertoa esimerkkejä eläimistä elinympäristössään
- ymmärtää vihreiden kasvien, sienten ja eläinten erilaiset tehtävät ravinnontuotannossa
- osaa laatia esimerkkejä luonnon ravintoketjussa
- osaa antaa esimerkkejä lähiympäristön suojelusta ja hoitamisesta

Ihmisen rakenne, elintoiminnot, kasvu, kehitys ja terveys

Oppilas

- tuntee ihmisen perusrakenteen ja –elintoiminnot
- ymmärtää omaan kasvuunsa ja kehitykseensä liittyviä muutoksia sekä käsittää yksilölliset erot ihmisen kehityksessä
- tietää miten tunteiden ilmaisua voidaan säädellä ja osaa ottaa huomioon myös muiden näkökulmia
- tietää ikäkautensa liittyvät oikeutensa ja vastuunsa

Karttataidot

Oppilas

- osaa käyttää kartan paikkahakemistoa ja tulkita karttamerkkejä ja mittakaavoja
- osaa tulkita kriittisesti tilastoja, diagrammeja, kuvia ja sähköisten viestimien välittämää tietoa
- osaa laatia yksinkertaisia karttoja ja diagrammeja

Eurooppa osana maailmaa

Oppilas

- tietää Euroopan valtiot ja niiden pääkaupungit
- tuntee pääpiirteissään Euroopan vaihtelevat luonnonolot
- osaa kuvata ihmisen toimintaa Euroopassa

Ihmisen elämän ja elinympäristöjen monimuotoisuus maapallolla

Oppilas

- tietää maailmankartan keskeisen nimistön, kuten maanosat, valtameret, suurimmat vuoristot ja kasvillisuusalueet
- tuntee pääpiirteissään maapallon eri alueilla vallitsevat ilmasto-olot sekä lämpötilan ja sademäärän vaikutukset ihmistoimintaan
- osaa kertoa esimerkkien avulla ihmistoiminnan aiheuttamista muutoksista ympäristössä
- tuntee oman kulttuurin ja vieraiden kulttuurien piirteitä

Biologia

Biologian opetuksessa tutkitaan elämää ja sen edellytyksiä. Opetuksen tulee kehittää oppilaan luonnontuntemusta ja ohjata ymmärtämään luonnon perusilmiöitä. Oppilaat tutustuvat myös ekologian perusteisiin, evoluutioon ja ihmisen rakenteeseen ja elintoimintoihin. Biologian opetuksessa kiinnitetään huomiota ihmisen ja muun luonnon vuorovaikutukseen sekä korostetaan ihmisen vastuuta luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä.

Biologian opetuksen tulee perustua tutkivaan oppimiseen ja kehittää oppilaan luonnontieteellistä ajattelua. Opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle valmiuksia havainnoida ja tutkia luontoa sekä

Hyödyntää biologisen tiedon haussa myös tietoteknisiä mahdollisuuksia. Opetuksessa pyritään tarjoamaan oppilaille myönteisiä elämyksiä ja kokemuksia luonnossa opiskelusta.

7. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- soveltamaan biologian peruskäsitteitä sekä käyttämään erilaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä
- tuntemaan vesieliölajeja, niiden rakennetta ja elämää
- hahmottamaan vesiekosysteemien rakennetta ja toimintaa
- tunnistamaan vesistöjen ympäristömuutoksia, pohtimaan niiden syitä ja ongelmien ratkaisumahdollisuuksia
- arvostamaan luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtämään ympäristönsuojelun keskeiset tavoitteet
- toimimaan ympäristössään kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Luonto ja ekosysteemit

- kotiseudun vesien keskeisten kasvi- ja eläinlajien tunnistaminen ja kasvien ohjattu kerääminen
  - rannan kasvillisuusvyöhykkeet
  - plankton
  - vesiselkärangattomat
  - kalat
  - vesilinnut
  - vesinisäkkäät
- vesiekosysteemien rakenne ja toiminta sekä niiden tutkiminen
- vesieliöiden luokittelu pääryhmittäin ja sopeutuminen vesielämään
- elämän synty meressä

Yhteinen ympäristö

- vesi, erilaisten elinympäristöjen ja eliölajien rikkaus
- vesialueiden ympäristöongelmien tunnistaminen ja hoito
  - rehevöityminen ja happamoituminen
- ympäristöystävällinen vesien käyttö

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- soveltamaan biologian peruskäsitteitä sekä käyttämään erilaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä
- tuntemaan erilaisten metsä- ja suoekosysteemien eliölajeja, niiden rakennetta ja elämää
- ymmärtämään eläinten käyttämistä
- hahmottamaan metsä- ja suoekosysteemien rakennetta ja toimintaa

- kasvien kasvun ja viljelyn periaatteita
- tunnistamaan metsien ympäristömuutoksia, pohtimaan niiden syitä ja ongelmien ratkaisumahdollisuuksia
- arvostamaan luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtää ympäristösuojelun keskeiset tavoitteet
- toimimaan ympäristössään kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Luonto ja ekosysteemit

- metsien ja soiden keskeisten kasvi- ja eläinlajien tunnistaminen ja kasvien ohjattu kerääminen
  - kasvit
  - selkärangattomat
  - linnut
  - nisäkkäät
- eliöiden luokittelu pääryhmittäin
- kasvupaikkatekijät ja metsän kerrokset
  - valo- ja varjokasvit
- metsä- ja suotyypit
- metsä- ja suoekosysteemien rakenne, toiminta ja tutkiminen
  - tuottajat
- kuluttajat
  - hajottajat

Elämä ja evoluutio

- kasvisolun rakenne ja toiminta
- kasvien lisääntyminen
  - suvuton ja suvullinen lisääntyminen
    - siemenkasvit ja itiökasvit
- yhteyttäminen ja sen merkitys
- eläinten sopeuttaminen ympäristöönsä
  - käyttäytyminen
  - rakenne

Yhteinen ympäristö

- metsien moninaiskäyttö
- metsän kasvu ja kehitys
  - luonnonmetsät
  - talousmetsät
    - luontainen uudistaminen
    - keinollinen uudistaminen
- sukkessio
- kestävä metsien ja soiden käyttö
  - jokamiehen oikeudet
  - luonnon- ja kansallispuistot
  - ihmistoiminnan vaikutus metsä- ja suoluontoon
- metsän ympäristömuutosten tutkiminen
  - jäkälät ja havupuut saastemittareina

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- soveltamaan biologian peruskäsitteitä sekä käyttämään erilaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä
- tuntemaan ihmisen perusrakenteen ja keskeiset elintoiminnot
- ymmärtämään omaa ja toisten yksilöllistä kasvua ja kehitystä
- perinnöllisyyteen liittyviä keskeisiä käsitteitä
- arvostamaan luonnon monimuotoisuutta ja ymmärtämään ympäristösuojelun keskeiset tavoitteet
- toimimaan ympäristössään kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Elämä ja evoluutio

- eläinsolun rakenne ja toiminta
  - vrt. kasvisolu
- eliökunnan synty ja kehitys
  - evoluutioteoria
  - eliökunnan pääryhmät
  - elämän ja historian pääkaudet
- ihmisen evoluutio ja ihmislajin ominaispiirteet
- biotekniikka
  - geeniteknologian mahdollisuudet
  - eettiset kysymykset

Ihminen

- ihmiskehon rakentaminen soluista elimistöksi
  - erilaiset solutyypit ja niiden synty
- elimistöjen rakenne ja toiminta
  - elimistöjen häiriötilat ja niiden aiheuttajat
- murrosikä
- seksuaalisuus ja lisääntyminen
  - seksuaalisuuden erilaiset ilmenemismuodot
- vastuu itsestä ja muista
  - yhdyntä
  - raskauden ehkäisy ja sukupuolitaudit
- geenit ja kromosomit
  - geenien vaikutus ominaisuuksiin
    - vrt. ympäristön vaikutus
  - yksilön sukupuolen määräytyminen
- vanheneminen

Yhteinen ympäristö

- elinympäristön vaikutus omaan terveyteen
- ympäristösuojelun sisältö ja tavoitteet

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Biologian tutkimustaidot

Oppilas

- osaa käyttää mikroskooppia
- osaa työskennellä luokassa ja maastossa sekä kerätä kasveja ohjeiden mukaisesti

- osaa toteuttaa itsenäisesti yksinkertaisia tutkimuksia

Luontoja ja ekosysteemit

Oppilas

- osaa jakaa eliöitä pääryhmiin ja tunnistaa yleisimpiä kasvi-, eläin- ja sienilajeja
- osaa kuvata erilaisten ekosysteemien perusrakennetta ja toimintaa
- osaa nimetä ja kuvata metsä- ja suotyypppejä
- osaa tehdä yksinkertaisia tutkimuksia jostakin ekosysteemistä
- osaa metsähoidon ja kasvinviljelyn perusasiat
- osaa kuvata luonnon monimuotoisuutta
- tuntee metsien ja soiden kestävän käytön periaatteet

Elämä ja evoluutio

Oppilas

- tuntee kasvi- ja eläinsolun perusrakenteen
- osaa selostaa yhteyttämisen ja tuntee sen merkityksen
- osaa kuvata kasvien, eläinten, sienten ja mikrobien lisääntymistä
- osaa selostaa evoluution periaatteet ja ihmisen evoluution pääpiirteet

Ihminen

Oppilas

- osaa kuvata ihmisen tärkeimpiä kudosten, elinten ja elimistöjen rakenteen ja toiminnan pääpiirteet
- tietää seksuaalisuuden erilaisia ilmenemismuotoja
- selostaa pääpiirteissään sukupuolisolujen synnyn, yhdynnän, hedelmöityksen, raskauden kulun ja synnytyksen
- osaa käyttää perinnöllisyyteen liittyviä keskeisiä käsitteitä

Yhteinen ympäristö

Oppilas

- tuntee ekologisesti kestävän kehityksen pääperiaatteet
- osaa tehdä yksinkertaisia tutkimuksia elinympäristönsä tilasta
- osaa kertoa kotiseutunsa luonnonympäristön muuttumisesta ja toimia ympäristössään kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti

Maantieto

Maantiedon opetuksessa tutkitaan maapalloa ja sen alueita. Opetuksen tulee kehittää oppilaiden maantieteellistä maailmankuvaa. Maantiedon opetuksen tavoitteena on kehittää oppilaan kykyä, tarkastella luonnon- ja kulttuuriympäristöä sekä ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta paikalliselta tasolta maailmanlaajuiselle tasolle saakka. Oppilasta ohjataan seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia maailmassa ja arvioimaan niiden vaikutusta luontoon ja ihmisen toimintaan.

Maantiedon opetuksessa pyritään lisäämään oppilaiden kulttuurien tuntemusta ja kykyä ymmärtää ihmisten elämää ja elinympäristöjen erilaisuutta. Opetuksen tavoitteena on ohjata oppilaita pohtimaan maapallolla esiintyvien luonnontieteellisten, kulttuuristen, sosiaalisten ja taloudellisten ilmiöiden syy- ja seuraussuhteita. Maantiedon opetuksen tulee tukea oppilaiden kasvua aktiivisiksi ja kestävään elämäntapaan sitoutuneiksi kansalaisiksi.

7. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- käyttämään ja tulkitsemaan erilaisia kartoja ja muita maantieteellisiä tietolähteitä
- määrittelemään alueiden sijainnin ja paikkojen väliset etäisyydet
- ymmärtämään maapallon liikkeiden seurauksia
- hahmottamaan luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja toimintojen sijoittumista Amerikassa
- tunnistamaan eri kulttuurien piirteitä, ja oppii suhtautumaan myönteisesti vieraisiin maihin ja kansoihin sekä erilaisten kulttuurien edustajiin
- ymmärtämään ja kriittisesti arvioimaan uutistietoa esimerkiksi maailmanlaajuisista ympäristö- ja kehityskysymyksistä

Keskeiset sisällöt

Amerikka

- Amerikan luonnonmaantieteellisen ja kulttuurimaantieteellisen karttakuvan hahmottaminen ja alueellinen jäsentäminen
  - mantereet, maanosat ja valtameret
  - maantieteellisten koordinaattien määrittäminen ja mittakaavan käyttäminen
  - pinnanmuodot ja vesistöt
  - lämpövyöhykkeet
  - merivirrat ja niiden vaikutus ilmastoon
  - kasvillisuusalueet
  - merkittävimmät valtiot ja pääkaupungit
  - Latinalainen Amerikka ja Anglo-Amerikka
- Maankuoren laattojen liikkeiden vaikutukset Amerikan mantereella
  - sisäsyntyiset tapahtumat ja niiden seuraukset
- Pohjois- ja Etelä-Amerikan luonnonolojen, ihmistoiminnan ja kulttuuristen piirteiden vertailu
  - Teollisuusmaat ja kehitysmaat

Yhteinen ympäristö

- ympäristö- ja kehityskysymykset paikallisesti ja maailmanlaajuisesti sekä ongelmien ratkaisumahdollisuuksien pohtiminen
  - sademetsien hakkuut
  - aavikoituminen
  - väestönkasvu
  - yksipuolinen tuotanto
  - ”köyhyyden noidankehä”
  - ihminen luonnonvarojen kuluttajana

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- käyttämään ja tulkitsemaan erilaisia kartoja ja muita maantieteellisiä tietolähteitä
- määrittelemään alueiden sijainnin ja paikkojen väliset etäisyydet
- ymmärtää maapallon liikkeiden vaikutuksia
- ymmärtämään maapintaa muokkaavien sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vaikutuksen maise-massa
- hahmottamaan luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja toimintojen sijoittumista Euroopassa

- tunnistamaan eri kulttuurien piirteitä, ja oppii suhtautumaan myönteisesti vieraisiin maihin ja kansoihin sekä erilaisten kulttuurien edustajiin
- ymmärtämään ja kriittisesti arvioimaan uutistietoa esimerkiksi Euroopan ympäristö- ja kehityskysymyksistä

Keskeiset sisällöt

Eurooppa

- Euroopan luonnonmaantieteellisen ja kulttuurimaantieteellisen karttakuvan hahmottaminen ja alueellinen jäsentäminen
  - pinnanmuodot ja vesistöt
  - lämpövyöhykkeet ja ilmastoalueet
  - kasvillisuusalueet
  - Euroopan maantieteelliset alueet
  - merkittävimmät valtiot ja pääkaupungit
- maapallon sisäiset ja ulkoiset tapahtumat
  - tuliperäinen toiminta ja maanjäristykset
  - vuortenpoimutukset ja lohkoliikunnot
  - eroosio ja rapautuminen
- Euroopan maantieteellinen tarkastelu osana maailmaa ja Euroopan tulevaisuus
  - monikulttuurisuus
    - kielet
    - tavat
    - uskonnot
    - muuttoliike
- Euroopan Unioni

Yhteinen ympäristö

- ympäristö- ja kehityskysymykset Euroopassa sekä ongelmien ratkaisumahdollisuuksien pohdinta
- tulvat
- metsätuhot
- ilmansaasteiden vaikutukset kulttuuriympäristöön

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- käyttämään ja tulkitsemaan erilaisia kartoja ja muita maantieteellisiä tietolähteitä
- määrittelemään alueiden sijainnin ja paikkojen väliset etäisyydet
- ymmärtämään maankuoren laattojen liikkeiden seurauksia
- hahmottamaan luonnon ja ihmisen toiminnan vuorovaikutusta ja toimintojen sijoittumista Suomessa ja muissa Pohjoismaissa
- suhtautumaan myönteisesti vieraisiin maihin ja kansoihin sekä erilaisten kulttuurien edustajiin
- tuntemaan ja arvostamaan Suomen luonnon- ja kulttuuriympäristöä sekä hahmottamaan oman alueellisen identiteettinsä
- jokaisen Suomen kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista oman elinympäristönsä suunnittelussa ja kehittämisessä
- toimimaan kestävän kehityksen mukaisesti

Keskeiset sisällöt

Suomi

- Suomen karttakuva
  - erilaiset kartat ja niiden tulkinta
  - pinnanmuodot ja vesistöt
  - merkittävät kaupungit
  - hallinnolliset alueet
- Suomen luonnonmaiseman muotoutuminen
  - kallioperä ja sen synty
  - jääkauden jäljet
  - Suomen luonnon kehitys jääkauden jälkeen
- Suomen ilmasto ja sää
  - kasvihuoneilmiö ja otsonikato
- Suomen maisema-alueet
  - vaihtelevat luonnon- ja kulttuuriympäristöt
- Suomen väestö
  - elinkeinot
  - luonnonvarat
- vaikuttamismahdollisuudet oman ympäristön suunnittelussa ja kehittämisessä
- Suomi osana maailmaa
  - Pohjoismaat
  - Euroopan Unioni
- oman lähiympäristön pienimuotoinen tutkiminen

Pohjola

- Pohjolan karttakuva
  - pinnanmuodot ja vesistöt
- valtiot ja pääkaupungit
- väestö
- luonnonvarat ja elinkeinot

Yhteinen ympäristö

- ympäristökysymykset ja ongelmien ratkaisumahdollisuuksien pohtiminen
  - Itämeren ympäristökysymykset
- ihminen luonnonvarojen kuluttajana
  - teollisuus ja liikenne
  - energialähteet

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Maantieteelliset taidot

Oppilas

- löytää kartalta etsimänsä paikat ja osaa käyttää karttamerkkejä ja mittakaavaa
- osaa tulkita erilaisia karttoja ja muita tiedonlähteitä
- osaa havainnollistaa maantieteellistä tietoa karttojen ja piirrosten avulla
- osaa vertailla ilmastodiagrammeja ja väestöpyramideja sekä laatia itse ilmastodiagrammin tilastotietojen perusteella

Maailman jäsentäminen

Oppilas

- osaa hahmottaa ja jäsentää maailmaa sekä tunnistaa eri maanosien luonnon- ja kulttuuri-maantieteellisiä peruspiirteitä

- osaa soveltaa oppimaansa maantieteellistä tietoa eri lähteistä saamiensa ajankohtaisten uutistietojen analysointiin ja osaa sijoittaa uutisten tapahtumapaikat maailmankartalle

Euroopan jäsentäminen

Oppilas

- osaa kuvata Euroopan eri alueiden luonnonoloja ja ihmisen toimintaa sekä ymmärtää Euroopan maisemallisen ja kulttuurisen rikkauden
- osaa vertailla Eurooppaa muihin maanosiin ja ymmärtää, että Eurooppa on vuorovaikutuksessa muiden maailman alueiden kanssa

Suomen jäsentäminen

Oppilas

- osaa selostaa, miten Suomen luonnonmaisemat ovat muotoutuneet ja miten luonnonolot ovat vaikuttaneet ihmisen toimintaan Suomen eri alueilla
- osaa kuvata ja analysoida asutuksen ja elinkeinoelämän alueellisia piirteitä ja sijoittumista Suomessa
- tuntee Suomen arvokkaat kulttuuri- ja perinnemaisemat
- tuntee jokaisen kansalaisen vaikutusmahdollisuudet elinympäristönsä suunnitteluun
- osaa tehdä pienimuotoisia tutkimuksia lähiympäristöön liittyen
- tunnistaa oman kulttuurin piirteitä sekä tuntee Suomen vähemmistökulttuurit
- tuntee Suomen yhteydet lähialueisiin sekä Eurooppaan ja koko maailmaan

Yhteinen ympäristö

Oppilas

- osaa kertoa, mitä ovat keskeiset maailmanlaajuiset ympäristö- ja kehitysongelmat, kuten kasvihuoneilmiön voimistuminen, otsonikato, aavikoituminen, elinympäristöjen saastuminen, väestönkasvu sekä köyhyys
- osaa kuvata Itämeren alueen ympäristöongelma ja niiden syitä sekä osaa esittää keinoja parantaa Itämeren alueen ympäristön tilaa
- osaa kuvata, mitkä ovat hänen vaikutusmahdollisuutensa ympäristön tilan parantamiseksi ja tietää keinoja, joiden avulla keskeisiä maailmanlaajuisia ympäristö- ja kehityskysymyksiä voidaan ratkaista

7.9. Fysiikka ja kemia

Vuosiluokat 5 – 6

Vuosiluokka 5

Fysiikan ja kemian opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset sekä ympäristön kappaleista, aineista ja ilmiöistä tehdyt havainnot ja tutkimukset, joista edetään kohti fysiikan ja kemian peruskäsitteitä ja periaatteita. Opiskelun tulee innostaa oppilasta luonnontieteiden opiskeluun, auttaa oppilasta pohtimaan hyvän ja turvallisen ympäristön merkitystä sekä opettaa oppilasta huolehtimaan ympäristöstään ja toimimaan siinä vastuullisesti. Opetukseen integroidaan terveystiedon opetusta, jossa oppilaan toimintaa tarkastellaan turvallisuuden ja terveyden näkökulmasta.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään ja liikkumaan turvallisesti itseään ja ympäristöään suojellen sekä noudattamaan annettuja ohjeita

- tekemään havaintoja ja mittauksia, etsimään tietoa tutkittavasta kohteesta sekä pohtimaan tiedon luotettavuutta
- tekemään johtopäätöksiä havainnoistaan ja mittauksistaan sekä tunnistamaan luonnonilmiöihin ja kappaleiden ominaisuuksia sekä niiden välisiä riippuvuuksia
- käyttämään luonnontieteellisen tiedon kuvailemisessa, vertailemisessa ja luokittelussa fysiikan ja kemian alaan kuuluvia käsitteitä.

Keskeiset sisällöt

Luonnon rakenteet

- maan vetovoima ja kitka sekä voimista aiheutuvia liike- ja tasapainoilmiöitä esim. vipu ja vaa'at; edellämaitun tiedon soveltaminen liikkumiseen ja liikenneturvallisuuteen
- maailmankaikkeus ja tähdet
- aurinkokuntamme
- kotiplaneettamme Maa
- maan ja kuun liikkeitä ja näistä aiheutuvia ilmiöitä

Aineet ympärillämme

- ilman koostumus ja ilmakehä
- veden ominaisuudet ja sen merkitys luottimena, luonnonvesien tutkiminen sekä veden puhdistaminen; seoksista käsitellään liuos ja liete ja niiden ainesosien erotusmenetelmistä esim. kiteytys ja suodatus

6. luokka

Fysiikan ja kemian opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset sekä ympäristön kappaleista, aineista ja ilmiöistä tehdyt havainnot ja tutkimukset, joista edetään kohti fysiikan ja kemian peruskäsitteitä ja periaatteita. Opiskelun tulee innostaa oppilasta luonnontieteiden opiskeluun, auttaa oppilasta pohtimaan hyvän ja turvallisen ympäristön merkitystä sekä opettaa oppilasta huolehtimaan ympäristöstään ja toimimaan siinä vastuullisesti. Opetukseen integroidaan terveystiedon opetusta, jossa oppilaan toimintaa tarkastellaan turvallisuuden ja terveyden näkökulmasta.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään ja liikkumaan turvallisesti itseään ja ympäristöään suojellen sekä noudattamaan annettuja ohjeita
- tekemään havaintoja ja mittauksia, etsimään tietoa tutkittavasta kohteesta sekä pohtimaan tiedon luotettavuutta
- tekemään johtopäätöksiä havainnoistaan ja mittauksistaan sekä tunnistamaan luonnonilmiöihin ja kappaleiden ominaisuuksiin liittyviä syy-seuraussuhteita
- tekemään yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita, joissa selvitetään ilmiöiden, eliöiden, aineiden ja kappaleiden ominaisuuksia sekä niiden välisiä riippuvuuksia
- käyttämään luonnontieteellisen tiedon kuvailemisessa, vertailemisessa ja luokittelussa fysiikan ja kemian alaan kuuluvia käsitteitä
- ymmärtämään päihde- ja huumausaineiden vaarallisuuden.

Keskeiset sisällöt

Energia ja sähkö

- lämmön, valon ja liikkeen aikaansaaminen sähkön avulla; staattinen sähkö ja virtapiiri
- sähköturvallisuus

- erilaisia sähkön ja lämmön tuotantotapoja sekä energiavarat

Aineet ympärillämme

- maaperästä saatavien aineiden luokittelu sekä aineiden erotusmenetelmiä (seulonta)
- elinympäristöön kuuluvien aineiden ja tuotteiden alkuperä, turvallinen käyttö ja kierrätys
- päihteet ja huumaavat aineet sekä niiden haitat

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 6. luokan päättyessä

Luonnon tutkimisen taidot

Oppilas

- osaa työskennellä ja toimia turvallisesti itseään ja ympäristöään suojellen sekä noudattaa annettuja ohjeita
- osaa tehdä havaintoja ja mittauksia yksinkertaisista kokeista sekä luonnonilmiöistä eri aisteilla ja mittausvälineillä
- osaa tehdä johtopäätöksiä havainnoistaan ja mittauksistaan
- osaa esittää mittaustuloksiaan esimerkiksi taulukoiden avulla
- osaa selittää luonnon perusilmiöihin aineiden, kappaleiden ja ilmiöiden ominaisuuksien kuvailemisessa, vertailemisessa ja luokittelussa
- osaa koota eri lähteistä löytämänsä tietoa

Energia ja sähkö

Oppilas

- tuntee eri jännitelähteitä, kuten paristo ja akku
- osaa tehdä virtapiirin, jossa on lamppu (valon aikaansaamiseksi) tai sähkömoottori (liikkeen aikaansaamiseksi)
- tietää, että sähköä ja lämpöä voidaan tuottaa erilaisten luonnonvarojen avulla
- osaa luokitella luonnonvaroja uusiutuviin ja uusiutumattomiin.

Luonnon rakenteet

Oppilas

- osaa tutkia painovoimaa, kitkaa sekä ilman- ja vedenvastusta
- osaa tunnistaa erilaisia liikkeitä
- osaa tutkia, miten voima muuttaa liikettä
- tunnistaa Maan ja Kuun liikkeistä johtuvia ilmiöitä, kuten vuorokaudenajat, vuodenaajat, Kuun vaiheet, pimennykset
- tuntee aurinkokunnan rakenteen ja osaa tehdä havaintoja tähtitaivaasta
- osaa soveltaa luonnontieteellistä tietoa liikkumisessa ja liikenteessä
- osaa kuvata vaaratilanteita liikenteessä ja muussa arkiympäristössä

Aineet ympärillämme

Oppilas

- tuntee ilman koostumuksen sekä ymmärtää ilmakehän merkityksen elämän ylläpitäjänä
- osaa ilmakehän kaasujen kemiallisia merkkejä
- osaa tutkia erilaisia veden ominaisuuksia
- tietää, miten vesiä puhdistetaan
- osaa luokitella maaperästä saatavia aineita ja tuntee maaperän alkuaineiden kemiallisia merkkejä
- osaa käyttää erilaisia aineiden erottamismenetelmiä, kuten suodatusta, kiteytystä ja seulomista
- tuntee perusasioita ympäristönsä aineiden ja tuotteiden turvallisesta käytöstä ja elinkaaresta
- osaa tutkia aineiden ja tuotteiden ominaisuuksia esim. happamuutta

- tuntee keskeisiä asioita tupakasta, päihteistä ja huumaavista aineista
- tietää, miksi ne ovat haitallisia, ja antaa esimerkkejä siitä, miksi niiden käyttö on vaarallista.

Fysiikka

7.-9. luokka

Vuosiluokilla 7-9 fysiikan opetuksen ydintehtävä on laajentaa oppilaan tietämystä fysiikasta ja käsitteistä fysikaalisen tiedon luonteesta sekä vahvistaa kokeellisen tiedonhankinnan taitoja.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat oppilaan aikaisemmat tiedot, taidot ja kokemukset sekä ympäristön kappaleista, aineista ja ilmiöistä tehdyt havainnot ja tutkimukset, joista edetään kohti fysiikan peruskäsitteitä ja lakeja. Kokeellisuuden tehtävänä on auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja sekä kehittää kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja ja innostaa oppilasta fysiikan opiskeluun.

Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle valmiuksia keskustella ja kirjoittaa fysiikan ja teknologian tiedonalaan kuuluvista asioista ja ilmiöistä tarkoituksenmukaisia käsitteitä käyttäen sekä auttaa häntä ymmärtämään fysiikan ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa.

Fysiikan opiskelu tukee oppilaan persoonallisuuden kehittymistä ja nykyaikaisen maailmankuvan muodostamista sekä antaa valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja erityisesti energiavarojen käyttöön ja ympäristön suojeluun liittyvissä asioissa.

Keskeiset sisällöt

7. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään ja tutkimaan luonnonilmiöitä turvallisesti ja yhdessä toisten kanssa
- luonnon tutkimisen taitoja, kuten kysymysten tekeminen ja ongelmien hahmottaminen
- havaintojen, mittauksien ja päätelmien tekemistä, vertailua ja luokittelua, hypoteesin esittämistä ja sen testaamista sekä tulosten käsittelyä, esittämistä ja tulkitsemista myös tieto- ja viestintäteknikkaa hyväksi käyttäen
- suunnittelemaan ja tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen, jossa vakioidaan ja variaoidaan luonnonilmiöissä vaikuttavia muuttujia ja selvitetään muuttujien välisiä riippuvuuksia
- muodostamaan yksinkertaisia malleja ja käyttämään niitä ilmiöiden selittämisessä sekä tekemään yleistyksiä ja arvioimaan tutkimusprosessin ja tulosten luotettavuutta
- käyttämään tarkoituksenmukaisia käsitteitä, suureita ja yksiköitä kuvatessaan fysikaalisia ilmiöitä ja teknologiaan kuuluvia asioita
- arvioimaan eri lähteistä hankkimansa tiedon luotettavuutta
- käyttämään erilaisia graafisia ja algebrallisia malleja ilmiöiden selittämisessä, ennusteiden tekemisessä ja ongelmanratkaisussa
- tuntemaan luonnonilmiöitä ja prosesseja ja niissä tapahtuvia energiamuutoksia, erilaisia luonnon rakenteita ja rakenneosien vuorovaikutuksia sekä ymmärtämään ilmiöiden syy-seuraussuhteita.

Suureet

- mittaaminen ja niihin liittyvät laskelmat, massa/paino, paine, pituus, pinta-ala, tilavuus, tiheys

Liike ja voima

- vuorovaikutus ja niistä syntyvät voimat sekä niistä aiheutuvat liike- ja tasapainoilmiöt sekä niiden esiintyminen ympäristössä
- liike, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä liike

Lämpö

- olomuodon muutokset, lämpötila-asteikot

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään ja tutkimaan luonnonilmiöitä turvallisesti ja yhdessä toisten kanssa
- luonnon tutkimisen taitoja, kuten kysymysten tekeminen ja ongelmien hahmottaminen
- havaintojen, mittauksien ja päätelmien tekemistä, vertailua ja luokittelua, hypoteesin esittämistä ja sen testaamista sekä tulosten käsittelyä, esittämistä ja tulkitsemista myös tieto- ja viestintätekniikkaa hyväksi käyttäen
- suunnittelemaan ja tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen, jossa vakioidaan ja variaoidaan luonnonilmiöissä vaikuttavia muuttujia ja selvitetään muuttujien välisiä riippuvuuksia
- muodostamaan yksinkertaisia malleja ja käyttämään niitä ilmiöiden selittämisessä sekä tekemään yleistyksiä ja arvioimaan tutkimusprosessin ja tulosten luotettavuutta
- käyttämään tarkoituksenmukaisia käsitteitä, suureita ja yksiköitä kuvatessaan fysikaalisia ilmiöitä ja teknologiaan kuuluvia asioita
- arvioimaan eri lähteistä hankkimansa tiedon luotettavuutta
- käyttämään erilaisia graafisia ja algebrallisia malleja ilmiöiden selittämisessä, ennusteiden tekemisessä ja ongelmanratkaisussa
- tuntemaan luonnonilmiöitä ja prosesseja ja niissä tapahtuvia energiamuutoksia, erilaisia luonnon rakenteita ja rakenneosien vuorovaikutuksia sekä ymmärtämään ilmiöiden syy-seuraussuhteita.

Värähdys- ja aaltoliike

- erilaiset värähdys- ja aaltoliikkeiden perusilmiöt sekä aaltoliikkeen synty ja vastaanottaminen sekä havaitseminen, heijastuminen ja taittuminen sekä niihin liittyvät ominaisuudet, suureet ja lait
- äänen ja valon merkitys ja sovellukset
- optisten laitteiden toimintaperiaatteita

Lämpö

- kappaleiden ja aineiden lämpenemiseen ja jäähtymiseen liittyvät ilmiöt sekä niiden kuvaaminen tarkoituksenmukaisilla käsitteillä ja laeilla sekä lämpöilmiöiden merkitys ja sovellukset
- energian säilyminen ja huononeminen, lämpö energiamuotona

Luonnon rakenteet

- luonnon rakenteet ja mittasuhteet
- rakenneosia koossa pitävät vuorovaikutukset sekä energian sitoutuminen ja vapautuminen rakenneosien välisissä prosesseissa

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään ja tutkimaan luonnonilmiöitä turvallisesti ja yhdessä toisten kanssa
- luonnon tutkimisen taitoja, kuten kysymysten tekeminen ja ongelmien hahmottaminen
- havaintojen, mittauksien ja päätelmien tekemistä, vertailua ja luokittelua, hypoteesin esittämistä ja sen testaamista sekä tulosten käsittelyä, esittämistä ja tulkitsemista myös tieto- ja viestintäteknikkaa hyväksi käyttäen
- suunnittelemaan ja tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen, jossa vakioidaan ja variaoidaan luonnonilmiöissä vaikuttavia muuttujia ja selvitetään muuttujien välisiä riippuvuuksia
- muodostamaan yksinkertaisia malleja ja käyttämään niitä ilmiöiden selittämisessä sekä tekemään yleistyksiä ja arvioimaan tutkimusprosessin ja tulosten luotettavuutta
- käyttämään tarkoituksenmukaisia käsitteitä, suureita ja yksiköitä kuvatessaan fysikaalisia ilmiöitä ja teknologiaan kuuluvia asioita
- arvioimaan eri lähteistä hankkimansa tiedon luotettavuutta
- käyttämään erilaisia graafisia ja algebrallisia malleja ilmiöiden selittämisessä, ennusteiden tekemisessä ja ongelmanratkaisussa
- tuntemaan luonnonilmiöitä ja prosesseja ja niissä tapahtuvia energiamuutoksia, erilaisia luonnon rakenteita ja rakenneosien vuorovaikutuksia sekä ymmärtämään ilmiöiden syy-seuraussuhteita

Liike ja voima

- voiman tekemä työ, mekaaninen energia ja teho
- liike, tasainen ja tasaisesti kiihtyvän liikkeen mallit, graafiset esitykset

Sähkö

- kappaleiden väliset sähköiset ja magneettiset voimat
- tasavirtapiiri ja virtapiirin perusilmiöt sekä näiden ilmiöiden soveltaminen turvallisesti jokapäiväisessä elämässä ja tekniikassa
- sähkökenttä, jännite, virta, teho, energia
- sähkömagneettinen induktio ja sen käyttö energian siirrossa sekä sähkön käyttö kotona

Luonnon rakenteet

- radioaktiivinen hajoaminen, fissio ja fuusio, ionisoiva säteily ja sen vaikutus elolliseen luontoon sekä säteilyltä suojautuminen
- energialajit ja energian säilymisen periaate
- lämpö- ja sähköenergian tuottaminen sekä luonnon energiavarat

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Luonnon tutkimisen taidot

Oppilas

- osaa työskennellä turvallisesti, ohjeita noudattaen ja yhdessä toisten kanssa
- osaa tehdä luonnontieteellisen tutkimuksen annetun ohjeen mukaan sekä suunnitella yksinkertaisia kokeita, sopia työnjaosta ja tehtävistä sekä osaa asettaa tavoitteita tai päämääriä yhdessä muiden oppilaiden kanssa
- osaa laatia pienimuotoisia tutkimuselostuksia, esittää tulokset esimerkiksi taulukkojen ja graafien avulla sekä tulkita niitä
- osaa tehdä kontrolloidun kokeen ja arvioida koejärjestelyn toimivuutta sekä tulosten luotettavuutta, tarkkuutta ja mielekkyyttä
- tietää, että fysiikka on perusluonnontiede ja että fysiikan tietoja ja kokeellista tiedonhankintamenetelmää käytetään muissa luonnontieteissä ja tekniikassa

Liike ja voima

Oppilas

- osaa tutkia erilaisia vuorovaikutus- ja liikeilmiöitä sekä käyttää niitä kuvaavia suureita, kuten aika, matka, nopeus, kiihtyvyys ja voima
- osaa tehdä graafisia esityksiä esimerkiksi tasaisen ja kiihtyvän liikkeen mittaustuloksista sekä tulkita niitä sekä käyttää tasaisen liikkeen mallia liikettä koskevien ennusteiden tekemiseen ja keskinopeuden yhtälöä matkan tai ajan arviointiin ja laskemiseen
- ymmärtää yksinkertaisten mekaanisten koneiden, esimerkiksi vivun, toimintaperiaatteen ja tietää mekaanisten koneiden ja erilaisten rakenteiden sovelluksia
- osaa käyttää kappaleiden ja aineiden ominaisuuksia kuvaavia suureita ja osaa selittää niiden avulla havaitsemiaan ilmiöitä, esimerkiksi vertailla aineiden tiheyksiä ja selittää tiheyden avulla erilaisia ilmiöitä, kuten kellumisen ja kuumailmapallon toiminnan
- tuntee työn ja energian välisen yhteyden
- ymmärtää liikenneturvallisuutta koskevien määräysten fysikaalisen perustan.

Värähdys- ja aaltoliike

Oppilas

- tunnistaa aaltoliikkeitä ja niille luonteenomaisia ilmiöitä, esimerkiksi aaltoliikkeen synnyn, etenemisen, vastaanottamisen, heijastumisen ja taittumisen
- tunnistaa erilaisia jaksollisia ilmiöitä ja värähtelijöitä ympäristöstään ja niille ominaisia ilmiöitä sekä osaa luonnehtia kyseessä olevia ilmiöitä niitä kuvaavien suureiden avulla
- osaa tutkia valon heijastumista ja taittumista sekä selittää valonsädettä mallina käyttäen erilaisia näkemiseen liittyviä ilmiöitä ja peilien ja linssien toimintaa
- ymmärtää äänen ja valon merkityksen ihmisen ja yhteiskunnan kannalta, esimerkiksi melu ja siltä suojautuminen sekä valo tiedonsiirrossa.

Lämpö

Oppilas

- tunnistaa ympäristöstä lämmön siirtymiseen ja varastoitumiseen liittyviä ilmiöitä ja osaa tulkita niitä
- osaa luonnehtia lämpöopin perusilmiöitä, kuten lämpölaajenemista ja kappaleen lämpenemistä, niitä kuvaavien suureiden ja kokeellisten lakien avulla
- osaa käyttää lämpenemiseen, olomuodon muutosten ja lämpölaajenemiseen lakeja tarkastellessaan ja selittäessään ympäristössään tapahtuvia lämpöilmiöitä.

Sähkö

Oppilas

- osaa sähkölaitteiden ja lämpöä tuottavien laitteiden turvallisen ja taloudellisen käytön periaatteet sekä osaa arvioida ja laskea eritehoisten sähkölaitteiden käyttökustannuksia
- ymmärtää jännitteen ja sähkövirran välisen yhteyden suljetussa virtapiirissä ja vastuksien vaikutuksen sähkövirran suuruuteen sekä osaa tehdä ennusteita virtapiirin toiminnasta ja käyttää kytkentäkaavioita virtapiirin mallina
- tuntee sovelluksia kuten sähkölaitteet ja sähköinen viestintä
- tuntee sähkön tuotantoon ja siirtoon liittyviä prosesseja kuten muuntajan toiminta, osaa selittää energian muuntumisen voimalaitoksessa sekä arvioida erilaisten voimalaitosten hyötyjä ja haittoja.

Luonnon rakenteet

Oppilas

- tuntee säteilylajit ja säteilyn vaikutuksia, pystyy erottamaan vaaralliset säteilylajit vaarattomista ja osaa suojautua säteilyltä

- hahmottaa rakenneosien ketjun ja mittasuhteita alkeishiukkasista galakseihin ja osaa havainnollistaa näitä rakenteita ja järjestelmiä sopivilla malleilla
- osaa käyttää keskusteluissaan keskeisiä fysiikan käsitteitä muun muassa energia, vuorovaikutus ja säteily, ymmärtää energian säilymisen periaatteen sekä osaa antaa esimerkkejä energian muuntumisesta erilaisissa prosesseissa, kuten puun palamisessa ja kiven putoamisessa

Kemia

7.-9. luokka

7. luokka

Kemian opetuksen tehtävänä vuosiluokilla 7-9 on laajentaa oppilaan tietämystä kemiasta ja kemiallisen tiedon luonteesta sekä ohjata luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen käyttämiseen elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle persoonallisuuden kehittymisen ja nykyaikaisen maailmankuvan muodostamisen kannalta välttämättömiä aineksia ja se auttaa ymmärtämään kemian ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Kemian opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen liittyvistä asioista ja ohjata oppilasta ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Opetus tukeutuu kokeelliseen lähestymistapaan, jossa lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havaitseminen ja tutkiminen. Tästä edetään ilmiöiden tulkitsemiseen, selittämiseen ja kuvaamiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Kokeellisuuden tulee auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja, kehittää käden taitoja, kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä innostaa oppilasta kemian opiskeluun.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään turvallisesti ja ohjeita noudattaen
- käyttämään luonnontieteellisen tiedonhankinnan kannalta tyypillisiä tutkimusmenetelmiä, myös tieto- ja viestintätekniikkaa, sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen sekä tulkitsemaan ja esittämään tuloksia
- veden ja hiilen kiertokulun sekä niiden merkityksen luonnolle ja ympäristölle
- tuntemaan aineiden ominaisuuksia kuvaavia fysikaalisia ja kemiallisia käsitteitä ja käyttämään niitä
- aineen rakennetta kuvaavia käsitteitä ja malleja
- kuvailemaan ja mallintamaan kemiallisia käsitteitä ja käyttämään niitä
- soveltamaan omia tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa
- tuntemaan kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen ja ihmiselle että yhteiskunnalle.

Keskeiset sisällöt

Ilma ja vesi

- ilmakehän aineet ja niiden merkitys ihmiselle ja luonnon tasapainolle
- vesi ja veden ominaisuuksia
- aineiden paloherkkyys, palamisreaktio, sen kuvaaminen kemian merkkikielellä sekä palamistuotteiden ominaisuudet ja vaikutukset ympäristössä

Raaka-aineet ja tuotteet

- alkuaineiden ja yhdisteiden merkitseminen, alkuaineiden kemialliset merkit
- alkuaineiden ja yhdisteiden luokittelu, puhtaat aineet ja seokset
- alkuaineiden ja yhdisteiden erotusmenetelmät
- reaktionopeuksien vertailu
- yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tulkitseminen
- alkuaineiden ja yhdisteiden rakenteiden selittäminen atomimallin avulla.

8. luokka

Kemian opetuksen tehtävänä vuosiluokilla 7-9 on laajentaa oppilaan tietämystä kemiasta ja kemiallisen tiedon luonteesta sekä ohjata luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen käyttämiseen elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle persoonallisuuden kehittymisen ja nykyaikaisen maailmakuvan muodostamisen kannalta välttämättömiä aineksia ja se auttaa ymmärtämään kemian ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Kemian opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen liittyvistä asioista ja ohjata oppilasta ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Opetus tukeutuu kokeelliseen lähestymistapaan, jossa lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havaitseminen ja tutkiminen. Tästä edetään ilmiöiden tulkitsemiseen, selittämiseen ja kuvaamiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Kokeellisuuden tulee auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja, kehittää käden taitoja, kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä innostaa oppilasta kemian opiskeluun.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään turvallisesti ja ohjeita noudattaen
- käyttämään luonnontieteellisen tiedonhankinnan kannalta tyypillisiä tutkimusmenetelmiä, myös tieto- ja viestintäteknikkaa, sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen sekä tulkitsemaan ja esittämään tuloksia
- aineiden kiertokulku ja tuotteiden elinkaareen liittyviä prosesseja sekä niiden merkityksen luonnolle ja ympäristölle
- tuntemaan aineiden ominaisuuksia kuvaavia fysikaalisia ja kemiallisia käsitteitä ja käyttämään niitä
- aineen rakennetta ja kemiallisia sidoksia kuvaavia käsitteitä ja malleja
- kuvailemaan ja mallintamaan kemiallisia reaktioita reaktioyhtälöiden avulla
- soveltamaan omia tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa
- tuntemaan kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen sekä ihmiselle että yhteiskunnalle.

Keskeiset sisällöt

Ilma ja vesi

- vesiliuosten happamuus ja emäksisyys
- oksidien vesiliuosten happamuus ja emäksisyys ja niiden vaikutus ympäristöön

Raaka-aineet ja tuotteet

- alkuaineiden jaksollinen järjestelmä
- alkuaineiden ja yhdisteiden merkitseminen, alkuaineiden kemialliset merkit (n. 30 tärkeintä)
- alkuaineiden ja yhdisteiden luokittelu: ioni- ja molekyyli-rakenteiset yhdisteet, metallit ja epämetallit
- reaktioyhtälöiden tulkitseminen sekä reaktioyhtälöiden tasapainottaminen

- alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksien ja rakenteiden selittäminen atomimallin ja jaksollisen järjestelmän avulla

Elollinen luonto ja yhteiskunta

- fotosynteesi ja palaminen
- orgaanisten yhdisteiden hapettumisreaktioita ja reaktiotuotteita, kuten alkoholit ja karboksyylihapot sekä niiden ominaisuudet ja käyttö
- hiilivedyt, öljynjalostusteollisuus ja sen tuotteita
- pesu- ja kosmeettiset aineet ja tekstiilit

9. luokka

Kemian opetuksen tehtävänä vuosiluokilla 7-9 on laajentaa oppilaan tietämystä kemiasta ja kemiallisen tiedon luonteesta sekä ohjata luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan ja tietojen käyttämiseen elämän eri tilanteissa. Opetus antaa oppilaalle persoonallisuuden kehittymisen ja nykyaikaisen maailmankuvan muodostamisen kannalta välttämättömiä aineksia ja se auttaa ymmärtämään kemian ja teknologian merkityksen jokapäiväisessä elämässä, elinympäristössä ja yhteiskunnassa. Kemian opetuksen tulee antaa oppilaalle valmiuksia tehdä jokapäiväisiä valintoja ja keskustella erityisesti energian tuotantoon, ympäristöön ja teollisuuteen liittyvistä asioista ja ohjata oppilasta ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Opetus tukeutuu kokeelliseen lähestymistapaan, jossa lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havaitseminen ja tutkiminen. Tästä edetään ilmiöiden tulkitsemiseen, selittämiseen ja kuvaamiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä. Kokeellisuuden tulee auttaa oppilasta hahmottamaan luonnontieteiden luonnetta ja omaksumaan uusia luonnontieteellisiä käsitteitä, periaatteita ja malleja, kehittää käden taitoja, kokeellisen työskentelyn ja yhteistyön taitoja sekä innostaa oppilasta kemian opiskeluun.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- työskentelemään turvallisesti ja ohjeita noudattaen
- käyttämään luonnontieteellisen tiedonhankinnan kannalta tyypillisiä tutkimusmenetelmiä, myös tieto- ja viestintäteknikkaa, sekä arvioimaan tiedon luotettavuutta ja merkitystä
- tekemään luonnontieteellisen tutkimuksen sekä tulkitsemaan ja esittämään tuloksia
- aineiden kiertokulkuun ja tuotteiden elinkaareen liittyviä prosesseja sekä niiden merkityksen luonnolle ja ympäristölle
- tuntemaan aineiden ominaisuuksia kuvaavia fysikaalisia ja kemiallisia käsitteitä ja käyttämään niitä
- aineen rakennetta ja kemiallisia sidoksia kuvaavia käsitteitä ja malleja
- kuvailemaan ja mallintamaan kemiallisia reaktioita reaktioyhtälöiden avulla
- soveltamaan omia tietojaan käytännön tilanteissa ja valinnoissa tuntemaan kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen sekä ihmiselle että yhteiskunnalle.

Keskeiset sisällöt

Ilma ja vesi

- talousveden kierto ja puhdistus

Raaka-aineet ja tuotteet

- alkuaineiden ja yhdisteiden luokittelu: jalot ja epäjalot metallit
- tärkeimmät maankuoresta saatavat alkuaineet ja yhdisteet ja niiden ominaisuuksia sekä tuotteiden valmistus, käyttö, riittävyys ja kierrätettävyys
- sähkökemiallisia ilmiöitä, sähköpari, elektrolyysi ja niiden sovellukset
- reaktioyhtälöiden tulkitseminen sekä yksinkertaisten reaktioyhtälöiden tasapainottaminen

Elollinen luonto ja yhteiskunta

- tuotteiden elinkaari
- energialähteet
- öljynjalostusteollisuus ja sen tuotteita

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilas

- osaa työskennellä annetun ohjeen mukaan turvallisesti yksin ja ryhmässä
- osaa tehdä yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita, esimerkiksi kokeen, jossa tutkitaan aineen palamista, palamistuotteen liukenemistä veteen ja syntyneen vesiliuosten happamuutta
- osaa esittää kokeidensa tulokset ja tulkita niitä
- tuntee aineiden kiertoprosesseja ja niiden aiheuttamia ilmiöitä luonnossa ja ympäristössä, esimerkiksi hiilen kiertokulku, kasvihuoneilmiö ja happamoituminen
- tuntee kemian ilmiöiden ja sovellusten merkityksen ihmiselle ja yhteiskunnalle, esimerkiksi fotosynteesin merkityksen elollisen luonnon energiavaranolle sekä korroosion ja korroosiolta suojaamisen merkityksen rakentamisessa ja metalliteollisuudessa
- tuntee teollisuuden eri aloja kuten metalli- ja puunjalostusteollisuus sekä niiden tuotteita ja niiden merkityksen jokapäiväisessä elämässä
- osaa tulkita tavaraselosteita, selittää tuotteen elinkaaren ja osaa tehdä valintoja kuluttajana
- osaa käyttää oikeita käsitteitä kuvaaillessaan aineiden ominaisuuksia ja kemiallisia ilmiöitä, esimerkiksi happamuutta, sähköjohtokykyä ja olomuodon muutoksia
- osaa tutkia aineiden ominaisuuksia ja käyttää tuloksia alkuaineiden ja yhdisteiden luokittelussa, tunnistamisessa ja erottamisessa, esimerkiksi epäjalot ja jalot metallit
- osaa kuvata atomia, kemiallisia sidoksia ja yhdisteitä asianmukaisia malleja käyttäen
- osaa tulkita yksinkertaisia reaktioyhtälöitä ja kirjoittaa esimerkiksi hiilen palamisreaktion yhtälön
- osaa tehdä päätelmiä aineen reaktioherkkyydestä atomin uloimman elektronikuoren rakenteen tai alkuaineen paikan perusteella jaksollisessa järjestelmässä

7.10. Terveystieto

Raahan koulujen tuntijaossa 7.-9.-luokkien terveystiedon tunnit, yhteensä kolme viikkotuntia, on jaettu seuraavasti: 1 viikkotunti 7.luokalla ja kaksi viikkotuntia kahdeksannella luokalla. Kahdeksannen luokan terveystiedon sisällöissä opettajalla on mahdollisuus edetä muussakin kuin kurssijaon ohjaamassa järjestyksessä. Yhdeksännellä luokalla varsinaisia terveystiedon tunteja ei ole, mutta teemat liittyvät yhteen yhdeksannen luokan biologian kanssa, jonka painotuksena on ihmisen biologia. Terveys sisältöjä voidaan käsitellä myös aihekokonaisuuksien osa-alueina. Laajoja aihekoko-

naisuuksia voidaan tarkastella eri vuosiluokilla eri näkökulmista käsin. Terveystiedon aiheita voidaan myös nostaa koko kouluyhteisöä koskeviksi teema- ja tapahtumapäiviksi tai –viikoiksi. Terveystiedon opetus perustuu monitieteiseen tietoperustaan. Terveys ymmärretään fyysiseksi ja psyykkiseksi ja sosiaalisesti toimintakyvyksi.

Terveystiedon opetuksen tarkoitus on edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta, niin että oppilas ymmärtää terveyden tavoittelemisen arvoiseksi asiaksi ja osaa tehdä omaa terveystään edistäviä valintoja. Oppilas oppii tulkitsemaan omaa kehoaan ja ymmärtämään kehityksen mukanaan tuomat muutokset itsessään. Oppilas hyväksyy itsensä ja toiset omine erityispiirteineen, tietää auttamisvelvollisuutensa ensiaputilanteissa ja osaa ryhtyä toimenpiteisiin. Opetuksessa pyritään ottamaan huomioon yleiset sekä Raahen seudun ajankohtaiset terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset.

Terveystiedon tavoitteet ja sisällöt

Elämän hallinta

Tavoitteet:

Tukea nuoren itsenäistymistä, identiteetin ja itsetunnon kehitystä sekä sosiaalisia vuorovaikutustaitoja.

Sisällöt:

7. luokka	8. luokka	8.luokka (2.kurssi)
- murrosikä	- lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus	- elämänkaaren kriisit

Seksuaaliterveys

Tavoitteet:

Nuori hyväksyy seksuaalisuuden osana kehitystään ja osaa pohtia ja perustella vastuullista seksuaalikäyttäytymistä.

Sisällöt:

7. luokka	8. luokka (1. kurssi)	8.luokka (2.kurssi)
- ystävyys ja seurustelu	- ehkäisy	- abortti
- seksuaalisuuden arvot ja normit: oman kehon oikeus	- sukupuolitaudit - seksuaalinen suuntautuminen	- perheen perustaminen

Tupakka ja päihteet

Tavoitteet:

Nuori tietää ja ymmärtää tupakan ja päihteiden käytön haitalliset vaikutukset omaan terveyteensä, lähipiirinsä hyvinvointiin ja yhteiskunnalle.

Sisällöt:

7. luokka (2.kurssi)	8. luokka (1. kurssi)	8. luokka
- päihdeaineet: tupakka ja alkoholi - päihteet ja raskaus	- päihdeaineet: nuuska ja huumeet - riippuvuus	- päihdelain- sääntö - vastuullisuus ja avun hakeminen

Turvallisuus ja ensiapu

Tavoitteet:

Oppilas oppii tunnistamaan turvallisuus- ja terveystilanteita ja oppii ennakoimaan ja välttämään vaaratilanteita kotona koulussa ja vapaa-aikana.

Sisällöt:

7. luokka	8.luokka (1.kurssi)	8.luokka (2.kurssi)
- kodin ja koulun paloturvallisuus	- toiminta onnettomuustilanteissa	-paikalliset ympäristötörskit ja toiminta vaaratilanteessa
- hätäilmoitus	* sairaskohtaukset	
- yksinkertaiset sidokset	* liikenneonnettomuudet	
- kävelijänä ja pyöräilijänä liikenteessä	* tulipalo	
- liikennemerkitietous	* myrkytykset	
	- hätäensiapu ja elvytys	
	- auttamisvelvollisuus	

Ravinto

Tavoitteet:

Oppilas ymmärtää ravinnon merkityksen terveyteen, tunnistaa tavallisimmat erityisruokavaliot, ruoka-allergiat ja syömishäiriöt.

Sisällöt:

7. luokka	8. luokka (1. kurssi)	8. luokka (2. kurssi)
- säännöllisyys, ateriarytmi	- syömishäiriöt	- erityisruokavaliot
- monipuolisuus	- yksilöllinen energiantarve	- ruoka-allergiat
- terveellisyys		

Liikunta ja lepo

Tavoitteet:

Oppilas ymmärtää liikunnan ja riittävän levon merkityksen terveydelleen.

Sisällöt:

7. luokka	8. luokka (1. kurssi)	8. luokka (2. kurssi)
- säännöllinen ja monipuolinen liikunta	- liikunnan riskit	- liikunta elämäntapana
- lihaskunto	- unen vaiheet	* liikuntaohjelma
- vuorokausirytmii	- unihäiriöt ja unettomuus	* harrastaminen
- unen merkitys ja tarve		- rentoutuminen ja palautuminen

Terveys ja sairaus

Tavoitteet:

Osaa huolehtia omasta terveydestään, hoitaa itseään ja hakea tarvittaessa apua. Tunnistaa tavalliset nuorten sairaudet ja kansantaudit.

Sisällöt:

7. luokka	8. luokka (1. kurssi)	8. luokka (2. kurssi)
- tavallisimmat nuorten vaivat:	- nuorten sairaudet:	- suomalaisten kansantaudit:
* päänsärky	* diabetes	* syöpä
* syöpä	* epilepsia	
* vatsakipu		
* kuukautiskivut		

* allergiat ja astma

* sydän- ja ve-
risuoni-
taudit
* tuki- ja liikunta-
elin-
sairaudet
* osteoporoosi
- lääkkeiden tar-
koituksen-
mukainen käyttö
*terveyspalvelut

Työtavat

Terveystieto on oppiaineena oppilaslähtöinen, toiminnallisuutta ja osallistuvuutta korostava. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan koulun ulkopuolisia asiantuntijoita. Terveystieteen liittyvissä asioissa on usein kyse valinnoista. Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaan itsetuntoa ja rohkaista oppilasta osallistumaan siten, että hän esittää omia mielipiteitä ja oppii tekemään omaa terveystietään edistäviä valintoja. Kokeilemisen arvoisia työtapoja voisivat olla esimerkiksi: erilaiset ryhmätyöt, tutkielmat ja haastattelut, paneelikeskustelu ja väittelyt, draamamenetelmät jne.

Arviointi

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8 (valtakunnallisen opetussuunnitelman mukaan)

Kasvu ja kehitys

Oppilas

- tietää eri ikäkausien piirteitä ja elämänsäkuun liittyviä tapahtumia ja osaa tarkastella niitä terveyden näkökulmasta
- osaa selittää, miten uni ja lepo vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin, antaa esimerkkejä terveyden kannalta tasapainoisesta ja monipuolisesta ravinnosta ja tietää liikunnan terveysvaikutuksia
- osaa kuvata hyvän ystävyysuhteen ja toimivan yhteisön ominaispiirteitä sekä antaa esimerkkejä keskeisistä vuorovaikutuksen taidoista
- tietää, miten voi hoitaa itseään ja terveystietään
- osaa pohtia ja eritellä nuorten ongelmatilanteiden syitä ja seurauksia sekä kuvata niiden mahdollisia ratkaisuja.

Terveys arkielämän valintatilanteissa

Oppilas

- tietää seksuaaliterveyden perusteita, tietää raskauden ehkäisyn merkityksen ja menetelmiä sekä osaa pohtia ja perustella vastuullista seksuaalikäyttäytymistä
- osaa kuvata ja pohtia päihde- ja vaikuteaineiden kuten tupakan, nuuskan, alkoholin, huumeiden ja liuottimien käyttöön liittyviä riippuvuutta ja terveysriskejä sekä käytön syitä ja seurauksia ja antaa perustellen esimerkkejä keinoista välttää niiden käyttöä
- tunnistaa kiusaamisen ja muun väkivallan tunnuspiirteitä ja osaa tuottaa käytännön esimerkkejä väkivallan ehkäisemisestä ja rakentavasta kommunikaatiosta
- osaa nimetä yleisimpiä tartuntatauteja ja muita sairauksia ja kuvata esimerkein niiden ehkäisyä pääpiirteissään
- tietää liikenneturvallisuuden pääperiaatteita ja osaa kuvata tai esittää, miten erilaisissa vaara- ja onnettomuustilanteissa toimitaan ja annetaan ensiapua.

Voimavarat ja selviytymisen taidot

Oppilas

- osaa nimetä, tunnistaa ja ilmaista erilaisia tunteita ja kuvata niiden syitä sekä antaa esimerkkejä siitä, miten niihin perustuvaa käyttäytymistä ja vuorovaikutusta voidaan säädellä tilanteeseen sopivalla tavalla
- osaa tehdä havaintoja tuntemuksistaan ja oireistaan ja tietää lääkkeiden tarkoituksenmukaisen käytön perusteet
- osaa pohtia elämäntapavalintojen merkitystä terveydelle ja perustella tai näyttää esimerkein arkielämän terveyttä edistäviä valintoja
- osaa käyttää keskeisiä terveyteen ja sairauteen liittyviä käsitteitä sekä käyttää ja arvioida kriittisesti erilaisia terveystiedon tiedonhankintalähteitä.

Terveys, yhteiskunta ja kulttuuri

Oppilas

- tietää tavallisimmat kansantaudit ja niiden riskitekijöitä
- osaa kuvata ympäristön terveyttä ja turvallisuutta ja antaa esimerkkejä niitä edistävästä keinoista omassa ympäristössään
- tietää oman koulun ja kunnan keskeisiä terveys- ja hyvinvointipalveluja, osaa hakeutua niihin ja kuvata esimerkein, miten palveluja käyttäessä toimitaan tarkoituksenmukaisesti
- osaa kuvata keskeisiä lasten ja nuorten oikeuksia, toiminnan rajoituksia ja seuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä.

7.11. Uskonto

Evangelisluterilainen uskonto

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen keskeisenä tehtävänä on tarjota oppilaille tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden pohjalta hän rakentaa omaa uskonnollista kulttuuri-identiteettiään. Uskonnon opetus on oppilaan ihmisyyteen ja eettisyyteen kasvamista.

Oppilasta ohjataan ymmärtämään, että yleissivistykseen kuuluu eettisesti vastuullinen elämänsäntä ja ihmisten keskinäinen kunnioitus.

Opetuksen tavoite on laaja-alainen uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys.

Uskonnon opetuksen sisällöllinen painotus alkaa oppilaan elämänpiiriin läheisesti liittyvistä eettisistä ja kristillisistä kysymyksistä laajentuen vähitellen tietopohjaiseen ainekseen.

Tavoitteet

1. ja 2. luokka

Oppilas

- tutustuu kristinuskon perusteisiin ja evangelisluterilaisen kirkon toimintaan lähiympäristössään
- asennoituu luottaen elämään ja itseensä
- oppii pohtimaan eettisiä asioita; esim. oikeaa, väärää sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen liittyviä kysymyksiä ja omien tunteiden ja kokemusten jakamista
- tutustuu Uuteen testamenttiin, Jeesuksen elämään ja opetukseen
- tutustuu muihin kirkkoihin ja uskontoihin kokemuksiansa ja lähiympäristön tarjoamien mahdollisuuksien mukaan (2. lk)

Keskeiset sisällöt

1. luokka

Luottamus ja turvallisuus

- oppilaan kokemuksista esiin nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä kysymyksiä, esim. syntymä, läheisen, kuolema
- Jumala Isänä ja Luojana: maailman luominen
- Jeesuksen opetuksia Jumalan huolenpidosta
- rukous: iltarukous

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

- minä ja minun perheeni
- toisen ihmisen kunnioitus: ihmisten erilaisuus

Eettisyyteen kasvaminen

- anteeksipyyttäminen / anteeksiantaminen
- kiitollisuus
- rehellisyys
- ystävällisyys

Luterilaisen kirkon elämä

- kaste
- kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja
- virsiä ja hengellisiä lauluja

2. luokka

Luottamus ja turvallisuus

- elämään ja kuolemaan liittyviä kysymyksiä, esim. pyhäinpäivä, hautajaiset
- Jumala armollisena isänä
- Jeesuksen opetuksia Jumalan huolenpidosta

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

- elämän ja luonnon kunnioitus: Jumalan ihmiselle antama vastuu luomakunnasta
- toisen ihmisen kunnioitus: suvaitsevaisuus
- tutustutaan mahdollisuuksien mukaan muihin kirkkoihin ja uskontoihin oppilaan lähiympäristössä

Raamatun kertomuksia ja opetuksia

- Jeesuksen elämään ja opetukseen liittyviin Raamatun kertomuksiin tutustumista
  - Jeesuksen kotimaa
- rukous: Isä meidän –rukous

Eettisyyteen kasvaminen

- painotetaan kultaisen säännön periaatetta, jonka mukaan ihmisen tulee kohdella toista niin kuin hän toivoo itseään kohdeltavan

Luterilaisen kirkon elämä

- seurakunta oppilaan elämässä: jumalanpalvelus, kotiseurakunta

- kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja
- virsiä ja hengellisiä lauluja

Ehdotus virsisuunnitelmaksi

1. luokka

13	Nyt sytytämme kynttilän
21	Enkeli taivaan
78	Vieraalla maalla kaukana
488	Jeesus sinä itsekin
492	Ystävä sä lapsien
499	Jumalan kämmenellä
501	Kuule Isä taivaan
563	Ilta on tullut
571	Jo joutui armas aika

2. luokka

1	Hoosianna, Daavidin poika
53	Nuori neitsyt Maria
88	Lensi maahan enkeli
135	Jumala loi
397	Kun on turva Jumalassa
471	Hyvä Jumala
498	Nyt kulkee halki
517	Herra kädelläsi

Tavoitteet

3. ja 4. luokka

Oppilas

- tutustuu kristinuskon perusteisiin ja evankelisluterilaisen kirkon toimintaan lähiympäristönsään
- tutustuu Vanhan ja Uuden Testamentin keskeisiin kertomuksiin
- ymmärtää kirkkovuoden ja Jeesuksen elämänkaaren yhteyden
- tutustuu luterilaiseen kirkkoon ja oman seurakunnan toimintaan
- tutustuu muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin katsomuksiin (jos tilanne niin vaatii)
- asennoituu luottaen elämään ja itseensä
- oppii pohtimaan eettisiä asioita; esim. oikeaa, väärää sekä toisten ihmisten kunnioittamiseen liittyviä kysymyksiä ja omien tunteiden ja kokemusten jakamista

Keskeiset sisällöt

Luottamus ja turvallisuus

3. luokka

- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita

- Jumala Isänä ja Luojana: maailman luominen
- Jeesuksen opetuksia ja vertauksia huolenpidosta, esim. vuorisaarna

4. luokka

- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita
- Jumala Isänä ja Luojana, Herran siunaus sekä Isä meidän -rukous

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

3. luokka

- perheen ja suvun arvoja ja perinteitä Vanhan Testamentin kertomuksien valossa
- toisen ihmisen kunnioitus: ihmisten erilaisuus
- teemaan liittyviä Raamatun kertomuksia ja Vanhan Testamentin opetuksia

4. luokka

- toisen ihmisen kunnioitus: ihmisten erilaisuus
- suvaitsevaisuus toisia ihmisiä kohtaan
- alustava tutustuminen tuttuihin kirkkoihin ja uskontoihin
- teemaan liittyviä Raamatun kertomuksia ja Jeesuksen opetuksia ja vertauksia

Raamatun kertomuksia ja opetuksia

3. luokka

- perehdytään Vanhan Testamentin paimentolaiskulttuuriin
- patriarkkakertomukset
  - Abrahamin sukukertomus
- Joosefin elämä

4. luokka

- Mooses
- Kymmenen käskyä ja Herran siunaus

Eettisyyteen kasvaminen

3. luokka

- yhdessä elämisen kysymykset ja oikeudenmukaisuus

4. luokka

- kymmenen käskyä

Luterilaisen kirkon elämä

3. luokka

- Jeesuksen elämänkaaren tapahtumia kirkkovuoden juhlapyhien yhteydessä
- virsiä ja muita hengellisiä lauluja

4. luokka

- tutustuminen seurakunnan elämään, toimintaan ja keskeisiin symboleihin
- kotiseurakunta ja sen toimintaa
- luterilaisen kirkon sakramentit
- Jeesuksen elämänkaaren tapahtumia kirkkovuoden juhlapyhien yhteydessä syventäen
- virsiä ja muita hengellisiä lauluja

Oppilaita ympäröivä uskonnollinen maailma

3. luokka

- oppilaiden kohtaamat uskonnot ja kirkot Suomessa

4. luokka

- juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä ja erilaisia piirteitä
- oppilaiden kohtaamat uskonnot ja kirkot Suomessa ja maailmalla

Ehdotus virsisuunnitelmaksi

3. luokka

Vk 2	Avaja porttis
Vk 30	Maa on niin kaunis
Vk 332	Herraa hyvää kiittäkää
Vk 378	Kaitse, Jeesus, paimen hyvä
Vk 462	Soi kunniaksi Luojan
Vk 467	Oi Jeesus, siunaa äitiä
Vk 485	Kun koulutyöni alkaa taas
Vk 487	Jeesus, sinuun turvaten
Vk 503	Taivaan Isä suojan antaa

4. luokka:

Vk 15	Tiellä ken vaeltaa
Vk 25	Nyt seimellesi seisahdan
Vk 59	Leipää pelloilta maan
Vk 85	Nyt ylistämme Jumalaa
Vk 206	Taas kasvojesi eteen
Vk 377	Sun haltuus, rakas Isäni
Vk 484	Totuuden Henki
Vk 509	Herra, elämäni
Vk 517	Herra, kädelläsi

5.-6. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- oppii luottamusta elämään ja itseensä, kohtaamaan rohkeasti tulevaisuuden, ymmärtämään pyhän ulottuvuuden sekä näkemään uskonnon vaikutuksen omassa ja muiden elämässä
- tutustuu Uuteen testamenttiin, Jeesuksen elämään ja opetuksiin
- ymmärtää kirkkovuoden ja Jeesuksen elämänkaaren välisen yhteyden
- tutustuu luterilaiseen kirkkoon ja oman seurakunnan toimintaan sekä tiloihin
- tutustuu kirkkovuoden keskeisiin virsiin, hengellisiin lauluihin ja musiikkiin
- tutustuu muihin kristillisiin kirkkoihin ja ympäröiviin uskonnollisiin ja ei-uskonnollisiin yhteisöihin
- tuntee maailmanuskontojen keskeisiä piirteitä
- oppii eettisten asioiden pohdintaa, omien tunteiden ja kokemusten jakamista sekä kristillisen etiikan soveltamista.

5. luokka

Keskeiset sisällöt

Luottamus ja turvallisuus

- oppilaiden kokemuksista ja elämäntilanteista nousevia elämään ja kuolemaan liittyviä asioita
- Jumala Isänä ja Luojana, Herran siunaus sekä Jeesuksen opetukset Jumalan huolenpidosta
- lähimmäisen rakkaus
- uskontunnustus

Arvokas ja ainutlaatuinen elämä

- toisen ihmisen ja luonnon kunnioitus, valintojen tekeminen ja vastuullisuus
- suvaitsevaisuus, alustava tutustuminen niihin kirkkoihin, uskontoihin ja vähemmistöihin, jotka liittyvät oppilaiden elinympäristöön

Raamatun kertomuksia ja opetuksia

- Jeesuksen elämä ja opetukset, Isä meidän –rukous
- alkuseurakunnan synty
- Apostoli Paavalin elämä ja lähetysmatkat

Eettisyyteen kasvaminen

- jokainen ihminen on Jumalan luoma
- kultainen sääntö, rakkauden kaksoiskäsky
- kymmenen käskyä syventäen

Luterilaisen kirkon elämä

- oman seurakunnan esittelyä ja sen keskeisiä työmuotoja
- kirkko- ja kalenterivuoden juhlia ja niihin liittyviä kristillisiä sisältöjä ja tapoja

Oppilaita ympäröivä uskonnollinen maailma

- tutustutaan lähiympäristön kristillisiin seurakuntiin ja yhteisöihin
- juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä ja erilaisia piirteitä

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 5. luokan päättyessä

(Samat kuin Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa mainitut)

Oppilas tuntee keskeiset asiat Raamatusta ja Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta ja osaa käyttää oppimaansa lisätiedon hankkimiseen

Oppilas

- tuntee Raamatun keskeisiä kertomuksia
- tuntee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon peruspiirteet, oman kotikirkkonsa ja saa tietoa oman seurakuntansa työntekijöistä ja toimintamuodoista
- tietää Suomen evankelis-luterilainen kirkon kuuluvan kirkkojen suureen perheeseen ja tuntee myös muita kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä

Oppilas hahmottaa uskontoa ilmiönä

Oppilas

- ymmärtää uskonnollisen kielenkäytön luonnetta
- tunnistaa uskonnollisia symboleja, käsitteitä ja kielikuvia
- näkee uskonnon vaikutuksia omassa elämässään ja lähiympäristössään
- tunnistaa uskontojen vaikutuksia suomalaisessa ja eurooppalaisessa kulttuurissa

Oppilas osaa käyttää uskonnollista tietoa

Oppilas

- hahmottaa alustavasti uskon ja tiedon perusluonnetta
- osaa tarkastella itseään läheisiä elämänskysymyksiä
- pystyy ikäkauttansa vastaavasti hahmottamaan omaa maailmankatsomustaan

Oppilas osaa toimia eettisesti vastuullisella tavalla

Oppilas

- kykenee eettiseen pohdintaan
- tunnistaa moraaliseen päätöksentekoon vaikuttavia tekijöitä ja ottaa niitä huomioon omassa elämässään

6. luokka

Keskeiset sisällöt

Oppilaan maailmankatsomuksellinen pohdinta

- elämän merkitys Jumalan lahjana ja sen rajallisuuden ymmärtäminen
- Armollinen Jumala

Maailmanuskonnot

- Kristilliset kirkot ja yhteisöt
- uskonnollisia vaikuttajia
- maailmanuskonnot

Kirkko

- luterilainen kirkko ennen ja nyt
- kirkkokunnat, niiden levinneisyys sekä elämän ja uskon pääpiirteet, ekumenia
- kristillinen symboliikka ja sen liittyminen seurakunnan elämään (kirkkorakennus, kirkkosalin symboliikka ja liturgiset värit)
- kirkollisia toimituksia
- oman seurakunnan nuorisotyö

Suomalainen katsomusperinne

- kirkon herätysliikkeitä
- kirkkovuosi
- hengellinen musiikki
- kirkkohistoriaa (esim. uskonpuhdistus)

Ihminen eettisenä olentona

- kristillinen ihmiskäsitys, lähimmäisenrakkaus ja toisen asemaan asettuminen
- diakonia
- ihminen oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana
- kristillisen etiikan peruspainotukset, Jeesuksen Vuorisaarna ja vertaukset

7.-9. luokka

Evangelisluterilainen uskonto

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen keskeisenä tehtävänä on tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia, joiden pohjalta hän rakentaa uskonnollista ja kulttuurista identiteettiään. Uskonnon opetus on oppilaan ihmisyyteen ja eettisyyteen kasvamista.

Oppilasta ohjataan ymmärtämään, että yleissivistykseen kuuluu eettisesti vastuullinen elämänsä ja ihmisten keskinäinen kunnioitus.

Opetuksen tavoite on laaja-alainen uskonnollinen ja katsomuksellinen yleissivistys.

Evangelisluterilaisen uskonnon opetuksen ydintehtävänä vuosiluokilla 7-9 on syventää ja laajentaa oppilaan ymmärtämystä oman uskonnon ja muiden uskontojen luonteesta ja merkityksestä. Tarkoituksena on oppilaan kehitysvaihe huomioiden tukea oman maailmankatsomuksen ja eettisen näemyksen rakentumista.

Tavoitteet

Oppilas

- saa aineksia oman maailmankatsomuksensa rakentumiseen
- ymmärtää uskonnon ja siihen sisältyvän pyhyden ulottuvuuden merkitystä ihmisen ja yhteisön elämässä
- perehtyy kristinuskoon, sen syntyyn ja kehitykseen
- perehtyy Raamattuun inhimillisenä ja pyhänä kirjakokoelmana
- perehtyy luterilaiseen kirkkoon ja sen uskonkäsitykseen
- tuntee eettisen ajattelun peruskäsitteitä ja kristillisen etiikan perusteita sekä soveltaa näitä eettiseen pohdintaansa ja toimintaansa
- tutustuu keskeisiin maailmanuskontoihin pääpiirteissään
- osaa kunnioittaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä
- oppii etsimään tietoa ja arvioimaan sitä kriittisesti

Opetus ja aihekokonaisuudet

Opetuksen eheyttämiseen tähtäävät aihekokonaisuudet sisältävät luontevana osana oppiaineen tavoitteisiin ja sisältöihin. Uskonnon opetuksen kantavia teemoja ovat *ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys sekä vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta*. Ne toteutuvat opetuksessa läpäisyperiaatteella.

Keskeiset sisällöt

7. luokka

Oppilaan maailmankatsomuksellinen pohdinta

- uskon ja tiedon suhde

Maailmanuskonnot

- keskeiset maailmanuskontojen levinneisyys, kokosuhteet ja uskonnollisen elämän piirteet
- juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteydet
- uskonnon ulottuvuudet ja vaikutukset yksilöön, yhteisöön ja kulttuuriin huomioiden ajankohtaiset tapahtumat

8. luokka

Raamattu

- Raamatun synnyn pääpiirteet ja rakenne syventäen Vanhan testamentin ja Uuden testamentin henkilökuvilla
- Vanha testamentti Israelin kansan vaiheiden ja uskon ilmentäjänä
- Vanha testamentti kulttuurihistorian ilmentäjänä juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin näkökulmasta
- Uusi testamentti ja kristinuskon synty
- Raamatun tulkinta ja käyttö
- Raamatun kulttuurivaikutuksia

Kirkko

- keskeiset asiat kristinuskon synnystä ja kehityksestä
- kirkkokunnat, niiden levinneisyys sekä elämän ja uskon pääpiirteet, ekumenia
- kirkkorakennus sekä sen symboliikka ja liittyminen seurakunnan elämään
- kristillinen usko, sen inhimillinen ja yhteiskunnallinen merkitys
- luterilainen usko ja seurakunnan toiminta sekä kristilliset symbolit

Ihminen eettisenä olentona

- kristillinen etiikka esim. Jeesuksen opetuksissa

9. luokka

Suomalainen katsomusperinne

- yleiskuva Suomen uskontotilanteesta
- luterilainen kirkko ja ortodoksinen kirkko sekä muita kristillisiä kirkkoja ja yhteisöjä
- muut uskonnot ja uskonnottomuus
- uskonnonvapaus
- luterilaisen kirkon jäsenyys ja toiminta (painottaen kulloinkin ajankohtaisia teemoja) sekä kristillinen virsi- ja muu musiikkiperinne
- suomalaiset muinaisuskot, katolinen keskiaika, uskonpuhdistus ja sen jälkeinen aika

Ihminen eettisenä olentona

- eettisten normien, periaatteiden ja arvojen tunnistaminen, pohtiminen ja soveltaminen
- kristillinen ihmiskäsitys ja toisen asemaan asettuminen
- ihminen oman elämänsä, yhteiskunnan ja ympäristön muokkaajana
- kristillisen etiikan peruspainotukset

Arviointi

Uskonnon opetuksessa toteutetaan jatkuvan arvioinnin periaatetta. Numeroarviointi perustuu oppilaan tuntien aikana osoittamaan monipuoliseen näyttöön. Se koostuu koemenestyksestä, erilaisista kirjallisista tuotoksista sekä aktiivisuudesta oppitunnilla. Oppitunneilla osoitettu aktiivisuus tarkoittaa mm. osallistumista opetuskeskusteluihin, täsmällisyyttä annettujen tehtävien suorittamisessa, oppilaan osoittamaa kiinnostusta opiskeltavaan asiaan ja sosiaalisia ryhmätyöskentelytaitoja. Päättöarviointi perustuu perusopetuksen aikana osoitettuihin tietoihin ja taitoihin. Päättöarvioinnissa painotetaan oppilaan osoittamaa kehitystä ja viimeisen opiskeluvuoden näyttöä korostuu.

Päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilas kykenee hankkimaan syventävää tietoa kristinuskosta ja evankelisluterilaisesta kirkosta

Oppilas

- tuntee Raamatun keskeisen sisällön
- tuntee kristinuskon syntytahtumat ja hallitsee kristillisten kirkkojen muotoutumisen keskeiset vaiheet
- tuntee Suomen evankelis-luterilaisen kirkon historiaa ja ymmärtää suomalaisen luterilaisuuden perusluonteen
- ymmärtää suomalaista uskonnollisuutta ja katsomusperinnettä

Oppilas ymmärtää uskontoa ilmiönä

Oppilas

- ymmärtää uskonnollista ajattelua sekä uskonnollisen kokemuksen ja käyttäytymisen luonnetta
- tunnistaa uskontojen vaikutuksia suomalaisessa ja eurooppalaisessa kulttuurissa
- tuntee maailmanuskontojen keskeiset piirteet
- arvostaa eri tavoin uskovia ja ajattelevia ihmisiä

Oppilas osaa käyttää uskonnollista tietoa

Oppilas

- tuntee uskon ja tiedon perusluonteen sekä niiden keskeisen suhteen
- hahmottaa omaan maailmankatsomukseen vaikuttavia tekijöitä
- kykenee keskustelemaan olemassaolon perimmäisistä kysymyksistä

Oppilas osaa toimia eettisesti vastuullisella tavalla

Oppilas

- kykenee vastuulliseen eettiseen pohdintaan
- tunnistaa omien valintojensa ja tekojensa seurauksia

Ortodoksinen uskonto

Tavoitteet

Uskonnon opetuksen yhtenä keskeisimpänä tavoitteena on luoda läheinen yhteys ortodoksiseen kirkkoon. Omaan uskontoon kuuluvien tietojen ja kokemusten välittäminen auttaa oppilasta ymmärtämään ja arvostamaan uskontomaan uskontoaan. Oppilas tietää vaikutuskeinot ja mahdollisuudet, oikeudet ja velvollisuudet oman seurakunnan jäsenen toimimiseen.

Uskonnon opetus tukee ja vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja ohjaa häntä kunnioittamaan elämää sen moninaisuudessaan. Oppilas oppii arvioimaan omaa toimintaansa, perustelemaan sitä ja ottamaan vastuuta. Erityisesti oppilas oppii ottamaan huomioon toiset ihmiset. Uskontotunnit antavat monia mahdollisuuksia tunteiden ja omien ajatusten käsittelyyn. Omien tunteiden ja ajatusten ilmaisu sekä osallistuminen ja vuorovaikutus ovat osa uskonnon opetusta.

Oppilaalle pyritään jakamaan mahdollisimman laajasti paitsi oman kirkon kulttuuriperinnettä myös muita erilaisia maailmankatsomuksellisia aineksia. Tämä auttaa jäsentämään omaa maailmankatsomusta ja ymmärtämään muita kulttuureja.

Ortodoksisen uskonnon tavoitteena on auttaa oppilasta ymmärtämään, että yksilö rakentaa valinnoillaan paitsi omaa tulevaisuuttaan myös yhteistä tulevaisuuttamme. Oppilasta ohjataan toimimaan rakentavasti kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestävässä tulevaisuuden puolesta.

Työtavoista ja opetusmenetelmistä

Opetusryhmät ovat usein pieniä ja ne koostuvat monenikäisistä oppilaista. Tämä seikka rajaa monessa uskontoryhmässä joidenkin työskentelytapojen käyttöä. Yksilölliset- ja parityöt soveltuvat hyvin uskontotunneille.

Värikkään lisän ortodoksisille uskontotunneille tuovat monista eri kulttuuripiireistä tulleet ortodoksilapset.

Vieraiden kutsuminen uskontotunneille tuo mielenkiintoa oppitunteihin.

Oppilaille tarjotaan mahdollisuus osallistua seurakunnan toimintaan erilaisten tapahtumien, kerhojen, retkien ja leirien myötä. Myös oppituntien aikana tapahtuvat vierailut omaan ja muihin kristillisiin kirkkorakennuksiin ovat mahdollisia.

Uuden ja Vanhan Testamentin tekstit ovat keskeinen osa ortodoksisen kirkon liturgisessa elämässä. Raamatun kertomuksiin syvennyttään mm. kerronnan, nukketeatterin, ikonitaiteen ja kirkkoveisujen avulla. Tunneilla opetellaan käyttämään Raamattua yhdessä ja itsenäisesti. Tietotekniikkaa voidaan käyttää yhtenä opetuksen apuvälineenä.

Ortodoksisilla uskontotunneilla erityisesti alkuopetuksessa luodaan paljon käsin esimerkiksi askartelemalla, piirtämällä ja tekemällä käsitöitä. Ortodoksinen uskonnon opetus voi toimia myös osana muuta koulutyötä. Uskontoa voidaan integroida koulun muihin oppiaineisiin kuten kuvaamataitoon, musiikkiin, historiaan, käsityöhön ja kotitalouteen.

Myös oppilaskeskeiset työtavat soveltuvat: ryhmätyöt ja yksilölliset työt, kuten oppimispäiväkirja. Kun oppilaat tekevät esseitä ja referaatteja, he oppivat käyttämään kirjoja, sanomalehtiä, internetiä tai muuta lähdemateriaalia tiedon hankkimiseen. Oppilaille painotetaan kriittistä media- ja viestintätätöä.

Jumalanpalveluksiin ja sakramentteihin ja seurakunnan elämään osallistuminen on olennainen osa ortodoksisen uskonnon opetusta. Vanhempien oppilaiden kanssa voitaisiin järjestää mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi ”pyhiinvaellusmatka” Uuden Valamon ja Lintulan luostareihin.

Eettisten asioiden opiskelussa on tärkeintä keskustelu, jossa pohditaan yhdessä ongelmaratkaisuja. Opetuksessa huomioidaan oppilaan oma elämäntilanne. Yksi hyvä keino on draaman käyttö. Tätä hetkeä koskettavat dokumentit ja elokuvat herättävät oppilaisissa erilaisia tunteita ja mielipiteitä.

Paneelissa ja väittelyssä oppilaat pääsevät kertomaan ja perustelemaan mielipiteitä. Ortodoksinen etiikka nojaa opetuksessaan vahvasti raamattuun, joten sitä käytetään paljon opetuksessa.

Ortodoksisista uskonnon opetusta toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Tämä näkyy muun muassa siinä, että oppilaiden vanhemmat kutsutaan mukaan koululaisjumalanpalveluksiin. Ortodoksisen uskonnon opettajan ja vanhempien välinen kanssakäyminen hoituu pääasiassa tiedotteiden, reissuviikkojen, puhelinkeskustelujen ja tapaamisten välityksellä.

Arvioinnista

Arviointi on jatkuvaa, tavoitteellista, yksilöllistä ja oikeudenmukaista. Oppilaan oppimisvaikeudet huomioidaan ja hänelle tarjotaan mahdollisuutta suulliseen kokeeseen tai oppimistehtäviin. Arvioinnin pohjana ovat esimerkiksi tuntiaktiivisuus, kokeet, läksynkuulustelut, esitelmät sekä ryhmä- ja projektityöt. Arvioinnin apuna voi olla itsearviointi ja kehityskeskustelu. Oppilaan osaaminen arvioidaan perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerien pohjalta ja se perustuu monipuoliseen näyttöön. Päättöarvioinnissa työskentelyn arviointi sisältyy uskonnon arvosanaan.

Tavoitteet ja sisällöt vuosiluokittain

1. luokka

Oppilas oppii tuntemaan kirkkovuotta

- kirkkovuoden juhlat: joulu, teofania ja pääsiäinen
- oppilaan oma taivaallinen esirukoilija ja nimipäivä
- paasto
- kirkon pyhiä ihmisiä: Pyhä Nikolaos, pyhittäjät Sergei ja Herman

Oppilas tutustuu oman seurakunnan toimintaan

- risti, ristinmerkki ja ikoni
- rukous
- seurakunnan lapsityö
- sakramenteista ehtoollinen

Oppilas tutustuu Jeesuksen kotimaahan ja Jeesuksen elämän keskeisiin vaiheisiin

- Raamatun osat
- elämää Palestiinassa
- Jeesuksen elämän pääkohtia

Oppilas pohtii elämästä nousevia eettisiä kysymyksiä

Oppilas oppii ottamaan huomioon lähimmäisensä opetusryhmässä ja sen ulkopuolella

- oikea ja väärä
- ystävyys ja suvaitsevaisuus

2. luokka

Oppilas tutustuu kirkkovuoden kiertoon

- tärkeimpien juhlien perinteitä ja tapoja
- oppilaan nimikkopyhä
- paasto
- Johannes Kastaja

Oppilas oppii tuntemaan omaa seurakuntaa ja lähiympäristönsä kirkkoja

- kirkkorakennus ja sen esineistö

- seurakunnan työntekijöitä
- seurakunnan kerhot
- evankelis-luterilainen kirkko

Oppilas syventää ortodoksisen kristillisyyden peruskäsitteitä

Oppilas oppii ottamaan vastuuta teoistaan

- kodin uskonnollinen elämä
- liturgia-jumalanpalvelus
- kasteen, ehtoollisen ja katumuksen sakramentit
- anteeksipyyntö ja –anto
- lähimmäisenrakkaus

Oppilas tutustuu Jeesuksen elämään ja opetukseen

- Jeesuksen elämän keskeisiä tapahtumia
- Jeesuksen opetuksia
- Jeesuksen työn jatkuminen lähetystyön muodossa

3. luokka

Oppilas tutustuu Vanhan testamentin kertomuksiin

- alkukertomukset: luomiskertomus, syntiinlankeemus, vedenpaisumus
- patriarkkakertomukset: Abrahamin, Isakin, Jaakobin ja Joosefin elämänvaiheita
- Mooses – Israelin kansan vapauttaja
- saapuminen Luvattuun maahan

Oppilas oppii luottamaan Jumalan huolenpitoon

- ihminen Jumalan kuvana ja kaltaisena
- liitto Jumalan kanssa
- Jumala johdattelee Israelin kansaa

Oppilas pohtii oikean ja väärän, hyvän ja pahan eroa

- kymmenen käskyä
- synty
- katumus
- anteeksi antaminen ja anteeksi saaminen

Oppilas tarkastelee kirkon sakramenteja ja pohtii niiden merkitystä

- kaste, voitelu, ehtoollinen ja synnintunnustus

4. luokka

Oppilas perehtyy Jeesuksen elämään tutustumalla evankeliumin kertomuksiin

Oppilas ymmärtää kirkon perinteeseen liittyviä tapoja

Oppilas perehtyy tarkasti suuren viikon ja pääsiäisen tapahtumiin

- Palestiina Jeesuksen aikaan
- Jumala valitsee Neitsyt Marian Jumalanäidiksi
- Johannes Kastaja – Herran Edelläkävijä
- Jeesuksen syntymä (joulu), slaaviminen
- Jeesuksen ympärileikkaus (uusi vuosi), nimenanto
- Jeesuksen temppeliintuonti, kirkottaminen
- Jeesuksen kaste (loppiainen), veden pyhitys
- Jeesuksen kirkastuminen, ensihedelmien siunaaminen

- Jeesuksen Jerusalemiin ratsastaminen (palmusunnuntai), virpominen
- Jeesuksen ylösnousemus (pääsiäinen), ristisaatto
- Jeesuksen taivaaseenastuminen (helatorstai), pääsiäisaika päättyy
- Evankeliumien syntyvaiheita

Oppilas pohtii Jeesuksen julkista toimintaa

- ihmeteot ja niiden merkitys
- vertaukset Jumalan valtakunnasta ja Jumalasta opetuskeinona
- opetuslasten tehtävä

Oppilas tarkastelee jumalanpalveluksia, kirkollisia tapoja ja kirkkorakennuksia

Oppilas perehtyy omaan seurakuntaan ja sen toimintaan

Oppilas tietää luostarilaitoksen ja kirkollisia järjestöjä

- liturgia (ehtoollisjumalanpalvelus)
- kirkon esineistö
- ikonostaasi
- seurakunnan työntekijät
- kerhotoiminta
- munkki/ nunna
- ortodoksisten nuorten liitto (ONL), Tuohustuli-lehti

Oppilas tietää kirkon omia pyhiä ihmisiä

- Sergei ja Herman Valamolaiset
- Arseni Konevitsalainen
- Trifon Petsamolainen

5. luokka

Oppilas perehtyy Jeesuksen opetustoimintaan, vuorisaarnaan keskeisiin kohtiin

- lähimmäisen rakastaminen
- hyväntekeväisyys
- rukouksen merkitys, Isä meidän-rukous
- autuuden lauseet – askelma kohti Jumalan valtakuntaa
- Jeesuksen opetus kymmenestä käskystä
- kultainen sääntö
- vertauksia viimeisestä tuomiosta
- Jeesuksen suhtautuminen muukalaisiin, syntisiin

Oppilas ymmärtää kirkkovuoden suurten juhlien ja paastoaikojen merkityksen kirkon elämässä

Oppilas tietää kirkon marttyyreja

- kirkon suuret juhlat
- joulupaasto, suuri paasto, apostolien paasto ja jumalanäidin paasto
- hengellinen paasto ja ruokapaasto
- viikonpäivien pyhät muistot
- apostolit Pietari ja Paavali
- diakoni Stefanus, suurmarttyyri Georgios Voittaja
- oman kirkon praasniekkapäivä eli nimipäivä eli nimipäivä – helluntai

Oppilas tuntee kirkon opin Pyhästä Kolminaisuudesta

Oppilas pohtii kirkon pelastusnäkemystä

- Isä – Kaikkivaltias, Luoja
- Poika – Jeesus Kristus, maailman Vapahtaja

- Pyhä Henki – Jumalan armon välittäjä, kirkon elävöittäjä
- taivas
- kuolema
- usko Jumalaan, Jumalan armo ja hyvät teot
- taisteleva ja riemuitseva seurakunta

Oppilas tuntee lähiympäristönsä kristillisiä kirkkoja ja muita uskontoja

- evankelis-luterilainen kirkko
- roomalaiskatollinen kirkko
- helluntaiherätys
- islam
- juutalaisuus

6. luokka

Oppilas syventyy kirkon jumalanpalveluselämään ja sakramenteihin

- liturgia
- vigilia
- paastoliturgia
- rukouspalvelus
- hautausoimitus ja vainajien muistelu
- kaste, voitelu, ehtoollinen, katumus, sairaanvoitelu, avioliitto, pappeus
- jumalanpalveluspuvut ja muut kirkkotekstiilit
- liturgiset värit

Oppilas perehtyy Raamattuun pyhänä ja inhimillisenä kirjana

- Vanhan ja Uuden testamentin syntyvaiheita
- kirjoittajia
- Raamatun kaanon
- historialliset kirjat: kuningasten aika
- profeettalliset kirjat: Jesaja, Jeremia, Hesekiel ja Daniel
- Raamatun käyttö jumalanpalveluksissa: psalmit, epistola, evankeliumi

Oppilas tuntee kirkkonsa keskeisempiä uskonopin kohtia

- uskontunnustus
- pyhä perimätieto

Oppilas pohtii ortodoksisuuden merkitystä nyky-yhteiskunnassa ja omassa elämässään

Oppilas perehtyy ortodoksisten kirkkojen taiteeseen ja vertailee niitä keskenään

Oppilas pääpiirteissään tuntee lännen kirkkojen kirkkotaidetta

- arvot
- ikonitaide
- kirkko arkkitehtuuri
- kirkkolauluperinne

7. luokka

Oppilas tutustuu kristinuskon varhaisvaiheisiin, sen opin kehittymiseen ja kirkon järjestäytymiseen

- Kirkon synty
- Apostolien lähetystehtävä, apostoli Paavali

- marttyyrien aika
- kirkolliskokoukset
- kirkon hallinto

Oppilas tarkastelee kirkon myöhempiä vaiheita

- luostarilaitoksen kehittyminen
- kristinuskon leviäminen Euroopassa
- kirkon jakaantuminen: ortodoksinen ja roomalaiskatollinen kirkkokunta
- protestanttiset kirkot: luterilainen, reformoitu, anglikaaninen kirkko ja vapaakirkko

Oppilas tietää kirkkojen välisistä yhteyksistä ja ortodoksisuuden yleismaailmallisuudesta

- ortodoksiset paikalliskirkot
- ekumeeninen liike

8. luokka

Oppilas perehtyy Suomen ortodoksisen kirkon vaiheisiin ja suomalaisten uskonnollisuuteen

- Ortodoksisen uskon juurtuminen Laatokan Karjalaan
- luostarit: Valamo, Konevitsa, Petsamo ja Lintulan hengellisen elämän keskuksina
- Venäjän ja Ruotsin vallan aika
- kirkko itsenäisessä Suomessa
- siirtokarjalaisuus Oulun seudulla
- heränneisyys, maallistuminen, uususkonnollisuus

Oppilas tutustuu kirkkonsa hallintoon ja järjestötoimintaan

- Konstantinopolin patriarkaatti, kirkon hallintoelimet
- seurakunnan hallinto
- nuorisotoiminta: Ortodoksisten Nuorten Liitto, maailmanlaajuinen Syndesmos, seurakunnan kerhot, kristinoppileiri
- Aikuisjärjestöt: PSHV, Tiistaiseurat, Ortodoksinen Lähetys

Oppilas tutustuu uskontoon ilmiönä ja uskonnon vaikutukseen yksilössä, yhteisössä ja kulttuurissa

- symbolit, myytit, riitit, kultit, pyhän kokeminen
- tiedollinen ulottuvuus, tunne ja toiminta

Oppilas tutustuu syvemmin suuriin maailman uskontoihin

- varhaiskantaiset uskonnot
- hindulaisuus
- buddhalaisuus
- Kiinan ja Japanin uskonnot
- juutalaisuus
- islam
- Kristinusko

9. luokka

Oppilas tutustuu etiikan peruskäsitteisiin ja kristillisen etiikan yleispiirteisiin

- etiikka ja moraalit, arvot ja normit
- Jumalan armo
- hengellisten voimien vahvistaminen: rukous, sakramentit, paasto, Raamatun luku
- käsitys synneistä
- Vanhan testamentin kymmenen käskyä

- vuorisaarnan etiikka

Oppilas syventyy pohtimaan yksilö- ja yhteisöeettisiä kysymyksiä ja osaa soveltaa niitä toiminnassaan

- vastuu omasta itsestä, lähimmäisestä ja koko luomakunnasta
- henkilökohtainen suhde Jumalaan ja muihin ihmisiin
- ihminen Jumalan kuvana ja pyrkimys kaltaisuuteen
- bioetiikka: esim. abortti, eutanasia, itsemurha
- ihmissuhteet
- työ- ja talouselämä
- sota ja rauha
- muuttuva maailma
- ihmisoikeudet

7.12. Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto oppiaineena on perustaltaan monitieteinen kokonaisuus, jonka lähtökohtiin kuuluu filosofiaa sekä yhteiskunta- ja kulttuuritieteitä. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmiset ymmärretään kulttuuriaan uudentavina ja luovina toimijoina, jotka kokevat ja tuottavat merkityksiä keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa katsomuksia, inhimillisiä käytäntöjä ja niitä koskevia merkityksiä pidetään yksilöiden, yhteisöjen ja kulttuuriperinnön vuorovaikutuksen tuloksina. Elämänkatsomustiedossa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja ohjata aktiivisesti omaa elämäänsä.

Opetuksen tehtävänä on antaa oppilaalle aineksia kasvaa itsenäiseksi, suvaitseväiseksi, vastuulliseksi ja arvostelukykyiseksi yhteisönsä jäseneksi. Elämänkatsomustiedon opetus tukee kasvua täysivaltaiseen demokraattiseen kansalaisuuteen, joka globalisoituvassa ja nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa edellyttää eettisen ajattelu- ja toimintakyvyn kehittämistä, niihin liittyviä laaja-alaisia tietoja ja taitoja sekä katsomuksellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen kartuttamista. Elämänkatsomustiedon opetusta ohjaa käsitys oppilaiden mahdollisuudesta kasvaa vapaiksi, tasa-arvoisiksi ja kriittisiksi hyvän elämän rakentajiksi.

Opetuksen ydintehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja antaa hänelle välineitä tutkia ja rakentaa elämänkatsomustaan ja maailmankuvaansa.

Tavoitteet

1. ja 2. luokka

Tavoitteena on edistää oppilaan pyrkimystä

- etsiä ja rakentaa identiteettiään ja elämänkatsomustaan
- kasvaa kohtaamaan epävarmuutta jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassamme
- kehittää taitojaan ilmaista asiallisesti itseään ja perustella mielipiteitään
- kehittää arvostelukykyään ja valmiuttaan eettiseen toimintaan
- tutustua suvaitsevaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen periaatteisiin ja oppia kantamaan vastuuta itsestään, toisista ihmisistä ja luonnosta

Keskeiset sisällöt

1. luokka

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisten ihmisten huomioon ottaminen
- oikean ja väärän erottaminen, esim. leikeissä, saduissa, elokuvissa
- ystävyys: mitä ystävyys on

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- kuka olen ja mitä osaan: oma perhe, tunteiden tunnistaminen, harrastukset
- erilaisia elämäntapoja, suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus: esim. kansansadut

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita lapsen arkielämässä: sääntö, sopimus, lupaus, luottamus, rehellisyys ja reiluus
- lasten oikeudet ja velvollisuudet: perheessä
- ajankohtaisia esille nousevia aiheita

Ihminen ja maailma

- ympäristö ja luonto: kauneus luonnossa, säästäväisyys lapsen arkielämässä
- syntymä, elämä ja kuolema luonnossa

2. luokka

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisten ihmisten asemaan asettuminen
- oikeudenmukaisuuden toteutuminen lapsen arkielämään liittyvissä tapahtumissa, esim. leikit ja muut vuorovaikutustilanteet
- ystävyys: millainen ystävä olen

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- kuka olen ja mitä osaan: oma suku, omien taitojen arviointia
- erilaisia elämäntapoja, suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus: esim. ruokakulttuuri

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita lapsen arkielämässä: sääntö, sopimus, lupaus, luottamus, rehellisyys ja reiluus
- lasten oikeudet ja velvollisuudet: koulussa, esim. miksi käyn koulua, millainen on hyvä koulu
- ajankohtaisia esille nousevia aiheita

Ihminen ja maailma

- ympäristö ja luonto: jokamiehen oikeudet, kauneus luonnossa, säästäväisyys lapsen arkielämässä
- syntymä, elämä ja kuolema luonnossa

Tavoitteet

3. ja 4. luokka

Oppilas

- etsii ja rakentaa identiteettiään ja elämänkatsomustaan ja sen myötä oppii hahmottamaan kokonaisuuksia, kohtaamaan epävarmuutta ja kehittää taitojaan ilmaista itseään

- kehittää arvostelukykyyään ja kykyään eettiseen toimintaan ja oppii huomaamaan kohtaamiensa arkipäivän tilanteiden eettiset ulottuvuudet ja käyttää eettisen ajattelun taitoja ja harkintaa
- tutustuu ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden, oikeudenmukaisuuden ja kestävä kehityksen periaatteisiin ja oppii kantamaan vastuuta itsestään, toisista ihmisistä, yhteisöstä ja luonnosta
- tutustua lähiympäristönsä katsomuksiin ja kulttuureihin.

Keskeiset sisällöt

Sisällöistä muodostetaan opintokokonaisuuksia, joiden tulee sisältää aineksia seuraavista aihepiireistä. Vuosittain käsiteltävät sisällöt voivat vuorotella opetusryhmien koostumuksen mukaan.

3. luokka

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisen kohtaaminen ja hänen asemaansa asettautuminen
- hyvä, oikea ja väärä teko, oikean ja väärän erottaminen,
- ystävyyden sisältö ja merkitys elämässä, erilaisia ystävyyssuhteita
- oikeudenmukaisuus, oikeudenmukaisuuden toteutuminen jokapäiväisessä elämässä, rikkaus ja köyhyys maailmassa
- ajattelun vapaus, uskonnon- ja elämäntutkimuksen vapaus

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- kuka olen ja mitä osaan, elämäntavoitteet ja toiveet
- erilaisia elämäntapoja, suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus, elämää eri maissa
- suomalainen kulttuuri ja suomalaiset kulttuurivähemmistöt, ihmisten erilaisuus, vammaiset
- kansalliset juhlaperinteet

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita, sääntö, sopimus, lupaus, luottamus, rehellisyys ja reiluus, kultainen sääntö
- koulun järjestyssäännöt
- lasten oikeudet ja niiden toteutuminen Suomessa ja muualla, oikeus ja velvollisuus, ihmisoikeudet
- lapset ja aikuiset
- teon tarkoitus ja seuraus
- perhe ja koti, koulu

Ihminen ja maailma

- ympäristö ja luonto, eloton ja elävä, kauneus luonnossa
- elämän synty ja kehitys, kertomuksia maailman synnystä, maa ja maailmankaikkeus, elämän erilaisia muotoja, syntyminen, elämä ja kuolema luonnossa
- maailman ja luonnon toimintojen tutkiminen
- luonnonsuojelu

4. luokka

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- toisen kohtaaminen ja hänen asemaansa asettautuminen, kultainen sääntö
- hyvä, oikea ja väärä, oikean ja väärän erottaminen, ihmisen hyvyys
- ystävyyden sisältö ja merkitys elämässä, erilaisia ystävyyssuhteita

- oikeudenmukaisuus, oikeudenmukaisuuden toteutuminen maailmassa, rikkaus ja köyhyys maailmassa
- ajattelun vapaus, uskonnon- ja elämäkatsomuksen vapaus, suvaitsevaisuus ja syrjintä
- vastuu ja vapaus elämässä

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- kuka olen ja mitä osaan, elinympäristö, elämänvaiheet, ja toiveet
- erilaisia elämäntapoja, suvaitsevaisuus ja monikulttuurisuus, kansalliset tavat, kansainvälisyys,
- suomalainen kulttuuri ja suomalaiset kulttuurivähemmistöt, erilaisuuden ongelmia
- maailman kulttuuriperintö

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- yhteiselämän perusteita, sääntö, sopimus, lupaus, luottamus, rehellisyys ja reiluus, kultainen sääntö
- lasten oikeudet, oikeus ja velvollisuus, tasa-arvo, ihmisoikeudet, laki
- teon oikeutus, tarkoitus ja seuraus,
- perheen ja kodin merkitys, erilaisia perheitä, säännöt eri yhteisöissä ja harrastuksissa

Ihminen ja maailma

- ympäristö ja luonto, elon ja elävä, kauneus luonnossa
- elämän synty ja kehitys, kertomuksia maailman synnystä, maa ja maailmankaikkeus, elämän erilaisia muotoja, syntymä, elämä ja kuolema luonnossa
- luonnon tulevaisuus, luontoa uhkaavia vaaroja, ajan merkitys,
- oma toiminta ympäristön hyväksi

5. luokka

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

- erilaisia ajattelutapoja, syitä erilaisiin mielipiteisiin ja niiden perustelemiseen
- arvot, millainen haluan olla, hyvyys ja pahuus
- toisten ajatusten, mielipiteen ja vakaumuksen kunnioittaminen
- uskonnon- ja elämäkatsomuksen vapaus, suvaitsevaisuus
- rasismi, sorto, syrjintä, ennakkoluulo

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

- oman yhteisön tapoja, kulttuurin käsite, suomalaisen kulttuurin piirteitä ja perinteitä
- erilaisia elämän- ja maailmankatsomuksia, (teistinen, ateistinen, tieteellinen, skeptinen)
- vähemmistöjen ongelma, identiteetin muuttuminen
- maailman kulttuuriperintö

Yhteisö ja ihmisoikeudet

- ihmisten perusoikeudet, tasa-arvo, demokratian toteutuminen, vastuun kantaminen
- väkivallan syyt, muodot ja seuraukset, eettisiä ongelmia ja ratkaisuja
- etiikan perusteita, teon moraalinen oikeutus, teon tarkoitus ja seuraus
- sota ja sen seurauksia, pakolaisuus, terrorismi, rauhan edistäminen
- oikeudenmukaisuus, oikeudenmukainen maailma

Ihminen ja maailma

- kestävä kehityksen periaate, miten toteutan kestävä kehityksen periaatetta?
- luonnon tulevaisuuden turvaaminen, ympäristöjärjestöjä
- tieteellisen maailmankuvan perusteita, vertailua muihin selityksiin

- aikakäsityksiä ja niiden merkitys

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 5. luokan päättyessä

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

Oppilas

- kykenee arvioimaan erilaisten tilanteiden moraalisia vaatimuksia ja teon moraalista oikeutusta
- ymmärtää tekevänsä väärin toimiessaan vastoin omaksumiaan periaatteita
- kykenee tutkimaan moraalisia ongelmia yhdessä muiden kanssa ja hyväksyy erilaisten toimintalähtökohtien olemassaolon
- ymmärtää, että konflikteihin on löydettävissä väkivallattomia ratkaisuja

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

Oppilas

- tunnistaa katsomuksellisia kysymyksiä
- osaa käyttää oppiaineen keskeisiä käsitteitä (elämänkatsomus, kulttuuri, vähemmistö)
- rohkenee esittää omia näkemyksiään ja ymmärtää, että näkemyksiä tulee perustella
- pystyy hahmottamaan katsomusvapauden merkityksen omassa elämässään
- osaa hahmottaa suomalaisuuden osana maailman kulttuurista monimuotoisuutta

Yhteisö ja ihmisoikeudet

Oppilas

- tuntee ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden ja oikeudenmukaisuuden periaatteita
- ymmärtää yhteisten sääntöjen merkityksen
- ymmärtää yksilöllisen vastuullisuuden ja sen, että yksilö kuuluu erilaisiin yhteisöihin

Ihminen ja maailma

Oppilas

- tuntee erilaisia maailmaa ja ihmisen paikkaa koskevia selityksiä
- ymmärtää luonnon ja ympäristön tärkeyden ihmiselle
- osaa toimia luontoa kunnioittaen ja on omaksunut kestävän kehityksen periaatteita

Vuosiluokat 6-9

Opetuksen ydintehtävänä on syventää oppilaan omaa elämänkatsomusta ja maailmankuvaa koskevaa ymmärrystä. Erilaisista katsomuksista ja uskonnoista opiskellaan perustiedot sekä oppilaan kasvua vastuulliseksi ja aktiiviseksi yhteiskunnan jäseneksi tuetaan.

Tavoitteet

Tavoitteena on edistää oppilaan pyrkimystä

- etsiä ja rakentaa identiteettiään ja elämänkatsomustaan ja oppia samalla hahmottamaan kokonaisuuksia sekä kasvaa kohtaamaan epävarmuutta ja kehittää taitojaan ilmaista itseään ja elämänkatsomustaan
- kehittää arvostelukykyään ja kykyään eettiseen toimintaan ja oppia huomaamaan kohtaamiensa arkipäivän tilanteiden eettiset ulottuvuudet ja käyttämään eettisen ajattelun taitoja ja katsomuksellista harkintaa omaksua ja sisäistää ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden, maailman laajuuden oikeudenmukaisuuden ja kestävän kehityksen periaatteita ja oppia huomaamaan kohtaamiensa arkipäivän tilanteiden eettiset ulottuvuudet ja käyttämään eettisen ajattelun taitoja ja katsomuksellista harkintaa

- laajentaa katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään ja oppia tuntemaan eri kulttuureissa tärkeinä pidettyjä arvoja, uskomusjärjestelmiä ja elämäkatsomuksellisia ratkaisuja sekä niiden taustoja ja välittymistä sekä oppia arvioimaan tieteiden vaikutusta elämäntapaamme.

Keskeiset sisällöt

Opintokokonaisuudet, jotka voidaan opettaa kursseina, sisältävät syventäviä aineksia luokilla 1- 5 käsitellyistä aihepiireistä: ihmissuhteista ja moraalisesta kasvusta, itsetuntemuksesta ja kulttuuri-identiteetistä, yhteisöstä ja ihmisoikeuksista sekä ihmisestä ja maailmasta.

Kansalaisuus ja hyvä yhteiskunta

- yhteiskuntateorian perusteet, demokratia
- politiikka, toimiminen kansalaisena, kestävä kehitys

Katsomusten maailma

- katsomusten historiaa, katsomusvapaus
- maailmankuva, maailmankatsomus ja elämäkatsomus
- tieto ja tutkimus, luonnollinen ja yliluonnollinen
- uskonto ja uskonottomuus, oma elämäkatsomus

Kulttuuri

- kulttuurin tutkimus, kulttuuri ja luonto
- kulttuuri ja yhteisö, suomalainen kulttuuri, suvaitsevaisuus
- käsityksiä ihmisen ja luonnon suhteesta: humanistinen, utilistinen, mystinen ja luontokeskeinen

Etiikka ja hyvä elämä

- etiikan pääsuuntia ja peruskysymyksiä, nuoren moraalinen kasvu
- ihmisoikeusetiikka, ihmisoikeusrikkoksia kuten holokausti
- ympäristöetiikka
- monikulttuurisuus eettisenä kysymyksenä

Tulevaisuus

- vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista
- luonnon ja yhteiskunnan tulevaisuus, maailmanperintö
- minun tulevaisuuteni, toimiminen tulevaisuuden hyväksi

6. luokan sisällöt

Kansalaisuus ja hyvä yhteiskunta

- kansalaisoikeudet, ihmisoikeudet, Suomen lait
- tieteen ja uskonnon ristiriitoja
- humanismi arvoperustana
- arvot normit ja ihanteet

Katsomusten maailma

- katsomuksellinen vapaus ja suvaitsevaisuus, vastuu ja vapaus
- muinaisten suomalaisten uskonto, jumalolennot, shamanismi
- kristinuskon tulo Suomeen, katolilaisuus, luterilaisuus
- herätysliikkeitä, lahkoja, vieraita uskontoja
- merkittävät maailmanuskonnot ja elämäkatsomukset
- uskonottomuus

Kulttuuri

- katsomuksen- ja uskonnonvapauden käsite ja toteutuminen
- uskonnonvapauden perusta ja historia Suomessa ja muualla
- kulttuurin tutkimus, kulttuuri ja luonto
- valtakulttuuri, populaarikulttuuri, nuorisokulttuuri, korkeakulttuuri

Etiikka ja hyvä elämä

- tekojen moraaliset oikeutukset, moraalidilemmeja
- ihmisen ja luonnon yhteys, ihannemaailma
- luonnollisuus, ylikuonnollinen, tabut, pyhyys, epäpuhtaus
- myytit, riitit

Tulevaisuus

- luonnon, ihmisen ja yhteiskunnan yhteinen tulevaisuus ja maailmanperintö
- yksilön vastuu, valintojen vaikutus tulevaisuuteen
- ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurisesti kestävä tulevaisuuden rakentaminen
- kestävä kehityksen edistäminen, tulevaisuuden vaatimusten arviointi

7. luokka sisällöt

Kansalaisuus ja hyvä yhteiskunta

- yhteiskuntateorian perusteet, demokratia
- demokratian ilmeneminen, eri yhteisöissä, vaikuttaminen päätösten tekoon
- yhteiskunnan ongelmia, syrjäytyminen, huumeet

Katsomusten maailma

- oma elämäkatsomus, kasvu suvaitsevaisuuteen
- suuret maailmanuskonnot, uskonnon filosofian ongelmia
- tieto ja tutkimus vs uskominen, mistä saat tietoa, tiedon luotettavuus
- materialismi, idealismi, ateismi, teismi

Kulttuuri

- kulttuuri-identiteetti, monikulttuurisuus ongelma vai rikkaus
- kulttuurieroja eri yhteisöjen ja kansojen välillä
- suvaitsevaisuus, vähemmistöjen asema, vammaiset
- uskonnon suhde kulttuuriin, uskonnon tapakulttuuri

Etiikka ja hyvä elämä

- moraalinen kasvu, moraalisia ongelmia (päihteet, seurustelu jne.)
- ihmisen arvo moraalin perustana, YK:n julkilausumat
- humanismin julistuksia, hyvän elämän ominaisuuksia, onnellisuus
- oikeudet ja velvollisuudet, moraalien kehittyminen
- eläinten oikeudet

Tulevaisuus

- voimmeko vaikuttaa tulevaisuuteen
- luonnon asema eri kulttuureissa
- valmius omakohtaiseen muutokseen
- oman elämän tavoitteet, hyvän elämän rakentaminen

8. luokan sisällöt

Kansalaisuus ja hyvä yhteiskunta

- oikeudenmukainen yhteiskunta, yhteiskunnallinen toiminta
- kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet, yhteisön ja yksilön vastuu
- kansalaistottelemattomuus, kansalaisaktivismi, vapaus ja vastuu
- suomalaisuus, eurooppalaisuus, maailmankansalaisuus

Katsomusten maailma

- erilaisia maailmankatsomuksia ja uskontoja, oma elämäkatsomus
- ihmisten asema eri uskonnoissa, naisten asema
- sota ja uskonto, suhtautuminen kuolemaan
- uskonnoton ajattelu ja uskollisuus, tavat ja tottumukset
- nuorisotoiminta, leirit

Kulttuuri

- eri maanosien kulttuuri, länsimainen monikulttuurisuus
- marginaalikulttuurit, kulttuurivähemmistöt
- luonto ja kapitalistinen kulttuuri

Etiikka ja hyvä elämä

- analyyttinen ja normatiivinen etiikka
- seurausetiikka, velvollisuusetiikka, hyve-etiikka
- hyvän ja pahan käsite, moraalisen teon tunnustukset ja edellytykset
- moraaliajattelu eri aikoina
- ympäristöetiikka
- ihmisoikeusetiikka, ihmisoikeusrikoksia kuten holokausti

Tulevaisuus

- ajan merkitys
- luonnonvarojen käyttö, luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen
- erilaiset tavat tutkia tulevaisuutta, esim. skenariot
- tulevaisuuden ennustaminen

9. luokan sisällöt

Kansalaisuus ja hyvä yhteiskunta

- yhteiskunnan tärkeimmät instituutiot
- mitä on politiikka ja aatteellisuus?
- Demokratian historiaa ja eri muotoja, nykydemokratian piirteitä
- Vallan kolmijako (Montesquieu)
- Nuorten poliittinen toiminta

Katsomusten maailma

- katsomusten historiaa
- elämäkatsomus yhteisön ja yksilön näkökulmasta, sekularismi, vapaa-ajattelu, rationalismi
- poliittiset puolueet, poliittisia katsomuksia, puolueiden arvot ja tavoitteet
- konservatismi, edistyksellisyys, liberalismi, sosialismi, totalitarismi, diktatuuri
- uskontojen uhrin

Kulttuuri

- suomalaisuuden merkitys, stereotypiat
- vähemmistöjen ja toisinajattelevien etujärjestöjä

- tutustutaan eri kulttuurijärjestöihin ja organisaatioihin

Etiikka ja hyvä elämä

- eri uskontojen käsityksiä hyvästä elämästä
- filosofien käsityksiä etiikasta ja elämästä, Sokrates, Platon, Aristoteles, Descartes, Locke, Kant
- eri kansojen ja kulttuurien käsityksiä hyvästä elämästä
- moderni hyvä elämä

Tulevaisuus

- tulevaisuuden uhat, liikkakansoitus, köyhyys, eriarvoisuus, terrorismi, saastuminen
- futurologia, tulevaisuuden suunnittelu, haaveet
- toiminta tulevaisuuden hyväksi, vapaaehtoistyö, järjestötoiminta, poliittinen toiminta
- utopia, dystopia, kakotopia, entropia, scifi, kirjallisuutta, elokuvia, skenarioita
- oman elämän lähi- ja etätavoitteet

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Ihmissuhteet ja moraalinen kasvu

Oppilas

- osaa nähdä yhteyden arvovalintojen ja hyvän elämän välillä
- tunnistaa etiikan perusnäkökulmia kuten teon tahallisuuden, tekijän tarkoituksen, teon seurausten huomioon ottamisen, vastuun ja oikeuksien näkökulmat
- kykenee tunnistamaan moraalidilemmasta eettisen näkökulman ja esittämään siihen eettisen ratkaisun
- kykenee havainnoimaan eettisiä ulottuvuuksia arkipäivästä, taiteesta, mediasta tai muilta elämän alueilta ja kykenee perustelevaan eron eettisesti kehittyneemmän ja kehitymättömämmän arvion välillä

Itsetuntemus ja kulttuuri-identiteetti

Oppilas

- tunnistaa ja osaa nimetä keskeisten maailmankatsomusten ja kulttuurien olennaisia piirteitä ja kehityskulkuja
- kykenee suhteuttamaan erilaisia kulttuurisia käsitteitä ja symboleja eri katsomusperinteisiin
- ymmärtää sekulaarin ja uskonnollisen katsomuksen eron
- osaa käyttää oppimiaan kulttuuriin liittyviä käsitteitä ja kykenee hankkimaan tietoa erilaisista katsomuksista

Yhteisö ja ihmisoikeudet

Oppilas

- tuntee ihmis- ja kansalaisoikeuksien pääpiirteet sekä kykenee selittämään niiden eron
- hahmottaa yksilön eettisen näkökulman suhteessa yhteisöön
- pystyy perustelevaan oikeuksien ja velvollisuuksien keskinäisen riippuvuuden
- tuntee vaihtoehtoisia ja vastakkaisia yhteiskunnallisia näkemyksiä
- tunnistaa ihmis- ja kansalaisoikeuksine loukkauksia ja osaa arvioida erilaisten tasa-arvo- ja oikeusvaatimusten perusteita
- tuntee nyky-yhteiskunnan ongelmia ja pystyy esittämään sekä optimistisiä että pessimistisiä näkemyksiä tulevaisuudesta

Ihminen ja maailma

Oppilas

- ymmärtää kestävä kehityksen periaatteita

- tuntee ympäristöetiikan lähtökohtia
- osaa arvioida yksilön eettistä näkökulmaa suhteessa ympäristöön
- ymmärtää yhteiskunnallisten ratkaisujen pitkän tähtäimen vaikutuksia.

7.13. Historia

Historian opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan vastuulliseksi toimijaksi, joka osaa käsitellä oman ajan ja menneisyyden ilmiöitä kriittisesti. Oppilasta ohjataan ymmärtämään, että oma kulttuuri ja muut kulttuurit ovat historiallisen kehitysprosessin tulosta. Opetuksessa käsitellään sekä yleistä että Suomen historiaa. Opetuksen tehtävänä on antaa oppilaalle aineksia rakentaa identiteettiään, perehtyä ajan käsitteeseen ja ymmärtää ihmisen toimintaa sekä henkisen ja aineellisen työn arvoa.

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Kuntakohtainen osuus

Historian opetussuunnitelmaan on sisällytetty Raahen alueen historiaan liittyviä asioita, joita opettajat voivat mahdollisuuksien mukaan käydä läpi.

Vuosiluokat 5-6

Perusopetuksen vuosiluokkien 5 ja 6 historianopetuksen tehtävänä on perehdyttää oppilas historiallisen tiedon luonteeseen, sen hankkimiseen ja peruskäsitteisiin sekä omiin juuriinsa ja eräisiin historian merkittäviksi muodostuneisiin tapahtumiin ja ilmiöihin esihistoriasta Ranskan suureen vallankumoukseen saakka. Perusteissa määriteltyjen sisältöjen opetuksessa korostetaan historian toiminnallisuutta ja oppilaan kykyä eläytyä menneisyyteen.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään, että historian tiedot ovat historioitsijoiden tulkintoja, jotka saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä
- ymmärtämään erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin ja käyttämään oikein käsitteitä esihistoria, historia, vanha aika, keskiaika, uusi aika
- tunnistamaan muutoksia oman perheen tai kotiseudun historiassa ja kuvailemaan muutoksia, joiden on katsottu vaikuttaneen oleellisesti ihmisten elämään, kuten maanviljelyn syntyä
- tunnistamaan esimerkkien avulla jatkuvuuden historiassa
- esittämään muutoksille syitä

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Keskeiset sisällöt

Käsiteltävät aihealueet liittyvät Suomen ja maailman historiaan esihistoriasta 1800-luvun alkuun.

Teemat

Lisäksi opettaja valitsee itse yhden seuraavista teemoista, jonka kehitystä tarkastellaan esihistorialliselta ajalta 1800-luvulle saakka:

- a) jokin Euroopan ulkopuolinen korkeakulttuuri
- b) kaupankäynnin kehitys
- c) kulttuurin kehitys
- d) liikkumis- ja kuljetusvälineiden kehitys

- e) väestössä tapahtuneet muutokset

5. luokka

Erityistavoitteet

Oppilas

- kiinnostuu omista juuristaan ja historiasta
- ymmärtää, millä perusteella tehdään jako esihistorialliseen ja historialliseen aikaan ja pystyy nimeämään esihistorialliselle ajalle ominaisia piirteitä
- ymmärtää antiikin merkityksen kulttuurin kehitykselle
- osaa selittää tapahtumia ja ilmiöitä eri aikakausien ihmisten näkökulmasta

Sisällöt

Omat juuret ja historiallinen tieto

- historiallisen ajan jaksotus, ajanlasku, tutkimusmenetelmiä
- Kuntakohtainen osuus
  - oman perheen ja Raahen historiaa
  - muistelujen, kirjoitusten, esineiden, kuvien ja rakennetun ympäristön merkityksien tulkitseminen, museokäynti

Esihistoriallinen ja historiallinen aika sekä ensimmäiset korkeakulttuurit

- esihistorialliset kaudet
- kivikauden ihmisten elinolot ja niissä tapahtuneet muutokset pronssin ja raudan keksimisen seurauksena
- maanviljelyn aloittamisen, valtioiden synnyn ja kirjoitustaidon keksimisen vaikutukset ihmisten elämään
- Egypti, Mesopotamia
- Suomen esihistoriaa
- Kuntakohtainen osuus
  - Kastellin jätinkirkko, Kettukankaan kivikautinen asuinpaikka, Tervakankaan rautakautiset haudat, maannousu – rantaviivan muutos
  - Museon kokoelmat

Eurooppalaisen sivilisaation synty

- antiikin kaupunkivaltiot Ateena ja Sparta, antiikin heijastuminen tähän päivään, demokratia, Olympian kisat, taidekäsitys, filosofeja, tieteen kehitys
- Aleksanteri Suuri, hellenismi
- Rooman yhteiskunta, hallinto, kulttuuri, kasvu suurvallaksi, hajoaminen
- Kuntakohtainen osuus
  - antiikin vaikutus Raahen rakennuksissa
  - Raahen museon veistokset, uusklassismi

6. luokka

Erityistavoitteet

Oppilas

- osaa selittää tapahtumia ja ilmiöitä keskiajalla eläneen ihmisen näkökulmasta
- osaa eläytyä suomalaisten asemaan Ruotsin suurvalta-aikana ja sen jälkeen 1700-luvulla

- osaa nimetä 1600- ja 1700-luvun eurooppalaisia itsevaltiaita, kuvata heidän hallitsemistapaan ja niiden seurauksia
- ymmärtää, mitä renessanssilla ja valituksella tarkoitetaan
- ymmärtää Ranskan suuren vallankumouksen syitä ja seurauksia

Sisällöt

Keskiaika

- uskontojen vaikutukset ihmisten elämään ja ihmisten eriarvoinen yhteiskunnallinen asema
- Kaarle Suuri Euroopan yhdistelijänä
- Kalmari unioni; Suomen liittäminen osaksi Ruotsia; keskiajan arkipäivän elämää, ristiretket, linnat
- Kuntakohtainen osuus
  - Pähkinäsaaren rauhan raja

Uuden ajan murros

- eurooppalaisen ihmisen maailmankuvan ja arvojen muutokset keskiajan ja uuden ajan taitteessa: renessanssin taiteessa, reformaatio uskonnessa, maailmankuvan avartuminen tietees- sä
- Suomi Ruotsin valtakunnan osana: elämää kuninkaan alamaisena, suomalaisen kulttuurin muotoutuminen, Suomi Venäjän ja Ruotsin välissä
- Kuntakohtainen osuus
  - Asutuksen leviäminen Raahen seudulle
  - Raahen kaupungin syntyhistoria; Kreivin aika, Pietari Brahe
  - Isovihan aika Raahessa

Vapauden aate voittaa alaa

- Valistuksen aate
- Yhdysvaltojen itsenäistyminen
- Ranskan suuren vallankumouksen syyt ja seuraukset

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 6. luokan päättyessä

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

Oppilas

- osaa erottaa faktan mielipiteestä
- osaa erottaa toisistaan lähteen ja siitä tehdyn tulkinnan

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

Oppilas

- tietää, että menneisyyttä voi jaotella eri aikakausiin (kronologia) ja pystyy nimeämään yhteiskunnille ja aikakausille ominaisia piirteitä
- tunnistaa ilmiöiden jatkuvuuden eri aikakaudesta toiseen ja ymmärtää, ettei muutos ole sama kuin esitys eikä se myöskään merkitse samaa eri ihmisten ja ryhmien näkökulmasta
- osaa eläytyä menneen ajan ihmisen asemaan: hän osaa selittää, miksi eri aikakausien ihmiset ajattelevat ja toimivat eri tavoin sekä tuntee syy- ja seuraussuhteen merkityksen

Historiallisen tiedon käyttäminen

Oppilas

- oppilas esittää käsiteltävästä asiasta kertomuksen siten, että hän selittää tapahtuman tai ilmiön joidenkin toimijoiden kannalta
- tietää, että jotkut asiat voidaan tulkita eri tavoin, ja hän pystyy selittämään, miksi niin tapahtuu

Vuosiluokat 7-8

Historian opetuksen tehtävänä on syventää oppilaan käsitystä historiallisen tiedon luonteesta. Historian opetuksen tehtävänä on vahvistaa oppilaan omaa identiteettiä ja perehdyttää hänet muihin kulttuureihin ja niiden vaikutuksiin.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- hankkimaan ja käyttämään historiallista tietoa
- käyttämään erilaisia lähteitä, vertailemaan niitä ja muodostamaan oman perustellun mielipiteensä niiden pohjalta
- ymmärtämään, että historiallista tietoa voidaan tulkita eri tavoin
- selittämään ihmisen toiminnan tarkoitusperiä ja vaikutuksia
- ymmärtämään oikeutensa ja vastuunsa kansalaisena
- tuntemaan ihmisoikeudet ja keskeiset ihmisoikeussopimukset
- arvioimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja käyttäen apuna historiallista muutosta koskevaa tietoa

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Keskeiset sisällöt

Käsiteltävät aihealueet liittyvät Suomen ja maailman historiaan 1800-1900-luvuilla.

Teemat

Opettaja valitsee itse yhden seuraavista teemoista, jonka kehitystä tarkastellaan 1800-luvulta nykyaikaan saakka:

- a) jokin Euroopan ulkopuolinen kulttuuri
- b) tasa-arvoisuuden kehitys
- c) kulttuurin kehitys
- d) teknologian kehitys, esimerkiksi liikkumis- ja kuljetusvälineiden kehitys
- e) Euroopan hajaannuksesta sen yhdistymiseen

7. luokka

Erityistavoitteet

Oppilas

- osaa eläytyä 1800-luvun ihmisen elämään Suomessa
- ymmärtää käsitteet liberalismi ja nationalismi sekä niiden vaikutuksia Euroopassa ja Suomessa
- ymmärtää käsitteen teollistuminen seurauksineen
- ymmärtää imperialismin ja ensimmäisen maailmansodan syineen ja seurauksineen
- ymmärtää kehityksen, joka johti Suomen itsenäistymiseen seurauksineen

Sisällöt

Elämää 1800-luvulla ja kansallisuusaate

- elämää 1800-luvun Suomessa

- 1800-luvun alun keskeiset valtiolliset muutokset ja kansallisuusaatteen vaikutukset Euroopassa
- kulttuuri kansallisuusaatteen heijastajana Suomessa
- Kuntakohtainen osuus
  - elämää 1800-luvun Raahessa
  - Suomen sodan tapahtumia alueellamme

Teollinen vallankumous

- teollistuminen ja sen vaikutukset ihmisten elämään
- kaupungistuminen
- Kuntakohtainen osuus
  - Raahen merenkulun suuruuden ajasta pienimuotoisen teollisuuden syntyyn
  - Raahesta koulukaupunki: kansanopetuksesta laajempaan sivistykseen (esim. Sofia Lybeckerin koulu, Raahen Porvari- ja Kauppakoulu, Raahen seminaari)

Murrosten aika Suomessa

- sääty-yhteiskunnan mureneminen
- Suomen venäläistyminen ja sen vastustus
- Kuntakohtainen osuus
  - sortokausien aika Raahessa

Suurvaltojen kilpailusta ensimmäiseen maailmansotaan seurauksineen

- imperialismi ja sen vaikutukset Euroopan suurvalloille ja siirtomaille
- ensimmäinen maailmansota, sen syyt ja seuraukset
- Venäjän keisarikunnan luhistuminen syyt ja vuoden 1917 vallankumoukset
- Suomen itsenäistyminen ja sisällissota
- Kuntakohtainen osuus
  - itsenäistyminen ja sisällissodan aika Raahessa

8. luokka

Erityistavoitteet

Oppilas

- ymmärtää käsitteet demokratia, diktatuuri ja totalitarismi
- osaa selittää toisen maailmansodan tapahtumia, syytä ja seurauksia
- osaa eläytyä ihmisten elämään sodanjälkeisessä Suomessa ja ymmärtää Suomen kehityksen hyvinvointivaltioksi
- ymmärtää maailman jakautumisen ideologisesti (kylmä sota) ja taloudellisesti (köyhät ja rikkaat valtiot)
- ymmärtää maailman muuttumisen 1900-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa (länsimainen kulutusyhteiskunta ja tiedonvälitys)

Sisällöt

Laman ja totalitarismin aika

- maailmantalouden romahtaminen ja sen vaikutukset Euroopassa
- elämää demokratioissa ja diktatuureissa
- Kuntakohtainen osuus
  - elämää Raahen alueella 1930-luvulla

Toisen maailmansodan aika

- toinen maailmansota, sen syyt ja seuraukset
- Suomi toisessa maailmansodassa ja sodasta selviäminen

Ihmisoikeuskysymykset ja kansojen yhteistyö

- ihmisoikeudet, ihmisoikeusrikokset kuten joukkotuho, holokausti ja muut kansanvainot
- YK:n toiminta, ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus
- Lapsen oikeuksien sopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus ja muut keskeiset ihmisoikeus-sopimukset
- Kuntakohtainen osuus
  - sota-aika Raahen alueella

Suomi 1950-luvulta nykypäivään

- elinkeinorakenteen muutos ja sen vaikutukset ihmisten elämään
- suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen

Idän ja lännen ristiriidoista etelän ja pohjoisen vastakkainasetteluun

- länsimaisen kulutusyhteiskunnan synty ja sen vaikutukset ihmisten elämään ja ympäristöön
- tiedonvälityksen kehitys
- Kuntakohtainen osuus
  - kokemuksia, elämyksiä ja keskustelua

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Tiedon hankkiminen menneisyydestä

Oppilas

- osaa erotella asiaa selittävät tekijät vähemmän tärkeistä
- pystyy lukemaan erilaisia lähteitä ja tulkitsemaan niitä

Historian ilmiöiden ymmärtäminen

Oppilas

- kykenee sijoittamaan opiskelemansa tapahtumat ajallisiin yhteyksiinsä ja niiden avulla aika-järjestykseen
- osaa selittää, miksi jollain elämänalueella toimittiin ennen toisin kuin nykyään
- osaa selittää historiallisille tapahtumille syitä ja seurauksia

Historiallisen tiedon käyttäminen

Oppilas

- pystyy vastaamaan menneisyyttä koskeviin kysymyksiin käyttämällä eri lähteitä, myös nykyteknologialla saamaansa informaatiota
- pystyy muodostamaan tapahtumista ja ilmiöistä omia perusteltuja käsityksiä ja arvioimaan niitä

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Aihekokonaisuudet

Historian opiskelu on olennainen osa *ihmisenä kasvamista, kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kansainvälisyyden hahmottamista*. Kriittinen suhtautuminen tietoon on tärkeä osa aineen opiskelutaitoja. Näin ollen *viestintä ja mediataito* –aihekokonaisuus kuuluu saumattomasti myös historian opiskeluun. *Ihmisen suhdetta teknologiaan ja sen kehitykseen* käsitellään eri yhteyksissä. Muut aihekokonaisuudet, *osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys* sekä *vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä kehityksestä*, sisällytetään oppiaineeseen niiden historiallista kontekstia tarkasteltaessa.

Työtavat

Työtapoja valittaessa noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 antamia ohjeita soveltaen. Historiaa opiskellaan yksin, pareittain tai ryhmänä erilaisia työtapoja käyttäen. Työtavan valintaan vaikuttavat käsiteltävä asia, opetusvälineet, opetusryhmien ja oppilaiden erilaisuus.

Arviointi

Oppilasarvioinnissa noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 olevia yleisiä arviointiohjeita. Työskentelyn yhteydessä korostetaan taitoja tietojen lisäksi, tavoitteellista oppimista sekä vastuunottamista omasta oppimisesta. Oppilaat suorittavat jatkuvaa itsearviointia opiskelun aikana. Opettaja ohjaa ja antaa palautetta. Arvioinnilla pyritään tukemaan ja kannustamaan oppilasta.

7.14. Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetuksen tehtävänä on ohjata oppilasta kasvamaan yhteiskunnan aktiiviseksi ja vastuulliseksi toimijaksi. Perusopetuksen yhteiskuntaopin opetuksen tulee antaa perustiedot ja – taidot yhteiskunnan rakenteesta ja toiminnasta sekä kansalaisen vaikutusmahdollisuuksista. Opetuksen tarkoituksena on tukea oppilaan kasvua suvaitseväiseksi ja demokraattiseksi kansalaiseksi ja antaa hänelle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta.

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Tavoitteet

Oppilas

- saa käsityksen yhteiskunnallisen tiedon luonteesta
- oppii hankkimaan ja soveltamaan yhteiskuntaa ja talouselämää käsittelevää informaatiota kriittisesti ja toimimaan aktiivisena vaikuttajana
- oppii tuntemaan julkiset palvelut
- saa valmiuksia työnteon kunnioittamiseen
- oppii yrittäjyyden perusteet ja ymmärtää yrittäjyyden merkityksen yhteiskunnan hyvinvoinnin tekijänä
- oppii ymmärtämään yhteiskunnallisten päätösten vaikutuksia kansalaisten elämään
- kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta
- oppii tarkastelemaan ja kehittämään osaamistaan vastuullisena kuluttajan ja yhteiskunnallisen toimijana
- tuntee tekojensa oikeudelliset seuraukset

Lähde: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Keskeiset sisällöt

Aihealueina on suomalainen yhteiskunta ja talouselämä sekä Euroopan unioni.

Yksilö yhteiskunnan jäsenenä

- perhe, erityyppiset yhteisöt ja vähemmistö- ja osakulttuurit
- yksilön mahdollisuudet toimia kotikunnassa, oman valtion kansalaisena, Pohjoismaissa ja EU:ssa

Yksilön hyvinvointi

- hyvinvointiyhteiskunnan eri ulottuvuudet
- tasa-arvo ja kestävä kehitys sekä muut keinot hyvinvoinnin edistämiseksi

Vaikuttaminen ja päätöksenteko

- kansalaisen mahdollisuudet vaikuttaa
- demokratia, vaalit ja äänestäminen
- politiikan ja hallinnon toimijat kunnallisella, valtiollisella ja EU-tasolla
- media ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Kansalaisen turvallisuus

- oikeusjärjestelmä, yksilön oikeudet ja velvollisuudet sekä oikeudellinen vastuu
- liikenneturvallisuus
- turvallisuuspolitiikka: ulkopolitiikka ja maanpuolustus

Taloudenpito

- yksityisen taloudenpidon periaatteet
- työnteko ja yrittäjyys

Kansantalous

- yksilö ja kotitaloudet kuluttajina ja talouden toimijoina
- ulkomaankaupan ja globaalitalouden merkitys

Talouspolitiikka

- talouden suhdannevaihtelut, työttömyys ja inflaatio sekä niiden vaikutukset
- yksityistalouksiin
- julkinen talous ja verotus

Kuntakohtainen osuus:

Yhteiskuntaopin valtakunnallisen opetussuunnitelman sisällöt edellyttävät useiden asioiden käsitte-lyä myös paikallisella tasolla. Näiden lisäksi opettajat voivat käsitellä myös muita ajankohtaisia paikallisasioita.

Yhteiskuntaopin päättöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja käyttäminen

Oppilas

- kykenee tulkitsemaan kriittisesti median välittämiä tietoja, tilastoja ja graafisia esityksiä
- pystyy perustelevaan käsityksiään yhteiskunnallisista asioista
- osaa vertailla yhteiskunnallisen päätöksenteon ja taloudellisten ratkaisujen eri vaihtoehtoja ja niiden seurauksia.

Yhteiskunnallisen tiedon ymmärtäminen

Oppilas

- ymmärtää, että yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja taloudellisissa ratkaisuissa on olemassa useita vaihtoehtoja
- ymmärtää yhteiskunnallisen ja taloudellisen toiminnan eettisiä kysymyksiä

Aihekokonaisuudet

Yhteiskuntaopin opiskelussa aihekokonaisuuksista nousevat keskeiseen asemaan *kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys* sekä *osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys*. Yhteiskunnallisen tiedon hankkiminen ja käyttäminen edellyttää erilaisten medioiden seuraamista. Näin ollen *viestintä ja mediataito* on myös tärkeä osa yhteiskuntaopin opiskelua. Muita aihekokonaisuuksia, *ihmisenä kasvaminen, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä kehityksestä, turvallisuus ja liikenne* sekä *ihminen ja teknologia*, käsitellään aina sopivissa yhteyksissä.

Työtavat

Työtapoja valittaessa noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 annettuja ohjeita soveltaen. Yhteiskuntaoppia opiskellaan yksin, pareittain tai ryhmänä erilaisia työtapoja käyttäen. Erilaiset keskustelutilanteet ovat myös tärkeä työmuoto. Työtavan valintaan vaikuttavat käsiteltävä asia, opetusvälineet, opetusryhmien ja oppilaiden erilaisuus.

Arviointi

Oppilasarvioinnissa noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2004 olevia yleisiä arviointiohjeita. Työskentelyn yhteydessä korostetaan taitoja tietojen lisäksi, tavoitteellista oppimista sekä vastuunottamista omasta oppimisesta. Oppilaat suorittavat itsearviointia opiskelun aikana. Opettaja ohjaa ja antaa palautetta. Arvioinnilla pyritään tukemaan ja kannustamaan oppilasta, mutta myös antamaan realistinen kuva hänen tiedoistaan ja työskentelytaidoistaan.

Historiasta ja yhteiskuntaopista annetaan erilliset arvosanat!

7.15. Musiikki

Taide- ja taitoaineet

Aihekokonaisuudet toteutuvat taide- ja taitoaineiden oppisisällöissä.

Aihekokonaisuudet

- Ihmisenä kasvaminen
- Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys
- Viestintä ja mediataito
- Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys
- Vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta
- Turvallisuus ja liikenne
- Ihminen ja teknologia

Musiikin opetuksen tehtävänä on innostaa oppilasta monipuoliseen musiikilliseen ilmaisuun ja toimintaan. Alkuopetuksen musiikkikasvatukseen tulee olla avoimessa ilmapiirissä tapahtuvaa, leikinomaista, toiminnallista, elämyksiä tarjoavaa, lähtötasoltaan erilaisia lapsia kannustavaa ja rohkeaa toimintaa. Opetuksen tulee ohjata oppilasta tiedostamaan, että musiikki on erilaista eri aikoina ja eri paikoissa.

Musiikillisia taitoja kehitetään pitkäjänteisellä, kertaamiseen perustuvalla harjoittelulla. Musiikin tekeminen yhdessä kehittää oppilaan sosiaalisia taitoja ja vastuullisuutta.

Musiikkia integroidaan muihin oppiaineisiin. Yhteistyö paikkakunnan kulttuuritoiminnan kanssa – konsertit, orkesteri / muusikkovierailut, omat esiintymiset - tukee alkuopetuksen musiikkikasvatusta.

Tavoitteet

1. ja 2. luokka

Oppilas

- oppii käyttämään luontevasti omaa ääntään
- oppii ilmaisemaan itseään musiikin keinoin sekä yksin että ryhmässä
- oppii kuuntelemaan musiikkia keskittyneesti ja tekemään siitä omia havaintoja
- oppii toteuttamaan erilaisia melodia- ja rytmisommitelmia laulaen, liikkuen ja soittimia käyttäen
- oppii ulkoa muutamia ikätasolleen sopivia lauluja
- oppii yhteislaulutaitoja

Keskeiset sisällöt

1. ja 2. luokka

- äänenkäytön harjoituksia puhuen, loruillen ja laulaen
- ääniympäristön tarkastelua
- lastenlauluja (esim. vuodenaikoihin, juhliin, suomalaiseen ja muiden maiden kulttuureihin liittyviä lauluja) ja laululeikkejä
  - 1. luokalla sanoitukseltaan helposti opittavia lauluja
  - 2. luokalla lauluvaraston kartuttamista sekä joidenkin laulujen sanojen ulkoa opettelu
- monipuolista ja aktiivista musiikin kuuntelua (esim. Vivaldin ”Neljä vuodenaikaa”, Sibeliuksen tuotantoa)
  - 1. luokalla opetellaan keskittyneitä musiikin kuuntelua,
  - 2. luokalla tarkempaa musiikin analysointia (esim. rytmi, tunnelma, tempo, soitinten tunnistamista jne.)
- pienten sävellys- ja rytmitehtävien toteuttamista keho-, rytmi- ja melodiasoittimin (2. luokalla esim. kantele, kellopele, nokkahuilu)
- musiikin peruskäsitteisiin tutustumista laulaen, soittaen, liikkuen ja kuunnellen
  - rytmi (esim. sanarytmi 1. lk, perussyke 2. lk, tasa- ja kolmijakoisuus 2. lk, tauko 1. lk, hidastuva / nopeutuva 1. lk)
  - dynamiikka (esim. hiljainen / voimakas)
  - melodia / harmonia (esim. nouseva / laskeva, korkea / matala, duuri / molli)
  - muoto (esim. erilaisia rakenteita, soolo-tutti, kaanon)
- musiikkiliikuntaa (ks. liikunta)

3. ja 4. luokka

Musiikinopetuksen tehtävänä on tukea oppilaan kokonaisvaltaista kasvua rohkaisemalla häntä musiikilliseen toimintaan ja auttamalla häntä löytämään omat kiinnostuksen kohteensa musiikin alueelta. Musiikinopetuksen tulee tarjota ilmaisuvälineitä musiikilliseen toimintaan ja tuottaa oppilaille musisoimisen ja kuuntelun kautta merkityksellisiä kokemuksia. Näiden kokemusten kautta luodaan positiivista suhtautumista musiikkiin ja opitaan ymmärtämään, että musiikki on aika- ja kulttuurisidonnaista, ja että sillä on erilaisia merkityksiä eri ihmisille. Opetuksessa sovelletaan teknologian ja median tarjoamia mahdollisuuksia.

3. ja 4. luokan musiikinopetus jatkaa alkuopetuksessa aloitettuja periaatteita. Opetuksessa painotetaan toiminnallisuutta ja elämyksellisyyttä. Opetuksessa tulee huomioida paikallinen musiikkielämä ja osallistua mahdollisuuksien mukaan alueen musiikkitahtumiin (esim. Soiva talo).

Musiikkia integroidaan muihin oppiaineisiin

Tavoitteet

Oppilas

- saa riittävän yleissivistyksen musiikin eri alueilta
- suhtautuu myönteisesti ja mielenkiinnolla musiikkia kohtaan
- käyttää vastuullisesti soittimia ja musiikin teknisiä laitteita
- oppii kuuntelemaan musiikkia keskittyneesti sekä eläytyen että kriittisesti havainnoiden
- uskaltaa kokeilla erilaisia ilmaisumuotoja ja toteuttaa omia musiikillisia ideoitaan
- havainnoi oman alueen musiikkielämää
- arvostaa omia ja toisten musiikkiesityksiä

Työtavat ja keskeiset sisällöt

3. ja 4. luokka

Laulaminen

3. luokka

Laulaminen on keskeinen toimintamuoto alaluokkien musiikkitunneilla. Käytetty laulusto palvelee eri musiikin osa-alueita. Laulut valitaan oppilaiden ikätason, koulun juhlien, ajankohtaisuuden, aihekokonaisuuksien, paikallisen kulttuurin ja musiikin opetuksen tarpeiden perusteella. Laulamises- sa kiinnitetään huomiota terveeseen äänenkäyttöön sekä painotetaan laulamisen iloa.

Opettaja voi valita laulustoon esim. :

- juhلالauluja, joista osa ulkoa (Maamme, Lippulaulu, maakuntalaulu, virret ja hengelliset laulut)
- kansanlauluja ja perinteisiä lastenlauluja
- uudempia lastenlauluja
- moniäänisyyteen valmentavia lauluja (esim. kaanoneita)

4. luokka

Edellisen lisäksi laulustoon valitaan eri maista, esim. Pohjoismaista ja Euroopasta. Osa juhla- lauluista opetellaan ulkoa.

Musiikin kuuntelu

3. luokka

Kuunteleminen on kaiken musisoinnin ja ilmaisun lähtökohta. Kuunneltava materiaali on monipuolista, jossa huomioidaan populaari-, taide- ja kansanmusiikkia. Kuunteleminen tukee eri musiikin osa-alueiden opiskelua ja eri teemojen toteuttamista. Kuuntelun avulla harjoitellaan kuullun analysoimista, keskittymistä ja rentoutumista. Oppilasta ohjataan kuuntelutottumuksiltaan kriittiseksi ja tiedostavaksi musiikin kuluttajaksi.

Kuuntelukasvatuksen päämääriä ovat:

- elämyksellisyys
- kuuloelämyksen ilmaiseminen esim. kuvallisesti, verbaalisesti, liikkuen
- erilaisten ääniympäristöjen tarkastelu

4. luokka

Edellisen lisäksi kuuntelukasvatuksen päämääränä on

- musiikin eri elementtien (rytmi, melodia, harmonia, sointiväri ja muoto) aktiivinen kuunteleminen ja analysointi

Musisointi

3. luokka

Musisoinnin lähtökohtana on tekemällä oppiminen. Musisoinnin tulee tarjota onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä sekä kannustaa oppilasta musiikilliseen keksintään ja improvisointiin. Musisointitehtävät valitaan oppilaiden erilaiset kyvyt ja valmiudet huomioon ottaen. Opetuksessa käytetään keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimia mahdollisuuksien mukaan.

Musisoinnissa jatketaan 1-2 luokilla aloitetun musiikin peruskäsitteistön laajentamista ja soveltamista.

Uusi asioita ovat:

- rytmi: vahvistetaan perussykkeen hallintaa, opetellaan nuottiarvoja ja rytmitavuja sekä kokeillaan improvisointia
- melodia: keksitään melodioita pentatonisella asteikolla
- harmonia: vahvistetaan ymmärrystä sävellajeista (duuri-molli) sekä kokeillaan sävellajitonta musiikkia (esim. äänimaiseman tuottaminen)
- muoto: havainnoidaan musisoitavan musiikin muotoja (esim. intro, välisoitto, kertosäe)

4. luokka

Edellisen lisäksi jatketaan musiikin peruskäsitteistön laajentamista ja soveltamista

- melodia: opetellaan nuottiluvun periaatteita
- harmonia: kokeillaan sävellajitonta musiikkia (esim. äänimaiseman tuottaminen)
- sointiväri: tutustutaan erilaisiin soitin- ja laulukokoonpanoihin (myös itse kokeilemaan)

Musiikkiliikunta

3.-4. luokka

Musiikkiliikunta on tärkeä osa musiikillista ilmaisua. Opetuksessa edetään myönteisessä ja kannustavassa ilmapiirissä äänen ja liikkeen yhdistämisestä perussykkeessä kohti vaativampia tehtäviä. Musiikkiliikuntaa voidaan integroida kaikkiin em. työtapoihin.

Ks. myös liikunta.

Arviointi

Arvioinnissa tulee erityisesti huomioida oppilaan osallistuminen ja asenne oppiainetta kohtaan. Arvioinnin tulee olla kannustavaa. Tärkeä arvioinnin osa-alue on myös oppilaan itsearviointi.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 4. luokan päättyessä

Oppilas

- osaa käyttää ääntään niin, että hän pystyy osallistumaan yksinääniseen yhteislauluun
- hahmottaa musiikin perussykkeen niin, että pystyy osallistumaan soittamisen harjoitteluun ja yhteissoittoon
- hallitsee lauluohjelmistoa, josta osan ulkoa

- osaa yksin ja ryhmän jäsenenä ääntä, liikettä, rytmiä tai melodiaa käyttäen keksiä omia musiikillisia ratkaisuja esimerkiksi kaiku-, kysymys/vastaus- ja soolo/tutti-harjoituksissa
- tunnistaa kuulemaansa musiikkia ja osaa ilmaista kuuntelukokemustaan verbaalisesti, kuvallisesti tai liikkeen avulla
- osaa toimia musisoivan ryhmän jäsenenä ottaen huomioon muut ryhmän jäsenet.

Taito- ja taideaineet

Musiikki

5.-6. luokka

Tavoitteet

Oppilas

- ylläpitää ja kehittää aikaisemmin opittuja musiikillisia tietoja ja taitoja
- rakentaa luovaa suhdettaan musiikkiin
- kokeilee eri tapoja toteuttaa musiikillisia tehtäviä ja ideoita
- laajentaa ja syventää musiikin eri lajien ja tyylien tuntemusta

Keskeiset teemat

5. vuosiluokalla

- sinfoniaorkesteri
- suomalainen lauluperinne (laulelmat, kupletit, iskelmä)
- elokuva ja näyttämömusiikki
- musiikkia maailmalta (esim. Eurooppa, Afrikka)

6. vuosiluokalla

- barokki, klassismi, romantiikka ja impressionismi
- kansanlaulut ja kansansoittimet
- suomalaisen populaarimusiikin historia
- musiikkia maailmalta (esim. Aasia, Australia)

Työtavat

Laulaminen

5. luokka

Laulaminen jatkuu keskeisenä toimintamuotona myös 5. ja 6. vuosiluokan musiikkitunneilla. Laulamiseen liittyen on hyvä käsitellä ihmisäänen syntyä ja sen luontevaa käyttöä erilaisten ääniharjoitusten avulla. Ryhmässä voidaan kokeilla myös omien laulujen tekemistä.

Käytettävä laulusto valitaan oppilaiden ikätason, em. Teemojen, koulun juhlien, ajankohtaisuuden, aihekokonaisuuksien, paikallisen kulttuurin ja musiikin opetuksen tarpeiden perusteella. Tunneilla lauletaan monipuolista ohjelmistoa, josta osa ulkoa. Laulamissa on tärkeä laulamisen ilo ja siitä saadut myönteiset kokemukset.

6. luokka

Edellisen lisäksi laulustoon valitaan lauluja em. 6. luokan keskeiset teemat huomioiden.

Musiikin kuuntelu

Kuuntelukasvatuksen päämääriä ovat:

- musiikin eri elementtien (rytmi, melodia, harmonia, sointiväri ja muoto) aktiivinen kuunteleminen, analysointi ja ilmaiseminen esim. kuvallisesti, verbaalisesti, liikkuen
- kuuloelämyksen arviointi ja mielipiteen muodostaminen
- kuulonhuolto ja kuuntelutottumukset
- erilaisten ääniympäristöjen tarkastelu
- taidemusiikin klassikoita elämyksellisesti integroiden esim. liikunnan ja kuvataiteen opetukseen

5. luokka

Kuunneltava materiaali on monipuolista, jossa huomioidaan populaari-, taide- ja kansanmusiikkia. Kuunteleminen tulee eri musiikin osa-alueiden opiskelua ja em. 5. luokan teemojen toteuttamista. Oppilasta ohjataan kuuntelutottumuksiltaan kriittiseksi ja tiedostavaksi musiikin kuluttajaksi, joka hallitsee hyvät tavat esitys- ja kuuntelutilanteissa.

6. luokka

Kuuntelukasvatusta jatketaan ja syvennetään 5. luokan tavoitteiden pohjalta. Lisäksi huomioidaan em. 6. vuosiluokan keskeiset teemat.

Musisointi

Musisoinnissa korostuu tekemällä oppiminen. Tunneilla opetellaan eri keho-, rytmi-, melodia- ja sointusoittimien perustekniikkaa ja näin varmennetaan musiikin peruskäsitteiden ymmärtämistä ja käyttämistä erilaisissa musisointitehtävissä. Oppilasta rohkaistaan omien musiikillisten ideoiden keksintään ja kokeilemiseen; improvisointiin.

5. luokka

- rytmi: aika-arvojen tunnistaminen ja niiden soveltaminen käytännössä (tasa- ja kolmijakoinen rytmi)
- melodia: nuottikirjoituksen osittainen käyttäminen soittotehtävien yhteydessä
- muoto: havainnoidaan käsiteltävien kappaleiden muotoa ja tutustutaan muotoon liittyviin merkintöihin
- sointiväri: tehdään sointiväriin liittyviä kuuntelu- ja soittotehtäviä, tutustutaan ihmisäänen sointiväriin ja ilmaisumahdollisuuksiin

6. luokka

Kuudennella luokalla ylläpidetään ja laajennetaan aikaisemmin opittuja musisointitaitoja. Uusia asioita ovat:

- harmonia: sointumerkkeihin tutustuminen soittotehtävien yhteydessä
- dynamiikka: merkintöjen käyttö, sähkö soittimen ja äänen vahvistajana
- sointiväri: sähköiset soittimet

Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunta tukee kokonaisvaltaisesti musiikinopiskelua ja oppilaan hyvinvointia sekä on tärkeä osa musiikillista ilmaisua. 5. ja 6. luokalla pyritään tukemaan ja vahvistamaan oppilaan liikeilmaisua musiikkitehtävien yhteydessä. Liikkeen avulla voidaan toteuttaa musiikin peruskäsitteitä ja tehdä erilaisia improvisointiin valmentavia kokeiluja. Musiikkiliikunnan kautta voidaan tutustua eri musiikkikulttuureihin. Opetuksessa edetään helpoista rytmin ja melodian pohjalta toteutetuista liikkeistä kohti vapaampaa liikeilmaisua ja omaa keksintää. Ks. myös liikunta.

7. luokka

Keskeistä 7. vuosiluokalla on positiivisen asenteen ja mielenkiinnon ylläpitäminen musiikkia kohtaan. Opetuksen tulee tarjota murrosikäiselle nuorelle mahdollisuus kokea onnistumisia sekä ohjata häntä löytämään myönteisiä musiikkikokemuksia myös myöhemmin elämässään.

Tavoitteet

Oppilas

- ylläpitää ja kehittää osaamistaan musiikillisen ilmaisun eri alueilla ja rohkaistuu musisoi- maan erilaisissa ryhmissä
- oppii ilmaisemaan tunteitaan ja ajatuksiaan musiikin keinoin
- oppii ymmärtämään oman musiikkikulttuurin merkityksen
- saa edellytykset syventyä musiikin eri osa-alueisiin 8. ja 9. vuosiluokan valinnaiskursseilla

Keskeiset teemat 7. vuosiluokalla:

- suomen kansanmusiikki
- 1900-luvun taidemusiikki
- populaarimusiikin vuosikymmenet
- musiikkia maailmalta (esim. latinalainen Amerikka, Etelä-Amerikka)

Työtavat

Laulaminen

Laulamista pidetään yllä valitsemalla laulustoon oppilaita motivoivaa ja ikätason huomioivaa monipuolista ohjelmistoa. Laulujen valinnassa voidaan huomioida em. Teemat, koulun juhlat, ajankoh- taisuudet, aihekokonaisuudet, paikallinen kulttuuri ja musiikinopetuksen tarpeet. Keskeistä on, että oppilas oppii hoitamaan ääntään murrosiässä ja tutustuu erilaisiin laulutapoihin.

Musiikin kuuntelu

Musiikin kuuntelu on keskeinen työtapa 7. luokalla. Kuunteluohjelmisto on monipuolista ja sitä jä- sennetään paikallisesti, ajallisesti ja kulttuurisesti. Oppilasta ohjataan tiedostavaksi ja kriittiseksi kuuntelijaksi.

Musisointi

Yleismusisointi on tärkeä osa 7. luokan musiikinopetusta. Musisointitaitoja kehitetään eri musiikki- tyylejä ja –kulttuureja edustavan ohjelmiston avulla. Oppilasta ohjataan kokeilujen ja oman mie- lenkiinnon perusteella löytämään oma tapa osallistua yhteismusisointiin.

Tavoitteita:

- oppilas löytää jonkin rytmi-, melodia- tai sointusoittimen, jolla osallistuu yhteismusisointiin
- sointumerkeistä soittaminen ja tabulatuureihin tutustuminen
- musiikin peruskäsitteiden hallinta ja käyttö musisointitehtävissä

Musiikkiliikunta

Musiikkiliikunta tukee kokonaisvaltaisesti musiikinopiskelua ja oppilaan hyvinvointia. Musiikkili- kunta voidaan liittää osaksi kaikkea musiikin opiskelua esim. äänenhuolto, eri kulttuurien musiikki ja kuunteluharjoitukset. Ks. myös liikunta.

Arviointi 5.-7. luokilla

Musiikin arviointi perustuu musiikintunneilla tapahtuvaan toimintaan. Arvioinnin tehtävä on infor- moida, ohjata ja auttaa oppilaita opiskelun suuntaamisessa. Arvioinnin tulee olla kannustavaa ja sii- nä voidaan painottaa oppilaan vahvoja osa-alueita.

Arvioinnissa korostetaan seuraavia asioita:

- aktiivisuus ja myönteisyys

- yhteistoiminnalliset taidot
- halu omien musiikillisten tietojen ja taitojen pitkäjännitteiseen kehittämiseen
- musiikkitiedon hallinta
- kyky arvioida ja kehittää omaa musiikillista työskentelyä

Musiikki valinnaisena aineena

8.-9. luokka

8. ja 9. luokan valinnaisessa musiikissa oppilas syventää ja laajentaa musiikillisia tietoja ja taitoja. Keskeistä on auttaa oppilasta syventämään suhdettaan musiikkiin monipuolisen laulu-, musisointi- ja kuunteluohjelmiston avulla. Opetuksessa huomioidaan taide-, populaari- ja kansanmusiikkia.

Tavoitteet

Oppilas:

- käyttää ja kehittää jo oppimiaan tietoja ja taitoja
- löytää aineksia omaan musiikilliseen elämäntapaan
- syventää omia musiikkiin liittyviä mielenkiinnonkohteitaan
- on mukana valmistelemassa ja toteuttamassa musiikkiesityksiä

Keskeiset teemat

8. luokka

- blues
- Suomen vähemmistöjen musiikki
- musikaali ja elokuvamusiiikki
- musiikkityylien tuntemusta

9. luokka

- näyttämömusiikki
- jazz
- suomalainen musiikkielämä; tapahtumat, koulutus- ja työpaikat
- musiikkityylien kertausta ja laajentamista
- musiikkiarviointien kirjoittaminen

Työtavat

8. ja 9. luokilla laulaminen, musisointi, kuunteleminen ja musiikkiliikunta ovat edelleen keskeisiä työtapoja. Pääpaino on tekemisellä ja kokemisella. Oppilaiden musiikillista suuntautumista ja mielenkiinnon kohteita pyritään tukemaan huomioimalla kyseiset seikat myös työtapoja valittaessa.

Arvionti

8. ja 9. luokilla arvionti noudattaa samoja periaatteita, kuin 5. – 7. luokilla. Vallinnaiskurssien arvioinnissa voidaan lisäksi ottaa huomioon oppilaan harrastuneisuus.

Hyvän osaamisen taso

Oppilas

- osallistuu yhteislauluun ja osaa laulaa rytmisesti oikein sekä melodialinjan suuntaisesti
- hallitsee jonkin rytmin-, melodia- tai sointusoittimen perustekniikan niin, että pystyy osallistumaan yhteissoittoon
- osaa kuunnella musiikkia ja tehdä siitä havaintoja sekä esittää perusteltuja näkemyksiä kuulemastaan

- osaa kuunnella sekä omaa että muiden tuottamaa musiikkia niin, että pystyy musisoimaan yhdessä muiden kanssa
- tunnistaa ja osaa erottaa eri musiikin lajeja ja eri aikakausien ja kulttuurien musiikkia
- tuntee keskeistä suomalaista musiikkia ja musiikkielämää
- osaa käyttää musiikin käsitteitä musisoinnin ja kuuntelun yhteydessä
- osaa käyttää musiikin elementtejä rakennusaineina omien musiikillisten ideoidensa ja ajatus-
tensa kehittämisessä ja toteutuksessa

7.16. Kuvataide

Vuosiluokilla 1 – 2 kuvataiteen opetuksessa pyritään oppimaan leikin ja tekemisen avulla. Opetuksen lähtökohtana on pääasiallisesti lasten oma elinympäristö ja kokemusmaailma. Opetuksessa keskitytään kuvan tekemisen perustaitojen opettelemiseen sekä tutustutaan kuvataiteeseen. Oppilasta rohkaistaan tekemään moniaistisesti esteettisiä havaintoja ja luomaan mielikuvia.

Kuvataiteen opetuksessa oppilasta ohjataan oma-aloitteisuuteen arvostamalla hänen omia oivalluksiaan, valintojaan ja päätöksiään sekä tuetaan oppilaan pohtivaa ja pitkäjänteistä asennetta työskentelyyn.

Opetuksessa pyritään kokonaisvaltaiseen ilmaisuun yhdistelemällä eri oppiaineiden suoria mahdollisuuksia. Oppilasta ohjataan arvostamaan omia ja muiden tuotoksia, esimerkiksi töiden esille asettamisen ja niistä keskustelemisen kautta. Taidenäyttelyissä käynnit rikastuttavat kuvataiteen opetusta.

Alusta lähtien tulee kiinnittää huomiota asianmukaisiin työtiloihin, työvälineisiin ja tarvittaessa suojavaatetukseen. Välineiden huoltaminen tulee omaksua osaksi kuvataidetyöskentelyä.

Tavoitteet

1.-2. luokka

Oppilas

- kokee iloa tekemästään työstä
- oppii keksimisen ja ongelmanratkaisun taitoja, havaintojen ja valintojen tekemistä ja niiden perustelemista sekä omien tavoitteiden asettamista
- saa rakentelun ja tilan hahmottamisen kokemuksia sekä luonnon ympäristössä että rakennetussa ympäristössä
- harjoittelee kuvataiteen perustekniikoita ja tutustuu välineisiin
- käyttää rohkeasti värejä
- oppii materiaalien järkevää ja säästeliästä käyttöä
- opettelee arvioimaan ja arvostamaan omaa ja muiden kuvataiteellista toimintaa
- kiinnittää huomiota oman käsialansa esteettisyyteen

Keskeiset sisällöt

1. luokka

Maalaaminen

Värioppi:

- päävärien tunnistaminen

Vesivärit:

- sivellinote
- siveltimen käyttö
- laveeraaminen
- maalaustekniikkaa rikastetaan liituväreillä tai paperileikkauksilla

Pullovärit / sormivärit:

- erilaisten pintojen peittävä maalaaminen

Piirtäminen, kirjoitus ja tekstaus

Piirtäminen:

- erilaisten piirtimien käyttö ja oikeat työotteet: lyjykynät, hiili / hiilikynä, huopakynät, vahavärit, puuvärit
- kuvallisiin muuntujiin tutustuminen; piste, viiva, pinta

Painanta

- leimasinpainanta; juurekset, palikat, sormet

Rakentelu ja muovailu

- monipuolinen erilaisilla materiaaleilla muovaileminen ja rakenteleminen esim.
  - muovailuvaha
  - muovailumassat esim. Darwi, Cernit
  - jäännösmateriaalit
  - luonnonmateriaalit (esim. puu, lumi)

Sommittelu

- perusmuotojen käyttöä sommittelussa
- kuva-alan tarkoituksenmukainen käyttö: etuala, keskiala, taka-ala

Kuvaviestintä

- erilaisten kuvien, esim. sarjakuvan, elokuvan, videon, tietokonepelien, lehtikuvan, mainoskuvan sekä taidekuvan kriittistä tarkastelua yhdessä aikuisen kanssa
- symbolikieli tutuissa merkeissä esim. liikennemerkit

Ympäristöestetiikka

- omaan lähiympäristöön, luonnon ja rakennettuun ympäristöön tutustuminen (esim. rakennusten tunnuspiirteet – mikä tekee rakennuksesta kirkon)
- rakennetun ja luonnonympäristön erottaminen toisistaan
- ympäristötaideteoksien tekeminen (luonnonmateriaalit; kivi, lumi jne.)
- luokkahuoneen ja oman kodin viihtyvyyteen vaikuttaminen (siisteys, järjestys jne.)

1. luokka

Maalaaminen

Värioppi

- väliväreihin tutustuminen sekoittamalla

Vesivärit

- oikeaoppinen värien ohentaminen ja käyttö, esim. väriä ei oteta suoraan napista, vaan se tehdään aina erilliseen astiaan sivellintä ”niistämällä”
- maalaustekniikkaa rikastetaan liituväreillä tai paperileikkauksilla

Pullovärit / sormivärit

- peiteväritekniikat, esim. päällekkäin maalaaminen
- erilaisten pintojen peittävä maalaaminen

Piirtäminen, kirjoitus ja teksta

Piirtäminen

- erilaisten piirtimien käyttö; lyijykynät, hiili / hiilikynä, huopakynät, vahavärit, puuvärit,
- kuvallisiin muuntujiin tutustuminen; piste, viiva, pinta

Kirjoitus ja teksta

- kirjainten käyttö kuvailmaisussa; esim. mainos, kuvan täyttäminen kirjaimilla

Rakentelu ja muovailu

- monipuolinen erilaisilla materiaaleilla muovaileminen ja rakenteleminen esim.
  - savi tai muovailumassat
  - jäännösmateriaalit
  - luonnonmateriaalit (esim. puu, lumi)

Sommittelu

- perusmuotojen käyttöä sommittelussa
- kuva-alan tarkoituksenmukainen käyttö; etuala, keskiala, taka-ala
- kollaasi

Kuvaviestintä

- erilaisten kuvien, esim. sarjakuvan, elokuvan, videon, tietokonepelin, lehtikuvan, mainoskuvan sekä taidekuvan kriittistä tarkastelua yhdessä aikuisen kanssa
- symbolikieli tutuissa merkeissä, esim. liikennemerkit
- mahdollisuuksien mukaan valokuvaukseen tutustuminen esim. fotogrammin tekeminen

Ympäristöestetiikka

- omaan lähiympäristöön, luonnon ja rakennettuun ympäristöön tutustuminen (esim. rakennusten tunnuspiirteet – mikä tekee rakennuksesta kirkon)
- rakennetun ja luonnonympäristön erottaminen toisistaan
- ympäristötaideteoksien tekeminen (luonnonmateriaalit; kivi, lumi jne.)
- luokkahuoneen ja oman kodin viihtyvyyteen vaikuttaminen (siisteys, järjestys jne.)

3.-4. luokka

Vuosiluokilla 3-4 tehdään monipuolisesti aistihavaintoja ja käytetään mielikuvia oman työskentelyn pohjana. Lisätään jo opeteltujen perustaitojen monipuolisuutta eri työtapojen, tekniikoiden ja materiaalien avulla. Opetuksessa painotetaan kuvataiteellista prosessia, jonka osia ovat suunnittelu, luonnostelu, työn toteuttaminen ja arviointi. Kuvataiteellisen prosessin voi liittää osaksi muita oppiaineita.

Tavoitteet

Alkuopetuksen tavoitteiden lisäksi oppilas oppii:

- tuntemaan oman kulttuurinsa ja vieraiden kulttuurien kuvallista perinnettä ja nykytaidetta
- tuntemaan oman kulttuurinsa arkkitehtuuria ja muotoilua.
- tarkastelemaan eri medioiden merkitystä omassa elämässä. Oppilas ymmärtää todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja.

Valtakunnalliset tavoitteet

Oppilas oppii:

- kuvallisessa ilmaisussa tarvittavia taitoja ja tietoja: havaintojen tekoa, mielikuvien prosessointia, kuvittelun, keksimisen ja luovan ongelmanratkaisun taitoja, esteettisten valintojen tekoa ja niiden perustelua sekä omien tavoitteiden asettelua
- kuvan tekemisen ja tilan rakentamisen taitoja ja materiaalin tuntemusta
- tarkastelemaan omia ja toisten tekemiä kuvia ja keskustelemaan niistä harjoitellen kuvataiteen peruskäsitteiden käyttöä sekä arvostamaan erilaisia näkemyksiä taiteesta ja kuvallisesta viestinnästä
- tuntemaan oman kulttuurinsa omassa kokemuspiirissään olevien vieraiden kulttuurien kuvallista perinnettä, nykytaidetta, suomalaista rakennusperinnettä sekä oman kotipaikkakuntansa tärkeitä rakennuksia ja luonnonympäristöjä, arkkitehtuuria ja muotoilua
- arvioimaan ympäristönsä esteettisiä arvoja, viihtyisyyttä ja toimivuutta
- tarkastelemaan eri medioiden merkitystä omassa elämässään
- kuvallisen viestinnän välineiden käyttöä ja ymmärtämään todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja

Keskeiset sisällöt

3.-4. luokka

Alkuopetuksen sisällöt ja tekniikat jatkuvat ja tarvittaessa niitä kerrataan

Maalaaminen

Vesiväri, peiteväri, guassi

Värioppi:

Kylmät ja lämpimät värit

Puhtaat värit

4. luokalla maalaamisessa edellisten lisäksi:

Murretut värit

Vastavärit

Maalausta pyritään harjoittelemaan havaintoon perustuvalla harjoituksella (esim. lähiympäristön luontoon ja rakennuksiin tutustuen).

Maalausta harjoitellaan myös mielikuviin perustuen (esim. liittäen äidinkielen, ympäristötiedon, uskonnon tai musiikin antamiin virikkeisiin).

Piirustus

Lyijykynä, hiili, väriliidut, värikynät, tussit

Kuvalliset muuttujat:

Piste, viiva ja pinta

Materiaalintuntu (tekstuuri)

Pintarakenne (strukturi)

Muoto

Tila

Valon ja varjon tutkiminen

Piirustusta harjoitellaan esim. tutustumalla esineympäristöön, sekä käyttö- ja koriste-esineisiin.

Piirustusta harjoitellaan myös tutkimalla tilaa, valoa ja varjoa. Tarkastellaan esim. oman luokan, koko koulun ja piha-alueiden tiloja.

Harjoituksissa kiinnitetään huomiota kuvataiteelliseen prosessiin, jonka osia ovat suunnittelu, luonnostelu, työn toteutus ja arviointi.

Rakentelu ja muovailu

Savi, paperimassa, kipsi, jäännösmateriaalit, luonnonmateriaalit

Kolmiulotteisuus

Muodot

Materiaalintuntu (tekstuuri)

Pintarakenteet (strukturi)

Rakentelussa huomioidaan erilaiset muodot, pintarakenteet ja liitostekniikat. Työn edetessä kiinnitetään huomiota erityisesti kolmiulotteisuuteen ja vaihteleviin pintarakenteisiin.

Valmistunut työ voi olla hyvä piirrosten lähtökohta tutkittaessa tilaa, muotoa, valoa ja varjoa.

Taiteen tuntemus ja kulttuurinen osaaminen

Taidekirjojen, museoiden, näyttelyiden ja tietoverkkojen kuvat toimivat elämysten ja havaintojen virittäjinä. Taidekuvia tarkastellaan tekemällä omaa taidetta ja keskustelemalla kuvista. Valmistuneita töitä voidaan arvioida keskustelemalla ja kirjoittamalla, jolloin kiinnitetään huomiota taiteen käsitteisiin. Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikalliseen taiteeseen.

Ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu

Tutustutaan ympäristötaiteeseen ja toteutetaan taideteos koulun lähiympäristöön (lumi, luonnonmateriaalit, jättemateriaalit). Tutkitaan rakennuksia ja rakennusperintöä rakentelun, muovailun, maalaamisen ja piirtämisen keinoin kiinnittäen huomiota tilan kuvaamiseen. Tutustutaan eri aikakausien esineistöön kuvataiteen keinoin.

Media ja kuvaviestintä

Harjoitellaan kuvakerronnan perusteita: tehdään tarinasta kuvallinen kertomus esimerkiksi sarjakuvamuotoon. Opetellaan kuvakulmia, kuvakokoja ja tekstin yhdistämistä kuvaan. Tarkastellaan kriittisesti median kuvia: mainoksia, elokuvia, sarjakuvia, tietokonepelejä kuvataiteen keinoin ja keskustellen.

Opetellaan arvioimaan ja havaitsemaan todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja.

Edellisen lisäksi *4. luokalla:*

Kohopainanta, sabloonapainanta omilla sabloonoilla, uurtokuvapainanta (press print), palikkapainanta

Rytmi

Ornamentiikka

Grafiikan tehtävien yhteydessä voidaan esim. tutustua käyttögrafiikkaan (kortit, julisteet) ja mainosgrafiikkaan. Esim. vieraiden kulttuurien ornamentiikka voi olla oman grafiikantyön lähtökohtana.

Arviointi

Oppilasta opetetaan arvioimaan omia töitä ja kertomaan oman työskentelynsä eri vaiheista. Valmistuneita töitä laitetaan esille pienimuotoisiksi taidenäyttelyiksi. Työskentelyä sekä lopputuloksia voidaan arvioida vuorovaikutuksessa oppilaiden kesken. Oppilaan persoonallisia oivalluksia arvostetaan ja arviointi on luonteeltaan kannustavaa.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 4. luokan päättyessä

- osaa antaa kuvallisen muodon ajatuksilleen, tunteilleen ja mielikuvillean sekä muuntaa havaintojaan kuviksi
- osaa sommittelun perusteita kuvan tekemisessä ja tilan rakentamisessa sekä ymmärtää materiaalin ominaisuuksia
- osaa käyttää keskeisiä välineitä ja tekniikoita omassa kuvan tekemisessään sekä käyttää luonnostelua työskentelynsä apuna
- osaa huolehtia työvälineistä ja materiaaleista
- osaa taltioida työskentelyprosessiaan ja käyttää sitä itsearvioinnissa
- osaa keskustella omista ja toisten tekemistä kuvista sekä perustella omia taidemielilyksistöään ja käyttää kuvataiteen peruskäsitteitä
- tietää, mitä taiteilijat tekevät, tuntee joidenkin suomalaisten taiteilijoiden teoksia ja omassa kokemuspöörissään olevien vieraiden kulttuurien visuaalista ilmaisua
- osaa toimia museossa ja taidenäyttelyssä sekä taiteen parissa eri yhteyksissä
- osaa ohjatuksi käyttää tietolähteinä taideteoksia, ympäristön kuvia, luonnon ja rakennettua ympäristöä, kirjoja, lehtiä, museoita, gallerioita ja tietoverkkoa
- tunnistaa ja arvioida esteettisiä ja eettisiä arvoja omassa lähiympäristössä ja koulussa
- tietää, mitä arkkitehdit ja muotoilijat tekevät, ja tuntee joitakin arkkitehtien ja muotoilijoiden töitä
- osaa arvioida omaa median käyttöään, tehdä omia valintoja ja perustella näkökantojaan
- osaa havaita ja arvioida todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja
- osaa käyttää joitakin kuvaviestinnän välineitä
- osaa työskennellä yksin ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa

Vuosiluokat 5-6

Kuvataiteen opetuksessa 5.-6.-luokalla painotetaan kuvan merkitystä ilmaisun ja viestinnän välineenä. Opetuksessa kehitetään oppilaan taiteen ja taidehistorian tuntemusta sekä kuvantulkintataitoja kuvallisten tehtävien avulla.

Oppimistilanteiden tulee tukea oppilaiden mahdollisuuksia yhdessä työskentelyyn ja vuorovaikutukseen. Kuvataiteen työprosessin eri vaiheita pidetään tärkeänä.

Tavoitteet

Aikaisempien tavoitteiden lisäksi oppilas oppii

- yhdessä työskentelyn, vuorovaikutuksen sekä yhteisten taide-elämysten merkityksen
- käyttämään kuvaa persoonallisesti ilmaisun ja viestinnän välineenä
- käyttämään mediateknologiaa, kuvallista ilmaisua ja tekotapoja omassa työskentelyssään
- paikallista kulttuuriperintöä ja tutustuu eri kulttuureihin

Valtakunnalliset tavoitteet (5.-9.luokka):

Oppilas oppii

- tuntemaan kuvataiteen ja kuvaviestinnän keskeisiä ilmaisutapoja, materiaaleja, tekniikoita ja työvälineitä ja oppii käyttämään niitä tarkoituksen mukaisesti omassa ilmaisussaan
- nauttimaan ajatustensa, havaintojensa, mielikuviansa ja tunteidensa ilmaisemista kuvallisesti sekä ymmärtämään taiteentapoja käsitellä elämän erilaisia ilmiöitä.
- ymmärtämään taiteellisen prosessin ominaislaatua taltioidessaan oman työskentelyn kulkua
- arvioimaan omaa ja toisten kuvallista ilmaisua ja työtapoja, kuten sisällöllisiä, kuvallisia ja teknisiä ratkaisuja, sekä käyttämään kuvataiteen keskeisiä käsitteitä

- hyödyntämään kulttuuripalveluja ja sähköisiä viestimiä oman työskentelyn, tiedon hankinnan ja elämysten lähteinä
- tuntemaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja ja käyttämään keskeisiä kuvaviestinnän välineitä omien ajatustensa ilmaisemiseen mediassa
- tarkastelemaan ja arvioimaan taidetta, kuvaviestintää ja ympäristöä esteettisestä näkökulmasta
- työskentelemään itsenäisesti ja yhteisön jäsenenä kuvataiteen projekteissa

Keskeiset sisällöt

Aikaisempien vuosiluokkien sisältöjen lisäksi

Maalaaminen

Vesiväri, peiteväri, guassi, nestemäinen tussi, akryylivärit

valo ja varjo

valöörit (värin tummuus ja vaaleusaste)

värin tahtaminen

Maalausta pyritään harjoittelemaan havaintoon tai mielikuvitukseen perustuen; esim. julistetaide, mainosgrafiikka, erilaisten ympäristöjen tarkasteleminen, taidekuvan rakenteen tarkasteleminen, asetelmat, musiikin ja tarinoiden kuvittaminen

Piirustus

Lyijykynä, hiili, väriliidut, huopakynät, nestemäinen tussi, tietokonegrafiikka.

Kuvalliset muuttujat:

Piste, viiva, pinta

Materiaalintuntu

Pintarakenne

Muoto

Tila

Valo ja varjo

Mittasuhteet

Perspektiivi

Piirustusta harjoitellaan esim. tutustumalla ihmisen mittasuhteisiin ja esineympäristöön. Tutkitaan valoa, varjoa ja tilaa. Harjoitteluun käytetään omaa mielikuvitusta ja havaintoja.

Grafiikka

Kohopainanta, sabloonapainanta, uurtokuvapainanta, palikkapainanta, linopainanta

Muoto

Rytmi

Valo-varjo

Jännite

Ornamentiikka

Pinta

Grafiikan tehtävien yhteydessä voidaan tutustua esim. käyttögrafiikkaan (kortit, julisteet) ja mainosgrafiikkaan. Vieraiden kulttuurien ornamentiikka voi olla oman grafiikan työn lähtökohtana.

Rakentelu ja muovailu

Savi, paperimassa, kipsi, jäännösmateriaalit, luonnonmateriaalit.

Kolmiulotteisuus
Muodot
Materiaalintuntu (tekstuuri)
Pintarakenteet (strukturi)

Rakentelussa huomioidaan erilaiset muodot, pintarakenteet ja liitostekniikat. Työn edetessä kiinnitetään huomiota erityisesti kolmiulotteisuuteen ja vaihteleviin pintarakenteisiin. Valmistunutta työtä voidaan käyttää piirrosten lähtökohtana tutkittaessa tilaa, muotoa, valoa ja varjoa.

Taiteen tuntemus ja kulttuurien osaaminen

Tutustutaan keskeisiin piirteisiin maailman taiteen historiassa.

Taidekirjojen, museoiden, näyttelyiden ja tietoverkkojen kuvat toimivat elämysten ja havaintojen virittäjinä. Taidekuvia tarkastellaan tekemällä omaa taidetta ja keskustelemalla kuvista. Valmistuneita töitä voidaan arvioida keskustelemalla ja kirjoittamalla, jolloin kiinnitetään huomiota taiteen käsitteisiin. Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan paikalliseen taiteeseen.

Ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu

Tutustutaan lähiympäristön eri aikakausien rakennusperinteeseen.

Tutustutaan ympäristötaiteeseen ja pyritään toteuttamaan ympäristötaideteos koulun lähiympäristöön (lumi, luonnonmateriaalit, jäännösmateriaalit). Tutkitaan rakennuksia ja rakennusperintöä rakentelun, muovailun, maalaamisen ja piirtämisen keinoin kiinnittäen huomiota tilan kuvaamiseen. Tutustutaan eri aikakausien esineistöön ja rakennuksiin kuvataiteen keinoin.

Media ja kuvaviestintä

Kerrataan kuvakerronnan perusteita. Tutkitaan kuvan käyttöä medioissa esim. uutiskuva, mainoskuva, taidekuva. Opetellaan kuvalla viestimistä. Opetellaan arvioimaan ja havaitsemaan todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja esim. sarjakuvan ja julistetaiteen keinoin.

Arviointi

Oppilasta opetetaan arvioimaan omia töitä ja kertomaan oman työskentelyn eri vaiheista. Valmistuneita töitä laitetaan esille pienimuotoisiksi näyttelyiksi. Työskentelyä sekä lopputuloksia voidaan arvioida vuorovaikutuksessa oppilaiden kesken. Oppilaan persoonallisia oivalluksia arvostetaan ja arviointi on luonteeltaan kannustavaa.

7. luokka

Kuvataiteen opetuksessa seitsemännellä luokalla painotetaan kuvan merkitystä ilmaisun ja viestinnän välineenä. Kerrataan kuvallisen ilmaisun perusteita, tekotapana ja mediateknologia hallintaa. Kuvantulkintataitoja kehitetään ja syvennetään taiteentuntemusta. Opetuksen lähtökohtana käytetään oppilaiden omia kokemuksia ihmisistä, ympäristöstä ja oman elinpiirin kulttuurista. Kuvataiteen oppimisprosessiin sisältyy uuden keksimistä, havaintojen herkistämistä, luovaa mielikuvitusta ja leikkiä.

Opetussuunnitelman aihekokonaisista ihmiseksi kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys sekä viestintä ja mediataito toteutuvat keskeisesti kuvataiteen opetuksessa. Kuvataidetta ja sen oppisisältöjä pyritään integroimaan muihin oppiaineisiin kuten esimerkiksi historiaan, musiikkiin ja äidinkieleen.

Oppimistilanteiden tulee tukea yhdessä työskentelyä, vuorovaikutusta ja taide-elämysten kokemista. Työprosessin eri vaiheita pidetään tärkeänä. Suunnitelmallisuutta, pitkäjänteisyyttä ja teemallisuutta korostetaan opetuksessa.

Tavoitteet

Aikaisemmin tavoitteiden lisäksi oppilas oppii:

- hyödyntämään kuvataiteen ja kuvaviestinnän sekä mediateknologian tekniikoita, materiaaleja ja ilmaisutapoja omassa ilmaisussaan ja viestinnässä persoonallisesti
- havainnoimaan, taltioimaan ja arvioimaan oppimistaan sekä hyödyntämään muilta saatua palautetta omassa työskentelyssään
- käyttämään taideteoksia, ympäristöä, medioita, museoita, gallerioita ja tietoverkkoa apuna omassa työskentelyssään
- tunnistamaan joitakin kuvataiteen ja arkkitehtuurin ilmiöitä ja sijoittamaan niitä johonkin ajalliseen yhteyteen
- käyttämällä paikallisuutta, omaa ympäristöään ja elämyksiä taiteellisen työskentelyn lähtökohtana
- ymmärtämään mistä kuvataiteen arvosana muodostus

Valtakunnalliset tavoitteet (5.-9.luokka)

Oppilas oppii

- tuntemaan kuvataiteen ja kuvaviestinnän keskeisiä ilmaisutapoja, materiaaleja, tekniikoita ja työvälineitä ja oppii käyttämään niitä tarkoituksen mukaisesti omassa ilmaisussaan
- nauttimaan ajatustensa, havaintojensa, mielikuviansa ja tunteidensa ilmaisemisesta kuvallisesti sekä ymmärtämään taiteentapoja käsitellä elämän erilaisia ilmiöitä
- ymmärtämään taiteellisen prosessin ominaislaatua taltioidessaan oman työskentelyn kulkua
- arvioimaan omaa ja toisten kuvallista ilmaisua ja työtapoja, kuten sisällöllisiä, kuvallisia ja teknisiä ratkaisuja, sekä käyttämään kuvataiteen keskeisiä käsitteitä
- hyödyntämään kulttuuripalveluja ja sähköisiä viestimiä oman työskentelyn, tiedon hankinnan ja elämysten lähteinä
- tuntemaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja ja käyttämään keskeisiä kuvaviestinnän välineitä omien ajatustensa ilmaisemiseen mediassa
- tarkastelemaan ja arvioimaan taidetta, kuvaviestintää ja ympäristöä esteettisestä näkökulmasta
- työskentelemään itsenäisesti ja yhteisön jäsenenä kuvataiteen projekteissa

Keskeiset sisällöt

Aikaisempien vuosiluokkien sisältöjen lisäksi:

Maalaaminen

Vesiväri, peiteväri, guassi, nestemäinen tussi, akryylivärit

Päävärit

Vastavärit

Lähivärit

Väriperspektiivi

Maalaamisessa syvennetään aikaisemmilla vuosiluokilla opittuja tekniikoiden ja menetelmien hallintaa. Maalauksessa harjoitellaan omien havaintojen ja mielikuvituksen käyttöä työskentelyn lähtökohtana.

Maalauksen lähtökohtana voivat olla esimerkiksi ympäristö, mielikuvat, tunnelmat tai taidehistoria (esim. impressionismi, surrealismi, ekspressionismi, konstruktivismi).

Piirustus

Piirtimet (esim. lyijykynä, hiili, väriliidut, värikynät, tussit, nestemäinen tussi) ja tietokonegrafiikka

Kuvalliset muuttujat:

Piste, viiva, pinta

Materiaalintuntu

Pintarakenne

Muoto

Tila

Valo ja varjo

Mittasuhteet

Sarjakuva

Kuvakulmat

Piirustuksessa syvennetään aikaisemmilla vuosiluokilla opittuja ja tekniikoita ja menetelmiä, kerrataan sommittelua ja kuvalla vaikuttamista. Piirustusta harjoitellaan esimerkiksi tekemällä taidejäljennöksiä, asetelmia, croques-piirroksia, muotokuvia, tutustumalla piirtäen Vanhaan Raaheen jne. Korostetaan persoonallisen ilmaisun merkitystä ja käytetään lähtökohtina mielikuvia elämyksiä ja taidehistoriaa (esim. surrealismi, ekspressionismi). Mahdollisuuksien mukaan tehtävissä tietokonegrafiikkaa.

Grafiikka

Grafiikan menetelmät (esim. monotypia, kohopaino, syväpaino, laakapaino, kaavainpainanta, carbonrundum, collagrafia)

Muoto

Rytmi

Valo-varjo

Jännite

Ornamentiikka

Pinta

Grafiikassa harjoitellaan erilaisten painomenetelmien hallintaa ja tutustutaan käyttö- sekä mainosgrafiikkaan. Työskentelyn lähtökohtana voivat olla havainnot, mielikuvat, taidehistoria (esim. Suomen taiteen Kultakausi) ja oma ympäristö.

(Rakentelu ja muovailu), kuvanveistos ja muotoilu

Savi, paperimassa, kipsi, jäännösmateriaalit, luonnonmateriaalit

Kolmiulotteisuus

Tila

Muoto

Materiaalintuntu (tekstuuri)

Pintarakenteet (strukturi)

(Veistos)

(Esine)

(Reliefi)

Kuvanveistossa ja muotoilussa tutustutaan kolmiulotteisuuteen muotoilun, kuvanveiston ja rakentelun kautta. Tehtävien lähtökohtana ovat omat havainnot ja elämykset. Suunnittelun merkitystä korostetaan. Mahdollisuuksien mukaan tutustutaan paikalliseen arkkitehtuuriin ja muotoiluun (esim.

Vanha-Raahe, Lybecker). Tehtävissä voidaan suunnitella huonekaluja, keramiikkaa, sisustuksia, ympäristötaideteoksia jne.

Kuvailmaisuus ja kuvallinen ajattelu

Opetellaan tekemisen kautta kuvataiteen perustietoja ja –taitoja. Pyritään kuvallisen ajattelun syventämiseen. Harjoitellaan kuvasommittelun perusteita, kuvataiteen tyylejä ja kuvasymboliikkaa sekä omien havaintojen, ajatusten ja mielikuvien käyttöä kuvallisessa ilmaisussa.

Harjoitellaan mahdollisuuksien mukaan ilmaisua mediavälineiden avulla.

Taiteen tuntemus ja kulttuurien osaaminen

Taiteen tuntemuksessa seitsemännellä luokalla keskitytään modernismiin sekä sen jälkeisiin tyyliuuntiin (aina nykytaiteeseen saakka). Pehdytään etenkin Suomen taiteen Kultakauteen. Nykytaiteeseen ja taidemaailmaan tutustutaan mahdollisuuksien mukaan käymällä taidenäyttelyissä ja tutkimalla taidekuvia oman aikakautensa tuotteina.

Taidekirjojen, museoiden, näyttelyiden ja tietoverkkojen kuvat toimivat elämysten ja havaintojen virittäjinä. Taidekuvia tarkastellaan tekemällä omaa taidetta ja keskustelemalla kuvista. Valmistuneita töitä voidaan arvioida keskustelemalla ja kirjoittamalla, jolloin kiinnitetään huomiota taiteen käsitteisiin.

Ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu

Tarkastellaan ympäristöä, arkkitehtuuria ja muotoilua esteettisestä, ekologisesta ja eettisestä näkökulmasta. Kerrataan arkkitehtuurin ja muotoilun ilmaisukeinoja, tyylipiirteitä ja perinteitä. Tutustutaan suomalaiseen arkkitehtuuriin ja muotoiluun sekä luonnon ja rakennetun ympäristön vuorovaikutukseen.

Tarkastellaan lähiympäristön rakennettua ja rakentamatonta maisemaa. Tutustutaan paikalliseen arkkitehtuuriin ja esinemuotoiluun (esim. Vanha-Raahe, kaupunki, maaseutu, Lybecker) esimerkiksi rakentelun, kuvanveiston, muotoilun, piirtämisen, maalauksen tai grafiikan kautta. Mahdollisuuksien mukaan suunnitellaan ja toteutetaan tila-taideteoksia ja ympäristötaidetta.

Media ja kuvaviestintä

Kerrataan kuvakerronnan perusteita. Tutkitaan kuvan käyttöä medioissa esim. uutiskuva, mainoskuva, taidekuva. Opetellaan kuvalla viestimistä. Opetellaan arvioimaan ja havaitsemaan todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja esim. julistetaiteen keinoin.

Harjoitellaan mediavälineiden käyttöä kuvailmaisussa tekemällä esim. tietokonegrafiikkaa, elokuvia, videoita, sarjakuvia, montaseja, valokuvia ja digikuvia. Harjoitellaan graafista suunnittelua ja mediatuotteiden analysointia.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja siinä on pyrittävä ymmärtämään oppilaiden erilaista ilmaisua. Arvioinnissa ei arvioida pelkästään kuvallisia tuotoksia. Arvioinnissa on tärkeää se mitä oppilaassa, hänen ajattelussaan ja toiminnassaan työskentelyn aikana tapahtuu. Oppilaan paneutuminen tehtäviin, kiinnostus ja valmius jakaa ajatuksiaan taiteesta muiden kanssa ovat yhtä lailla arvioinnin kohteina.

Arvioinnissa pyritään huomioimaan oppilaan itsellensä asettamat tavoitteet ja kyky toteuttaa niitä. Työskentelyä sekä lopputuloksia voidaan arvioida vuorovaikutuksessa oppilaiden ja opettajan kesken esimerkiksi arviointikeskusteluissa. Oppilaan on tiedettävä, mistä kuvataiteen arvosana muodostuu. Oppilaiden teoksia arvostellaan laittamalla ne esille pienimuotoisiksi näyttelyiksi.

Hyvän osaamisen taso

Oppilas osaa

- ilmaista itseään kuvallisin keinoin
- käyttää kuvan rakentamisen keinoja ja kuvataiteen ja kuvallisen median keskeisiä materiaaleja ja työskentelytekniikoita
- valita työskentelyssään tavoitteisiinsa sopivimpia materiaaleja ja tekniikoita
- selostaa kuvan tekemisen prosessia luonnoksista valmiisiin töihin
- tunnistaa joitakin keskeisiä kuvataiteen ilmiöitä ja sijoittaa niitä ajalliseen ja kulttuuriseen yhteyteen
- tarkastella ja tulkita taiteen ja viestinnän kuvia
- hyödyntää taiteilijavierailuja, näyttely- tai museokäyntejä ja Internetin kulttuuripalveluja
- erottaa, arvioida ja arvottaa erilaisten ympäristöjen ja esineitten esteettisiä ja ekologisia ominaisuuksia
- tuntee suunnittelu- ja tyylipiirteitä arkkitehtuurissa ja esineissä
- kuvaviestinnän ja mediateknologian perusteita: valokuvausta tai videokuvausta ja digitaalista kuvan käsittelyä ja graafista suunnittelua
- analysoida mediaesitysten sisältöjä, rakennetta ja visuaalista toteutusta
- osaa havainnoida ja arvioida omaa oppimistaan ja hyödyntää muilta saatua palautetta omassa työskentelyssään
- osaa taltioida työskentelyprosessiaan ja käyttää sitä hyödykseen itsearviointissa
- pystyy tehtävän mukaisesti sekä itsenäiseen työskentelyyn että vuorovaikutteiseen yhteistyöhön muiden kanssa
- osaa ohjatusti käyttää taideteoksia, ympäristön kuvia, luonnon- ja rakennettua ympäristöä, kirjoja, lehtiä, museoita, gallerioita ja tietoverkkoa tietojen ja elämysten lähteinä.

Valinnainen kuvataide

Valinnaisessa kuvataiteessa syvennetään aiemmin opittujen asioiden hallintaa laajentamalla aihesisältöjä ja kertaamalla. Harjoitellaan kuvataiteen perustietoja ja -taitoja, tutustutaan mediatuotteiden tekemiseen ja kuvalla vaikuttamisen keinoihin. Tarkastellaan lähiympäristöä; sen arkkitehtuuria ja maisemaa sekä perehdytään taidehistoriaan ja taidemaailmaan.

Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksista ihmiseksi kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys sekä viestintä ja mediataito toteutuvat keskeisesti kuvataiteen opetuksessa. Kuvataidetta ja sen oppisisältöjä pyritään integroimaan muihin oppiaineisiin kuten esimerkiksi historiaan, musiikkiin ja äidinkieleen.

Oppimistilanteiden tulee tukea yhdessä työskentelyä, vuorovaikutusta ja taide-elämysten kokemista. Työprosessin eri vaiheita pidetään tärkeinä. Suunnitelmallisuutta, dokumentointia, turvallisia työskentelytaitoja, pitkäjänteisyyttä ja teemallisuutta korostetaan opetuksessa.

Tavoitteet

Valinnaisen kuvataiteen tavoitteena on, aikaisempien tavoitteiden lisäksi, kehittää oppilaan kykyä käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan kuvan, medioiden sekä ympäristön havainnoinnissa ja tulkitsemisessa. Oppilasta rohkaistaan kokeilemaan ja kokemaan uusia asioita taiteen parissa. Tavoitteena on auttaa oppilasta kehittämään omaa persoonallista ilmaisua ja tukea itsenäistä työskentelyä. Samalla pyritään luomaan valmiuksia kuvataiteen jatko-opinnoille.

Kuvataiteen oppiminen voidaan jakaa tekemisen ja näkemisen oppimiseen. *Tekemisen oppimisen* tavoitteena on tutustua ja oppia käyttämään turvallisesti ja monipuolisesti eri kuvataiteen tekniikoita. Tavoitteena on kehittää luovaa ongelmanratkaisukykyä sekä tutkivan oppimisen taitoja. *Näkemisen oppimisen* tavoitteena on havaintojen ja kuvallisten muistiinpanojen tekeminen ympäristöstä eli

opitaan tarkastelemaan kuvataidetta, tutustutaan taidehistoriaan ja tunnistetaan ympäristön esteettisiä arvoja.

Valtakunnalliset tavoitteet (5. - 9. luokka)

Oppilas oppii

- tuntemaan kuvataiteen ja kuvaviestinnän keskeisiä ilmaisutapoja, materiaaleja, tekniikoita ja työvälineitä ja oppii käyttämään niitä tarkoituksen mukaisesti omassa ilmaisussaan
- nauttimaan ajatustensa, havaintojensa, mielikuviansa ja tunteidensa ilmaisemisesta kuvallisesti sekä ymmärtämään taiteentapoja käsitellä elämän erilaisia ilmiöitä
- ymmärtämään taiteellisen prosessin ominaislaatua taltioidessaan oman työskentelyn kulkua
- arvioimaan omaa ja toisten kuvallista ilmaisua ja työtapoja, kuten sisällöllisiä, kuvallisia ja teknisiä ratkaisuja, sekä käyttämään kuvataiteen keskeisiä käsitteitä
- hyödyntämään kulttuuripalveluja ja sähköisiä viestimiä oman työskentelyn, tiedon hankinnan ja elämysten lähteinä
- tuntemaan kuvallisen viestinnän ja vaikuttamisen keinoja ja käyttämään keskeisiä kuvaviestinnän välineitä omien ajatustensa ilmaisemiseen mediassa
- tarkastelemaan ja arvioimaan taidetta, kuvaviestintää ja ympäristöä esteettisestä näkökulmasta
- työskentelemään itsenäisesti ja yhteisön jäsenenä kuvataiteen projekteissa

Keskeiset sisällöt

Maalaaminen, piirustus, kuvanveisto ja muotoilu sekä grafiikka jakautuvat neljään sisältöalueeseen valinnaisessa kuvataiteessa:

1. Kuvailmaisuus ja kuvallinen ajattelu

Syvennetään ja laajennetaan oppilaan kykyä käyttää kuvataiteen perustietoja ja -taitoja omassa ilmaisussaan. Tarjotaan oppilaalle mahdollisuus monipuoliseen ilmaisuun kuvataiteen keinoja käyttämällä. Kuvailmaisuun ja kuvalliseen ajatteluun kuuluu esimerkiksi graafista suunnittelua, piirustusta, maalausta, valokuvausta, videokuvausta, digikuvausta, kuvankäsittelyä, grafiikkaa, keramiikkaa, muotoilua, värioppia, sommittelua, kuvakulmat jne.

2. Taiteen tuntemus ja kulttuurien osaaminen

Laajennetaan oppilaan kulttuurien ja taiteen tuntemusta tutustumalla nykytaiteeseen ja taidemaailmaan. Harjoitellaan taidekuvan rakenteen ja sisällön tulkintaa suullisesti ja kirjallisesti. Käydään mahdollisuuksien mukaan taidenäyttelyissä ja tutustutaan taiteilijoihin. Harjoitellaan tietoverkon kulttuuripalvelujen hyödyntämistä. Tutustutaan oman tekemisen kautta eri kulttuurien kuvamaailmaan.

3. Ympäristöestetiikka, arkkitehtuuri ja muotoilu

Syvennetään oppilaan suhdetta omaan ympäristöönsä ja paikallisuuteen tutustumalla paikalliseen arkkitehtuuriin ja muotoiluun (esim. Vanha-Raahe, kaupunki, maaseutu, Lybecker), tutkimalla rakennettua ja rakentamatonta ympäristöä. Paikallisuus sidotaan yhteisten esimerkkien kautta laajempiin kokonaisuuksiin.

Arkkitehtuuriin ja esinemuotoiluun tutustutaan rakentelun, kuvanveiston, muotoilun, piirtämisen, maalauksen tai grafiikan kautta. Mahdollisuuksien mukaan suunnitellaan ja toteutetaan tilataideteoksia ja ympäristötaidetta.

4. Media ja kuvaviestintä

Tarkastellaan mediatuotteita ja niiden rakennetta. Perehdytään vaikuttamiskeinoihin oman työskentelyn kautta. Harjoitellaan mediavälineiden käyttöä kuvailmaisussa tekemällä esim. tietokonegrafiikkaa, elokuvia, videoita, sarjakuvia, julisteita, montaa-seja, valokuvia ja digikuvia. Harjoitellaan graafista suunnittelua ja mediatuotteiden analysointia.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja siinä on pyrittävä ymmärtämään oppilaiden erilaista ilmaisua. Arvioinnissa ei arvioida pelkästään kuvallisia tuotoksia. Arvioinnissa on tärkeää se mitä oppilaassa, hänen ajattelussaan ja toiminnassaan työskentelyn aikana tapahtuu. Oppilaan paneutuminen tehtäviin, kiinnostus ja valmius jakaa ajatuksiaan taiteesta muiden kanssa ovat yhtä lailla arvioinnin kohteina.

Arvioinnissa pyritään huomioimaan oppilaan itsellensä asettamat tavoitteet ja kyky toteuttaa niitä. Työskentelyä sekä lopputuloksia voidaan arvioida vuorovaikutuksessa oppilaiden ja opettajan kesken esimerkiksi arviointikeskusteluissa. Oppilaan on tiedettävä, mistä kuvataiteen arvosana muodostuu ja osallistuttava itse arviointiin.

Oppilaiden teoksia arvostetaan laittamalla ne esille pienimuotoisiksi näyttelyiksi.

Päätösarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilas osaa

- ilmaista itseään kuvallis-in keinoin
- käyttää kuvan rakentamisen keinoja ja kuvataiteen ja kuvallisen median keskeisiä materiaaleja ja työskentelytekniikoita
- valita työskentelyssään tavoitteisiinsa sopivimpia materiaaleja ja tekniikoita
- selostaa kuvan tekemisen prosessia luonnoksista valmiisiin töihin
- tunnistaa joitakin keskeisiä kuvataiteen ilmiöitä ja sijoittaa niitä ajalliseen ja kulttuuriseen yhteyteen
- tarkastella ja tulkita taiteen ja viestinnän kuvia
- hyödyntää taiteilijavierailuja, näyttely- tai museokäyntejä ja Internetin kulttuuripalveluja
- tuntee suunnittelu- ja muotoiluprosessin eri vaiheet ja osaa soveltaa niitä työskentelyssään
- tunnistaa kulttuuri- ja tyyli- piirteitä arkkitehtuurissa ja esineissä
- kuvaviestinnän ja mediateknologian perusteita: valokuvausta tai videokuvausta ja digitaalista kuvan käsittelyä ja graafista suunnittelua
- analysoida mediaesitysten sisältöjä, rakennetta ja visuaalista toteutusta
- osaa havainnoida ja arvioida omaa oppimistaan ja hyödyntää muilta saatua palautetta omassa työskentelyssään
- osaa taltioida työskentelyprosessiaan ja käyttää sitä hyödykseen itsearvioinnissa
- pystyy tehtävän mukaisesti sekä itsenäiseen työskentelyyn että vuorovaikutteiseen yhteistyöhön muiden kanssa
- osaa ohjatusti käyttää taideteoksia, ympäristön kuvia, luonnon- ja rakennettua ympäristöä, kirjoja, lehtiä, museoita, gallerioita ja tietoverkkoa tietojen ja elämysten lähteenä.

7.17. Käsityö

Käsityön opetuksen ydintehtävänä on perehdyttää oppilas arkielämässä tarpeellisiin käsityötietoihin ja -taitoihin. Käsityössä pyritään luomaan kiireetön ja turvallinen työskentely-ympäristö nykyajan kiireellisyyden vastapainoksi. Käsityön luonne vaatii pitkäjänteisyyttä ja aikaa, jotta alkuideasta päästään eri vaiheiden kautta lopputulokseen.

Käsityön opetus tukee oppilaan esteettistä, taidollista ja tiedollista kehittymistä. Sen tulee kehittää oppilaan hienomotoriikkaa sekä kykyä työskennellä suunnitelmallisesti, turvallisesti, pitkäjänteisesti.

ti, omatoimisesti ja samalla nauttien kädentaidoista. Oppilaan henkistä hyvinvointia vahvistetaan ja kehitetään hänen kykyään arvioida omaa työskentelyään.

Oppilasta ohjataan arvostamaan työn ja materiaalin laatua. Samoin häntä ohjataan arvostamaan omaa ja muiden työtä sekä käsityöhön liittyvää suomalaista ja muiden maiden kulttuuria.

1.-2. luokka: Tutustuen ja perehtyen

Tavoitteet

Oppilas

- kokee työn tuomaa iloa ja saa uskoa omin käsin tekemiseen
- saa valmiuksia selviytyä jokapäiväisessä elämässä
- oppii pitkäjänteisyyttä, työn valmiiksi tekemistä
- oppii työn suunnittelua erilaisin kuvaustekniikoin, esim. piirtäen rakennellen, muovailten, tietokonetta käyttäen
- tutustuu erilaisiin työtapoihin ja välineisiin
- tutustuu erilaisiin materiaaleihin
- oppii käsityöhön liittyviä peruskäsitteitä
- oppii avaruudellista hahmottamista
- oppii värien ja muotojen tarkkaa havainnointia
- oppii turvallisia työtapoja
- oppii oman työn tarkastelemista ja arviointia
- oppii oman ja muiden työn arvostamista
- oppii esteettisyyden arvostamista
- tutustuu ns. kestävän kehityksen periaatteisiin ja tuotteen tarkoituksenmukaisuuteen; tuotteen elinkaari
- saa tietoa omasta ja muista kulttuureista ja niiden perinteestä

Keskeiset sisällöt

1.-2. luokka

- erilaisiin työtapoihin tutustumista: esim. leikkaus, sahaus, naulaus, poraus, hionta, liimaus, punominen, solmujen tekeminen, pujottelu, käsin ompelu (etupisto 1. lk, pykäpisto 2. lk), kankaan kuviointi, virkkauksen alkeet (”sormivirkkaus” ja ketjusilmukat 1. lk, kiinteä silmukka 2. lk), huovutus ym.
- tupsun valmistus 1. lk
- napin ompelu 2. lk
- erilaisiin materiaaleihin tutustumista: esim. puu, muovi, metalli, kankaat, villa, lanka, paperi, luonnon materiaalit, kierrätysmateriaalit ym.
- työturvallisuuden perustaitoja: esim. työskentelytilan siisteys ja järjestys, työvälineiden ja työmateriaalien kunto, oikeat työotteet jne.
- materiaalien kierrätys ja uudelleenkäyttö

3.-4. luokka: Oppien ja kehittyen

Tavoitteet

1. – 2. lk :n tavoitteiden lisäksi:

Oppilas

- oppii tuntemaan käsitteitä ja käyttämään erilaisia materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä
- omaksuu positiivisen asenteen työsuojeluun, oppii turvallista työvälineiden, koneiden ja laitteiden käyttöä sekä oppii huolehtimaan oppimisympäristönsä viihtyisyydestä
- oppii käsityön perustekniikoita ja tuotesuunnittelua sekä harjaantuu niiden edellyttämässä taidoissa, jolloin hänen ajattelun taitonsa ja luovuutensa kehittyvät sekä rohkaistuu toteuttamaan yksilöllisiä ratkaisuja
- oppii valmistamaan, huoltamaan ja korjaamaan arkipäivän käytännöllisiä tuotteita
- oppii ottamaan vastuuta omasta esineympäristöstään ja ymmärtää, että tuotteilla on elinkaari
- tutustuu tietoteknisten välineiden käyttöön käsityöprosessin eri vaiheissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä sekä tutustuu arkielämään liittyvään teknologiaan
- oppii kiinnittämään huomiota tuotteiden esteettisiin ominaisuuksiin
- oppii avaruudellista hahmottamista suunnittelussaan ja työskentelyssään
- oppii vähitellen hallitsemaan kokonaisen käsityöprosessin
- oppii arvioimaan ja arvostamaan omaa ja muiden työtä

Työskentelymenetelminä voidaan käyttää yksilöllisen työskentelyn ohella mm. parityöskentelyä, ryhmätöitä sekä erilaisia projekteja ja työpajoja.

Keskeiset sisällöt

Tekstiilityö

	3. lk	4. lk
OMPELU	<ul style="list-style-type: none"> ▪ KONEOMPELU: -tutustuminen ompelukoneeseen; osat , rakenne ,langoitus , puhdistus -koneompelutöitä ; suoraommel , sik-sak -sauma , päärme ▪ SILITTÄMINEN : -silitysvälineet ▪ KÄSIN OMPELU: -etupisto 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ KONEOMPELU: -kaava: käsitteet ja käyttö -koneompelutöitä -hulpio -paikkatasku -korjausompelu ▪ KÄSIN OMPELU: -harsiminen -korjausompelu
NEULONTA	3. – 4. lk	
	<ul style="list-style-type: none"> - silmukoiden luominen oikea silmukka - edestakaisneule - neuleen päättäminen 	
VIRKKAUS	<ul style="list-style-type: none"> - varmennetaan taitoja (ketjusilmukka, kiinteä silmukka) - reunan pysyminen suunnitellun mukaisena (kääntyminen reunassa) 	

3 . lk
Tutustuen ja kokeillen

4. Lk
Syventäen

PUUTYÖ	<ul style="list-style-type: none"> - Mittaaminen ,merkitseminen ja suorakulman käyttö - Sahaaminen - Viilaaminen ja hiominen - Poraaminen - Taltaaminen - Höylääminen - Puukon käyttö - Naulaaminen ja liimaaminen 	
METALLITYÖ	<ul style="list-style-type: none"> - Ed. työtapojen ja –välineiden soveltaminen metallityöhön - Peltisaksien käyttö - Piirto- ja pistepuikun käyttö - Metallin muokkaus (esim. taivuttaminen, pakotus) 	
TEKNOLOGIA		Tutustutaan sähköopin peruskäsitteisiin ja ilmiöihin (esim. virtapiiri)
TEKNISEN MATERIAALIN KORISTELU	- Pintakäsittely mm. vesiohenteisin ainein (esim. lakka, maali, petsi, vaha) sekä muiden materiaalien ja työtapojen hyödyntäminen (esim. liekitys, kierrätys- ja luonnonmateriaalit)	

ERIKOISTEKNIIKOITA toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. Niitä voivat olla esim.:

- huovutus
- batiikkityöt
- kankaanpainanta
- silkkimaalaus
- paperinarutyöt
- pajutyöt ym. luonnonmateriaalit
- tilkkutyöt
- taontatyöt
- muovin työstäminen
- valutyöt
- nahkatyöt

Käsityön eri tekniikoita toteuttaessa saadaan viitteitä muiden kansojen kulttuuriperinnöstä.

Raahan käsityöperinne ja osaaminen otetaan huomioon tutustumalla esim. paikallisiin museoihin, näyttelyihin, tapahtumiin sekä alan yrittäjiin.

Arviointi

Luokkien 3-4 työskentelyn arviointi kohdistuu oppilaan taitoon suunnitella, toteuttaa ja arvioida omaa työtään. Arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan oma-aloitteisuus, vastuullisuus, yhteistyö muiden kanssa sekä oman ja muiden työn arvostaminen. Osa arviointia on oppilastöistä rakennetut näyttelyt sekä oppilaan itsearviointi, jossa häntä kannustetaan etsimään oman työskentelyn hyviä ja huonoja puolia. Itsearviointi on osa oppimista. Arvioinnin tulee olla kannustavaa.

Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta 4. luokan päättyessä

Oppilas

- osaa ohjatusti tuottaa ideoita ja kokeilla teknisiä ratkaisuja sekä suunnitella toteuttamiskelpoisen tuotteen
- työskentelee ohjattuna tarkoituksenmukaisesti suunnitelmaansa toteuttaen ja työturvallisuuden huomioon ottaen
- hallitsee käsityön perustekniikoita, tuntee keskeisiä käsitteitä ja tunnistaa perusmateriaaleja
- työskentelee pitkäjänteisesti sekä ryhmän jäsenenä että itsenäisesti, haluaa kehittyä käsityöntekijänä ja tuntee vastuunsa yhteisistä työvälineistä, työtilojen järjestyksestä ja viihtyisyydestä
- ymmärtää elinympäristön teknologisia toimintaperiaatteita
- arvioi ja arvostaa omaa ja toisten työskentelyä, oppimista sekä työn tuloksia
- suhtautuu myönteisesti omaan ja muiden kansojen kulttuuriperintöön

Vuosiluokat 5-9: Syventäen ja kartuttaen

Käsityön opetuksen ydintehtävänä vuosiluokilla 5-9 on syventää ja kartuttaa oppilaan käsityötietoja ja -taitoja siten, että hän kykenee entistä itsenäisemmin tekemään tarkoituksenmukaisia materiaali-, työpaja- ja työvälinevalintoja käsityöprosessin eri vaiheissa. Häntä rohkaistaan luovaan suunnitteluun ja itseohjautuvaan työskentelyyn sekä ohjataan arvostamaan työn ja materiaalin laatua. Oppilaiden yhteistyötaitoja kehitetään toteuttamalla yhteishankkeita oppilasryhmissä eri oppiaineiden ja paikkakunnan työ-, tuotanto- ja kulttuurielämän edustajien kanssa.

Opetus käsittää kaikille oppilaille yhteisesti sekä teknisen työn että tekstiilityön sisältöjä. Painottuminen käsityönopinnoissa tekstiilityöhön tai tekniseen työhön tapahtuu valinnaisissa aineissa.

Tavoitteet

Vuosiluokkien 1-4 tavoitteita käsitellään syvällisemmin, ja lisäksi oppilas:

- oppii suunnittelemaan ja valmistamaan laadukkaita, tarkoituksenmukaisia ja esteettisiä tuotteita sekä ottamaan työskentelyssään huomioon myös eettiset, ekologiset ja taloudelliset arvot
- perehtyy suomalaiseen ja soveltuvin osin myös muiden kansojen muotoilu-, käsityö- ja teknologiakulttuuriin saaden siten aineista oman identiteettinsä rakentamiseen ja omaan suunnittelutyöhönsä
- oppii arvostamaan ja tarkastelemaan kriittisesti omaa ja muiden työtä sekä etsimään luovia ratkaisuja havaitsemiinsa ongelmiin itsenäisesti ja yhteistyössä muiden kanssa käyttäen apunaan erilaisia tietolähteitä
- perehtyy perinteiseen ja nykyaikaiseen teknologiaan liittyviin tietoihin ja taitoihin, joita voi soveltaa arkielämässä, jatko-opinnoissa, tulevaisuudessa työtehtävissä ja harrastuksissa
- oppii ottamaan kantaa teknologian kehittymiseen ja sen merkitykseen ihmisten, yhteiskunnan ja luonnon hyvinvoinnissa
- oppii ymmärtämään yritystoimintaa ja teollisia tuotantoprosesseja

Keskeiset sisällöt

	5	6	7
Ompelu	<ul style="list-style-type: none"> - vaatteen kaava, omat mitat (alaosan vaate) - erilaisia kiinnittimiä (esim. nappi, tarra, painonappi) - vinokaitaleen käyttö - koneen perusompeleiden säätö - saumurin käyttö mahdollisuuksien mukaan 		<ul style="list-style-type: none"> - saumurin käytön perusteet - mittojen ottaminen - kaavan osat, pienet kaava-muutokset (pituus, leveys) - yläosan vaate - vaatteen valmistusjärjestys - ed. lisäksi mahdollisuuksien mukaan pieniä täydentäviä töitä esim. saumurilla
Neulonta	<ul style="list-style-type: none"> - lankavyötteen tiedot - puikkojen valinta - neulemerkit, neuletiheys, kerrosten laskeminen - neulepinnat oikeilla ja nurjilla silmukoilla - kärkikavennus - silmukoiden lisääminen neuleessa tarpeen mukaan - neuleohjeen lukeminen 		Lankatyöt (neulonta, virkkaus) <ul style="list-style-type: none"> - aiemmin opittujen taitojen vahvistamista sekä erikoistekniikoita esim. kirjoneule kirjovirkkaus - työohjeen seuraaminen
Virkkaus	<ul style="list-style-type: none"> - keskeltä aloitettu työ - virkkausmerkit ja lyhenteet - pylväs silmukoiden ryhmittelyä sanallisen ja piirretyn ohjeen mukaan		
Kudonta	<ul style="list-style-type: none"> - perinteisen kudontakulttuurin esittelyä - kankaankudonnan tekniikkaa: esim. jokin nauha, kehyskudonta tai kangaspuut 		

Tekstiilimateriaalin koristelu	<ul style="list-style-type: none"> - vapaa konekirjonta ompelukonetta käyttäen - käsin kirjonta: aiemmin opittujen pistojen täydentämistä esim. silkkipainanta 	
Kuluttajatieto	<ul style="list-style-type: none"> - materiaalin valinta käyttökohteen ja valmistustekniikan mukaan - tekstiilikuidut: luonnonkuidut / tekokuidut yleisesti - kestävä kehitys: tuotteen uusiokäyttö, huolto ja kunnostus - kotimaiset puulajit 	<ul style="list-style-type: none"> - vaatehuolto - muoti, tilannepukeutuminen suomalainen pukuhistoria, kansallispuvut - tietoa tekstiilikuiduista - käsityössä tarvittavien koneiden/välineiden hoito ja huolto
Työturvallisuus ja ergonomia	<ul style="list-style-type: none"> - käsityössä tarvittavien välineiden ja laitteiden laajempi tuntemus sekä työskentely niillä turvallisesti ja itsenäisesti - sähköturvallisuus 	
Suunnittelu	<ul style="list-style-type: none"> - tuote- ja prosessi-ideointi: eri materiaalit, tekniikat, muodot, sommittelu ja värit - integrointi muihin oppiaineisiin - suunnitelmien ja tuotosten raportointia eri tekniikoin - luonnospiirustuksen mitoittaminen työskentelyä tukevaksi - teknisen piirtämisen perusteet 	
Erikoistekniikat	<ul style="list-style-type: none"> - 3-4 lk:n lisäksi: - kankaanvärjäys erilaisin tekniikoin - taonta 	<ul style="list-style-type: none"> - solmeilu

	5	6	7
Puu	- erilaiset liitokset - kotimaisten puulajien tunnistus	- saranointi - käsityövälineiden huolto	- aihepiirin mukaisen työn suunnittelu ja toteutus - koneellinen puun-työstö - liimapuulevyn valmistus - poratappiliitos
Metalli	- metallin kuumamuokaus - nestekaasulaitteiden käyttö - eri pinnanpuhdistusmenetelmät	- ruuviliitos - niittaaminen	- metallin työstäminen - eri hitsausmenetelmät - kaasuhitsauslaitteiden käyttö - metallin koneellinen työstäminen
Teknologia	- pyörän huolto - tutustutaan laiterakenteluun - yleisimpien elektroniikkakomponenttien tunnistus - pehmytjuotto		- eri teknologisiin järjestelmiin ja niiden sovelluksiin tutustuminen: esim. hydraulikka, pneumatiikka, tietotekniikka
Koristelu	- alkydimaalaus		

VALINNAISAINE / TEKSTIILITYÖ

8.-9. LUOKKA

	8	9
Ompelu	- asukokonaisuuksien suunnittelua - uusia materiaaleja - neuloksien työstäminen - kodin tekstiilit - perheen vaatetus (esim. lasten vaatteet)	
Lankatyöt	- esim. kankaankudonta, neulonta (erilaisia neulepintoja), koneneulonta, virkkaus ohuehkolla langalla	
Erikoistekniikat	- esim. silkkimaalaus, fransut, makrame, nypläys, kirjonta yms.	

- tutustumista kansainväliseen ja suomalaiseen käsityökulttuuriin
- tutustumista paikalliseen yritystoimintaan ja niiden tuotantoprosesseihin

8. -9. LUOKKA

8	9
<ul style="list-style-type: none"> - syvennetään aikaisemmin käsityössä opittuja työtapoja ja -taitoja - suunnitellaan ja valmistetaan omatoimisesti kotitarve-esineitä - korjataan ja huolletaan käytössä olevia tai käytöstä poistettuja tuotteita - laajennetaan ja syvennetään käsityökalujen ja työstökoneiden käyttöä turvallisuusmääräykset huomioiden - syvennetään työsuunnitelmien dokumentointitapoja - käytetään materiaaleja ja teknologioita monipuolisesti ja luovasti edellä mainittujen sisältöjen toteutuksissa - tutustutaan paikalliseen yritystoimintaan ja niiden tuotantoprosesseihin	

Arviointi

Arviointi suoritetaan samoin periaattein kuin 3-4-luokilla huomioiden oppilaan ikä- ja taitotaso.

HYVÄN OSAAMISEN TASO

Visuaalinen ja tekninen suunnittelu

Oppilas

- havaitsee myös itsenäisesti ongelmia, kehittää luovasti ideoita ja suunnittelee ohjatusti tuotteita, joissa on pyritty ottamaan huomioon käytettävissä oleva aika, välineet, materiaalit, tuotteiden esteettisyys, ekologisuus, kestävyys, taloudellisuus ja tarkoituksenmukaisuus
- ymmärtää suunnitelmansa tuotteet myös viestiksi ympäristölle
- dokumentoi suunnitelman esimerkiksi kuvallisesti, sanallisesti, näyttein, pienoismallin avulla tai muulla tavoin siten, että siitä käy ilmi, millainen idea on ja millä tavoin se on tarkoitus valmistaa
- osaa ohjatusti käyttää suunnittelussaan aineksia suomalaisesta ja muiden kansojen muotoilu, käsityö-, ja teknologiakulttuurista

Valmistaminen

Oppilas

- työskentelee tarkoituksenmukaisesti ja huolellisesti työturvallisuusohjeita noudattaen sekä huolehtii työympäristönsä järjestyksessä ja viihtyisyydestä
- hallitsee perustekniikoita siten, että tuotteesta tulee tarkoituksenmukainen, viimeistelty, ekologinen ja esteettinen
- osaa työskennellä tavoitteisesti yksin tai tiimeissä
- osaa ohjatusti käyttää työssään kehittyntä teknologiaa ja ymmärtää teknologian käsitteitä, järjestelmiä ja niiden sovelluksia
- osaa soveltaa muissa oppiaineissa oppimaansa tietoa ja taitoa

Itsearviointi ja prosessin pohdinta

Oppilas

- kykenee ohjatusti tarkastelemaan omaa työskentelyään ja oppimistaan
- havaitsee vahvuuksia ja heikkouksia prosessissa ja tuloksissa
- osoittaa arvioinnissa kriittinsietokykyä ja haluaa suunnata toimintaansa palautteen mukaisesti
- arvioi ideoitaan ja tuotteitaan esteettisin, taloudellisin, ekologisin ja tarkoituksenmukaisuuskriteerein
- ymmärtää teknologian, kulttuurin, yhteiskunnan ja luonnon välisiä riippuvuuksia
- muodostaa realistisen kuvan taidoistaan ja kehittymismahdollisuuksistaan

7.18. Liikunta

Liikunnan opetuksen tehtävänä on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja kasvua mahdollisimman monipuolisesti. Liikunnan opetuksen tulee tarjota oppilaalle tietoja, taitoja ja kokemuksia. Näiden pohjalta oppilaan fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi ja toimintakyky kehittyvät, ja hän ymmärtää liikunnan terveydellisen merkityksen liikunnallisen elämäntavan perustana. Liikunnan opetuksen tehtävänä on myös tutustuttaa oppilas kansalliseen ja paikalliseen liikuntakulttuuriin ja opastaa käyttäytymään turvallisesti liikenteessä. Jos koulupäivän aikana pyöräillään, käytetään pyöräilykypärää.

Alkuopetuksen liikunnassa korostuu toiminnallisuus ja leikinomaisuus. Opetuksessa käytetään paljon leikkejä ja pelejä. Viitepelit ja monipuoliset harjoitteet tukevat 1 – 2 luokkien liikunnan opetusta ja myöhempiä lajitaitoja.

Jokaiselle lapselle tarjotaan liikuntaan liittyviä ilon ja onnistumisen kokemuksia. Opetus toteutetaan ilman korostunutta keskinäisen kilpailun vaatimusta. Jotta onnistumisen elämykset voitaisiin turvata kaikille, on opetusta tarpeen mukaan eriytettävä huomioiden oppilaan yksilölliset kehittymismahdollisuudet. Opetusta eriytetään myös koulun käytettävissä olevien tilojen ja resurssien mukaan.

Opetustilanteissa käytetään monipuolisia yksilö-, pari- ja ryhmäharjoitteita, joissa oppilaille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää fyysisten taitojensa ohella myös sosiaalisuutta, itseilmaisua ja luovuutta.

Lisäksi liikunnan opetuksessa huomioidaan ja hyödynnetään paikalliset olosuhteet sekä Raahen kaupungin tarjoamat liikuntapaikat ja -alueet. Raahessa toimii myös useita urheilu- ja liikuntaseuroja, joihin opettaja voi ottaa yhteyttä ja käyttää heidän asiantuntemustaan oppilaiden hyväksi.

Keskeiset tavoitteet

1.-2. luokka

Oppilas

- kokee liikunnan iloa
- saa monipuolisia virikkeitä liikunnan harrastamiseen ja liikunnallisen elämäntavan rakentamiseen
- saa liikkua kannustavassa ilmapiirissä ilman keskinäisen kilpailun korostumista
- oppii
  - hoitamaan hygieniaansa
  - hyvää käytöstä
  - sääntöjen noudattamista
  - vastuullisuutta
  - reilua peliä
  - turvallisia toimintatapoja

Keskeiset sisällöt

1. luokka

Yleisurheilu

Juoksu

- juoksu- ja liikuntaleikkien yhteydessä:
  - luonnollinen jännittymätön juokseminen – juoksuasento, koordinaatio
  - juoksu rytmiä ja suuntaa vaihdellen

Hyppääminen

- hyppyleikkien ja –ratojen yhteydessä:
  - hyppyjä eri tavoin ponnistaen
    - vauhditta
    - kahdella jalalla

Heittäminen

- oikea heittoasento palloa heitettäessä
- heittoa paikaltaan

Palloilu

- leikinomaista harjoittelua erikokoisilla ja –painoisilla palloilla;
  - heitto, kiinniotto, pompottelu, vieritys
- pallonkäsittelytaitoja harjoitellaan ja varmennetaan monipuolisilla leikeillä ja viitepeleillä, jotka tukevat yleisiä pallonkäsittelytaitoja

Voimistelu

Perusvoimistelu

- perusvoimisteluvälineiden kehittäminen:
  - lihashallintaa, tasapainoa, liikkuvuutta, koordinaatiota ja notkeutta kehittäviä liikkeitä, leikkejä ja harjoitteita (esim. erilaiset hyyt; tasahyppy, varvashyppy, haarahyppy, naruhyppy, kinkkaus)
- nopeuden, taitavuuden sekä erottelu- ja rytmikyvyn ja avaruudellisen suuntautumiskyvyn kehittämistä monipuolisilla, leikinomaisilla harjoitteilla (esim. suuntautumis- ja reaktioleikit; kuten ”maa-meri-ilma” -leikki)

Telinevoimistelu

- telinevoimistelutaitojen, lihasvoiman, ketteryyden, liikkuvuuden ja rohkeuden kehittäminen monipuolisilla harjoitteilla telineitä käyttäen
- temppuilua telineillä ja käytössä oleviin telineisiin tutustumista
- liikkeiden oikean ajankäytön ja voiman harjoittelua
- oikeiden liikesuoritusten harjoittelua (esim. permanto; kuperkeikka)

Välinevoimistelu

- tutustutaan voimisteluvälineisiin monipuolisesti ja leikinomaisesti
- välineinä käytetään ainakin palloja, hernepusseja ja hyppynaruja. Lisänä voivat olla myös keilat, nauhat, vanteet ja huivit sekä opettajan / oppilaiden itse ideoidut välineet
- välineillä toteutetaan perus- ja kuntovoimistelua, jossa välineen ominaisuuksia käytetään hyväksi liikkeen tehostajana ja helpottajana

Musiikkiliikunta

- keskeistä on oman kehontuntemuksen kehittäminen; liikutaan musiikin mukaan, improvioidaan käyttäen omaa mielikuvitusta ja luovuutta
- laulu- ja rytmileikkejä, lastentansseja,

- integroiminen musiikkiin / musiikin elementit liikunnassa

Hiihto

- monojen ja suksien jalkaan laittaminen
- suksien kuljettaminen
- oikea ote sauvasta
- oikea hiihtoasento
- kaatuminen ja ylös nouseminen
- mäen nousu; sivuttaisnousu
- hiihtoleikkejä
- retkeilyhiihtoa

Luistelu

- luistinten jalkaan laittaminen ja nauhojen sitominen
- eteenpäin luistelu sivuteräpotkuja käyttäen
- kaatuminen ja ylösnousu
- alkeisjarrutus; esim. aura
- jääpelit ja -leikit

Suunnistus

- valokuvasuunnistus
- karttaan tutustuminen;
  - esineiden piirtäminen ja tunnistaminen ylhäältä päin
  - luokkakarttaan tutustuminen ja sillä suunnistaminen; kartan suuntaaminen
  - koulun pihalla suunnistaminen

Uinti

Raahessa on kouluviraston toimesta järjestetty uimahallin henkilökunnan toteuttamaa uinnin opetusta kolme oppituntia lukukaudessa. Koska tämä tuntimäärä on vähäinen, voi liikuntaa opettava opettaja jatkaa ja tukea tätä opetusta.

Sisällöt

- veteen totuttaminen
  - kävelyä, juoksua jne. eri syvyydessä vedessä
  - hengityksen pidättäminen ja puhallus veteen
  - silmät auki veden alla
  - esineiden poiminta
- vaaka-asento
  - kilpikonnakellunta / meritähtikellunta
  - selin kellunta
  - pääkellunta reunasta kiinni pitäen
  - käsipohja
- liukuminen
  - päin liuku ja selin liuku
  - liuku + oikeat potkut
- uintiliikkeet
  - alkeiskoirauinti = myyräuinti

2. luokka

Yleisurheilu

Juoksu

- juoksu- ja liikuntaleikkien yhteydessä:
  - reaktiolähdöt ja –leikit

Hyppääminen

- hyppyleikkien ja –ratojen yhteydessä:
  - hyppyjä eri tavoin ponnistaen:
    - vauhdista
    - yhdellä jalalla
    - korkealle / pitkälle

Heittäminen

- heittoa liikkuvissa tilanteissa

Palloilu

- leikinomaista harjoittelua erikokoisilla ja –painoisilla palloilla;
  - työntö, syöttö, kuljetus, potkut
- pallonkäsittelytaitoja harjoitellaan ja varmennetaan monipuolisilla leikeillä ja viitepeleillä, jotka tukevat yleisiä pallonkäsittelytaitoja

Voimistelu

Perusvoimistelu

- perusvoimisteluvälineiden kehittäminen:
  - lihashallintaa, tasapainoa, liikkuvuutta, koordinaatiota ja notkeutta kehittäviä liikkeitä, leikkejä ja harjoitteita (esim. erilaiset hyyt; tasahyppy, varvashyppy, haarahyppy, naruhyppy, kinkkaus)
- liikkumista eri tavoin eri tasoissa, esim. kyykkäily, karhunkäynti, rapukäynti, varvaskävely sekä pienten liikesarjojen harjoittelua
- nopeuden, taitavuuden sekä erottelu- ja rytmikyvyn ja avaruudellisen suuntautumiskyvyn kehittämistä monipuolisilla, leikinomaisilla harjoitteilla (esim. suuntautumis- ja reaktioleikit; kuten ”maa-meri-ilma” –leikki)

Telinevoimistelu

- telinevoimistelutaitojen, lihasvoiman, ketteryyden, liikkuvuuden ja rohkeuden kehittäminen monipuolisilla harjoitteilla telineitä käyttäen
- temppuilua telineillä ja käytössä oleviin telineisiin tutustumista
- liikkeiden oikean ajankäytön ja voiman harjoittelua
- oikeiden liikesuoritusten harjoittelua (esim. permanto; niskaseisonta)

Välinevoimistelu

- tutustutaan voimisteluvälineisiin monipuolisesti ja leikinomaisesti
- välineinä käytetään ainakin palloja, hernepusseja ja hyppynaruja. Lisänä voivat olla myös keilat, nauhat, vanteet ja huivit sekä opettajan / oppilaiden itse ideoidut välineet
- välineillä toteutetaan perus- ja kuntovoimistelua, jossa välineen ominaisuuksia käytetään hyväksi liikkeen tehostajana ja helpottajana
- lisäksi välineillä tehdään omia mielikuvitusta ja luovuutta kehittäviä kokeiluja ja rytmitehtäviä sekä esim. oppilaiden omia pieniä ohjelmia eri välineillä

Musiikkiliikunta

- keskeistä on oman kehontuntemuksen kehittäminen; liikutaan musiikin mukaan, improvioidaan käyttäen omaa mielikuvitusta ja luovuutta
- laulu- ja rytmileikit, lastentanssit
- integroiminen musiikkiin / musiikin elementit liikunnassa:
  - rytmitajun kehittäminen (esim. tasa- ja kolmijakoinen rytmi liikkeen taustana)
  - liikunnalla voi ilmentää myös esim. sävelten kestoja, taukoja, sävellajeja, tempon ja voiman vaihtelua, muotorakenteita (AB, ABA)

Hiihto

- sauvoitta hiihto; opetellaan tasapainoa, oikeaa rytmiä, liukua ja käsien käyttöä
- vuorohiihdon alkeita ja tasatyöntö loivaan alamäkeen
- mäen nousu; sivuttaisnousu, haaranousuun tutustumista
- mäen laskeminen
- hiihtolenkkejä
- retkeilyhiihtoa

Luistelu

- taaksepäin luistelun kehittelyä
- jääpelit ja -leikit

Suunnistus

- karttaan tutustuminen
- lähitaajamassa suunnistaminen ja kartoissa esiintyviin karttamerkkeihin tutustuminen
- retkeily ja luonnossa liikkuminen

Uinti

Raahessa on kouluviraston toimesta järjestetty uimahallin henkilökunnan toteuttamaa uinnin opetusta kolme oppituntia lukukaudessa. Koska tämä tuntimäärä on vähäinen, voi liikuntaa opettava opettaja jatkaa ja tukea tätä opetusta.

Sisällöt

- uintiliikkeet; alkeisselkäuinti
- hypyt; alkeishyppyjä jalat edellä
- sukellus; ponnistus liukuun veden alle pohjasta tai seinästä

Oppilaat suorittavat toisella luokalla alkeisuinterin.

Se sisältää:

- päin kellunnan ja liu'un
- myyräuintin
- esineen poimimisen rintasyvyisestä vedestä
- hypyn rintasyvyiseen veteen
- alkeisuinnin 10 m

Liikunta

Vuosiluokat 3 – 4

Alkupuhe kuten 1-2 luokkien OPS:ssa

3.-4. luokan keskeiset tavoitteet (1-2 lk tavoitteiden lisäksi)

Oppilas

- oppii motorisia perustaitoja monipuolisten harjoitteiden avulla
- oppii suhtautumaan realistisesti omiin suorituksiinsa
- harjaantuu sekä itsenäiseen työhön että yhteistyötaitoihin
- tottuu järjestykseen, tilankäyttöön ja oppii järjestäytymismuodot
- oppii uimataidon

Keskeiset sisällöt

3-4 luokkien sisällöt ovat yhteisiä molemmille luokille, jotta opetusta voidaan eriyttää. Luokkakohtaiset tavoitteet, jotka poikkeavat yhteisistä tavoitteista, on merkitty sulkeisiin (4.lk).

Yleisurheilu

Juoksut

- Juoksua eri tavoin nopeutta, suuntaa ja alustaa vaihdellen (ylä- ja alamäki, portaita ylös, juoksuleikkejä)
- Kestävyysoikeusharjoitteita esim. verryttelyn tai tarkkuusjuoksun yhteydessä
- Pystylähtö, lähetyskomennot
- Viestiharjoitteita esim. numerojuoksu, sukkulaviesti
- Aitajuoksun askelrytmin kehittelyä (4.lk) (esim. rimat, risut, vaahtomuovipalaset)

Hypyt

- Hyppäämistä eri tavoin
  - tasa- ja vuoroponnistus etu- ja takaperin
  - vauhdilla, lyhyellä ja pitkällä vauhdilla
  - moniloikat
- Pituushyppy
  - ponnistuksia vauhdista ponnistusalueelta
  - pituushyppy esteen yli ponnistusta korostaen
  - vauhdin ja ponnistuksen yhdistäminen lyhyellä vauhdilla
  - jalkojen kurkotus alastulossa (4.lk)
- Korkeushyppy: Flopin alkeita
  - kaareva juoksuvauhti
  - ponnistusjalan hakemista
  - harjoitellaan ponnistusta ylöspäin ulkojalalla
  - ”mätkäytyksiä” selälleen alastulopatjalle
  - opittuja osaitaitoja yhdistellään ja harjoitellaan floppaamista

Heitot ja työnnöt

- Vauhditon ja vauhdillinen pallonheitto yläkautta
  - pituusheittoa
  - tarkkuusheittoa

- Heittoja eri tavoin ja erilaisilla välineillä (esim. turbokeihäs, frisbee, erikokoiset ja –painoiset pallot)
- Vauhditon kuulantyyntö (4.lk)
- Kuulan käsittelyharjoituksia (4.lk)
- Alkuasento kyljin/selin työntösuuntaan (4.lk)

Terveysteemat

- Yhteiset säännöt ja sopimukset
- Turvallinen liikunta: jalankulkijana ja pyöräilijänä liikenteessä
- Pukeutuminen: ulkoliikuntavarusteet ja -välineet
- Verryttely
- Liikunnan merkitys terveydelle

Palloilu

Jalkapallo

- Pallon hallinta jaloin, kuljetus
- Sisäteräsyöttö ja –laukaus
- Pallon haltuunotto jaloin
- Taitojen soveltaminen peliin (pienpelit)
- Yksinkertainen taktiikka (pelaajien roolit, vapaan syöttöpaikan haku)

Pesäpallo

- Yliolanheitto
- Pallon kiinniotto
  - paljain käsin ja räpylän avulla
  - vierivän, pomppivan sekä ilmassa tulevan pallon kiinniotto
- Lyönnit
  - peruslyönti
  - pystynäpäys
- syötön harjoittelu räpylän alta
- taitojen soveltaminen peliin (viitepelit, esim. pitsku)
- yksinkertainen taktiikka (pelaajien roolit, pallon seuraaminen pelissä)

Koripallo

- pallon käsittely ja kuljettaminen (korkea ja matala, suojaaminen)
- rannesyöttö (lattian kautta ja suoraan ilmassa, paikaltaan ja liikkeestä)
- syötön vastaanottaminen
- pysähtyminen (4 lk)
- tukijalan käyttö (4 lk)
- koriin heitto yhdellä kädellä
- taitojen soveltaminen peliin (pienpelit, yhden korin peli)
- vapaan paikan hakeminen

Lentopallo

- sormi- ja hihalyönti pehmeällä pallolla
- valmiusasento ja liikkuminen kentällä
- leikinomaisia pallonkäsittelyharjoituksia
- yksinkertaisia pelisovelluksia; koppipallo, pomppupallo pienjoukkuein, jonopelit

Sähly

- mailan- ja pallonkäsittelyharjoitteita

- syöttö ja vastaanotto
- taitojen soveltaminen peliin

Muut pallopelit

- tutustuminen

Terveysteemat

- reilu peli
- turvallinen pelitapa
- tapaturmien EA

Voimistelu

Perus- ja kuntovoimistelu

- voimistelukäynti ja -juoksu päkiä edellä
- heiluri-, laukka-, ja varsahyppy
- harppaus
- vaihtoaskel
- raajojen kierrot, joustot ja venytykset
- lihaksia vahvistavat harjoitteet (kuntopiiri)
- rentoutumisharjoitteita

Telinevoimistelu

permanto

- kuperkeikka eteenpäin ja taaksepäin
- kuperkeikka ja jännehyppy
- haarakuperkeikka
- jännehyppy kääntyen 90° ja 180°
- kärrynpyörä (kehittely 3.lk)
- niskaseisonta tukien
- käsinseisonta tukea vasten (kehittely 3.lk)
- vaaka (kehittely tuen avulla 3.lk)
- silta selin makuulta (kehittely 3.lk)

Opittuja liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi.

Telineliikkeet

Aloitetaan lattialta, siirrytään matalien ja leveiden telineiden kautta taitojen karttuessa korkeammille ja kapeammille telineille.

- tasapainoharjoituksia
  - yhden jalan varassa
  - polvivaaka
  - kulmaistunta tukien
  - kuperkeikka penkillä
- nojahyppy ponnistuslaudalta:
  - tasa ponnistaen ja lantiota nostaen
  - nojahyppy telineelle (ilman vauhtia ja vauhdin kanssa)
- jännehyppy, x-hyppy ja kerähyppy alas telineeltä
- kuperkeikkahyppy (patjapino / hyppyarkku)
- haarahyppy (pukki)
- jänisloikka

Opittuja liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi.

Puolapuut, köydet, renkaat

- kiipeäminen
- päin- ja selin riipunta (3lk)
- turmariipunta (4lk)

Rekki

- oikonoja
- hyppy oikonojaan ja ponnautus taakse
- päin suistunta oikonojasta
- toispolvi- ja polviriipunta
- kaarihyppy rekin alta ponnistaen
- kieppi
- neulansilmä

Opittuja liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi.

Välinevoimistelu

Hernepusi, pallo ja vanne

- pyöryksiä ja heilahduksia
- heittoa ja kiinniottoja
- vierityksiä ja pomputuksia
- liikkeitä eri tasoissa, eri suuruisina, paikalla ja liikkuen (4lk)
- liikkeitä yhdistetään perus- ja kuntovoimisteluliikkeisiin sekä musiikkiliikuntaan (4lk)
- liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi (4lk)

Hyppynaru

- tasa- ja vuoroponnistus
- välihypyllä ja ilman
- vientejä ja heilahduksia
- perus- ja kuntovoimistelun liikkeitä narulla tehostaen (4lk)
- liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi (4lk)

Musiikkiliikunta

- erilaisia piiri- ja laululeikkejä sekä tansseja
- letkajenkka ja jenkka-askel (4lk)
- improvisointiharjoituksia

Integroidaan musiikkiin sekä koulun teemoihin ja juhliin.

Terveysteemat

- itseilmaisu ja itseluottamus
- lihaskunto
- ryhti
- rentoutuminen,
- hyvät käytöstavat

Hiihto

Suksien hallintaan liittyviä taitoja, mäkien nousut ja laskut, jarrutus:

- pelit, leikit ja temput suksilla
- tasapainottelut ja painonsiirrot
- viistosivuttaisuus, haaranousu ja oikonousu
- aurajarrutus, aurakäännös (pujottelurata) (4.lk)
- oikolasku matalassa ja korkeassa laskuasennossa
- hyppääminen hyppyristä (4.lk)

Perinteinen hiihto

- sauvoitta hiihto; opetellaan tasapainoa, oikeaa rytmiä ja liukua esim. potkukelkka yhdellä suksella tai molemmat sukset jalassa
- 2-vaiheisen vuorohiihto: painonsiirto liukusukselle, tehokas ja rytmikäs potku ja sauvatyö

Luisteluhiihto (4.lk)

- luisteluhiihdon kehittelyä:
  - luistelupotku: ponnistus sisäkantilla, liuku koko suksen pohjalla, riittävä painonsiirto
  - sauvoitta luistelu

Hiihtolenkkejä ja retkeilyhiihtoa.

Terveysteemat

- kerrospukeutuminen
- ulkona ja luonnossa liikkuminen

Luistelu

- Tekniikat
  - oikea luisteluasento
  - T- lähtö
  - eteenpäin luistelun liukuvaiheen pidentäminen
  - taaksepäin luistelun harjoittelua
  - eteenpäin kulkevan kaarreluistelun kehittelyä
  - jarrutukset : puoliaura / aura
  - T –jarrutus
  - sivujarrutus (4. lk)
- Liu´ut
  - kyykkyliu´un alkeita
  - rinkeliluistelu eteenpäin ja taaksepäin
  - kahden jalan kaariliuku
  - yhden jalan kaariliuku (4.lk)
  - kyykkyliuku (4.lk) (polvien notkistuksia)
  - tasahyppy vauhdissa viivan yli
- Jääleikit ja –pelit
  - mailapeliä alkeita
  - pujottelurata

Terveysteemat

- pukeutuminen luistelutunnille
- turvallinen varustautuminen

Suunnistus ja retkeily

Kartanluku

- mittakaava (1:2000 / 1:500) (4.lk)
- ilmansuunnat kartalla
- kartanluku (karttamerkin yhdistäminen maastonmuotoihin)
- karttaretki / kartan suunnistus

Suunnistus lähimaastossa (ryhmissä tai pareittain)

- suunnistusleikit
  - ”aarteen etsintä”
  - ”parin etsintä ”
- viuhkasuunnistus
- reittiviihasuunnistus
- viivasuunnistus
- tukireittisuunnistus (4.lk)

Retkeily

- luonnossa käyttäytyminen
- retkievää
- luontopolku

Terveysteema

- luottamus
- auttaminen
- kannustaminen

Uinti

Uintitekniikat

- selkäuinti
- vapaauinti (krooli)

Hypyt

- hypy uintisyvyiseen veteen jalat edellä altaan reunalta tai lähtötelineeltä
- pohjasta tai seinästä ponnistaen liuku pinnan alle ja portin läpi

Vesipelastus

- veden polkeminen kämmenet pinnan yläpuolella 20s.
- uinnin aikana kääntyminen vatsalta selälle ja takaisin

Hyvän osaamisen edellytys

- oppilas pystyy uimaan monipuolisesti uintisyvyisessä vedessä (esim. 50 m kahdella eri uintitavalla)

Terveysteemat

- hygieniasta huolehtiminen
- turvallinen liikkuminen avovesillä ja jäällä
- itsensä hyväksyminen

KUVAUS OPPILAAN HYVÄSTÄ OSAAMISESTA 4. LUOKAN PÄÄTTYESSÄ

Oppilas

- hallitsee motorisia perustaitoja ja osaa soveltaa niitä eri liikuntamuodoissa
- osaa juosta, hypätä ja heittää
- osaa voimisteluliikkeitä ilman välineitä, välineillä ja telineillä
- osaa ilmaista itseään liikunnan avulla ja liikkua rytmin tai musiikin mukaan
- osaa käsitellä pelivälineitä leikeissä ja harjoituksissa sekä toimia peleissä
- osaa liikkua luonnossa opetuskarttaa hyväksi käyttäen
- osaa luistelussa liukumisen, eteenpäin luistelun ja jarrutuksen
- pystyy liikkumaan suksilla monipuolisesti
- pystyy uimaan monipuolisesti uintisyvyisessä vedessä
- toimii pitkäjänteisesti ja suhtautuu realistisesti omiin suorituksiinsa
- osaa pukeutua tarkoituksenmukaisesti liikuntaa varten ja huolehtia puhtaudestaan
- toimii itsenäisesti ja ryhmässä sovittujen ohjeiden mukaan sekä osallistuu vastuullisesti ja yritteliäästi liikunnan opetukseen.

Vuosiluokat 5 – 9

Liikuntakasvatuksen tavoitteena on kehittää monipuolisesti oppilaan fyysistä kuntoa, motorisia taitoja ja oppimisvalmiuksia. Myös sosiaaliset taidot, kehollinen ilmaisu, ja luovuus ovat tärkeä osa liikuntakasvatusta.

Vuosiluokkien 5 – 9 liikunnanopetuksessa tulee ottaa huomioon tässä kehitysvaiheessa korostuvat sukupuolten erilaiset tarpeet sekä oppilaiden kasvun ja kehityksen erot.

Monipuolisen liikunnan avulla tuetaan oppilaan hyvinvointia, kasvua itsenäisyyteen ja yhteisöllisyyteen sekä luodaan valmiuksia omaehtoisen liikunnan harrastamiseen.

Opetuksessa annetaan mahdollisuuksia liikunnallisiin elämyksiin ja tuetaan oppilaan itsensä ilmaisuun.

Oppilaat totutetaan liikuntatuntien ja koulun muun liikuntatoiminnan suunnitteluun siten, että peruskoulun loppupuolella voivat ottaa vastuun sekä omasta liikunnastaan että toimimaan ryhmänä ilman opettajan näkyvää kontrollia.

Tavoitteet

Oppilas

- kehittää edelleen motorisia perustaitoja ja oppii liikunnan lajitaitoja
- oppii ymmärtämään liikunnan merkityksen hyvinvoinnin ja terveyden ylläpitämisessä
- oppii kehittämään ja tarkkailemaan toimintakykyään
- kehittää uimataitoaan ja opettelee vedestä pelastamisen taitoja
- oppii toimimaan turvallisesti ja asianmukaisesti liikuntatilanteessa ja liikenteessä
- oppii toimimaan itsenäisesti ja ryhmässä
- opettelee hyväksymään itsensä ja suvaitsemaan erilaisuutta
- tutustuu liikunnan harrastusympäristöihin ja osaa etsiä tietoa liikunnan harrastusmahdollisuuksista
- tottuu pukeutumaan asiallisesti liikuntaa varten ja peseytymään tunnin jälkeen

Painopisteet / tavoitteet luokka-asteittain

5 – 6 lk taitavuus, kestävyys, hygienia, sosiaalisuus

7 – 8 lk taitavuus, kestävyys, lihaskunto, itsetunto

9 lk lihaskunto, itsetunto, terveys, harrastaminen, jaksaminen

Aihekokonaisuudet

Ihmisenä kasvaminen

- terveen itsetunnon ja realistisen minäkäsityksen/fyysisen minäkuvan muodostuminen, erilaisuuden hyväksyminen itsessä ja muissa

Kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys

- suomalainen urheilukulttuuri; pesäpallo, kansantanssi, kyykkä, hiihto (jäähiihto), vesiliikunta

Viestintä ja mediataito

- kehon kieli, kriittinen suhtautuminen liikunnan lieveilmiöihin (doping)

Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjäyys

- liikuntatapahtumien suunnittelu, osallistuminen ja toteutus

Turvallisuus ja liikennekäyttäytyminen

- turvallinen siirtyminen suorituspaikoille, tarkoituksenmukainen pukeutuminen ja varusteet

Teknologia ja ihminen

- oman lajin löytäminen ja liikuntapalveluiden hyödyntäminen

Keskeiset sisällöt 5. – 6. luokka

Yleisurheilu

Juokseminen

- Pikajuoksu
- Kyyrylähtö
- Kestävyysjuoksu
- Aitajuoksun rytmi ja aidanylitystekniikka (6lk)

Hyppääminen

- Moniloikkaharjoituksia
- Pituushyppy
  - hyppyjä vauhtia pidentäen
  - hypyn tekniikan kehittäminen
- Korkeushyppy
  - hyppyjä vauhtia pidentäen ja ponnistusta tehostaen
  - tekniikan kehittäminen

Heittäminen

- Keihäänheitto (turbokeihäs)
- Kiekonheitto hahmottelua esim. ringetellä (6lk)
- Kuulantyöntöä ilman vauhtia ja tarpeen mukaan vauhtiaskelin
- Vauhdillinen pallonheitto

Palloilu

Jalkapallo

- aiemmin opittujen taitojen vahvistaminen (syötöt, kuljetukset)

- pääpusku
- perustaitojen soveltaminen peliin, pienpelit
- jalkapalloilun sääntöihin tutustuminen, ison kentän peli

Pesäpallo

- syöttäminen
- ulkokentällä liikkuminen, kiinnioton ja nopean heiton yhdistäminen
- pystynäpyn suuntaaminen
- peruslyönnin harjoittaminen
- pitskusta pesäpalloon; säännöt ja taktiikka

Koripallo

- aiemmin opittujen taitojen vahvistaminen
- yhden käden työntösyöttö
- ylössyöttö kahdella kädellä
- lay-up-heiton hahmottelu
- pienpelit, 4 vs 4 kahteen koriin
- säännöt; rajarikot, askelvirhe, kaksoiskuljetus ja kosketusvirhe

Lentopallo

- sormi- ja hihalyönnin vahvistaminen
- syöttöharjoittelu alakautta
- lentopallon viitepelejä pienjoukkuein
- sääntöihin tutustuminen; pistelasku, verkko- ja kosketusvirhe

Salibandy

- syöttäminen, kuljettaminen ja syötön vastaanottaminen
- pelaajien roolit kentällä, kentätasapaino
- säännöt; mailan nouseminen, mailalla huitominen, maalivahdin alue, maalivahdin toiminta

Muut pallopelit

- tutustuminen

Voimistelu

Yleiset tavoitteet

- kehittää kokonaisvaltaista kehonhallintaa
- kehittää fyysisiä kunto-ominaisuuksia
- kehittää keksimis- ja esittämiskykyä
- kehittää esteettisyydentajua

Perus- ja kuntovoimistelu

Perus- ja kuntovoimistelun sisältöjä liitetään mahdollisuuksien mukaan jokaiseen tuntiin alkuverryttelyssä ja loppuverryttelyssä.

- voimistelukäynnin ja –juoksun sekä erilaisten hyppyjen, kiertojen, heilahdusten ja ojennusten käyttäminen
  - paikalla ja liikkuen eri suuntiin
  - tempoa ja rytmiä vaihdellen (tasa- ja kolmijakoinen rytmi)
  - yksin, pareittain, ryhmissä ja muodostelmissa
  - yhdistellen ja muunnellen liikkeitä

- hypyt: jännitehyppy, luisteluhyppy, saksihyppy, harppaushyppy
- lihaksia vahvistavat harjoitteet (kuntopiiri) ja venyttely
- rentoutumisharjoitteita

Telinevoimistelu

(6-luokkaisten liikkeet merkitty **(6)** ja pojille tarkoitetut liikkeet **(P)**)

Permanto

- kuperkeikka seisonnasta seisontaan
  - matala lentokuperkeikka
  - kuperkeikka eteen- ja taaksepäin ja jännehyppy kääntyen 180 astetta
  - niskaseisonta, päällä seisonta ja käsinseisontan kehittelyä **(6)**
  - päänhyppy **(P)**, puolivolti kyykkyy **(P)**
  - vaaka
  - kulmaistunta / niskaseisonta
  - vauhdillinen kärrynpyörä
- Opittuja liikkeitä yhdistetään lyhyiksi sarjoiksi.

Penkki / puomi (apuvälineinä; lattialaudat ja viivat)

- askelia eteen- ja taaksepäin
- askelia käsiliikkeisiin yhdistäen
- hyppyjä, käännöksiä
- tasapainoliikkeitä
- alastuloja

Rekki, kohopuut, nojapuut

- polvikippi toispolviriipunnasta
- polvipyöräys eteenpäin **(P)**
- hyppy oikonojaan ja ponnautus alas
- kieppi
- kiintopyöräys taakse vartalo koukussa
- matala kaarihyppy oikonojassa
- aiemmin opittujen liikkeiden kertaaminen, varmentaminen ja yhdistely

Nojapuut

- liikkuminen aisoilla käsien varassa
- perusheilunta
- turmariipunta / taittoriipunta / kyynärturmariipunta
- sivuhyppy alas etuheilauksesta
- kuperkeikka (6lk) **(P)**
- olkaseisonta avustettuna (6lk) **(P)**
- liikesarja

Hyppy (penkki, hyppyjakkara, hyppyarkku, yleisvoimisteluteline)

- kerrataan aiemmin opittuja hyppyjä alkulentoa lisäten ja telineettä korottaen
- jänisloikka ja kissanloikka
- kyykkyhyppy (poikittain teline)
- haarahyppy, kuperkeikkahyppy (pitkittäinen teline) (6lk)
- päänhyppy avustettuna (6)

Muut telineet

- Puolapuut
  - selinriipunnassa jalkojen ojennus koukistuksen kautta eteen suoraksi
  - kaarihyppy selinriipunnasta
- Köydet
  - käsivarainen kiipeäminen sekä laskeutuminen käsien ja jalkojen varassa
- Renkaat
  - taitto- ja haarataittoriipunta (6)
  - heiluntaa oikoriipunnassa
  - kaarihyppy heilahduksesta

Välinevoimistelu

Voimistelupallo, keilat tai hernepussi

- pyöryksiä, heilahduksia ja vientejä, vaihto toisen käteen
- heittoja ja kiinniottoja
- vierityksiä ja pomputuksia
- pallon käsittelyä eri tavoin liikkuen
- rytmiharjoitteita
- tasapainoharjoitteita
- liikkeitä yhdistetään perus- ja kuntovoimisteluliikkeisiin
- liikkeitä yhdistetään sarjoiksi (improvisointi)

Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan myös vanteeseen ja voimistelunauhaan.

Musiikkiliikunta

- tasajakoinen rytmi ja kolmijakoinen rytmi → valssiaskel
- improvisointiharjoituksia
- kansantansseja

Integroidaan musiikkiin sekä koulun teemoihin ja juhliin.

Hiihto

Suksien hallintaan liittyviä taitoja, mäkien nousut ja laskut, jarrutus

- pelit, leikit ja temput suksilla
- käännökset; aurakäännös, peruskäännös, erilaisia pujotteluratoja, hiihtomaa
- nousutapoja maastoon soveltaen (viistosivuttaisuus, haaranousu ja oikonousu)
- vauhdin hillitseminen (aurajarrutus, poikittaishyppy)
- laskutapoja erilaisissa rinteissä ja erilaisin harjoittein (Hiihtotaito 2001)

Perinteinen hiihto

- 2-vaiheinen vuorohiihto maastoon soveltaen
- askelkäännös
- yksipotkuinen tasahiihto
- eri hiihtotapojen yhdisteleminen maaston mukaan

Luisteluhiihto

- luistelupotku
- luistelukäännös (ympyräluistelu)
- 2-vaiheinen tasaluistelu
- 1-vaiheinen tasaluistelu (6lk)
- vuoroluistelu (6lk)

Hiihtoretkeily

- matkahiihtoa ryhmän kuntotason mukaan opittuja taitoja soveltaen

Suunnistus

- tutustuminen erilaisiin karttoihin (1: 5 000 – 1 : 10 000), mittakaava
- maastossa kuljetun matkan ylimalkainen hahmottaminen, askelpari
- maaston havainnointi, korkeussuhteet
- kompassin käyttö, kompassin osat (**6lk**)
- kartan suuntaaminen kompassin avulla (**6lk**)
- reitinvalinta

Harjoitteita

- karttaretki (oppilaalle uudella kartalla)
- reittisuunnistus
- viuhkasuunnistus
- rypälesuunnistus
- lyhyet radat

Retkeily

- luonnonsuojelu
- retkivarusteet
- patikointi
- luontopolku integroiden ko. luokka-asteen muihin oppiaineisiin

Luistelu

Tekniikat

- lähtö pikaluistelunomaisesti
- eteen- ja taaksepäin luistelu matkaa ja vauhtia lisäten
- kaarreluistelun hallitseminen
- kehäkierto / sirklaus eteenpäin molempiin suuntiin; taaksepäin (**6lk**)
- jarrutukset:
  - sivujarrutus (molemmat suunnat)
  - aurajarrutus taaksepäin luistelussa
- käännökset:
  - kantakäännös etuperin luistelusta takaperin luisteluun ja päinvastoin kolmoskäännös
- pyörinnät paikallaan
- hypyt:
  - alkeishyppyjä
- liu'ut:
  - kaariliuku taaksepäin kahdella jalalla (pari / yksin)
  - tasahyppyjä esteen yli (lumipallot, viivat, mailat)

Jääleikit, -pelit ja tekniikkaradat

Uinti

Uintitekniikat

- aikaisemmin opittujen uintitapojen kertausta
- alkeisrintauinti

- rintauinti
- kuperkeikka vedessä pohjasta ponnistaen
- hyppy uintisyvyiseen veteen, uinti 200 metriä, josta vähintään 50 m selkäuintia = uimataito-suoritus (6lk)
- 6. luokan lukuvuositolustukseen kohtaan ”Muita huomioita” laitetaan merkintä: ”Uimataito-suoritus hyväksytty”, mikäli oppilas on suorittanut em. uintisuorituksen

Hypyt

- pää edellä uintisyvyiseen veteen pudottautuminen
- taittoakaato pinnan yläpuolelta
- hyppyjä jalat tai pää edellä eri korkeuksista

Vesipelastus

- kylkiuinti
- veden polkeminen 30 s
- lähtö pinnasta ja esineen poimiminen uintisyvyysestä vedestä
- renkaan heitto veteen ja sen hinaaminen 50 m (6lk)
- kuljetusharjoituksia (pelastettava renkaassa tai ote leuasta) (6lk)

KESKEISET SISÄLLÖT vuosiluokat 7 – 9

Yleisurheilu

Juokseminen

- Pikajuoksu
- Aitajuoksu
- Kestävyydsjuoksu
- Reaktiolähdöt
- Viestijuoksu, vaihtotekniikkaa

Hyppääminen

- Pituushyppy
- Korkeushyppy
- Moniloikat

Heittäminen

- Keihäänheitto (vauhditon, normaalivauhdilla)
- Kuulantyöntö ja/tai kiekonheitto (vauhditon, vauhdillinen, erilaisia tekniikoita)

Palloilu

Jalkapallo

7. luokka

- pallon kuljetus (sisä- ja ulkoterä)
- sisäteräsyötön vahvistaminen
- ulkoteräsyöttö
- rintapotku
- pelipaikat

8. luokka

- kuoletukset
- harhautukset
- pääpusku
- suojaaminen
- pienpelejä

9. luokka

- erikoistilanteet (vapaa- ja kulmapotku)
- paitsio
- peliä
- tuomarointi

- pienpelejä

- peliä

Koripallo

- syöttötaitojen kehittäminen
- yhdenkäden perusheitto
- lay-up avustajan kädestä
- lay-up kuljetuksesta
- tukijalan käyttö
- paikkapuolustus
- keskeiset säännöt
- katukoris

- harhautukset
- suojaaminen
- lay-up syötöstä
- miesvartiointi
- pienpelejä

- levypallopeli
- paikkapuolustus/
- miesvartiointi
- peliä
- tuomarointi

Salibandy

- pallon kuljetusharjoituksia
- syöttö ja syötön vastaanotto
(paikaltaan ja liikkeestä)
liin
- keskeiset säännöt
- roolit (hyökkääjät, puolustajat)
- peliä

- harhautukset
- laukaisu liikkeestä
- suojaaminen

- kenttätasapaino
- opittujen taitojen
soveltaminen pe-

- 1 vs 1 tilanteet
- peliä

-tuomarointi

Lentopallo

- sormi- ja hihalyönti
- ala-aloitus

- pelipaikat ja kierto
- pistelasku
- peliä (koppipallo, pomputusta)

- torjunta
- juju

- passaripeli
- peliä

- iskulyönti
- etu- ja
takapelaaja-
sääntö
- yläaloitus
- peliä
- tuomarointi

Sulkapallo (Toteutetaan olemassa olevien resurssien mukaan)

- mailaote
- peruslyönti
- pitkäsyöttö
- säännöt
- peliä

- liikkuminen (T-piste)
- lyhytsyöttö
- drop
- perustekniikka
(lyönnin suuntaaminen)
-peliä

- rystilyönti
- iskulyönti
- nelinpeli
- peliä

Pesäpallo

- heitto ja kiinniotto
- peruslyönti
- näpäys (vaakamaila)
- säännöt
- peliä

- maapallojen kiinniotto
- kärkkyminen
- lukkaritoiminta
- sijoittuminen eri pelitilanteissa
- peliä

- pelitaktiikka
(merkkipeli)
- peliä

Kaukalopallo/jääkiekko/ringette

- luistelutekniikan kehittäminen
- mailankäsittelyharjoitteita

- pelivälineen suojaaminen
- harhautukset

- kenttätasapaino
- peliä

- syöttö paikalta ja liikkeestä
- säännöt soveltaen
- pienpelejä ja pelinomaisia harjoitteita
- peliä
- liikkuminen ja pelipaikat
- pienpelejä
- peliä
- tuomarointi

Voimistelu (7. – 9. luokat)

Yleiset tavoitteet

- itseilmaisun kehittäminen
- tasapainon, koordinaation ja ketteryyden kehittäminen
- voiman ja nivelten liikkuvuuden lisääminen
- esteettisyydentajun ja rytmitajun kehittäminen

Telinevoimistelu

Keskeinen tavoite on, että oppilas oppii perusliikkeitä ja kykenee avustamaan niiden harjoittelussa, huolehtii järjestelyistä, huomioi turvallisuuskohdat ja harjoittelee omalla taitotasollaan. (Lähinnä pojille tarkoitetut liikkeet merkitty (P)).

Permanto 7 – 8 lk

- käsiseisonta tukea vasten
- lentokuperkeikka ojentaen (P)
- kuperkeikka taakse taivasta
- puolivoltti kehittäminen
- arabialaishyppy
- liikesarjoja

9 lk

- käsiseisonta
- kuperkeikka eteen käsiseisonnasta
- kuperkeikka taakse ohimenevän käsiseisonnasta (P)
- puolivoltti eteen
- arabialainen - jännehyppy
- itse suunniteltuja liikesarjoja

Rekki 7. – 8. lk

- polvikippi
- polvipöytä taakse
- kiintopöytä taakse
- kaarihyppy eteen alas
- liikesarjoja
- liikesarjoja

9 lk

- pujotuskippi (P)
- puolimarakatti
- heittokieppi (P)
- kieppi riipunnasta (P)
- heilunta korkealla rekillä – irrotuksia
- kaarihyppy eteen alas kääntyen 180 astetta
- kipin kehittäminen (P)

Nojapuut 7 – 8 lk

- heilunta ja näpäys
- perusheilunta yli aitasen
- nojakäännös
- olkaseisonta (P)
- kuperkeikka olkaseisonnasta (P)
- sivuhyppy alas takakautta
- liikesarjoja

9 lk

- perusheilunta yli vaakatason
- heilahdus olkaseisonnasta (P)
- kuperkeikka heilunnasta (P)
- sivuhyppy takakautta kääntyen 180 astetta
- itse suunniteltu liikesarja

Hyppy 7 – 8 lk

- haarahyppy pitkittäisellä telineellä
- kyykkyhyppy pitkitt. telineellä (P)
- urhohyppy poikitt. telineellä (P)

9 lk

- pyörähyppy (P)
- haarahyppy vartalo vaakatasossa (P)
- taittohyppy (P)

Trampetti 7 – 8 lk

- vauhti ja ponnistus

9 lk

- lentokuperkeikka esteen yli

- hyppy korokkeelta ja ponnistus
- kerähyppy, X-hyppy jne.
- lentokuperkeikka

- voltti eteenpäin

Puomi 7 – 8 lk tytöt

- nojahyppy tai astuminen puomille
- hyppelyitä
- vaa'at
- kulmaistunta ja haaralyönti
- kyykkyy – ylös kääntyen
- alastulo nojahypyllä
- alastulo rattaanpyörällä

9 lk

- kertausta

Kuntoharjoittelu / -voimistelu

Kuntoharjoittelun tavoitteena on, että oppilas ylläpitää, ja tarvittaessa kohottaa fyysistä kuntoaan, ja osaa myös yhdistää terveystiedon tietoaineiksi sen toteutukseen.

Kuntoharjoittelun tulee olla osana jokaista liikuntatuntia ja ajoittain keskitytään kuntoharjoitteluun käyttämällä eri tyyppisiä harjoitusmuotoja:

- kuntovoimistelu
- aerobic-tyyppinen harjoittelu
- step - aerobic harjoittelu
- kuntopiiriharjoittelu (esim. circuit training)
- kuntosaliharjoittelu
- välinevoimistelu (esim. pallot, keppi, kuminauha, hyppynaru jne.)

Näiden harjoitteiden avulla oppilasta ohjataan liikkumaan myös vapaa-ajallaan.

Fyysisen kunnon mittaus suoritetaan vuosittain koulukohtaisesti valittavalla testipatterilla.

Tanssinopetus

Opetellaan musiikkiin soveltaen erilaisia perusaskelita ja askelsarjoja ja helppoja sovellutuksia ja tanssikoreografioita. Esimerkkejä perusaskelista: valssiaskel, jenkkanaskel, polkka, masurkka, tango ja foxtrot.

Tanssitunteja voi toteuttaa opettamalla edellä mainittujen lisäksi:

- samba, rumbaa, jiveä ja humppaa
- suomalaisia ja eri maiden kansantansseja
- salonkitansseja
- rivitansseja
- show- ja discotansseja

Hiihto

Perinteinen hiihto

- 2 – vaiheisen vuorohiihdon tekniikan kertausta ja harjoittelua
- yksinpotkuinen tasahiihto
- eri hiihtotapojen yhdistelmien maaston mukaan

Luisteluhiihto

- luisteluhiihdon tekniikan kertausta ja harjoittelua

- 2-vaiheinen tasaluistelu
- 1-vaiheinen tasaluistelu
- vuoroluistelu
- suksilla harrastettavia temppuja ja kisailuja

Hiihtoretkeily

- matkahiihto kuntoilumuotona
- suksien huolto

Suunnistus

7. luokka

Kartanluku

- yleisimmät karttamerkit
- kartan suuntaaminen, oma sijainti kartalla
- mittakaava (1: 5 000 – 1: 20 000)
- ennakoiva kartanluku
- kompassin käyttö

Harjoitteita

- karttaretki (oppilaalle uudella kartalla)
- reittisuunnistus
- viivasuunnistus
- karttaviuhka (=kaistasuunnistus)
- pistesuunnistus
- lyhyet radat

8. – 9. luokka

- kartanlukutaidon harjoittaminen
- matkan mittaaminen ja arviointi
- korkeusäyrien lukeminen
- suunnanotto kartalta ja suunnassa kulkeminen
- eriyttäminen oppilaiden taitotason mukaan
- kartan mittakaava 1: 5 000 – 1: 20 000

Harjoitteita

- karttaretki, jos käytössä oppilaalle uusi kartta
- suunnistusrata tukirastilla / tukiuran läheisyydessä
- ratamestarin tehtävät
- viuhkasuunnistus
- valkoisen kartan suunnistus (suunnanotto, suunnassa kulku ja matkanmittaus)

Retkeily

- retkikeittimen käyttö
- retkeilijän varusteet
- tulenteke
- retkeilijän oikeudet ja velvollisuudet

Uinti

Uintitekniikat

- eri uintitekniikoiden kertausta ja harjoittelua, vauhtia ja matkaa lisäten
- kylkikäännös
- volttikäännös (**9lk**)

Hypyt

- starttihyppy
- hyppyjä ponnahduslaudalta

Vesipelastus

- kaksi esinettä uintisyvyydestä
- kaksi esinettä uintisyvyydestä yksi kerrallaan
- 25 m uinti + 25 m kuljetus (pelastettava renkaassa tai ote leuasta) (**8 ja 9 lk**)

Allasvoimistelua ja vesipelejä (8 ja 9 lk)

Terveysteemat

Yleisurheilu: yhteiset säännöt ja sopimukset, turvallinen liikunta; jalankulkijana ja pyöräilijänä liikenteessä, pukeutuminen: ulkoliikuntavarusteet ja –välineet, avustaminen, verryttely, kunto

Suunnistus ja retkeily: luonnon tarjoamat elämykset, hyötyliikunta

Palloilu: reilu peli –henki, liikuntahygienia, varustautuminen, harrastaminen ja terveelliset elämäntavat, toisen arvostaminen

Voimistelu: hyvät käytöstavat, itseilmaisuus, itseluottamus, ryhti, lihaskunto, rentoutuminen ja lepo, terveellinen ravinto

Luistelu: luisteluvälineet ja –välineet sekä niiden huolto, pukeutuminen, ulkoilu, hiertymien itsehoito

Hiihto: hiihtovarusteet ja –välineet sekä niiden huolto, ulkoilu, talvinen luonto, terveellinen välipala

Uinti: turvallinen liikkuminen vesialueilla ja jäällä, vesiturvallisuus, vesipelastus, sääntöjen noudattaminen, itseluottamus ja itsensä hyväksyminen

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITTEERIT ARVOSANALLE 8

Oppilas

- osaa ydintaidot juoksuissa, hyppyissä ja heitoissa
- osaa voimistelun, välinevoimistelun ja telinevoimistelun liikkeitä
- osoittaa toiminnassaan ymmärtävänsä rytmien merkityksen liikunnassa ja tanssissa
- osaa yleisempien pallopelien perusteet ja pelaa niitä sovittujen sääntöjen mukaan
- osaa suunnistaa karttaa ja kompassia apuna käyttäen sekä tietää jokamiehen oikeuksista ja velvollisuuksista
- osaa luistella sujuvasti
- hallitsee hiihdon harrastamiseen tarvittavat perustekniikat
- hallitsee uimataidon sekä osaa vesipelastamisen taitoja
- tuntee liikunnan ja terveyden välisiä yhteyksiä
- osoittaa oppimis- ja yrittämishalua koululiikunnassa, varustautuu liikuntatunnille asiallisesti ja huolehtii puhtaudestaan
- toimii vastuullisesti ja ottaa toiset huomioon sekä noudattaa sopimuksia, sääntöjä ja reilun pelin periaatetta

7.19. Kotitalous

Raahen kaupungissa kotitalous alkaa itsenäisenä oppiaineena vuosiluokalla 7. Kotitalouden aihealu-
eista opetetaan vuosiluokilla 3 – 6 osana esim. ympäristö- ja luonnontietoa, matematiikkaa ja käsi-
töitä.

3.-4. luokka

Ympäristö- ja luonnontieto

Eliöt ja elinympäristö

- kotimaiset viljalajit (tunnistaminen, maistiaisia)
- kotimaiset kasvikset ja marjat, erityisesti rannikollamme kasvava tyrni (tunnistaminen, mais-
tiaisia)

Ihminen ja terveys

- terveellinen aamu-, väli- ja iltapala
- hyvät ruokailutavat
- henkilökohtainen hygienia
- ympäristön siisteys (työskentely-ympäristön siistiminen)

Matematiikka

Luvut ja laskutoimitukset

- tilavuusmitat mm, rkl, dl, l, käytännön mittaamisharjoituksia
- massamitat g, kg

Käsityö

- silitysraudan käyttö ja hoito (työturvallisuus ja ergonomia)
  - tekstiilien silittäminen (hoito-ohjemerkit: silityksen osalta)

Vuosiluokat 7-9

Kotitalouden opetuksen tarkoituksena on kehittää arjen hallinnan edellyttämiä käytännön taitoja, yhteistyövalmiuksia ja tiedonhankintaa sekä niiden soveltamista arkielämän tilanteissa. Tehtävänä on ohjata oppilasta ottamaan vastuuta terveydestään, ihmissuhteistaan ja taloudestaan sekä lähiym-
päristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta.

Kotitalouden opetuksen tulee perustua käytännön toimintaan ja ryhmässä toimimiseen sekä oppilaan omien lähtökohtien huomioon ottamiseen ja kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen. Oppiaineessa pe-
rehdytään moniin ihmisen hyvinvoinnin ja hyvän elämän kannalta tärkeisiin kysymyksiin, jotka kä-
sittelevät nuorta itseään, kotia ja perhettä sekä niiden yhteyksiä muuttuvaan yhteiskuntaan ja ympä-
ristöön. Kotitalouden opetus tarjoaa mahdollisuuksia opetuksen eheyttämiseen ja yhteistyöhön mui-
den oppiaineiden kanssa ja soveltaa käytäntöön useiden eri alojen tietoa.

Kotitalouteen liittyviä asioita on opiskeltu jo vuosiluokilla 3-6 esimerkiksi osana matematiikkaa ja käsitöitä.

Kotitalous on arjen hallintaan ohjaava oppiaine. Nykyaikana oppiaineen merkitys korostuu, koska kotitalouteen liittyviä taitoja opitaan kotona vähemmän kuin ennen.

Kotitaloudessa painottuvat kädentaidot yhdistettynä teorian hallintaan. Kuluttajakasvatus ja terveiden elämäntapojen edistäminen sekä luonnonvarojen säästävä ja ympäristön viihtyisyyttä lisäävät käytännöt ovat olennainen osa kotitalousopetusta.

Opiskeluympäristö on omiaan lähentämään eri kulttuureista lähtöisin olevia oppilaita ja edistämään kulttuurien tuntemusta. Monet työtavat tukevat kasvamista omatoimisuuteen ja yrittäjyyteen.

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ymmärtämään hyvien tapojen ja tasa-arvon merkityksen yksilön ja perheen hyvinvoinnin kannalta
- pohtimaan kotitalouden arjen hallintaa ja sen yhteyksiä omiin valintoihin ja toimintaansa
- tekemään ruokatalouden, asunnon ja tekstiilien hoitoon liittyviä perustehtäviä ja käyttämään tarkoituksenmukaisia, turvallisia ja kestävän kehityksen mukaisia aineita, välineitä ja työtapoja
- toimimaan harkitsevana ja vastuunsa tuntevana kuluttajana sekä tiedostamaan kulutukseen liittyviä ongelmia
- tiedostamaan kotitalouksien toimintaan liittyvää kansallista kulttuuria sekä kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden tuomia mahdollisuuksia

Oppilas

- tuntee terveelliset ruoanvalmistusvaihtoehdot
- ymmärtää oman työn vaikutuksen kodin talouteen
- perehtyy kuluttajan oikeuksiin, velvollisuuksiin ja vaikutusmahdollisuuksiin
- kehittää taitojaan toimiakseen itsenäisenä ja vastuullisena kuluttajana luontoa säästäen
- ymmärtää viihtyisän ympäristön merkityksen hyvinvoinnin edistäjänä

Keskeiset sisällöt

Perhe ja yhdessä eläminen

- hyvät tavat, tapakulttuuri ja kodin juhlat
- sosiaalinen vastuu ja välittämisen ilmapiiri
- tasa-arvo ja ajankäyttö perheessä
- hygienian merkitys työn ja viihtyisyyden kannalta
- suvaitsevaisuus ja toisen huomioonottaminen ryhmässä

Ravitsemus ja ruokakulttuuri

- ravitsemussuositukset ja terveellinen ruoka
- ruoan laatu ja turvallisuus
- perusruoanvalmistusmenetelmät
- aterioiden suunnittelu ja erilaisia ruokailutilanteita suomalaisessa ruokakulttuurissa
- ruokakulttuurien muuttaminen
- ruoka-aineympyrä, ruokapyramidi ja lautasmalli
- elintarvikkeiden käsittely ja säilytys
- elintarvikkeiden pakkausmerkinnät
- työvälineiden tunnistaminen ja oikea käyttäminen
- ruoka- ja leivontaohjeiden tulkitseminen

Kuluttaja ja muuttuva yhteiskunta

- oman rahankäytön suunnittelua
- kuluttajan vastuu ja vaikutusmahdollisuudet
- tuotteiden ja palvelujen hankinta ja käyttö

- kulutuksen ympäristövaikutukset
- taloudellisuus kaikessa toiminnassa (esim. veden ja sähkön käyttö, raaka-aineiden käyttäminen)
- hintavertailua (valmiina ostettu / itse valmistettu)
- pesu- ja puhdistusaineiden valinta ja annostus

Koti ja ympäristö

- asunnon ja tekstiilien hoito
- kotitalouden jätehuolto
- kotitalouskoneiden ja kodin laitteiden käyttöä
- tavallisimpien tekstiilimateriaalien ominaisuuksien kertaaminen (ks. käsityö 5 – 6)
- tekstiilien hoito-ohjemerkit ja tulkitseminen (pesu, kuivaus, silitys, mankelointi)
- tahranpoisto
- jalkineiden valinta ja hoito
- erilaisten kodin pintojen puhdistaminen
- sähköturvallisuus

Kotitalous integroituu luontevasti moniin oppiaineisiin myös luokilla 7 – 9. Esimerkiksi:

- vieraat kielet (kotitalouteen liittyvän sanaston opiskelua, ruoka- ja leivontaohjeita)
- matematiikka (hintojen ja ravintoarvojen laskeminen, sähkön kulutuksen ja hinnan laskeminen)
- biologia (ravintoaineet ja ruoansulatus, kotitalouden aiheuttama ympäristökuormitus, mm. kierrätyksen ja pesuaineiden ympäristövaikutus)
- fysiikka (sähköturvallisuus, sähkölaitteiden käyttökustannusten vertailu, sähkölaitteiden toimintaperiaatteita)
- kemia (kohotusaineet, sitko, pH, kemialliset merkit, varoitusmerkit, ravintoaineet, pesu- ja puhdistusaineet)
- terveystieto (ravinnon ja hygienian merkitys terveyteen)
- uskonto (uskonnon vaikutus ruokakulttuuriin, kalenterivuoden juhlat)
- historia ja yhteiskuntaoppi (ruoka-aineiden historiaa, kalenterivuoden juhlaperinne)
- kuvataide (koristeiden valmistus, sisustussuunnittelua)
- käsityö (kodin tekstiilien suunnittelu ja valmistus, hoito-ohjemerkit)
- oppilaanohjaus (kotitalouteen liittyvät ammatit)

Arviointi

Kotitalouden arviointi perustuu oppilaan käytännön työtaitoihin sekä yhteistyö- ja tiedonhankintataitoihin, aineen käytännönläheisyyden takia opettaja havainnoi oppilaita tuntien aikana jatkuvasti ja käyttää havaintojaan määrittäessään arvosanaa. Arvioinnissa painottuu omatoimisuus, yrittäminen, yhteistyö ja vastuullisuus työympäristöstä, lisäksi arvosanaan vaikuttavat kirjallisten kokeiden tulokset ja esim. kotitehtävistä huolehtiminen. Opettajan arvioinnin lisäksi oppilas arvioi tietojaan ja taitojaan lukuvuoden aikana. Päätösarvosana annetaan seitsemännen luokan lukuvuosittodistukseen yhteisen kotitalouden opiskelun päätyttyä. Arvioinnissa noudatetaan valtakunnallisia päätösarvioinnin kriteereitä.

PÄÄTTÖARVIOINNIN KRITTEERIT ARVOSANALLE 8

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot

Oppilas

- osaa noudattaa hyviä tapoja ja ottaa muut huomioon käyttäytymisellään sekä toimia itsenäisesti ja ryhmässä
- tuntee kotitaloustyön suunnittelun, tasapuolisen työnjaon ja ajankäytön perusteita ja osaa soveltaa niitä oppimistilanteessa

Käytännön työtaidot

Oppilas

- tuntee ruoka-aineiden ominaisuuksia, tavallisimpia suomalaisia perusruokia ja leivonnaisia ja koostaa ateriansa ravitsemussuosituksen huomioon ottaen
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia työtapoja ja tavallisimpia kodinkoneita ja –välineitä turvallisesti
- osaa tulkita tekstiilien hoito-ohjeita ja hoitaa tavallisimpia tekstiilejä
- osaa tehdä kodin siivouksen perustehtäviä
- osaa toimia ympäristöä säästäen, valita tarkoituksenmukaisia pesu- ja puhdistusaineita sekä huolehtia kodin jätteiden peruslajittelusta.

Tiedonhankinta- ja käsittelytaidot

Oppilas

- osaa etsiä ja hyödyntää kotitalouden tietoja eri lähteistä, tulkita yleisimpiä tuote- ja pakkausmerkintöjä ja symboleja sekä pohtia erilaisen tiedon luotettavuutta
- osaa pääpiirteittäin kertoa mistä kotitalouksien menot koostuvat ja tehdä oman rahankäyttösuunnitelmansa
- tuntee tärkeimmät kuluttajan vastuu ja vaikutusmahdollisuudet

Kotitalous valinnaisena aineena

Valinnaisessa kotitaloudessa syvennetään ja laajennetaan 7. luokalla opittua. Tavoitteita lähestytään lähinnä tekemisen avulla. Opetuksen sisältö suunnitellaan oppilaiden kanssa kotitalouden sisältöalueet huomioiden.

Kotitaloudessa opitaan sellaisia tietoja ja taitoja, jotka auttavat selviytymään arkielämän muuttuvissa tilanteissa.

Valinnaisen kotitalouden opiskelun *tavoitteena on:*

- antaa onnistumisen elämyksiä ja tekemisen iloa
- tukea hyvien tapojen ja tasa-arvon kehittymistä
- kehittää oppilaiden yhteistyötaitoja, vastuuta ja työn organisointitaitoja
- ottaa huomioon taloudellisuus kaikessa toiminnassa
- herättää kriittistä ajattelua (esim. mainonta, tuoteuutuudet)
- tutustua ruokailuun liittyvään koti- ja ulkomaiseen tapakulttuuriin
- huomioida turvallisuus, hygienia ja ergonomia
- innostaa ja ohjata oppilasta ottamaan vastuuta omasta hyvinvoinnistaan, ihmissuhteistaan, ruokavalinnoistaan ja kodinhoidosta
- ymmärtää toiminnan ympäristövaikutuksia
- hallita kotitalouteen liittyvät perustaidot sekä osata soveltaa niitä käytännössä
- oppia muuntamaan reseptejä esimerkiksi omien mieltymystensä ja esimerkiksi allergioidensa mukaisesti
- tietää tavallisimpien elämäntapa- ja erityisruokavalioiden perusteet ja osaa valmistaa ruokaa ja leivonnaisia erityisruokavaliota noudattavalle

Keskeiset sisällöt

8 – 9 LUOKKA

Ruoanvalmistus, leivonta ja kodinhoito

- hygieeninen , turvallinen ja ergonominen työskentely
- tasa-arvo ja toisten huomioonottaminen
- hyvät tavat
- syvennetään ruoanvalmistuksen ja leivonnan tietoja ja taitoja
- valmistetaan ateriakokonaisuuksia ja leivonnaisia arkeen ja juhlaan
- syvennetään ruoka-aineiden tuntemusta
- allergioiden, mieltymysten ja erityisruokavalioiden huomioiminen
- tutustutaan ruokavalmisteisiin kiireisen kokoin apuna
- pohditaan ruoka-aineiden valintaan vaikuttavia tekijöitä
- tavanomaiset kodinhoitotyöt ja vastuu ympäristöstä
- kalenterivuoteen liittyvät juhlat

8 LUOKKA

Perinneruoat ja leivonnaiset

- tutustutaan suomalaiseen perinneruokakulttuuriin
- valmistetaan tyyppillisiä suomalaisia ruokia ja leivonnaisia

Kodin juhlat

- tutustutaan elämänkaaren juhlaperinteisiin
- kerrataan tarjoilun perussäännöt
- noutopöytä
- juhlan suunnittelu, valmistelu ja toteutus

9 LUOKKA

Erityis- ja elämäntaparuokavaliot

- keliakia
- diabetes
- laktoosi-intoleranssi
- elämäntaparuokavaliot (esim. elävä ravinto ja vegetarismi)
- valmistetaan ruokia ja leivonnaisia erityisruokavaliota noudattaville

Kansainvälinen ruokakulttuuri

- esitellään oppilaiden valitsemien maiden ruokakulttuuria ja valmistetaan näille maille tyyppillisiä ruokia ja leivonnaisia

Ateriasuunnittelu

- perehdytään ateriasuunnitteluun
- suunnitellaan ja toteutetaan ateriakokonaisuus budjetin puitteissa

Työtavat

- yksilö-, pari- ja ryhmätyötä

Arviointi

Kotitalouden arvioinnissa pääpaino on jatkuvalla näytöllä.

Kotitalouden arvioinnissa kiinnitetään huomiota mm. oppilaan

- aktiivisuuteen ja omatoimisuuteen
- työskentelyn sujuvuuteen
- ohjeiden tulkintataitoon
- työvälineiden käyttöön
- organisointikykyyn
- ruoka-aineiden tuntemukseen
- ruoanvalmistus- ja leivontataitoihin
- työskentelyn siisteyteen ja huolellisuuteen
- jälkitöiden tekemiseen
- taitoon luoda viihtyisyyttä (esim. kattaminen)
- pöytätapoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen

Kokeet ovat lähinnä käytännön kokeita. Oppilaat arvioivat itseään ainakin käytännön kokeiden yhteydessä ja lukukauden lopussa.

7.20. Valinnaiset aineet

Opetuslautakunnan päätös 9.2.2005 § 9.

Muiden valinnaisten oppiaineiden oppisisällöt löytyvät ko. yhteisten oppiaineiden oppisisällöstä.

Tietotekniikka, 2 vvt

Tuntimäärä

8 luokat 2 t

9 luokat 2 t

yhteensä 4 vuosiviikkotuntia

Tavoitteet

Tietotekniikan tavoitteena on , että oppilas oppii tietoyhteiskunnan kansalaisen perustaidot. Oppilas tutustuu tämän päivän keskeisiin tietotekniikan osa-alueisiin ja saa monipuolisen kuvan tietokoneesta työvälineenä. Oppilas osaa suhtautua kriittisesti Internetissä olevaan materiaaliin sekä tiedostaa tietoturvariskit ja oman vastuunsa verkon käyttäjänä. Tavoitteena on myös lisätä tietotekniikan harrastaneisuutta ja antaa valmiuksia omatoimiseen opiskeluun ja myöhempään tietojen ja taitojen soveltamiseen jatko-opinnoissa.

Sisällöt

Sisällöt vaihtelevat ja muuttuvat jonkin verran sen mukaan millaisia ohjelmia ja laitteita kouluilla on käytettävissä.

- Tietokonelaitteiston ja käyttöjärjestelmien perusteet
- Internetin käyttö
- Tietoverkot, tietoturva ja käyttäytyminen tietoverkossa
- Tekstinkäsittely
- Taulukkolaskenta
- Esitysgrafiikka
- Kuvankäsittely
- Kotisivujen tekeminen

- Multimedia
- Ohjelmoinnin perusteet

Arviointi

Arviointi kohdistuu oppimistuloksiin, työskentelyyn ja oppimisprosessiin. Arviointi annetaan oppilaalle ja hänen huoltajilleen numeroarvosteluna todistuksissa. Oppilaalle annetaan myös sanallista palautetta testien ja harjoitusten yhteydessä. Arviointiin vaikuttavat lisäksi asiallinen ja innostunut työskentely tunnilla sekä harrastaneisuus ja yhteistyökyky ryhmässä. Päättöarvosana muodostuu opiskelun aikaisista oppimistuloksista.

Maa- ja metsätalous sekä puutarhanhoito 8-9 luokka.

Tavoitteet

Ylläpitää mielenkiintoa maa- ja metsätalouteen sekä puutarhanhoitoon. Lisätä ymmärtämystä maa- ja metsätalouden merkityksestä koko Suomen talouden kannalta ja valottaa yrittämisen mahdollisuuksia näillä aloilla. Antaa tietoa metsästykseseen, kalastukseen ja riistanhoitoon liittyvissä asioissa. Lisätä tietoa ja muuttaa asennetta positiivisemmaksi ympäristöön ja kierrätykseen.

Sisällöt

Maatalous

- koti- ja lemmikkieläimet
- viljelykasvit
- maatila yrityksenä
- maatalan koneet
- sivuelinkeinot
- ympäristöasiat
- jatko-opinnot

Metsätalous

- metsien kasvit erit. puulajit
- metsäarviointi
- metsänhoitotoimenpiteet metsämaan muokkauksesta päätehakkuuseen
- mekaaninen ja kemiallinen metsätalous
- metsätuhot
- metsien moninaiskäyttö
- riistaeläimet ja riistanhoito
- ympäristö- ja kierrätysasiat
- jatko-opinnot

Puutarhanhoito

- puutarhan kasvit ja niiden hoito
- puutarha yrityksenä
- pihasuunnitelma

Toteutus

Yleisperiaatteena on tutustua asiasisältöihin mahdollisimman käytännönläheisesti. Tehdään vierailuja ja retkiä esim.

- maataloille

- puutarhoihin
- pihoille
- puistoihin
- metsiin
- lemmikkieläinkauppaan
- metsätyömaille
- sahoille
- puunjalostustehtaisiin
- maataloustuotteiden jalostuslaitoksiin esim. meijeri, leipomo
- maa-, metsä- ja puutarha-alan myymälöihin
- maa-, metsä- ja puutarha-alan oppilaitoksiin
- hevostalleille
- kalastuskeskuksiin
- erämessuille
- puutarhamessuille
- konemessuille
- kierrätyskeskukseen
- museoihin
- löytöeläinkotiin
- vedenpuhdistuslaitokseen
- kaatopaikoille
- palolaitokselle

Tehdään käytännön töitä esim.

- tunnistetaan kasveja metsässä
- tehdään mittauksia metsässä: puun pituus, paksuus, kuutiomäärä jne.
- tehdään metsähoitotöitä: vesurointi, istutus, pystykarsinta jne.
- kasvatetaan mm. hyasintti ja äitienpäiväkukka
- tehdään orastumiskokeita ja kylvömääräys selvityksiä
- valmistetaan itse paperia

Oppilaiden mielenkiinnon mukaan tehdään esitelmiä, suunnitelmia ja selvityksiä eri asiasisällöistä mm.

- puutarhasuunnitelma
- kone-esitelmät
- koto-, lemmikki- ja riistaeläinesitelmät
- metsikönkierto

Kutsutaan koululle alan asiantuntijoita mm.

- 4H-neuvoja
- maataloussihteeri
- puutarhuri
- metsänhoitoyhdistyksen asiantuntija
- eläinsuojeluvalvoja
- riistanhoitoyhdistyksen asiantuntija

Käytetään opiskelussa alan videofilmejä esim.

- metsänhoitotoimet
- koti- ja lemmikkieläimet
- puutarhat
- koneet

Arviointi

Arvosana määräytyy tunnilla työskentelyn ja tunnin kulkuun osallistumisen mukaan. Lisäksi arvos-
telussa painotetaan oppilaan innokkuutta ja kiinnostusta käsiteltäviin asioihin sekä osallistumistaan
esim. vierailuilla keskusteluun ja asiallista käytöstä. Tarvittavien välineiden mukanaolo vaikuttaa
tämän lisäksi arvosanaan.

Kaupalliset aineet 8-9 lk

Tavoitteet

Oppilas

- saa sellaisia perustietoja talous- ja raha-asioista, jotka ovat hänelle hyödyksi jatko-
opinnoissa ja työelämässä riippumatta siitä, onko hän toisen palveluksessa vai itsenäisenä
yrittäjänä
- saa sellaisia tietoja, taitoja ja asenteita, jotka auttavat häntä selviytymään jokapäiväisessä
elämässä eteen tulevista taloudellista vaihtoehdoista ja ongelmista
- kykenee omien talous- ja raha-asioidensa hoitoon
- pystyy jonkin verran seuraamaan talouspoliittista keskustelua
- hänestä tulee taitava ja kriittinen kuluttaja
- tietää oikeutensa ja osaa hakea apua ongelmatilanteissa
- tiedostaa vastuunsa
- osaa pohtia omien ratkaisujensa vaikutusta toisiin ihmisiin ja ympäristöön
- kunnioittaa hyviä tapoja, lakeja ja sopimuksia

Menetelmät

- tunneilla käytetään oppilasläheisiä opetusmenetelmiä
- lähdetään oppilaan lähipiiristä ja edetään kauemmaksi maailman laajuisiin näkökulmiin ja
suuriin kokonaisuuksiin
- tehdään havaintoja ajankohtaisista tapahtumista ja seurataan muutosten vaikutuksia
- oppikirjan lisäksi käytetään apuna ajankohtaisia artikkeleita, lehtiä, esitteitä, julkaisuja, vi-
deofilmejä
- tehdään pieniä tutkimuksia ja raportteja
- mahdollisuuksien mukaan käytetään vierailijoita tai itse tehdään vierailuja

Keskeinen sisältö

- järkevä rahankäyttö ja kuluttaminen
- kauppa ja erilaiset ostoympäristöt
- pankki, posti ja puhelin
- erilaiset vakuutukset
- matkailu ja kulttuurien kohtaaminen
- yritykset ja yrittäjyys
- markkinointi
- kirjanpidon kokonaiskuva ja peruskirjaukset

Viestintä

Viestintä ja media-aihekokonaisuuden päämääränä on kehittää viestintä- ja mediataitoja. Viestintä-
taidoissa painotetaan osallistuvaa, vuorovaikutuksellista ja yksilöllistä viestintää sekä kykyä hank-

kia ja vertailla ja valikoida tietoa sekä vaikuttaa yhteiskunnassa. Mediataitoja tulee opiskella sekä viestien vastaanottamisessa että tuottamisessa.

8. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- suhtautumaan kriittisesti median välittämiin sisältöihin ja pohtimaan niihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä arvoja
- tuottamaan ja välittämään viestejä ja käyttämään mediaa tarkoituksenmukaisesti
- käyttämään viestinnän ja median välineitä tiedonhankinnassa, -välittämisessä sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- käyttämään elokuvan keinoja (juonellisuus, kuvakoot, kuvaelmat, leikkaus) luovasti viestinnän välineenä
- perustietoja elokuvan historiasta ja lajityypeistä

Keskeiset sisällöt

- omien luku-, viestintä- ja mediankäyttötaitojen pohtimista
- viestien sisällön ja tarkoituksen erittely ja tulkinta, viestintäympäristön muuttuminen ja monimediaalisuus
- median (tässä televisio mainokset ja radio) rooli ja vaikutukset yhteiskunnassa, median kuvaaman maailman suhde todellisuuteen
- yhteistyö median kanssa
- lähdekritiikki, tietoturva ja sananvapaus
- viestintätekniset välineet ja niiden monipuolinen käyttö
- elokuvan historia ja elokuvan lajit, juonellisuus, tekniikat

9. luokka

Tavoitteet

Oppilas oppii

- ilmaisemaan itseään monipuolisesti ja vastuullisesti sekä tulkitsemaan muiden viestintää
- kehittämään tiedonhallintataitojaan sekä vertailemaan, valikoimaan ja hyödyntämään hankimaansa tietoa
- keskustelua ja vuoropuhelua toiminnallisissa viestintätilanteissa

Keskeiset sisällöt

- koululehden tekeminen
- sisäiseen ja ulkoiseen tiedottamiseen perehtyminen
- viestintästrategioihin tutustuminen
- sanomalehden tekoon perehtyminen ja vierailu painotalossa

Arviointi

Valinnainen viestintä arvioidaan numerolla 4 – 10. Arviointi on luonteeltaan kannustavaa ja siinä huomioidaan tietojen sekä taitojen lisäksi oppilaan työskentely. Arvioinnissa tärkeintä on se, mitä oppilaassa, hänen toiminnassaan ja ajattelussaan työskentelyn aikana tapahtuu. Arviointia voidaan tehdä vuorovaikutuksessa oppilaiden ja opettajan kesken.

Päätöarvioinnin kriteerit arvosanalle 8

Oppilas osaa

- käyttää eri medioita arvioiden omia valintojaan
- havaita ja arvioida todellisen ja kuvitteellisen maailman eroja
- käyttää median välineitä monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti
- analysoida mediaesityksen sisältöjä, rakennetta ja visuaalista toteutusta
- valita tehtävään sopivan ilmaisukeinon ja pystyy itsenäiseen työskentelyyn sekä vuorovai-
kutteiseen yhteistyöhön
- käyttää eri lähteitä tarkoituksenmukaisesti ja ymmärtää vaikutusmahdollisuutensa me-
diatuotteen tekijänä
- osaa ilmaista itseään mediatuotteen avulla

Oppilas saa arvosanan 8, jos hän on läsnä tunneilla ja osoittaa hallitsevansa edellä mainitut kriteerit keskimäärin. Jonkin kriteerin saavuttamatta jättämisen voi korvata toisen kriteerin tason ylittämisel-
lä.

Liikunta

Tavoitteet

Valinnaisessa liikunnassa tavoitteena on antaa liikunnasta kiinnostuneille mahdollisuus itsensä to-
teuttamiselle monipuolisen liikunnan avulla. Tavoitteena on, että oppilaalle kehittyisi liikunnallinen
elämäntapa, joka tukee myös teoreettista koulutyötä. Lisäksi tavoitteena on, että oppilas kokisi on-
nistumisen elämyksiä sekä iloa ja virkistystä liikunnan avulla.

Sisältö

Tarkoituksena on syventää lajituntemusta perusliikuntamuodoissa, tutustua lähiympäristön liikun-
tamahdollisuuksiin sekä monipuolistaa koulu liikuntaa kokeilemalla sellaisia liikuntamuotoja, joita
perusopinnoissa ei käydä läpi.

Arviointi

Arvioinnin pääpaino on jatkuvassa näytössä. Varsinaisia testejä ei tehdä, vaan arviointi perustuu
tekemisen ja läsnäolon tarkkaan seurantaan. Lisäksi innostunut asenne, muiden oppilaiden kannus-
taminen sekä aktiivinen osallistuminen koulun juhlien liikuntaesityksiin ja muihin yhteisiin liikunta-
tilaisuuksiin vaikuttavat positiivisesti oppilaan arviointiin.

7.21. Oppilaanohjaus

Oppilaanohjauksella tuetaan oppilaan persoonallista kasvua ja kehitystä. Oppilaan opiskeluvalmiu-
det ja sosiaaliset taidot kehittyvät ja elämänhallintataidot lisääntyvät. Ohjauksella pyritään siihen,
että oppilas kykenee tekemään omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia, tarkoituksenmukai-
sia koulutusta, arkielämää ja työuraa koskevia ratkaisuja. Oppilaanohjauksen tarkoituksena on edis-
tää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia ja viihtyvyyttä koulussa ja ehkäistä syrjäytymistä.
Ohjauksella pyritään myös edistämään koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Oppilas tuetaan opintopolun nivelvaiheissa oppilaanohjaajien, opettajien ja toisen asteen oppilaitos-
ten ohjauksesta vastaavien henkilöiden välisellä yhteistyöllä. Oppilaanohjauksen tavoitteet täyden-
tyvät ja syvenyvät vuosi vuodelta koko perusopetuksen ajan.

Oppilaanohjauksen suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa oppilaanohjaaja yhteistyössä koko opetushenkilöstön kanssa. Aineenopettaja ohjaa oppilasta oman aineensa opiskelussa. Luokanvalvoja seuraa oppilaan koulumenestystä ja poissaoloja ja ohjaa tarvittaessa oppilaan oppilaanohjaajalle.

Työ- ja elinkeinoelämän vaatimuksia ja muutoksia pyritään käsittelemään eri oppiaineiden opetuksessa vuosittain sovittavalla tavalla, painopistealueilla vaihdellen.

Tavoitteet

Oppilaanohjauksen valtakunnallisina tavoitteina on, että oppilas

- oppii itsenäisyyteen, vastuullisuuteen ja itsetuntemukseen
- oppii yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja
- oppii kehittämään oppimisvalmiuksiaan ja tunnistamaan oppimisvaikeuksiaan sekä etsimään apua ongelmatilanteissa
- oppii tuntemaan erilaiset oppimistyyliä
- oppii kehittämään opiskelutaitojaan ja oman toiminnan arviointitaitojaan
- saa tukea ja ohjausta siirtyessään koulutuksen eri nivelvaiheissa perusopetuksen sisällä ja perusopetuksen päättövaiheessa
- oppii etsimään tietoja ja hankkimaan taitoja opiskelua, tulevaisuutta sekä elämää koskevia suunnitelmia ja valintoja varten käyttäen myös tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia
- oppii kehittämään päätöksentekotaitojaan sekä toteuttamaan ja arvioimaan tulevaisuuden suunnitelmiaan myös muuttuvissa olosuhteissa
- saa tukea ja ohjausta ammatillisessa suuntautumisessa, myös sukupuolirajat ylittävissä oppiaine, koulutus- ja ammatinvalinnoissa
- oppii hankkimaan tietoa yhteiskunnasta, työelämästä ja yrittäjyydestä sekä kasvamaan monikulttuurisuuteen ja kansainvälisyyteen

Ohjauksen järjestäminen

Vuosiluokat 5-6

Noudatetaan Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita 16.1.2004, lisättynä niveltämistoimilla: kuudennen vuosiluokan kevätlukukauden aikana yläluokkien oppilaanohjaaja kertoo opiskelusta yläluokilla. Oppilaanohjaaja käy myös keskustelua luokanopettajan kanssa siirtävistä oppilaista ja 7. luokan luokkien muodostamisesta. Oppilaat käyvät tarvittaessa tutustumassa tulevaan yläkouluunsa. Kuudennen luokan keväällä järjestetään oppilaiden huoltajille vanhempainilta, johon yläkoulun rehtorin ja oppilaanohjaajan lisäksi voivat osallistua myös yläluokkien opettajat.

Vuosiluokat 7-9

Niveltäminen

Perusopetuksen oppilaanohjaus muodostaa kokonaisuuden, joka sisältää neljä osa-alueita. Nämä osa-alueet ovat luokkamuotoinen ohjaus, henkilökohtainen ohjaus, pienryhmäohjaus sekä työelämään tutustuminen.

Ohjauksen painopistealueita ovat oppilaan opintopolun nivelvaiheet: 6. luokalta 7. luokalle sekä päättöluokalta jatko-opintoihin siirtyminen. Henkilökohtainen sekä pienryhmäohjauksen merkitys korostuu erityisesti näissä nivelvaiheissa, mutta myös muissa eri elämäntilanteisiin liittyvissä vaiheissa. Peruskoulun päättyessä oppilas saa ohjausta ja tukea jatko-opintoja koskeville valinnoilleen sekä ohjausta yhteiskunnan tarjoamien ohjaus-, neuvonta- ja tietopalveluiden käyttämiseen.

Kuudennen luokan kevätlukukaudella oppilaanohjaaja käy vierailemassa ja kertomassa oppilaille opiskelusta peruskoulun yläluokilla. Samassa yhteydessä hän keskustelee luokanopettajan kanssa luokkien muodostamisesta. Tarvittaessa järjestetään palavereja tulevien opettajien kanssa. Lisäksi keväällä järjestetään vanhempainilta kuudesluokkalaisten vanhemmille.

Syyslukukaudella jokaiselle 7. luokkalaiselle järjestetään mahdollisuus kahdenkeskiseen keskusteluun oppilaanohjaajan kanssa. Koska luokkamuotoinen ohjaus on tuntijaossa sijoitettu 7. ja 9. luokalle, kahdeksannen luokan aikana huolehditaan ohjaussuhteen säilymisestä esimerkiksi pitämällä silloin tällöin oppilaanohjauksen tunteja ja /tai järjestämällä pienryhmäohjausta 8. luokkalaisille ikäkauteen liittyvistä aiheista. Oppilaanohjaaja ja luokanvalvoja seuraavat oppilaan koulunkäyntiä ja tarvittaessa järjestetään mahdollisuus henkilökohtaiseen ohjaukseen.

Perusasteelta toiselle asteelle siirryttäessä oppilaanohjauksen työmuotoja ovat henkilökohtaisen-, pienryhmän- ja luokkamuotoisen ohjauksen lisäksi esimerkiksi: toisen asteen oppilaitosten edustajien esittelyt päättöluokkalaisille, päättöluokkalaisten vierailut toisen asteen oppilaitoksiin, 8. luokkalaisten vierailut toisen asteen oppilaitoksiin mahdollisuuksien mukaan, yhteisvalintainfot 9. luokkalaisten huoltajille ja oppilaille (koulukohtaisen päätöksen mukaan mukana voivat olla 8. luokkalaisten ja heidän huoltajansa) sekä siirtopalaverit keväisin ja seurantalaverit syksyisin.

Työelämään tutustuminen

Työelämä ja koulun yhteistyön tavoitteena on, että oppilas hankkii tietoa aloista, ammateista ja työelämän pelisäännöistä sekä saa virikkeitä yrittäjyydestä. Omakohtaiset kokemukset työelämästä toimivat omien koulutus- ja ammatinvalintojen perustana, ja työn arvostaminen lisääntyy. Työelämään tutustumisen yhteydessä oppilas arvioi hankkimaansa tietoa ja kokemuksia. Tutustumisjaksoilta laaditaan raportti oppilaanohjaajan ohjeiden mukaan.

Seitsemännellä luokalla oppilas voi tutustua työelämään yhden päivän ajan. Työpaikat voivat olla joko lähiympäristön, koulun tai huoltajan työpaikkoja.

Yhdeksännellä luokalla tutustumisjakson pituus on viisi päivää. Ennen tutustumisjaksoa oppilaille annetaan tietoa työpaikan hankkimisesta ja työelämän pelisäännöistä.

Luokkamuotoinen ohjaus

Tavoitteet

Perusopetuksen valtakunnallisen opetussuunnitelman pohjalta luokkamuotoisen ohjauksen tavoitteena on, että oppilas

- oppii itsetuntemusta ja vuorovaikutustapoja
- muodostaa kokonaiskäsityksen koulun toimintatavoista ja opiskelumahdollisuuksista
- oppii käyttämään erilaisia opiskelumenetelmiä ja tiedonhankintakanavia sekä arvioimaan omia opiskelutaitojaan
- oppii kehittämään itselleen sopivia opiskelustrategioita
- tuntee Suomen koulutusjärjestelmän pääpiirteet ja oppii etsimään tietoa jatko-opintomahdollisuuksista
- hankkii perustietoa työelämästä ja eri ammattialoista
- opettelee etsimään tietoa opiskelusta ja työnteosta ulkomailla.

Keskeiset sisällöt

7. luokka

- kouluyhteisössä toimiminen

- opiskelun taidot
- perusopetuksen rakenne ja valinnaisaineiden valitseminen
- eteneminen ja arviointi
- itsetuntemuksen kehittyminen

8. luokka

- työelämätietous, elinkeinot ja ammattialat
- Suomen koulutusjärjestelmä ja yhteishaku 2. asteelle
- seudun jatko-opintomahdollisuudet
- itsetuntemus jatkokoulutusvalintojen perustana
- päätöksentekotaidot ja tulevaisuuden suunnittelu
- työvoimatoimiston palvelut
- opiskelu ja työskentely ulkomailla
- tasa-arvo yhteiskunnassa ja työelämässä

Ohjauksen järjestäminen

Ohjaustoiminnan tulee muodostaa koko perusopetuksen ajan kestävä jatkumo, jonka toteutuminen taataan siten, että ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppilaan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa.

Kaikkien opettajien tehtävänä on ohjata oppilasta oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennaltaehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Jokaisen opettajan tehtävä on oppilaiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen.

Oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oltava mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle ja tulevaisuudelle. Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee selvittää ohjauksen järjestämiseen, opiskeluun, oppilashuoltoon ja tukipalveluihin liittyvät koulukohtaiset asiat. Huoltajalle tulee järjestää tilaisuuksia neuvotella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvissä kysymyksistä opettajan, oppilaanohjaajan, oppilaan ja huoltajan yhteisissä tapaamisissa.

Koulussa toteutettavan ohjauksen tulee ennaltaehkäistä toiminnan lisäksi tukea erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen.

Ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako eri toimijoiden kesken on määriteltävä opetussuunnitelmassa. Opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus, miten yhteistyötä paikallisen keskeisen osa muodostavat työelämän edustajien vierailut luokkatunneille, työpaikkakäynnit, projektityöt, eri alojen tiedotusmateriaalien käyttö ja työelämään tutustuminen (TET).

Eri oppiaineiden opetukseen tulee sisällyttää kokonaisuuksia, jotka liittyvät opiskeltavan aineen antamat tiedot ja taidot työelämän vaatimuksiin ja mahdollisuuksiin.

(Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004)

8. OPPILAAN ARVIOINTI

([SISÄLLYSLUETTELO](#))

Arviointi toteutetaan Raahen kaupungin kouluissa luokilla 1-9 tämän opetussuunnitelman mukaan.

Oppilaan arviointi jaetaan *arviointiin opintojen aikana* ja *päätösarviointiin*, joilla on erilaiset tehtävät.

8.1. Arviointi opintojen aikana

Arvioinnin tehtävät

Opintojen aikaisen arvioinnin tehtävänä on *ohjata ja kannustaa* opiskelua sekä *kuvata*, miten oppilas on saavuttanut asetetut tavoitteet. Arvioinnin tehtävänä on auttaa oppilasta *muodostamaan realistinen kuva oppimisestaan ja kehittymisestään* ja siten *tukea* myös oppilaan persoonallisuuden kasvua.

Arvioinnin periaatteet

Oppilaan arvioinnin tulee olla yksilöllistä, totuudenmukaista ja monipuolista. Arvioinnin tehtävä on vuorovaikutuksen ja palautteen avulla tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva itsestään ja antaa tietoa oppilaalle ja hänen huoltajilleen opintojen edistymisestä. Arviointi on jatkuvaa ja tavoitteellista.

Oppilaan arvioinnilla opettaja ohjaa ja kannustaa opiskelua. Hän seuraa, havainnoi ja dokumentoi oppilaan opiskelua ja keskustelee oppilaan kanssa tämän edistymisestä. Keskustelujen avulla opettaja tukee oppilaan oppimisprosessia ja ohjaa häntä tiedostamaan omaa ajatteluaan ja toimintaansa.

Arviointipalautetta voidaan antaa oppilaalle ja hänen huoltajilleen lukuvuositolustusten lisäksi *välitodistuksilla, erilaisilla tiedotteilla ja arviointikeskusteluissa tai muilla tavoin*. Arviointipalautetta annettaessa on otettava huomioon palautteen keskeinen merkitys oppimisprosessissa. Arviointitietoa tulee antaa oppilaan *edistymisestä, vahvuuksista* sekä niistä *oppimisen alueista, joita on kehitettävä*.

Oppilaan edistymistä, työskentelyä ja käyttäytymistä arvioidaan suhteessa *opetussuunnitelman tavoitteisiin ja kuvauksiin oppilaan hyvästä osaamisesta*. Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta sekä päätösarvioinnin kriteerit määrittelevät kansallisesti sen tieto- ja taitotason, joka on oppilaan arvioinnin pohjana. Numeroarvostelussa hyvän osaamisen kuvaus määrittelee tason arvosanalle kahdeksan (8). Sanallisessa arvioinnissa kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta tukee opettajaa hänen arvioinnissaan. Kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta on laadittu jokaisen oppiaineen osion päätteeksi tuntijaon nivelkohtaan.

Oppilas on suorittanut oppiaineen hyväksytysti, mikäli hän hallitsee oppiaineen keskeiset sisällöt vähintään välttävästi (vastaa numeroarvosanaa 5).

Oppiaineet, aineryhmät ja käyttäytyminen arvioidaan sanallisesti, numeroarvosteluna tai näiden yhdistelmänä. Sanallisella arvioinnilla voidaan kuvata myös oppilaan edistymistä ja oppimisprosessia.

Oppilaalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa etukäteen tietoa arvioinnin perusteista sekä pyydettyä on selvitettävä jälkikäteen, miten niitä on arvioinnissa sovellettu. Oppilaan todistuskansiossa tu-

lee olla kuntakohtainen tiedote oppilaan arvioinnista. Koulukohtaisesti huolehditaan muusta arviointitiedotuksesta lukuvuoden alkaessa.

Arviointikeskusteluja on suositeltavaa käydä luokittain vähintään kerran lukuvuodessa. Oppilas on mukana arviointikeskustelussa. Arviointikeskustelu voidaan käydä myös oppilaan ja opettajan kesken.

Opinnoissa eteneminen vuosiluokittain

Perusopetusasetuksen 11 §:ssä on määrätty opinnoissa eteneminen ja vuosiluokalta siirtymisen periaatteet. Tämä opetussuunnitelma täsmentää asetusta.

Oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän suorittaa hyväksytysti kaikki opetussuunnitelmasa määritellyt vuosiluokan oppimäärään kuuluvat eri oppiaineiden tai aineryhmien opinnot.

Oppilas voi myös siirtyä seuraavalle vuosiluokalle, vaikka hänellä olisi hylättyjä suorituksia, jos arvioidaan, että hän kykenee selviytymään seuraavan vuosiluokan opinnoista hyväksytysti.

Oppilas voidaan jättää vuosiluokalle, jos hänen suorituksensa yhdessä tai useammassa vuosiluokan oppimäärään kuuluvassa aineessa tai aineryhmässä on hylätty. Oppilalle tulee varata mahdollisuus opetukseen osallistumatta osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Jos oppilaalla on useita hylättyjä oppiaineita, tulee jokaisesta oppiaineesta antaa mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa hyväksyttävät tiedot ja taidot. Hylätyillä suorituksilla ei voi jättää oppilasta suoraan vuosiluokalle. Mahdollisuuksia voidaan antaa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla yksi tai useampia lukuvuoden aikana tai lukuvuoden koulutyön päätyttyä. Koulut päättävät menettelytavan koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa lukuvuosisuunnitelmien yhteydessä.

Jos suoritusmahdollisuus annetaan lukuvuoden koulutyön päätyttyä, luokalle jättämisestä voidaan tehdä ehdollinen päätös. Päätöksessä mainitaan ne vuosiluokan oppimäärän osa-alueet, joiden hyväksyty suorittaminen erillisessä kokeessa on vuosiluokalta siirtymisen edellytys. Erillinen koe voi sisältää monipuolisesti erilaisia näyttömahdollisuuksia. Koulut päättävät erillisten kokeiden suoritusajankohdat ja kokeiden vastaanottajat koulukohtaisissa opetussuunnitelmissa lukuvuosisuunnitelman yhteydessä. Tiedot merkitään ko. oppilaan todistukseen.

Oppilas voidaan myös jättää luokalle, vaikka hänellä ei ole hylättyjä suorituksia, jos sitä on pidettävä hänen yleisen koulumenestyksensä vuoksi tarkoituksenmukaisena. Oppilaan huoltajalle tulee tällöin varata mahdollisuus tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä.

Vuosiluokalle jäävän oppilaan suoritukset raukeavat.

Opinnoissa eteneminen oman opinto-ohjelman mukaan

Noudatetaan opetushallituksen 16.1.2004 hyväksymiä opetussuunnitelman perusteita.

Arvioitavat oppiaineet

Perusopetuksen kaikki oppiaineet arvioidaan ympäristö- ja luonnontieto -aineryhmää lukuun ottamatta erillisinä. Vuosiluokalla 1-4 arvioidaan yhtenä kokonaisuutena ympäristö- ja luonnontieto. Vuosiluokilla 5-6 biologia ja maantieto arvioidaan yhtenä kokonaisuutena, samoin fysiikka ja kemia. Vuosiluokilla 7-9 arvioidaan biologia, maantieto, fysiikka, kemia ja terveystieto jokainen erikseen. Luokilla 5-8 opetetaan ja arvioidaan historia –oppiaine. Vuosiluokalla 9 opetetaan ja arvioidaan yhteiskuntaoppi –oppiaine.

Työskentelyn arviointi

Työskentelyn arviointi on osa oppilaan oppimisen taitojen arviointia. Työskentelyn arvioinnin pohjana ovat työskentelylle eri oppiaineissa asetetut tavoitteet. Työskentelyn arviointi kohdistuu oppilaan *taitoon suunnitella, säädellä, toteuttaa ja arvioida omaa työtään*. Arvioinnissa otetaan huomioon myös, *miten vastuullisesti oppilas työskentelee* ja miten hän *toimii yhteistyössä toisten kanssa*. Työskentelyn arviointi on osa oppiaineen arviointia. Työskentelyä voidaan arvioida myös erikseen.

Oppilaan työskentelyn arviointi kohdistuu seuraaviin tavoitteisiin:

Opettajan kanssa

- oppilas osaa käyttää ja soveltaa käsiteltävien aiheiden keskeisiä käsitteitä
- oppilas pystyy soveltamaan niitä ja pohtimaan niiden syy- ja seuraussuhteita
- oppilas kykenee ratkaisemaan ongelmia
- oppilas osallistuu ohjattuun opetuskeskusteluun
- oppilas keskittyy työskentelyyn
- oppilas kykenee jäsentämään ja arvioimaan oppimistaan
- oppilas osaa toimia annettujen ohjeiden mukaan

Vuorovaikutuksessa muiden kanssa

- oppilas hallitsee toimintansa ja käyttäytymisensä yhteisessä työskentelyssä
- oppilas kuuntelee muiden mielipiteitä
- oppilas osallistuu rakentavasti ryhmän työskentelyyn
- oppilas pystyy kantamaan vastuuta omasta osuudestaan
- oppilas arvostaa omaa ja toisten työtä
- oppilas noudattaa hyviä tapoja
- oppilas osaa asiallisesti puolustaa omia oikeuksiaan

Itsenäisesti

- oppilas osaa suunnitella omaa työtään ja ryhtyy siihen oma-aloitteisesti
- oppilas saa työnsä valmiiksi ohjeiden mukaan
- oppilas hahmottaa oppimistaan ja pystyy arvioimaan sitä
- oppilas osaa pyytää apua ja ohjeita työskentelynsä
- oppilas huolehtii välineistään ja tehtävistään

Käyttäytymisen arviointi

Käyttäytymisen arviointi kohdistuu siihen, miten oppilas ottaa huomioon muut ihmiset ja ympäristön, arvostaa työtä ja noudattaa sääntöjä. Oppilaan käyttäytymistä arvioivat kaikki oppilasta opettavat opettajat. Käyttäytymisen arvioinnissa otetaan huomioon koulun arvopohja ja kasvatukselle asetetut tavoitteet.

Oppilaan käyttäytymisen arviointi kohdistuu seuraaviin tavoitteisiin:

- oppilas hallitsee hyvät käytöstavat kouluyhteisössä ja sen ulkopuolella
- oppilas noudattaa sääntöjä
- oppilas noudattaa annettuja ohjeita
- oppilas toimii rehellisesti
- oppilas antaa työrauhan oppimisympäristössään
- oppilas on kannustava ja auttavainen
- oppilas tulee toimeen kaikkien kanssa
- oppilas arvostaa itseään ja omaa kulttuuritaustaansa
- oppilas hyväksyy erilaisuuden ja monikulttuurisuuden
- oppilas toimii vastuuntuntoisesti
- oppilas sopeutuu joustavasti uusiin tilanteisiin

Oppilaan itsearviointi

Perusopetuksen yhtenä tehtävänä on kehittää oppilaan edellytyksiä itsearviointiin. Itsearvioinnin tarkoituksena on tukea itsetuntemuksen kasvua ja kehittää opiskelutaitoja. Tavoitteena on, että oppilaan itsetunto ja myönteinen minäkuva oppijana sekä osallisuuden tunne vahvistuvat.

Oppilas oppii

- tiedostamaan asetetut tavoitteet
- asettamaan opiskelulle tavoitteita
- tarkastelemaan ja säätelemään oppimisprosessiaan
- asettamaan tavoitteita työskentelylleen ja yhdessä oppimiselle
- tunnistamaan omaa edistymistään.

Lukuvuoden aikana oppilaan tulee voida arvioida itseään ja saada palautetta itsearvioinnista. Itsearvioinnin tulee kohdistua monipuolisesti osaamisen ja oppimisen eri alueisiin. Oppilaan itsearviointikykyä voidaan kehittää arviointikeskustelujen avulla.

Tukea tarvitsevan oppilaan arviointi

Oppilaan oppimisvaikeudet otetaan huomioon oppilaan arvioinnissa. Tämä koskee myös oppilaita, joiden vaikeudet ovat lieviä ja joille ei ole tehty erityisen tuen päätöstä. Arvioitaessa tulee käyttää menetelmiä, joiden avulla oppilas kykenee mahdollisimman hyvin osoittamaan osaamisensa. Arviointipalaute auttaa oppilasta tunnistamaan omat kehittymistarpeensa. Erityistä tukea saavan oppilaan arvioinnin periaatteet määrittellään hänelle laadittavassa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee oppiaineen yleisen oppimäärän mukaisesti, oppilaan suorituksia arvioidaan suhteessa yleisen oppimäärän tavoitteisiin ja kuvauksiin oppilaan hyvästä osaamisesta.

Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas opiskelee yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin perustuen. Silloin oppilaan osaamista ei arvioida suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin hyvän osaamisen kuvauksiin. Yksilöllistettyjen oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan käyttää sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan arviointi perustuu perusopetuksen yleisiin oppimääriin tai yksilöllistettyihin oppimääriin, sen mukaan mitä oppilaan erityistä tukea koskevassa päätöksessä on päätetty.

Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, arviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin yksilöllisiin tavoitteisiin. Oppilaan arviointi kohdistuu edistymiseen toiminta-alueittain. Arvioitavia toiminta-alueita ovat motoriikka, kieli, ja kommunikaatio, sosiaaliset taidot, päivittäisten toimintojen taidot ja kognitiiviset taidot. Arvioinnin tulee perustua oppilaan kasvamis- ja oppimisprosessiin, sen lähtökohtiin ja tavoitteisiin. Oppimista arvioitaessa tulee ottaa huomioon oppilaan vamman tai sairauden aiheuttamat esteet oppimiselle.

Maahanmuuttajaoppilaan arviointi

Maahanmuuttajaoppilaiden eri oppiaineiden arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan tausta ja vähitellen kehittyvä suomen tai ruotsinkielen taito. Oppilaan arvioinnissa tulee käyttää monipuolisia, joustavia ja oppilaan tilanteeseen sovitettuja arviointimenetelmiä, jotta hän kykenee osoittamaan osaamisensa mahdollisista suomen tai ruotsin kielen taitojen puutteista huolimatta. Maahanmuuttajaoppilaan arviointi voi olla sanallista koko perusopetuksen ajan lukuun ottamatta päättöarviointia.

8.2. Päätösarviointi

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004 mukainen päätösarviointi on otettu käyttöön lukuvuoden 2006-07 päättyessä.

Arvioinnin tehtävä

Päätösarvioinnin tehtävänä on määritellä, miten hyvin oppilas on opiskelun päättyessä saavuttanut perusopetuksen oppimäärän tavoitteet eri oppiaineissa.

Arvioinnin periaatteet

Päätösarvioinnin tulee olla valtakunnallisesti vertailukelpoista ja kohdella oppilaita tasavertaisesti. Päätösarvosanan tulee kussakin yhteisessä oppiaineessa perustua oppilaan osaamiseen perusopetuksen päättövaiheessa vuosiluokilla 8 - 9. Päätösarviointia varten on laadittu perusopetuksen päätösarvioinnin kriteerit kaikkiin yhteisiin oppiaineisiin. Oppilaan osaaminen arvioidaan perusopetuksen päätösarvioinnin kriteereiden pohjalta, monipuoliseen näyttöön perustuen.

Jos yhteisen oppiaineen opiskelu päättyy ennen perusopetuksen päättövaihetta, oppilaan osaaminen arvioidaan kyseiseen oppiaineeseen laadittujen perusopetuksen päätösarvioinnin kriteereiden mukaan.

Päätösarvioinnin kriteerit määrittelevät tieto- ja taitotason arvosanalle kahdeksan (8). Päätösarvioinnin kriteerit on laadittu siten, että oppilas saa arvosanan kahdeksan (8), mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteereiden edellyttämää osaamista. Joidenkin kriteerien saavuttamatta jäämisen voi kompensoida muiden kriteerien tason ylittäminen. Oppilas on saavuttanut perusopetuksessa vaadittavat tiedot ja taidot välttävästi (5), mikäli hän pystyy osoittamaan jossakin määrin kriteerien edellyttämää osaamista. Päätösarvioinnissa työskentelyn arviointi sisältyy oppiaineen arvosanaan.

Jos *erityisen tuen päätöksessä* on päätetty, että oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan oppilaan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin hänelle yksilöllisesti asetettuihin tavoitteisiin perustuen. Silloin oppilaan osaamista ei arvioida suhteessa opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin päätösarvioinnin kriteereihin. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päätösarviointi perustuu oppilaan henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Arvioitavat oppiaineet

Perusopetuksen päättövaiheessa numeroin arvosteltavat yhteiset oppiaineet ovat äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli, ensimmäinen vieras kieli, matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto, terveystieto, uskonto tai elämäntutkimustieto, historia, yhteiskuntaoppi, musiikki, kuvataide, käsityö, liikunta sekä kotitalous. Äidinkieli ja kirjallisuus –oppiaineessa arvioidaan kohdassa 7.2 mainitut oppimäärät, joista oppilas opiskelee yhtä tai kahta. Jos oppilas on vaihtanut äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen tai vieraiden kielten oppimäärää, arvioidaan päätösarvioinnissa se oppimäärä, jota hän on viimeksi opiskellut. Samoin menetellään, jos oppilas on vaihtanut katso-
musaineesta toiseen.

Ne valinnaiset aineet, jotka muodostavat yhtenäisen, vähintään kahden vuosiviikkotunnin oppimäärän, arvioidaan numeroin. Oppimäärältään alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävät valinnaiset aineet ja tällaisista oppimääristä koostuvat kokonaisuudet arvioidaan sanallisesti. Mikäli sanallisesti arvi-

oitu valinnainen aine katsotaan jonkin yhteisen aineen syventäviksi opinnoiksi, sen suoritus voi korottaa kyseisen oppiaineen arvosanaa.

8.3. Todistukset

Oppilaan todistukset ovat julkisia asiakirjoja. Jos niissä on oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja, todistus on näiltä osin salassa pidettävä, ja se voidaan antaa vain oppilaalle ja hänen huoltajalleen.

Todistuksista on pystyttävä antamaan kopio pyydettyäessä, joten niistä joko otetaan paperikopio arkistoitavaksi pysyvästi tai vuosiluokittain otetaan Primus-ohjelmasta arvosanatiedot, jotka arkistoidaan em. tavalla. Kuitenkin päättö- ja erotodistuksista sekä sanallisista todistuksista otetaan aina paperikopio arkistoitavaksi pysyvästi.

Perusopetuksen aikana käytettävät todistukset ovat:

1. Lukuvuositodistus
2. Välitodistus
3. Erotodistus

Oppilaalle tulee antaa lukuvuositodistus lukuvuoden päättyessä. Lukuvuositodistukset hyväksyy opetuslautakunta.

Lukuvuositodistus on laadittu jokaiselle vuosiluokalle 1-9 kuntakohtaisesti yhtenäiseksi ja sitä on noudatettava. Lukuvuoden aikana voidaan antaa välitodistuksia. Niissä on noudatettava julkisen asiakirjan normeja. Mikäli koulut käyttävät luokilla 1-9 välitodistuksia, tulee ne oppilasarviointityöryhmän kautta toimittaa opetuslautakunnan hyväksyttäväksi kuten lukuvuositodistuksetkin. Luokilla 7-9 annetaan yhtenäisen lukuvuositodistuksen lisäksi yksi yhtenäinen välitodistus. Jakso-opetusta noudatettaessa jakson päättyessä annettava jaksotodistus voi toimia välitodistuksena. Lukuvuoden aikana annetut jaksotodistukset voivat yhdessä muodostaa lukuvuositodistuksen.

Erotodistus annetaan oppilaalle, joka vaihtaa koulua tai eroaa perusopetuksesta tai ei ole saanut oppivelvollisuutta suoritetuksi oppivelvollisuutensa aikana. Erotodistuksen liitteeseen merkitään koulun tuntijako ja selvitys opetuksen mahdollisista painotuksista.

Erotodistukseen ei merkitä käyttäytymisen arviota. Erillistä erotodistusta ei tarvitse antaa, jos oppilas siirtyy Raahessa toiseen kouluun, mutta jos oppilas muuttaa toiseen kuntaan, on erotodistus annettava. Tällöin erotodistuksena käytetään ko. luokan lukuvuositodistusta, mutta se nimetään erotodistukseksi eikä siihen merkitä käyttäytymisen arviota. Mikäli arviointia oppiaineesta ei voida antaa esimerkiksi siitä syystä, että lukuvuosi on vasta aluillaan, annetaan oppilaalle erotodistus ilman arviointia ja liitetään siihen mahdollinen aikaisempi väli- tai lukuvuositodistus tai muu arviointi. Erotodistuksen allekirjoittavat koulunjohtaja/ rehtori ja luokanopettaja.

Todistuksiin merkitään todistuksen nimi, opetuksen järjestäjän ja koulun nimi, oppilaan nimi ja syntymäaika, todistuksen antamispäivä, allekirjoitus, arvio oppilaan käyttäytymisestä sekä oppilaan opinto-ohjelma ja arvio siitä, miten oppilas on saavuttanut tavoitteet. Jos työskentely arvioidaan erikseen, merkitään sen arvio todistukseen. Lukuvuositodistukseen merkitään myös tieto luokalta siirtämisestä sekä mahdollisesta luokalle jättämisestä. Numeroarvostelua käytettäessä todistukseen merkitään perusopetusasetuksen 10 § mukainen arviointiasteikko. Todistuksissa tulee olla merkintä, että ne ovat Opetushallituksen 16.1.2004 hyväksymien opetussuunnitelman perusteiden mukaisia.

Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään todistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdiskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä todistukseen.

Sanallista arviointia käytetään Raahen perusopetuksessa 1-2 luokkien arvioinnissa kaikissa oppiaineissa ja käyttäytymisen ja työskentelyn arvioinnissa. Käyttäytyminen ja työskentely arvioidaan erikseen todistuksen liitteillä näillä vuosiluokilla. Liitteistä ei tule mainintaa todistuksiin. Numeroarvostelua käytetään vuosiluokilla 3-9 lukuun ottamatta 3. vuosiluokan taide- ja taitoaineita, jotka arvioidaan sanallisesti. Valinnainen oppiaine 6. luokalla (1 vvt.) arvioidaan asteikolla hylätty/hyväksytty.

Luokilla 3-9 työskentelyn arviointi on aina osa oppiaineen numeroarvostelua. Sen lisäksi oppilaalle voidaan antaa työskentelyn arviointia todistuksen sanallisella liitteellä.

Käyttäytymisen arviointi voidaan antaa:

1. Numeroarvosteluna
2. Sanallisena arviointina
3. Numeroarvosteluna ja sanallisena arviointina

Sanallisessa arvioinnissa käytetään samoja todistuksen liitteitä kuin vuosiluokilla 1-2.

Arvioitaessa käyttäytymistä ja työskentelyä sanallisesti todistuksissa on huomioitava, ettei siinä ole oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien arviointia koskevia tietoja, sillä todistus on näiltä osin salassa pidettävä, ja se voidaan antaa vain oppilaalle ja hänen huoltajalleen. Käytettäessä sanallisia todistuksen liitteitä käyttäytymisen ja työskentelyn arvioinnissa varmistetaan, ettei näin tapahdu.

Mikäli luokilla 3-9 käytetään käyttäytymisen arvioinnissa numeroarvostelua, ovat numeroiden kriteerit seuraavat:

Arvosana 10 Erinomainen	Oppilaan käyttäytyminen on esimerkillisen hyvää ja oppilas omalla käyttäytymisellään rohkaisee muita oppilaita hyvään käyttäytymiseen. Luokassa hän on hyvän luokkahengen kantavia voimia, hyvän toveruuden ylläpitäjä, mallikelpoinen ja hyvä oppilas joka suhteessa. Oppilas on ehdottoman rehellinen.
Arvosana 9 Kiitettävä	Oppilaan käyttäytyminen on moitteetonta. Hän on rehellinen, huomaavainen ja kohtelias. Hänellä on myönteinen kouluasenne. Koulunkäynti on ongelmatonta. Hänen kielenkäyttönsä on asiallista. Hän osaa kiittää ja pyytää anteeksi. Hän puhuu ystävällisesti.
Arvosana 8 Hyvä	Oppilas on enimmäkseen hyvätapainen ja asiallinen. Laiminlyöntejä ja poikkeuksia koulun järjestyksestä on vain harvoin. Hänellä on selvää yritystä toimia oikein ja hän pyrkii korjaamaan virheensä. Hän ymmärtää vastuunsa. Koulunkäynti on ongelmatonta.
Arvosana 7 Tyydyttävä	Oppilas on yleensä hyvätapainen, mutta rikkoo koulun sääntöjä. Hän ymmärtää vastuunsa, mutta ei aina muista sitä. Hän osaa olla kohtelias, hänen kielenkäyttönsä on joskus asiatonta. Opettaja joutuu joskus vetoamaan vanhempiin.
Arvosana 6 Kohtalainen	Oppilas rikkoo koulun sääntöjä ja tarvitsee toistuvasti ohjausta käyttäytymisessä. Hän ei aina ymmärrä vastuutaan. Hänen kielenkäyttönsä on usein asiatonta. Hän on piittaamaton toisia kohtaan. Opettaja joutuu usein vetoamaan vanhempiin.
Arvosana 5 Välttävä	Oppilaalla esiintyy käytöshäiriöitä ja selvää piittaamattomuutta. Hän rikkoo koulun sääntöjä toistuvasti. Hänen asenteensa on pääsääntöisesti kielteinen. Sitoutuminen koulunkäyntiin on olematonta. Hänellä on vaikeuksia tiedostaa omaa vastuutaan toiminnastaan.

Hän on epäluotettava ja tarvitsee toistuvaa ohjautamista. Hän kiroilee eikä välitä olla kohtelias. Opettajan yhteydenpito vanhempiin on toistuvaa.

Arvosana 4
Hylätty

Oppilaan käytöshäiriöt ovat jatkuva ongelma. Hän käyttäytyy röyhkeästi ja hänen kielenkäyttönsä on törkeää. Hänellä on jatkuvasti kielteinen, jopa hyökkäävä asenne. Hän on epäluotettava ja vastuuntunnoton häirikkö. Tarvitsee ammattiauttajaa, koulun keinot eivät riitä.

Jos oppilaan oppitunneista lukuvuoden aikana vähintään puolet on opetettu muulla kuin koulun opetuskielillä, tulee todistuksessa mainita opetuksessa käytetty kieli ja sillä opetetut oppiaineet. Merkintä tehdään todistuksen ”Muita huomioita ” –kohtaan.

Jos erityisen tuen päätöksessä on päätetty, että oppilas työskentelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan kyseisen oppiaineen numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja –kohtaan tulee maininta siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt (*) oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Perusopetuksen päättötodistus

Päättötodistus annetaan perusopetuksen päättyessä oppilaalle, jonka suoritukset kaikissa numeroin arvosteltavissa aineissa ovat vähintään välttäviä. Päättötodistukseen merkitään samat tiedot kuin perusopetuksen aikana käytettäviin todistuksiin seuraavin poikkeuksin: Päättötodistukseen merkitään oppilaan koko nimi ja henkilötunnus, rehtorin allekirjoitus, yhteisten oppiaineiden ja numeroin arvosteltavien valinnaisten aineiden arviointi sanoin (välttävä - erinomainen) ja numeroin (5-10). Oppiaineista, joista on useampia oppimääriä (äidinkieli ja kirjallisuus, toinen kotimainen kieli ja vieraat kielet, uskonto) merkitään suoritettu oppimäärä. Päättötodistukseen tulee maininta siitä, että oppilaan opinto-ohjelmaan on kuulunut oppilaanohjausta ja työelämään tutustumista. Arviota oppilaan työskentelystä ja käyttäytymisestä ei merkitä päättötodistukseen.

Kaikki yhteisiin oppiaineisiin liittyvät valinnaiset aineet merkitään päättötodistukseen välittömästi kyseisen oppiaineen alle. Numeroin arvosteltavista valinnaisista aineista merkitään nimi, vuosiviikkotuntimäärä ja annettu arvosana. Sanallisesti arvioitavan valinnaisen aineen nimen kohdalle tulee merkintä ”valinnaiset opinnot”, sen jälkeen kaikkien kyseiseen yhteiseen aineeseen liittyvien sanallisesti arvioitavien aineiden yhteenlaskettu vuosiviikkotuntimäärä sekä merkintä ”hyväksytty”.

Ne valinnaisena opiskeltavat vieraat kielet ja muut valinnaiset aineet, jotka eivät liity mihinkään yhteiseen oppiaineeseen merkitään päättötodistukseen otsikon ”muut valinnaiset aineet” alle. Aineesta mainitaan nimi, vuosiviikkotuntimäärä, mahdollinen oppimäärä sekä arvio joko numeroin tai merkinnällä ”hyväksytty”.

Jos oppilas opiskelee yhdessä tai useammassa oppiaineessa yksilöllistetyn oppimäärän mukaan, varustetaan numeroarvosana sekä sanallinen arvio tähdellä (*). Todistuksen ”Muita huomioita ” –kohtaan tulee maininta, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt oppiaineet yksilöllistetyn oppimäärän mukaan.

Mikäli oppilas vaihtaa valinnaisen aineen toiseen, päättötodistukseen merkitään molempien valinnaisaineiden nimet ja opiskellut vuosiviikkotuntimäärät. Kesken jääneen valinnaisaineen kohdalle tulee merkintä ”osallistunut”. Uudesta valinnaisaineesta tulee todistukseen joko numeroarvosana tai merkintä ”hyväksytty” vuosiviikkotuntimäärästä riippuen.

Mikäli oppilaan huoltaja pyytää kirjallisesti, ettei oppilaan päättötodistukseen merkitä numeroarvosanaa valinnaisena aineena opiskelevasta kielestä, arvosana jätetään pois ja todistukseen tulee merkintä ” hyväksytty”. Toista kotimaista kieltä opetetaan kuitenkin yhteisenä oppiaineena ja se arvostellaan numeroin.

Päättötodistukseen voi kuulua liitteitä, esimerkiksi arvio oppilaan käyttäytymisestä ja työskentelystä sekä sanallinen liite alle kaksi vuosiviikkotuntia käsittävistä aineista. Jokaisesta liitteestä tulee ilmaista oppilaan tunnistetiedot. Päättötodistuksen liitteistä ei tule mainintaa päättötodistukseen.

Jos oppilas saa oman uskonnon opetusta, hänen saamansa arvio merkitään päättötodistukseen, mikäli kyseinen opetus on perusopetuksen järjestäjän antamaa. Uskonnollisen yhdyskunnan antamasta opetuksesta mahdollisesti saatua arvosanaa ei merkitä päättötodistukseen.

Päättötodistukseen tulee merkitä oppiaineen opetuksessa käytetty kieli, mikäli jonkin oppiaineen perusopetuksen oppitunneista on päättövaiheessa opetettu vähintään puolet muulla kuin koulun opetuskielellä.

Jos oppilas opiskelee yksilöllisten oppimäärien mukaan, myös päättöarviointi voi olla sanallinen. Päättötodistuksessa voidaan käyttää näissä oppiaineissa myös numeroarvostelua. Sekä numeroarvosana että sanallinen arvio varustetaan tähdellä (*). Todistuksen lisätietoja –kohtaan tulee merkintä siitä, että oppilas on opiskellut tähdellä merkityt (*) oppiaineet henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa määritellyn yksilöllisen oppimäärän mukaan. Oppilaan, jonka opetus on järjestetty toiminta-alueittain, päättöarviointi on sanallinen.

Yhdeksännen vuosiluokan oppilaalle tulee antaa tarvittaessa jatko-opintoihin pyrkimistä varten välitodistus, jossa oppilaan osaaminen arvioidaan samoin perustein kuin päättötodistuksessa.

Muut todistukset

Muut perusopetuksessa käytettävät todistukset ovat

1. Todistus perusopetuksen oppiaineen suorittamisesta
2. Todistus osittain suoritetusta perusopetuksen oppimäärästä
3. Todistus perusopetuksen koko oppimäärän suorittamisesta

Näissä todistuksissa noudatetaan perusopetuksen opetus suunnitelman perusteet 16.1.2004 määräyksiä.

9. TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIIKAN OPETUSKÄYTÖN STRATEGIA

(SISÄLLYSLUETTELO)

Työ vaatii tulevaisuudessa tekijältään monimuotoista osaamista ja kehittyneitä tiedonhallintataitoja, jolloin ammatillisessa osaamisessa korostuu mm. ongelmanratkaisukyky ja yhteistoiminta. Tieto- ja viestintätekniiikan monipuolinen hyödyntäminen opetuksessa ja tietoverkkojen käyttö opiskelussa kehittävät opiskelijan tietoyhteiskuntavalmiuksia ja vastaavat osaltaan työelämän asettamiin vaatimuksiin.

Opetushallituksen suosituksen mukaisesti koulutuksen järjestäjällä tulee olla oppilaitosten toimintaa tukeva opetusalan tietostrategia, jossa opettajien koulutukseen, oppilaitosten pedagogiseen ja tekniseen tukeen tieto- ja viestintätekniiikan käytössä sekä tietoliikenneyhteyksien ja laitevarustuksen ajan tasalla pitoon on kiinnitetty erityistä huomiota (OPH:n kirje 3/420/2001).

Raahen kaupungin tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön strategia sisältää nykytilan kartoituksen, vision ja yleiset tavoitteet sekä suuntaviivat toimenpiteiden ja resurssien ohjaamiseksi tavoitteeseen pääsemiseksi.

Oppilaitoskohtaiset tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön strategiat sisältävät mm. oppilaitos- ja koulutusohjelmakohtaiset toteutussuunnitelmat, henkilöstön osaamisen kehittämissuunnitelmat sekä teknisen laitteiston ja oppilaitoskohtaisen tuen määrittelyn ja suunnitelmat.

9.1. Lähtökohdat

9.1.1. Miksi tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön strategia laaditaan?

Opetusministeriön käynnistämä Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia vuosille 2000 - 2004 asettaa visioksi:

“Vuoteen 2004 mennessä Suomi on maailman kärkimaiden joukossa oleva osaamis- ja vuorovaikutusyhteiskunta. Menestys perustuu kansalaisten tasa-arvoiseen mahdollisuuteen opiskella

**Koulukohtainen ops-osa / Opetusryhmä- / opettajakohtainen suunnitteluosa
Huomautukset / tarkennukset / arviointi**

ja kehittää osaamistaan ja käyttää laajasti tietovarantoja ja koulutuspalveluja. Tasokas, eettisesti ja taloudellisesti kestävä verkostopohjaisen opetuksen ja tutkimuksen toimintatapa on vakiintunut.”

Opetushallituksen suosituskirjelmä 20.4.2001:

“Koulutuksen järjestäjällä, kunnalla, tulisi olla oppilaitosten toimintaa tukeva opetusalan tietostrategia, jossa opettajien koulutukseen, oppilaitosten pedagogiseen ja tekniseen tukeen tieto- ja viestintätekniiikan käytössä sekä tietoliikenneyhteyksien ja laitevarustuksen ajan tasalla pitoon on kiinnitetty erityistä huomiota.”

Näin ollen Opetushallitus edellyttää, että koulutuksen ylläpitäjällä on oma koulutustaan tukeva tieto- ja viestintätekniiikan opetusikäytön strategia, jonka laatimisen tavoitteena on oppilaitosten toimintakäytäntöjen ja opetussuunnitelmien kehittäminen niin, että tieto- ja viestintätekniiikan taidot, verkko-opinnot ja lähiopetus muodostavat kiinteän kokonaisuuden opiskelijan opinnoissa ja niin, että ammatillinen tieto ja osaaminen rakentuvat monipuolisessa vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden ja ympäristön kanssa.

9.1.2. Käsitteiden määrittelyä

Tieto- ja viestintäteknikalla tarkoitetaan kaikkia niitä laitteita, välineitä, menetelmiä, joilla tietoa etsitään, hallitaan ja käsitellään ja joita käytetään kommunikaatiossa ja viestinnässä (Koli, Kylämä 2000: s. 113).

Tieto- ja viestintäteknikan opetuskäyttö tarkoittaa puolestaan tieto- ja viestintäteknikan ja sen sovellusten käyttöä opettajan ja oppilaiden työvälineenä, oppimisen välineenä ja opetuksen integroinnissa (Koli, Kylämä 2000: s. 113).

Tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytön strategia tarkoittaa Raahen kaupungissa tietoista pyrkimystä kohti parempia tieto- ja viestintäteknikan käyttötaitoja sekä niiden hyödyntämistä opetuksessa.

9.2. Nykytilan arviointi

9.2.1. Oppimisympäristö

Opiskelun puitteet on tällä hetkellä rakennettu pääsääntöisesti perinteistä opettajajohtoista luokkapetusta silmälläpitäen. Suurin osa atk-laitteista sijaitsee ATK-luokissa, jotka ovat pääsääntöisesti varattuja luokkamuotoiseen atk-opetukseen. Suurin osa tietokoneista on kytketty tietoverkkoihin. Kouluille on järjestetty jonkin verran tiloja, jotka mahdollistavat itsenäisen opiskelun tietoverkkoja hyödyntäen.

9.2.1.1. Tietokoneet

Opetusministeriö kehitti vuonna 1995 ensimmäisen Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategiansa (Tieto - Suomi hanke 1996-1999). Tämän strategian tavoitteiden toteuttamiseksi koulujen osalta kehitettiin opetusministeriön ja Opetushallituksen yhteinen tietoyhteiskunta-ohjelma, jonka avulla on tuettu vuodesta 1996 lähtien koulujen ja oppilaitosten liittymistä osaksi kansainvälisiä tietoverkkoja ja on edistetty tieto- ja tietoliikennetekniikan käyttöönottoa opetuksen ja oppimisen välineenä. Tieto - Suomi hanketta jatkaa TIETOYHTEISKUNTA- ohjelma, joka on koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategian 2000-2004 toimeenpanoa varten luotu ohjelma. Raahen kaupunki on saanut tietoyhteiskunta-ohjelman kautta tuntuvia avustuksia sekä tietokoneiden hankintaan että koulujen verkottamiseen.

Tieto- Suomi-hankkeessa määritettiin tietokoneiden määrän suhteen seuraavat tavoitteet (asetettu vuodelle 2000):

ala-aste	10 oppilasta/tietokone
ylä-aste	8 oppilasta/tietokone
lukio	6 oppilasta/tietokone

Strategiatyöryhmä kartoitti Raahen kaupungin opetuskäytössä olevien vähintään pentium-tasoisten tietokoneiden määrät sekä niiden ikäjakautuman. Alaluokkien osalta oppilasmäärissä ei ole esikoululaisia.

Raahen kaupungin tietokonemäärät kouluasteittain helmikuu 2003:

Kouluaste	Raahe helmikuu 2003 oppilasta/tietokone	OPH:n tavoite
ala-aste	9,5	10
yläaste	7,6	8
lukio	4,4	6

9.2.1.2. Tietokoneiden ikäjakautuma

Raahen kaupungissa on tällä hetkellä opetuskäytössä yhteensä 452 vähintään pentium-tasoista tietokonetta ja ne jakautuvat kouluittain seuraavasti:

Koulu	Oppilaita	Tietokoneita ikä 1-4 v	Tietokoneita yli 4v	Tietokoneita yhteensä	Oppilasta/tietokone	
Raahen lukio	562	95	32	127	4,4	
Merikadun koulu	297	30	11	41	7,2	
Saloisten koulu	304	22	29	51	6,0	
Pattasten koulu	314	13	16	29	10,8	
Luokat 7-9 yhteensä	915	65	56	121	7,6	
Keskuskoulu	233	14	7	21	11,1	
Antinkankaan koulu	218	8	10	18	12,1	
Kummatin koulu	116	13	18	31	3,7	
Ollinsaaren koulu	223	8	14	22	10,1	
Honganpalon koulu	166	5	16	21	7,9	
Tikkalan koulu	32	3	1	4	8,0	
Haapajoen koulu	95	7	3	10	9,5	
Piehingin koulu	97	2	5	7	13,9	
Auratien koulu		308	12	12	24	12,8
Hakatien koulu		162	3	10	13	12,5
Olkijoen koulu		62	5	0	5	12,4
Ylipään koulu		33	2	0	2	16,5
Kopsan koulu		25	2	6	8	3,1
Jokelan koulu		59	3	3	6	9,8
Luokat 1-6 yhteensä		1829	87	105	192	9,5
Holmin koulu		38	1	4	5	7,6
Suvitien koulu		28	1	4	5	5,6
Erilaisen oppimisen keskus		15	2	0	2	7,5
Erityisluokat yhteensä		81	4	8	12	6,8
Kaikki koulut yhteensä		3387	251	201	452	7,5

9.2.1.3. Oheislaitteet

Oheislaitteista mm. tulostimia, skannereita ja CD-RW-asemia on kouluilla jo riittävä määrä mutta digitaalikameroita, laserväritulostimia ja dataprojektoreita tarvitaan lisää.

9.2.1.4. Ohjelmistot

Tietokonehankintojen yhteydessä kaikkiin tietokoneisiin on ostettu käyttöjärjestelmät. Virustorjuntaohjelmisto on hankittu myös kaikkiin koneisiin keskitetysti kaupungin ATK-osaston toimesta. Työvälineohjelmia on hankittu vähäisiä määriä ohjelmien hankintaan varatun yhteisen määrärahan puitteissa. Tuo määräraha on kuitenkin ollut tietokoneiden kokonaismäärään suhteutettuna aivan liian pieni ja näin ollen ko. ohjelmia on aivan liian vähän käytössä.

9.2.1.5. Tietoverkot

Kaikilla kouluilla on kiinteät verkkoyhteydet alueverkkoon, josta 4Mbit/s-kaista Internetiin (yhteinen kaista kouluille ja kaupungin hallinnolle).

Verkkoyhteydet on rakennettu seuraavasti:

Kuituyhteys (100 Mb/s):

Keskuskoulu
Kummatin koulu
Merikadun koulu
Raahen lukio
Pattasten koulu
Harakkamäen koulu
Auratien koulu

Baana-ADSL:

Saloisten koulu (10Mb/s)
Olkijoen koulu
Jokelan koulu
Ylipään koulu
Kopsan koulu

Kiinteä modeemiyhteys:

Honganpalon koulu 256 Kb/s
Antinkankaan koulu 512 Kb/s
Ollinsaaren koulu 512 Kb/s
Piehingin koulu 512 Kb/s
Haapajoen koulu 512 Kb/s
Tikkalan koulu 256 Kb/s

Kaikilla kouluilla on sisäinen oppilasverkko ja hallintoverkko, jotka on toteutettu Ethernet - parikaapeloinnilla.

9.2.1.6. Tukipalvelut

9.2.1.6.1. Tekninen tuki

Koulujen ulkopuolinen tuki

Koulupuolella on ollut satunnaisesti mm. työllistämisvaroilla/harjoittelurahalla palkattu tekninen tukihenkilö käytettävissä. Tällä hetkellä tällaista tukihenkilöä ei ole käytettävissä. Kaupungin ATK-osasto on auttanut kouluja tarvittaessa ongelmatilanteissa.

Koulujen sisäinen tuki

Kouluilla voi olla kouluasteesta/koulun omista järjestelyistä riippuen opettaja, joka saa korvauksen teknisestä tuesta. Korvattavien tuntien määrä vaihtelee suuresti. Sisäisen tuen työt kuuluvat jo tällä hetkellä lähes jokaisen koulun ATK-vastaavan toimenkuvaan. Työstä maksettava korvaus ei ole läheskään riittävä suhteessa tehtävän työn määrään.

9.2.1.6.2. Pedagoginen tuki

Pedagogista tukea antavat koulujen atk-vastaavat sekä muut tietotekniikan käyttöön perehtyneet opettajat omissa oppilaitoksissaan satunnaisesti oman työnsä ohessa ilman erillistä korvausta. Tieto- ja viestintätietotekniikan pedagoginen tuki on tällä hetkellä riittämätön.

9.2.2. Opettajien valmiudet

Työryhmä teetti kaikille opettajille OPE.FI I-tason osaamisportaati- kyselyn. Kyselykaavake liitteenä. Kyselyn tarkat koulukohtaiset tulokset ovat liitteenä. Tässä yhteenvetona kaikkien vastaajien tulokset:

OPE.FI I -osaamistasot

1. ASKEL (perustaidot)

Vastaajia	211
1. TEKNIikka JA Käytöliittymät	
*osaan sammuttaa ja käynnistää tietokoneen ja oheislaitteet	204 96,7 %
* hallitsen hiiren ja näppäimistön käytön	199 94,3 %
*tiedän tietokoneeseen liittyviä perustermejä	188 89,1 %
*osaan alustaa levykkeen	112 53,1 %
*osaan käyttää tiedostonhallintaa	134 63,5 %
*osaan käyttää Windows - ympäristön perusohjelmia	160 75,8 %
*osaan luoda ja poistaa tiedostoja	141 66,8 %
2. TEKSTINKÄSITTELY	
*osaan tuottaa ja muokata tekstiä (Word, Works tms.)	188 89,1 %
*osaan leikata , kopioida, liittää tekstiä	155 73,5 %
*osaan tallentaa tekstiä eri tallennusmuodoissa (.doc, rtf tms) levykkeelle ja/tai keskusyksikköön	147 69,7 %
*osaan tulostaa	191 90,5 %
*osaan käyttää oikolukua	135 64,0 %
*osaan käyttää piirto -ohjelmaa	142 67,3 %
3. INTERNET JA SÄHKÖPOSTI	
*osaan lähettää ja vastaanottaa sähköpostia	188 89,1 %

*osaan lähettää ja avata tiedostoja sähköpostin liitteenä	153	72,5 %
*osaan poistaa sähköpostiviestejä	182	86,3 %
*osaan etsiä www-sivu URL-osoitteen perusteella	131	62,1 %
*osaan käyttää www-selaimia	148	70,1 %
*tiedostan Internetin tietoturvariskit	155	73,5 %

4. MATKAVIESTIMET

*osaan soittaa ja vastata matkapuhelimella	200	94,8 %
*osaan lähettää ja vastaanottaa tekstiviestejä	191	90,5 %

5. AV -TAIDOT

*osaan käyttää videolaitteita	192	91,0 %
-------------------------------	-----	--------

2. ASKEL (harjaantuminen)

1. TEKNIikka JA KÄYTTÖLIITTYMÄT

*osaan tyhjentää roskakorin	172	81,5 %
*osaan palauttaa tiedon roskakorista	108	51,2 %
*osaan kopioida levykkeen sisällön toiselle levykkeelle	105	49,8 %
*osaan kopioida tiedostoja kansioista toiseen	96	45,5 %
*osaan siirtää tiedostoja kansioista toiseen	95	45,0 %

2. TEKSTINKÄSITTELY

*osaan liittää kuvia ja taulukoita tekstiin	118	55,9 %
*osaan laatia asiakirjan (marginaalin asettaminen, sivunum, tasaus sisennys, ym)	121	57,3 %

3. INTERNET JA SÄHKÖPOSTI

*osaan ylläpitää sähköpostiohjelman osoitekirjaa	99	46,9 %
*osaan luoda ja nimetä sähköpostiviestille kansion	80	37,9 %
*osaan käyttää hakukoneita(Altavista, Google tms.)	122	57,8 %

4. MATKAVIESTIMET

*osaan käyttää matkapuhelimen valikoita (soitonsiirto, puhelutietojen selailu, numeron tallent. jne)	154	73,0 %
---	-----	--------

5. AV -TAIDOT

*osaan käyttää dataprojektoria	42	19,9 %
--------------------------------	----	--------

3. ASKEL (syventäminen)

1. TEKNIikka JA KÄYTTÖLIITTYMÄT

*osaan siirtää tietoja ohjelmasta toiseen leikepöydän avulla	91	43,1 %
*osaan etsiä tiedostoja levyasemalta tiedoston sisällön avulla	76	36,0 %
*osaan etsiä tiedostoja levyasemalta tiedoston nimen avulla	96	45,5 %
*osaan asentaa ohjelmia	77	36,5 %

*osaan käyttää CD- rom asemaa	129	61,1 %
*ymmärrän virusohjelman merkityksen	144	68,2 %

2. TEKSTINKÄSITTELY JA ERIKOISOHJELMAT

*olen tutustunut esitysgrafiikkaohjelmaan (PowerPoint tms.)	84	39,8 %
*olen tutustunut kuvankäsittelyohjelmaan(PhotoShop tms.)	85	40,3 %
*olen tutustunut erikoisgrafiikkaohjelmaan(CorelDraw tms.)	55	26,1 %
*olen harjoitellut taulukkolaskentaohjelman käyttöä(Excel)	87	41,2 %
*ymmärrän tietokantaohjelmien peruskäytön	58	27,5 %

3. INTERNET JA SÄHKÖPOSTI

*olen tutustunut palveluihin internetissä(pankkipalvelut tms.)	146	69,2 %
*osaan kopioida tekstiä www-sivuilta	107	50,7 %
*osaan tallentaa kuvan www-sivuilta	87	41,2 %
*osaan kopioida URL-osoitteen	67	31,8 %
*osaan lukea kriittisesti verkkolähteitä	102	48,3 %

4. MATKAVIESTIMET

*hahmotan matkapuhelimen tulevaisuuden käyttömahd.	89	42,2 %
--	----	--------

5. AV- TAIDOT

*osaan käyttää digitaalikameraa	74	35,1 %
*osaan käyttää videokameraa	116	55,0 %
*osaan käyttää skanneria	69	32,7 %

Syksyn 2002 aikana on kouluille koulutettu opetushallituksen toimesta paikallisohjaajia, jotka ovat jo aloittaneet opettajien kouluttamisen omilla kouluillaan. Tämän koulutuksen tavoitteena on saada jokaiselle opettajalle OPE.FI I-tason taidot.

9.3. Visio 2005

Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään laajasti hallinnossa ja kohtuullisen laajasti opetuksessa kaikilla asteilla. Lukiossa etäopetus on laajentunut ja vakiintunut ja ulottuu myös seutukunnan muihin lukioihin. Kaikissa kouluissa on paikallisohjaajat, jotka avustavat TVT:n opetuskäytössä. Kunnassa toimii keskitetty tietotekninen tuki, joka pääosin vastaa laitteiden ylläpidosta.

Koulujen tieto- ja viestintätekninen infrastruktuuri vastaa valtakunnallista tavoitetasoa.

9.4. Tavoitteet 2005

9.4.1. Opettajat

Vuoteen 2005 mennessä käytännöllisesti katsoen kaikki Raahen opettajat hallitsevat tieto- ja viestintäteknikan (TVT) perustaidot (OPEFI I-taso). Kolmasosa opettajista hallitsee TVT:n opetuskäytön OPEFI II-tason mukaisesti. Kaikissa kouluissa on nimetyt paikallisohjaajat, jotka tukevat ja kouluttavat muita opettajia TVT:n opetuskäytössä.

9.4.2. Oppilaat

Tieto- ja viestintäteknikan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille valmiudet tulevaisuuden tietoyhteiskuntaa varten. Lähtökohtana on se, että oppilas hallitsee opetussuunnitelmassa ainekohtaisesti määritellyt tieto- ja viestintäteknikan opetukselle asetetut tavoitteet.

Jokainen 1-6 luokan käynyt oppilas tuntee tietokoneen osat ja osaa perustoiminnot - hiiren käytön, ohjelmien käynnistämisen, tallentamisen, ohjelmien sulkemisen ja tietojen etsimisen tietoverkoista. Oppilas osaa käyttää perustyövälineohjelmia sekä luokkatasolle sopivia opetusohjelmia.

Kaikki peruskoulun päättövaiheen oppilaat osaavat ainakin jossain määrin hyödyntää tieto- ja viestintäteknikkaa tiedonhakuun, osaavat käyttää sähköpostia, hallitsevat auttavasti työkaluohjelmien (tekstinkäsittelyn, kuvankäsittelyn ja julkaisu- ja esitysohjelmat) käytön.

Halukkaille 7 -9 luokkatason oppilaille tarjotaan syventäviä valinnaiskursseja, muun muassa taulukkolaskennan, ohjelmoinnin, multimedian jne. kursseja.

Lukiossa kaikki oppilaat hallitsevat teknisesti hyvin tiedonhaun ja sähköpostin, ja osaavat kohtuullisen hyvin valikoida, vertailla ja arvioida hankitun tiedon luotettavuutta ja merkittävyyttä. Oppilaat osaavat hyödyntää työkaluohjelmia ja multimediaohjelmia tutkielmien teossa.

Halukkaille tarjotaan syventäviä valinnaiskursseja joko oman koulun puitteissa tai keskiasteen oppilaitoksista.

9.4.3. Infrastrukturi

Koulujen tieto- ja viestintätekninen laitekanta vastaa valtakunnallisesti asetettuja tavoitteita. Tietokoneiden ohella kouluilla on myös dataprojektoreita. Opettajilla on riittävästi kannettavia tietokoneita. Kaikissa kouluissa on hallinnollisen paikallisverkon lisäksi myös opetuksellinen paikallisverkko, joka on yhdistetty internetiin joko valokaapelein tai xDSL-yhteyksin.

9.4.4. Tekninen ja pedagoginen tuki

Opetustoimessa toimii tietotekninen tuki, 2 – 3 henkilöä, jotka pääosin vastaavat laitteiden teknisestä ylläpidosta. Kaikissa kouluissa on ainakin yksi nimetty paikallisohjaaja, joka antaa TVT:n opetuskäytön tukea ja koulutusta. Hyödynnetään Oulun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen, Chydenius-instituutin, Raahen ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen, Opekon ja mahdollisesti Raahen tietokonetekniikan ja liiketalouden yksikön kursseja.

9.5. Toimenpiteet ja resursointi

9.5.1. Opettajat

Paikallisohjaajat ovat aloittaneet toimintansa syksyllä 2002 kouluttautumalla Opetushallituksen kurssilla Raahessa. Alkukartoituksen jälkeen kouluissa on aloitettu opettajien OPE.FI I-tason koulutus pääsääntöisesti oppituntien ja YT-tuntien aikana. Tätä koulutusta jatketaan tulevina lukuvuosina. Koulujen rehtorien ja viime kädessä opetustoimenjohtajan velvollisuus on huolehtia, että OPE.FI -koulutus toimii jokaisessa Raahen kaupungin koulussa ja OPE.FI II ja III-tason koulutusta on tarjolla

halukkaille opettajille. Tähän koulutukseen on varattava riittävä koulutusmääräraha.

9.5.2. Oppilaat

Tietotekniikan käyttötaito muodostuu oppilaiden oman harrastuneisuuden ja kouluopetuksen yhteispanoksena. Koulujen tärkeä tehtävä on tarjota syrjäytymisen ehkäisemiseksi mahdollisuus TVT-taitojen oppimiseen ja käyttöön myös niille oppilaille, joilla ei ole muuten siihen mahdollisuutta.

Koulut huolehtivat opetussuunnitelman, kaupungin ja koulujen TVT-strategian toteutumisesta niin, että oppilaat perehdytetään vaadittuihin TVT-taitoihin ja niitä käytetään opetuksessa monipuolisesti sekä opetuksen eriyttämisessä. Edellytyksenä tehokkaalle opetuskäytölle on opettajien koulutus sekä laitteistojen ja ohjelmien ylläpito ja hankinta.

9.5.3. Infrastrukturi

Opetusministeriön tietoyhteiskuntarakenteita koskevassa selvityksessä (2001) todetaan seuraavasti: ”Työasemia on hankittava lisää niihin oppilaitoksiin, jotka ovat vielä jäljessä vuodelle 2000 asetetuista määrällisistä tavoitteista. Erityisesti niitä on hankittava opetuskäyttöön peruskouluihin, lukioidiin ja yliopistoihin. Työasemia suositellaan uusittavaksi vuosittain neljännes laitekannasta.”

Tämä tarkoittaa Raahen osalta sitä, että vuosittain tulisi hankkia n. 110 tietokonetta lisää.

Kouluittain laaditaan laitteistojen hankintasuunnitelmat laitetietokannan pohjalta. Kouluille hankitaan keskitetysti yleisimmät ohjelmat kuten työvälinohjelmien ja virustorjuntaohjelmat. Koulut hankkivat itsenäisesti omia opetusta tukevia erityisohjelmia. Koulujen ohjelmisto- ja laitteistotietokantaa kehitetään yhdessä koulujen ja kouluille nimetyn teknisen tukihenkilön kanssa. Tekninen tukihenkilö ylläpitää tietokantoja ja organisoii laite- ja ohjelmistohankintoja.

Selvittää mahdollisuutta muodostaa koulujen oma sisäinen verkko, joka mahdollistaisi mm. sisäisen tiedottamisen, oppilaiden omien kotisivujen ylläpidon, jne..

Opetustoimi varaa riittävän määrärahan laitteistojen ja ohjelmien vuosittaista hankintaa varten. Laitteisto- ja verkotushankinnoissa käytetään hyväksi opetushallituksen TIETOYHTEISKUNTA-ohjelmaa ja sieltä saatavia valtion avustuksia.

9.5.4. Tekninen ja pedagoginen tuki

Tekninen tuki

Tekninen tukihenkilö on tieto- ja viestintätekniiikan tekninen asiantuntija, joka auttaa, tukee ja opastaa opettajia teknisissä kysymyksissä sekä huolehtii siitä, että tietokoneet, oheislaitteet ja verkkoyhteydet ovat toimintakunnossa.

Opetusministeriön tietoyhteiskuntarakenteita koskevassa selvityksessä (2001) todetaan seuraavasti:

”Teknisiä tukipalveluja tulisi olla alan ammattilaisten antamina siten, että yhtä kokopäivätoimista, teknistä tukihenkilöä kohden on korkeintaan 50 työasemaa.”

Tämän esityksen mukaisesti Raahen kouluihin tarvittaisiin 9 kokopäiväistä atk-tukihenkilöä, mikä tuskin tulee koskaan toteutumaan. Toisaalta kouluilla olevin tietokoneiden teknisestä tuesta vastaaminen normaalin opetustyön ohessa on kohtuuton vaatimus. Konekannan jatkuvasti kasvaessa myös työn määrä tulee nykyisestä lisääntymään, joten ATK-vastaavan opetusvelvollisuutta tulee reilusti

huojentaa. Teknisen tuen tarvetta ja käyttöä tulee jatkuvasti arvioida ja tehdä vuosittain tarvittavat muutokset ja täsmennykset. Tästä syystä opetustoimeen on palkattava 2-3 ATK-tukihenkilöä, joista nimetään jokaiselle koululle vastaava tekninen tukihenkilö, jonka palkkaukseen varataan määrärahat.

Koulujen TVT:n opetuskäyttöä parannetaan siten, että helpotetaan tuen ja opastuksen saatavuutta. Kaupungin ATK-osasto huolehtii koulujen tietoteknisistä järjestelmistä, niiden huollosta, ylläpidosta ja kehittämisestä yhdessä atk- tukihenkilöiden ja koulujen ATK-vastaavien kanssa.

Pedagoginen tuki

Pedagoginen tukihenkilö on tieto- ja viestintäteknikan asiantuntija, joka auttaa, tukee ja opastaa opettajia kehittämään opetusta tieto- ja viestintekniikka työvälineenä.

Kaikille kouluille on nimetty paikallisohjaaja, joka voi olla myös toisen koulun opettaja (pienet koulut). Paikallisohjaaja toimii TVT:n opetuskäytön pedagogisena tukihenkilönä ja asiantuntijana. Pedagogisten tukihenkilöiden tehtävänä on ohjata opettajien tieto- ja viestintäteknikan menetelmien opetuskäyttöä. Paikallisohjaajille maksettavasta korvauksesta sovitaan erikseen ja tähän varataan määräraha. Paikallisohjaajille järjestetään lisäkoulutusta yhteistyössä esimerkiksi OPEKO:n kanssa sekä yhteistoimintaa esimerkiksi syys- ja kevätpalaverien merkeissä.

Raahen kaupungin tieto- ja viestintäteknikan opetuskäytön strategian ovat laatineet:

Timo Nauha
Juhani Kaukoranta
Jussi Meriläinen
Esko Hummastenniemi
Päivi Suvanto
Eija Sakko

LIITE 1. Perusopetuksen tuntijako

PERUSOPETUKSEN TUNTIJAKO

VERSIO 11 opetussuunnitelmatyön ohjausryhmä 1.8.2011

Oppiaine	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yht.	Min.	Painotukset
Äidinkieli ja kirjallisuus	7	7	5	5	4	5	3	3	3	42	42	
A-kieli			2	2	2	2	2	3	3	16	16	
B-kieli							2	2	2	6	6	
Matematiikka	3	3	4	4	4	4	3	3	4	32	32	
Ympäristö- ja luonnontieto										32	31	LUMA + 1
Ympäristöoppi	2	2								4		
Biologia ja maantieto			3	3	1,5	1,5	2	2	3	16	19	
Fysiikka ja kemia					1	1	2	3	2	9	9	
Terveystieto							1	2	0	3	3	
Uskonto/ET	1	1	1	1	2	1	1	2	1	11	11	
Historia ja yhteiskuntaoppi					1,5	1,5	2	2	3	10	10	
Taide ja taitoaineet***	6	6	8	8	9	9			12	58	56	Taide ja taitoaineet + 2 *)
Musiikki							1			1	7	• 1-4 min. 4
Kuvataide							2	0			8	• ” 4
Käsityö							3				11	• ” 4
Liikunta							2	2	2		18	• ” 8
Kotitalous							3			3	3	
Oppilaanohjaus							1	0	1	2	2	• 1-4 min. 26
Valinnaiset aineet						1		6	6	13	13	• 5-9 min. 30
Vapaaehtoinen A-kieli				2	2	2	2	2	2	12	12	
TUNTIMÄÄRÄ (A-kieltä EI)	19	19	23	23	25	26	30	30	30	225		
TUNTIMÄÄRÄ (A-kieltä ON)				25	27	28	32**	30**	30	233		
Vähimmäistuntimäärä (POA 3 §)	19	19	23	23	24	24	30	30	30	222		

*) syrjäytymisen ehkäisy

**) A2-kieli on 7. luokalla vapaaehtoinen aine; 8.-9. luokilla se voidaan laskea oppilaalle valinnaisaineeksi. Tunnit voisi olla 1h 4 lk, 2h 5 lk, 3h 6 lk.

***) **Taide- ja taitoaineiden tuntimäärä** 1.-6. luokilla voidaan päättää koulukohtaisesti tässä olevan kokonaismäärän puitteissa, kunhan

- musiikissa ja kuvataiteessa on väh. 1 vvt molemmissa aineissa joka luokalla
- käsityössä on neljällä luokalla väh. 1 vvt ja kahdella luokalla väh. 2 vvt
- liikunnassa on väh. 2 vvt joka luokalla

LIITE 2. Perusopetuksen tuntijako

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Perusopetuksen oppiaineiden opetus ryhmitellään pystyviivan osoittamassa kohdassa eri vuosiluokkia yhdistäviin osiin. Kuhunkin osaan on merkitty opetuksen vähimmäismäärä viikkovuositunteina (vuosiviikkotunti = 38 oppituntia)

Aine	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Yht
Äidinkieli ja kirjallisuus	14		14			14				42
A-kieli	-----			8				8		16
B-kieli	-----								6	6
Matematiikka	6		12			14				32
Ympäristöoppi	Ympäristö- ja luonnontiede									
Biologia ja maantieto		9			3			7		
Fysiikka ja kemia					2			7		31
Terveystieto								3		
Uskonto/Elämänkatsomustieto	6									11
Historia ja yhteiskuntaoppi	-----					3		7		10
Musiikki	Taide- ja taitoaineet			4-			3-			
Kuvataide		26		4-		30		4-		
Käsityö				4-				7-		56
Liikunta				8-				10-		
Kotitalous	-----								3	3
Oppilaanohjaus	-----								2	2
Valinnaiset aineet	(-13)									13
Oppilaan vähimmäistuntimäärä	19	19	23	23	24	24	30	30	30	
Vapaaehtoinen A-kieli	-----					(6)		(6)		(12)
----- = Oppiainetta ei opeteta asianomaisella vuosiluokalla, ellei opetussuunnitelmassa toisin määrätä										
( ) = Opetetaan valinnaisena										

LIITE 3. Kirjainmallit, numerot ja matemaattiset merkit

Aa Bb Cc Dd Ee Ff
Gg Hh Ii Jj Kk Ll
Mm Nn Oo Pp Qq Rr
Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Åä Öö

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
. , ; : ! ? ( ) €

Aa Bb Cc Dd Ee Ff
Gg Hh Ii Jj Kk Ll
Mm Nn Oo Pp Qq Rr
Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Åä Ää Öö

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0
. , ; : ! ? ( ) €

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu _____

LUKUVUOSITODISTUS 1. VUOSILUOKKA

Oppilas _____ Henkilötunnus _____

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot ensimmäisen kouluvuoden aikana:

ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS

(suomen kieli)

1. Luet helppoja tavuja	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Luet lauseita
2. Luetun ymmärtäminen on sinulle vaikeaa	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Ymmärrät lukemaasi
3. Kirjoitat helppoja tavuja	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Kirjoitat helppoja sanoja virheettömästi
4. Käsialasi vaatii harjoitusta	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Käsialasi on selkeää ja muodot ovat oikein
5. Suulliset itseilmaisutilanteet ovat sinulle vaikeita	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Osallistut mielelläsi erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin suullisesti

Muita huomioita:

MATEMATIIKKA

1. Olet epävarma yhteen- ja vähennyslaskuissa lukualueella 0-20	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Hallitset yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0-100
2. Päässälkut tuottavat sinulle vaikeuksia	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Suoriudut päässälkukuista
3. Soveltavat tehtävät ovat sinulle vaikeita	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	Osaat ratkaista itsenäisesti soveltavia tehtäviä

Muita huomioita:

Olet opiskellut edellisten lisäksi seuraavia oppiaineita ja suorittanut ne hyväksytysti:

Ympäristö- ja luonnontieto,
uskonto/elämäkatsomustieto (tarpeeton yliviivataan), musiikki, käsityö, liikunta ja kuvataide

Muita huomioita:

↑ Siirryt ___ vuosiluokalle

↑ Sinut jätetään ___ vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä

Vuosiluokalle jättämisen syy:

↑ Siirtymisestäsi ___ vuosiluokalle on tehty seuraava ehdollinen päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa ___ / ___ 20 ___ klo _____

Raaha ___ / ___ 20 _____

Opettajasi: _____

Huoltaja: _____

Oppilas: _____

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu _____

LUKUVUOSITODISTUS 2. VUOSILUOKKA

Oppilas _____ Henkilötunnus _____

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot toisen kouluvuoden aikana:

ÄIDINKIELI JA KIRJALLISUUS
(suomen kieli)

1. Luet epävarmasti	☐	☐	☐	☐	☐	Luet sujuvasti
2. Luetun ymmärtäminen on sinulle vaikeaa	☐	☐	☐	☐	☐	Osaat etsiä tietoa lukemastasi
3. Kirjoitat lyhyitä lauseita	☐	☐	☐	☐	☐	Kirjoitelmasi ovat monipuolisia ja kieliopillisesti virheettömiä
4. Käsialasi kaippaa harjoitusta	☐	☐	☐	☐	☐	Käsialasi on selkeää ja muodot ovat oikein
5. Viestintätilanteet tuottavat sinulle vaikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐	Hallitset viestinnän erilaisissa tilanteissa

Muita huomioita:

MATEMATIIKKA

1. Olet epävarma yhteen- ja vähennyslaskuissa lukualueella 0-100	☐	☐	☐	☐	☐	Hallitset yhteen- ja vähennyslaskuja lukualueella 0-1000
2. Päässälkut tuottavat sinulle vaikeuksia	☐	☐	☐	☐	☐	Suoriudut päässälkkuista
3. Kertotaulut 1-5 ovat sinulle vaikeita	☐	☐	☐	☐	☐	Osaat kertotaulut 1-5
4. Soveltavat tehtävät ovat sinulle vaikeita	☐	☐	☐	☐	☐	Osaat ratkaista itsenäisesti soveltavia tehtäviä

Muita huomioita:

---

^o = opetussuunnitelmassa määritelty hyvän osaamisen taso

Olet opiskellut edellisten lisäksi seuraavia oppiaineita ja suorittanut ne hyväksytysti:

Ympäristö- ja luonnontieto,
Uskonto/elämäkatsomustieto(tarpeeton yliviivataan), musiikki, käsityö, liikunta ja kuvataide

Muita huomioita:

↑ Siirryt ___ vuosiluokalle

↑ Sinut jätetään ___ vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä

Vuosiluokalle jättämisen syy:

↑ Siirtymisestä ___ vuosiluokalle on tehty seuraava ehdollinen päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa ___ / ___ 20 ___ klo _____

Raaha ___ / ___ 20 ___

Opettajasi: _____

Huoltaja: _____

Oppilas: _____

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu _____

LUKUVUOSITODISTUS 3. VUOSILUOKKA

Oppilas _____ Henkilötunnus _____

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot kolmannen kouluvuoden aikana

Käyttäytyminen..... _____

Äidinkieli ja kirjallisuus

(suomen kieli)..... _____

_____ kieli, A1¹⁾..... _____

Ympäristö- ja luonnontieto..... _____

Uskonto / Elämänkatsomustieto²⁾..... _____

Matematiikka..... _____

Näin olet saavuttanut taito- ja taideaineiden lukuvuoden tavoitteet:

	Tavoitteiden saavuttaminen tuottaa vaikeuksia	Olet saavuttanut perustavoitteet	Olet saavuttanut tavoitteet hyvin
Musiikki	☐	☐	☐
Kuvataide	☐	☐	☐
Käsityö	☐	☐	☐
Liikunta	☐	☐	☐

Työskentelytaitojen arviointi on osa oppiaineen arviointia.

Muita huomioita:

Siirryt _____ vuosiluokalle

Sinut jätetään _____ vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä.

Vuosiluokalle jättämisen syy: _____

Siirtymisestäsi _____ vuosiluokalle on tehty seuraava ehdollinen päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa _____ / _____ 20____ klo _____

Raaha _____ / _____ 20____

_____
Opettajasi

_____
Huoltajan allekirjoitus

_____
Oppilaan allekirjoitus

Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4 – 10

10 erinomainen

9 kiitettävä

8 hyvä

7 tyydyttävä

6 kohtalainen

5 välttävä

4 hylätty

1) A1-kieltä opiskellaan kaikille yhteisenä oppiaineena

2) Tarpeeton yliviivataan

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu _____

LUKUVUOSITODISTUS 4. VUOSILUOKKA

Oppilas _____ **Henkilötunnus** _____

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot neljännen kouluvuoden aikana:

Käyttäytyminen..... _____

Äidinkieli ja kirjallisuus
(suomen kieli)..... _____

_____ **kieli, A1¹⁾**..... _____

Ympäristö- ja luonnontieto ..... _____

Uskonto / Elämänkatsomustieto²⁾..... _____

Matematiikka..... _____

Musiikki..... _____

Kuvataide..... _____

Käsityö..... _____

Liikunta..... _____

Työskentelytaitojen arviointi on osa oppiaineen arviointia.

Muita huomioita:

Siirryt ____ vuosiluokalle

Sinut jätetään ____ vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä

Vuosiluokalle jättämisen syy:

Siirtymisestäsi ____ vuosiluokalle on tehty seuraava ehdollinen päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa ____ / ____ 20____ klo _____

Raaha ____ / ____ 20____

Opettajasi

Huoltajan allekirjoitus

Oppilaan allekirjoitus

Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4 – 10

- 10 erinomainen
- 9 kiitettävä
- 8 hyvä
- 7 tyydyttävä
- 6 kohtalainen
- 5 välttävä
- 4 hylätty

- 1) A1-kieltä opiskellaan kaikille yhteisenä oppiaineena
- 2) Tarpeeton yliviivataan

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu

LUKUVUOSITODISTUS 5. VUOSILUOKKA

Oppilas

Henkilötunnus

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot viidennen kouluvuoden aikana:

Käyttäytyminen.....

Äidinkieli ja kirjallisuus.....

(suomen kieli)

Englanti (A1-kieli)¹⁾.....

Matematiik-

ka.....

Biologia ja maantieto²⁾.....

Fysiikka ja kemia²⁾.....

Uskonto/Elämänkatsomustieto³⁾.....

Historia.....

Musiikki.....

Kuvataide.....

Käsityö.....

Liikunta.....

Työskentelytaitojen arviointi on osa oppiaineen arviointia.

Muita huomioita:

Siirryt vuosiluokalle Sinut jätetään vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä

Vuosiluokalle jättämisen syy:

Siirtymisestäsi vuosiluokalle on tehty seuraava ehdollinen päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa / 20 klo

Raahe / 20

Opettajasi

Huoltajan allekirjoitus

Oppilaan allekirjoitus

Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4 - 10

10 erinomainen

9 kiitettävä

8 hyvä

7 tyydyttävä

6 kohtalainen

5 välttävä

4 hylätty

1) A1-kieli on 1-6 vuosiluokalla alkava yhteinen kieli.

2) Arvioidaan yhtenä kokonaisuutena.

3) Tarpeeton yliviivataan.

Opetushallituksen 16.1.2004 antamien perusteiden mukainen todistus

Raahen opetuslautakunnan hyväksymä todistuslomake 8.6.2005 § 172

RAAHEN KAUPUNKI

Koulu

LUKUVUOSITODISTUS 6. VUOSILUOKKA

Oppilas

Henkilötunnus

Olet saavuttanut seuraavat tiedot ja taidot kuudennen kouluvuoden aikana:

Käyttäytyminen.....

Äidinkieli ja kirjallisuus.....

(suomen kieli)

Englanti (A1-kieli)¹⁾.....

Matematiikka.....

Biologia ja maantieto²⁾.....

Fysiikka ja kemia²⁾.....

Uskonto/Elämäkatsomustieto³⁾.....

Historia.....

Musiikki.....

Kuvataide.....

Käsityö.....

Liikunta.....

Valinnaisaine

Hyväksytty / Hylätty³⁾

Työskentelytaitojen arviointi on osa oppiaineen arviointia.

Muita huomioita:

Siirryt vuosiluokalle Sinut jätetään vuosiluokalle opettajan / opettajien ja rehtorin päätöksellä

Vuosiluokalle jättämisen syy:

Siirtymisestääsi vuosiluokalle on tehty seuraava päätös:

Seuraava lukuvuosi alkaa / 20 klo

Raaha / 20

Opettajasi

Huoltajan allekirjoitus

Oppilaan allekirjoitus

Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4 - 10

10 erinomainen

9 kiitettävä

8 hyvä

7 tyydyttävä

6 kohtalainen

5 välttävä

4 hylätty

1) A1-kieli on 1-6 vuosiluokalla alkava yhteinen kieli.

2) Arvioidaan yhtenä kokonaisuutena.

3) Tarpeeton yliviivataan.

Opetushallituksen 16.1.2004 antamien perusteiden mukainen todistus

Raahen opetuslautakunnan hyväksymä todistuslomake 8.6.2005 § 172

Wilma

Emma Esimerkki 08.03.1993

Oppimisvalmiudet

Motoriset taidot

Kokonaismotoriikka

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Hienomotoriikka

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kieli ja kommunikointi

Ilmaisujen ymmärtäminen

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Itsensä ilmaiseminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Sosiaaliset taidot

Vuorovaikutustaidot

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ryhmässä toimiminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kognitiiviset taidot

Aistien stimulointi

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avaruudelliset suhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Verbaalinen ja motorinen jäljittely

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ongelmanratkaisu

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Syy-seuraussuhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Esineiden käsittely ja tuki

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Päivittäiset taidot

Omatoinisuus

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avustuksen tarve

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Lisätietoja:

Muita huomioita: Yksilöllistetty oppimäärä HOJKS:n tavoitteiden mukaan

Raahessa 12.04.2013

Esimerkki Emma 08.03.1993

6. vuosiluokka

Käyttäytyminen

Olet edistynyt
hitaasti

Olet edistynyt
kohtalaisesti

Olet edistynyt
hyvin

Noudatat sovittuja sääntöjä.
Sinulla on hyvät käytöstavat luokassa.
Osaat käyttäytyä yhteisissä tilaisuuksis-
yhteisillä paikoilla.
Tulet toimeen kaikkien kanssa ja osaat
hakeutua luokkatovereiden seuraan.
Huolehdit omista tavaroistasi.
Olet aktiivinen päivittäisissä toiminnois-

sa ja

X
X

sa.

X
X
X
X

*Todistukseen liitteeseen voi kirjoittaa työskentelyn rasti-arvioinnin alle omia tekstejä
kuinka paljon haluaa.*

Työskentely

Aloitat työsi sovittuna aikana.
Teet työsi loppuun saakka.
Keskityt tehtäviisi.
Otat kontaktia toisiin.
Osaat työskennellä toisten kanssa.

X

X
X

X
X

*Todistukseen liitteeseen voi kirjoittaa työskentelyn rasti-arvioinnin alle omia tekstejä
kuinka paljon haluaa.*

Raahessa 01.06.2013

_____
Opettaja

Wilma

Emma Esimerkki 08.03.1993

Oppimisvalmiudet

Motoriset taidot

Kokonaismotoriikka

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Hienomotoriikka

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kieli ja kommunikointi

Ilmaisujen ymmärtäminen

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Itsensä ilmaiseminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Sosiaaliset taidot

Vuorovaikutustaidot

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ryhmässä toimiminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kognitiiviset taidot

Aistien stimulointi

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avaruudelliset suhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Verbaalinen ja motorinen jäljittely

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ongelmanratkaisu

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Syy-seuraussuhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Esineiden käsittely ja tuki

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Päivittäiset taidot

Omatoinisuus

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avustuksen tarve

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Lisätietoja:

Muita huomioita: Yksilöllistetty oppimäärä HOJKS:n tavoitteiden mukaan

Raahessa 12.04.2013

Wilma

PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS

2012 – 2013

6. vuosiluokka

Emma Esimerkki 080393-XXXX

Oppimisvalmiudet

Motoriset taidot

Kokonaismotoriikka

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Hienomotoriikka

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kieli ja kommunikointi

Ilmaisujen ymmärtäminen

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Itsensä ilmaiseminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Sosiaaliset taidot

Vuorovaikutustaidot

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ryhmässä toimiminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kognitiiviset taidot

Aistien stimulointi

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avaruudelliset suhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Verbaalinen ja motorinen jäljittely

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ongelmanratkaisu

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Syy-seuraussuhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Esineiden käsittely ja tuki

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Päivittäiset taidot

Omatoimisuus

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avustuksen tarve

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Lisätietoja:

Muita huomioita: Yksilöllistetty oppimäärä HOJKS:n tavoitteiden mukaan

Seuraava lukuvuosi alkaa klo

Raahessa 12.04.2013

Opettaja

Huoltaja

RAAHEN KAUPUNKI

TODISTUS LISÄOPETUKSEN SUORITTAMISESTA*
PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS 1 (2)

Wilma

2012 – 2013
6. vuosiluokka

Emma Esimerkki

Syntymäaika: 08.03.1993

Oppimisvalmiudet

Motoriset taidot

Kokonaismotoriikka

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Hienomotoriikka

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kieli ja kommunikointi

Ilmaisujen ymmärtäminen

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Itsensä ilmaiseminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Sosiaaliset taidot

Vuorovaikutustaidot

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ryhmässä toimiminen

Tieto voi olla asiakirjana, tiedostona...

Kognitiiviset taidot

Aistien stimulointi

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avaruudelliset suhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Verbaalinen ja motorinen jäljittely

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Ongelmanratkaisu

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Syy-seuraussuhteet

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Esineiden käsittely ja tuki

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Päivittäiset taidot

Omatoinisuus

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Avustuksen tarve

Tiedolla tarkoitetaan eri muodoissa talletettavaa, käsiteltävää tai siirrettävää tietoa.

Lisätietoja:

Muita huomioita: Yksilöllistetty oppimäärä HOJKS:n tavoitteiden mukaan

Raahessa 12.04.2013

Rehtori/koulunjohtaja

RAAHEN KAUPUNKI

Todistuksen liite

Koulu _____

Oppilas _____

Henkilötunnus _____

Olet saanut seuraavan sanallisen arvioinnin lukuvuonna _____

Työskentelytaidot

1. Kuunteluun keskittyminen on sinulle vaikeaa	☐	☐	☐	☐	Osaat kuunnella keskittyneesti
2. Itsenäinen työskentely ei onnistu	☐	☐	☐	☐	Työskentelet itsenäisesti ja vastuullisesti ja kysyt tarvittaessa lisäohjeita
3. Ryhmätyöskentely ei onnistu	☐	☐	☐	☐	Osaat työskennellä ryhmässä
4. Vetäydyt opetuskeskustelusta ja vastaat vain kysyttäessä	☐	☐	☐	☐	Osallistut ohjattuun opetuskeskusteluun
5. Laiminlyöt ja unohtelet kotitehtäviäsi	☐	☐	☐	☐	Teet kotitehtäväsi ajallaan
6. Työsi on huolimaton	☐	☐	☐	☐	Teet työsi huolellisesti
7. Oman työskentelysi arviointi ja kehittäminen on sinulle vaikeaa	☐	☐	☐	☐	Osaat arvioida ja kehittää omaa työskentelyäsi

Muita huomioita oppilaan työskentelytaitoihin liittyvistä asioista:

Allekirjoitus

RAAHEN KAUPUNKI

Todistuksen liite

Koulu _____

Oppilas _____

Henkilötunnus _____

Olet saanut seuraavan sanallisen arvioinnin lukuvuonna _____

Käyttäytyminen

1. Käytöstavoissasi on paljon parantamisen varaa	☐	☐	☐	☐	Hallitset hyvät käytöstavat
2. Rikot koulun sääntöjä	☐	☐	☐	☐	Noudatat koulun sääntöjä
3. Tarvitset lisäkehotuksia	☐	☐	☐	☐	Noudatat annettuja ohjeita
4. Sinulla on vaikeuksia selvittää asiat rehellisesti ja avoimesti	☐	☐	☐	☐	Toimintasi on rehellistä
5. Häiritset työskentelyä	☐	☐	☐	☐	Annat työrauhan
6. Käyttäydyt epäystävällisesti luokkatovereitasi kohtaan	☐	☐	☐	☐	Olet kannustava ja auttavainen luokkatoveri

Muita huomioita oppilaan käyttäytymiseen liittyvistä asioista:

_____
Allekirjoitus

LIITE 7 Kieliluokan varustaminen (Sukolin suositus)

Kieliluokan varustaminen

Kielenoppimista edistäviä seikkoja on monia: oppijan motivaatio, opettajan sekä didaktiikan että kielen ja kulttuurin tuntemus ja oppimisympäristön soveltuminen kieltenopetukseen. Kieltenopetuksessa tulee ottaa huomioon eri kielten osa-alueiden opetukseen liittyvät tarpeet ja opetusryhmän kokoon ja erilaisiin oppijoihin liittyvät haasteet.

Erityisesti oppimisympäristön (tilat, AV-välineet, apuvälineet mm. äänitteet, videonauhat, sanakirjat, lehdet ja muu lisämateriaali) merkitys korostuu opetusta suunniteltaessa ja toteuttaessa. Koulutuksen järjestäjän tulee taata sopivat oppimisen edellytykset, jotta opettaja voi keskittyä substanssiin eli erilaisiin oppijoihin, opetussuunnitelman tavoitteisiin ja opetettavaan aineeseen.

Sen vuoksi tiloja suunniteltaessa ja varustettaessa tulee kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin:

Tila

Kieltenopetukseen tulee varata vakituinen tila ja tiloja ja materiaalia tulee olla tarpeeksi oppilaitoksen kokoon nähden. Opetustilanteessa käytettävää materiaalia opettajalla on paljon ja sen siirtäminen joka oppitunnin jälkeen paikasta toiseen heikentää otollisten oppimisedellytysten luomista.

Tilan tulee olla muunneltavissa luokkaopetuksesta pienryhmätoimintaa helpottavaksi tilaksi esimerkiksi pulpetteja ja muita kalusteita siirtämällä. Nykyisin usein käytössä oleva projektioppiminen ja erilaiset portfoliot edellyttävät riittävää työskentely- ja säilytystilaa.

Koska kyseessä on kieltenopetukseen käytettävä tila, ulkopuolisten häiriöäänten minimointi on erityisen tärkeää.

Varustelu

Nykyiset kieltenopetuksen oppimateriaalikonaisuudet muodostuvat useimmiten kirjallisen materiaalin lisäksi äänitteistä, videonauhoitteista, lisätehtäväpaketeista sekä nykyisin varsin usein myös tietokonepohjaisista materiaalipaketeista. Sen vuoksi kaikkien edellä mainittujen materiaalien tulee olla opettajan ja oppijoiden käytettävissä siinä tilassa missä he työskentelevät. Riittävät AV-välineet, piirtoheitin, nauhuri, video ja televisio, tietokoneet, tulee olla käden ulottuvilla. Yhteisiä välineitä käytettäessä tulee selkeästi määritellä kenen vastuulla on em. Laitteiden käyttövalmius ja kuka laitteet siirtää ja asentaa käyttökuntoon.

Erilaiset oppijat edellyttävät erilaista materiaalia: nopeammin eteneville tulee olla haasteellisempaa lisämateriaalia ja erityistukea tarvitseville oppimisvaikeudet huomioonottavaa materiaalia. Tämän lisäksi tulee koulun tukea oppimaan oppimista, oppijoiden autonomisuutta, itsenäistä oppimista. Materiaalia tulee siis olla sekä helposti saatavilla avohyllyillä sekä opettajan kontrolloimassa lukitavassa tilassa.

Kielitaito on osa sivistystä ja kieltenopiskelu on tie monikulttuurisuuteen. Investointi kielikoulutukseen antaa osinkoja vasta vuosien kuluttua, mutta lopulta siitä hyötyy sijoittaja – suomalainen yhteiskunta.

LIITE 8. Kuvaus hyvästä kielten osaamisesta

A1 kieli englanti 6 lk.

B1 kieli ruotsi 9. luokan päättöarviointi.

Kuvaus hyvästä osaamisesta.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1 Peruskielitaidon alkeistaso	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito	A.2.1 Peruskielitaidon alkuvaihe	A1.3 Toimiva alkeiskielitaito
<ul style="list-style-type: none"> • Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. • Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa. • Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhekumppanin apua. • Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä. • Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia. • Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita. • Alkeellisessakin puheessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita). • Ymmärtää tekstin pääajatuksien ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla. • Lyhyenkin tekstinpätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemukseen liittyvissä tilanteissa. • Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä (yksinkertaisen postikortin, henkilötiedot, yksinkertainen sanelu) • Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreettisiin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkeitä. • Alkeellisessakin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.

A1 kieli englanti päättöarviointi 9. luokalla.

Kuvaus hyvästä osaamisesta.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1. Toimiva peruskielitaito	A2.2. Kehittyvä peruskielitaito	B1.1. Toimiva peruskielitaito	A2.2. Kehittyvä peruskielitaito
<p>*Ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kertonta. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleistietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja.</p> <p>* Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.</p>	<p>*Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puoleista. Osaa osallistua rutiinimaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä.</p> <p>* Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset hyvin ilmeisiä.</p> <p>* Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy.</p> <p>* Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja joitakin vaativampia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa perusasioissa esiintyy paljon virheitä (esim. verbien aikamuodoissa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.</p> <p>* Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.</p> <p>* Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa.</p> <p>*Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puoleista (lyhyet kirjeet, muistilaput, hakeukset, puhelinviestit).</p> <p>*Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavalliset sidoskeinot.</p> <p>- Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja.</p>

Valinnainen B2 kieli päättöarviointi.

Kuvaus hyvästä osaamisesta.

Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Tekstin ymmärtäminen	Kirjoittaminen
<p>A1.2 Kehittyvä alkeiskielitaito</p> <p>*Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen.</p> <p>* Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selvää tilannevihjettä.</p> <p>* Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännettä.</p>	<p>A1.1 Kielitaidon alkeiden hallinta</p> <p>*Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhe-kumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkieleen tai eleisiin.</p> <p>* Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia.</p> <p>* Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakioilmaisuja.</p> <p>* Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaisut voivat olla melko virheettömiä.</p>	<p>A1.3. Toimiva alkeiskielitaisto</p> <p>* Pystyy lukemaan tuttuja ja joitakin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja ruutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita.</p> <p>* Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset).</p> <p>* Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta.</p>	<p>A1.2 Kehittyvä alkeiskielitaito</p> <p>*Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein.</p> <p>*Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja).</p> <p>* Osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita.</p> <p>* Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.</p>

LIITE 9. Vinkkipankki

Raahelaiset kieltenopettajat ovat laatineet tämän vinkkipankin, josta opettaja voi ottaa soveltuvin osin opiskeluohjeita oppilaille tuntityöskentelyyn tai kotitehtävien tekemiseen.

Hyvä tapa opiskella sanoja

- Lue sanoja ääneen: yksin ja parin kanssa, toista vaikea sana kolme kertaa ääneen.
- Kirjoita sanoja vihkoon
- Kirjoita sanoista lauseita
- Kertaa sanoja usein
- Kysele parilta sanoja suullisesti ja kirjallisesti.
- Opettele parin kanssa sanalista dialogin avulla: Toinen aloittaa keskustelun käyttäen listan 1. sanaa, toisen on jatkettava 2. sanalla. Usein täytyy sanoa paljonkin, että saa sanan sopimaan aiheeseen. Näistä tulee yleensä hauskoja. Sopii nopeille oppijoille.
- Opeteltava asia jää paremmin mieleen, kun yhdistät sen omaan elämääsi. Laajenna sanavarastoasi keräämällä itsellesi tärkeitä sanoja. Kirjoita niistä omia lauseita.
- Ryhmittely auttaa sanojen mieleenpainamisessa: ryhmittele sanoja aihepiireiksi, vastakohtiksi tai synonyymeiksi
- Ryhmittele sanaluokittain ja käytä värejä: vihreä: verbit, sininen: substantiivit, punainen: adjektiivit, musta: pronominit keltainen.
- Laadi sanoista miellekarttoja vihkoosi
- Kirjoita sanalappuja, joiden toisella puolella on sana suomeksi ja toisella puolella englanniksi, käy läpi niin monta kertaa että muistat kaikki
- Käytä muistiin painamisessa apuna muiden kielten samalta kuulostavia sanoja tai yhdistä suomennokseen: soup - soppa
- Yhdistä uusi sana mielessäsi johonkin kuvaan tai tilanteeseen. Voit jopa tehdä sanoista vihkoosi kuvasanakirjan. Piirrä tai etsi sopiva kuva.
- Pane joku itsellesi tuttu sarjakuvahahmo sanelemaan (opettamaan) vaikea sana
- Käytä tietokoneohjelmia ja oppimispelejä

Ääntäminen ja puhuminen

- Harjoittele ääntämistä. Selkeä ääntäminen tekee puheestasi ymmärrettävää.
- Lue sanoja ja tekstiä ääneen kotonakin.
- Opettele ääntämismerkit
- Kuuntele malli
- Käytä kirjan cd:tä, toista merkityksellisiä kokonaisuuksia katsomatta kirjaan, tauota itse
- Huomioi sanojen pääpaino (piste pääpainollisen tavun kohdalle)
- Harjoittele sävelkulkua, lauseryymiä, voit yhdistää siihen liikkeen
- Artikuloi, liikuta huulia huolellisesti, liioittele
- Pyydä puhekumppanilta toistoa tai selitystä jos et ymmärrä
- Harjoittele tavallisimpia keskustelussa tarvittavia sanontoja
- Harjoittele puhumista esim. sanaselitysharjoituksilla (Alias)
- Kuvan selittäminen kaverille, kaveri piirtää selityksen mukaan. (Kuvan voi laatia itsekin.)

Kirjoittaminen

- Anna parisi lukea kirjoituksesi ja kommentoida sitä, esim. onko artikkelit paikallaan, verbit oikein jne.

- Saman asian voit sanoa monella eri tavalla. Erilaisia ilmaisuja käyttäen saat kirjoitukseesi vaihtelua.
- Suunnittelu helpottaa kirjoittamista. Kerää tarpeellista sanastoa, laadi miellekarttoja ja ryhmittele asioita, joista haluat kirjoittaa
- Kirjoita omasta elämästä (mikä koskettaa sinua myönteisesti tai kielteisesti) tai roolihenkilöstä
- Pidä päiväkirjaa kohdekielellä, harrasta kirjeenvaihtoa, käytä internetin mahdollisuuksia

Lukeminen

- Skim and scan– tekniikka: silmäile tekstiä, sen otsikoita ja kuvia. Lue teksti sitten läpi niin, että yrität saada selville sen pääkohdat. Etsi ydinasiat. Lue teksti uudelleen sanaston avulla, jotta saat tarkemmin selville, mistä tekstissä kerrotaan.
- Kaikkia sanoja ei tarvitse ymmärtää. Arvaa sanojen merkityksiä käyttämällä muita kieliä hyväksesi.
- Pilko itsellesi vieraita sanoja ja etsi niistä tuttuja osia
- Kun teksti on käsitelty koulussa, muuta sitä jollakin tavalla, eri henkilön näkökulmasta, muuta keskustelu tarinaksi, tarina haastatteluksi.

Kuunteleminen

- Lue kuuntelutehtävien ohjeet huolellisesti. Keskity kuuntelemaan vain asiaa, jota kysytään.
- Kun kuuntelet tekstiä ensimmäistä kertaa, yritä erottaa pääajatukset. Kuunnellesasi tekstiä toista kertaa, yritä erottaa yksityiskohdat.
- Harjoittele kuuntelua kotona, kuuntele teksti useita kertoja
- Sinun ei tarvitse ymmärtää kuuntelun jokaista sanaa saadaksesi selville, mistä on kyse. Mieti, voitko kuuntelun aikana arvata tai päätellä jonkin sanan merkityksen.
- Kuuntele musiikin sanoja

Kompensaatiostrategioita

- Näyttele
- Matki
- Käytä käsiäsi ja vartaloasi
- Selitä, kuvaile tai käytä toista lähellä olevaa sanaa
- Käytä apuna jotain toista kieltä
- Piirrä

Työskentelytavat

- Parityö on tehokasta, kun kumpikin osallistuu aktiivisesti ja kuuntelee, mitä toinen sanoo. Muista antaa parille palautetta hänen osaamisestaan.
- Osallistu tuntityöhön aktiivisesti viittaamalla, tekemällä tehtäviä, käyttämällä aikasi hyödyllisesti, yritä parhaasi
- Käytä oppitunnilla vierasta kieltä niin paljon kuin mahdollista, opit itse ja valmennat pariiasi
- Kysy, jos et ymmärrä
- Kielioppi: tee ryhmissä muistisääntöjä
- Kotiopiskelussa: kertaa opettajan antamat läksynlukuohjeet

LIITE 10. Päihdekasvatuksen työsuunnitelma

Kohderyhmä	Toiminta	Aika	Toteuttaja
1 – 2 lk:t	Hurtta Haukku	Kevät	Verkko-ryhmä Nuorisopalvelut
6 lk:t	Kutoselta - Kutoselle	Alkaa syksyllä. Päättyy alkukuväällä	Pysäkki Nuorisopalvelut
	Keskustelevat vanhempainillat	Kevät	Verkko – ryhmä Nuorisopalvelut
	Mietippä ite! viikko	Kevät	Nuorisopalvelut
7 – 9 lk:t	Päihdekasvatustapahtuma	Syksy	Pysäkki Vanhempainyhdistys
	Päihdekasvatusta rippileireillä	Kevät	Pysäkki
Alle 7- vuotiaiden kanssa työskentelevät	Koulutusta	Kevät	Verkko - ryhmä
Yli 7- vuotiaiden kanssa työskentelevät	Koulutusta	Syksy	Verkko - ryhmä
<p>Rotary – järjestöjen mahdollinen osuus päihdekasvatuksen työsuunnitelmassa. Rotary- järjestöjen lääkärijäseniä voi pyytää asiantuntijavieraksi koulujen terveystiedon päihdekasvatustunneille.</p> <p>Päihdekasvatuksen työsuunnitelma on perusopetuksen opetussuunnitelman oppilashuoltoon kuuluva liite.</p>			

Päihdekasvatuksen työsuunnitelma on hyväksytty ehkäisevän päihdetyön koordinaatiotyöryhmän kokouksessa 27.2.2006 ja moniammatillisen päihdetyöryhmän Verkon kokouksessa 28.3.2006 ja 15.3.2006.

LIITE 11. Kielitaidon tasojen kuvausasteikko

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.1	Kielitaidon alkeiden hallinta	<p>* Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehotuksia) arkisissa yhteyksissä.</p> <p>* Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkein alkeellisinta kielilainesta.</p> <p>*Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, osoittamista, käännoästä.</p>	<p>*Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyin lausein. Vuorovaikutus on puhekumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidinkieleen tai eleisiin.</p> <p>* Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia.</p> <p>* Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakioilmaisuja.</p> <p>* Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaisut voivat olla melko virheettömiä.</p>	<p>*Tuntee kirjainjärjestelmän, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän.</p> <p>*Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin.</p> <p>* Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen.</p>	<p>*Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyin ilmaisuin.</p> <p>*Osaa kirjoittaa kielen kirjaimet ja numerot kirjaimin, merkitä muistiin henkilökohtaiset perustietonsa ja kirjoittaa joitakin tuttuja sanoja ja fraaseja.</p> <p>*Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja.</p> <p>* Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.</p>
A1.2	Kehittyvä alkeiskiellitaito	<p>*Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen.</p> <p>* Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selviä tilannevihjeitä.</p> <p>*Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännoästä.</p>	<p>*Osaa viestiä suppeasti joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhekumppanin apua.</p> <p>*Puheessa on taukoja ja muita katkoksia.</p> <p>*Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa hyvin suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia.</p> <p>* Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.</p>	<p>*Ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin.</p> <p>* Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tarvittaessa uudelleen</p> <p>* Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustettavassa yhteydessä on rajallinen.</p>	<p>*Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein.</p> <p>*Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja).</p> <p>* Osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita.</p> <p>* Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.</p>

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3	Toimiva alkeiskiellitaito	<p>* Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja) rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukena.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua yleiskielistä puhetta.</p>	<p>* Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhekumppanin apua.</p> <p>* Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä.</p> <p>* Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia.</p> <p>* Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita.</p> <p>* Alkeellisessäkin puheessa esiintyy paljon peruskielioppivirheitä.</p>	<p>* Pystyy lukemaan tuttuja ja joi-takin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita.</p> <p>* Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset).</p> <p>* Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta.</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa.</p> <p>* Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä (yksinkertaisen postikortin, henkilötiedot, yksinkertainen sanelu).</p> <p>* Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreetteihin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkeitä.</p> <p>* Alkeellisessäkin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.</p>

Taitotaso A2		Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.1	Peruskielitaidon alkuvaihe	<p>* Pystyy ymmärtämään yksinkertaista puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä.</p> <p>* Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv-uutisissa.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa.</p>	<p>* Osaa kuvata lähipiiriään muutamien lyhyin lausein. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelutilanteista. Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua.</p> <p>*Tuottaa sujuvasti joitakin tuttuja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia.</p> <p>* Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheistä voi koitua satunnaisia ymmärtämisen ongelmia.</p> <p>*Osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita).</p> <p>* Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon perusrakenteisakin.</p>	<p>*Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkein tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pikku-uutisia, arkisimpia käyttöohjeita).</p> <p>* Ymmärtää tekstin pääajatuksukset ja joitakin yksityiskohdista parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa paikantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla.</p> <p>* Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta.</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiininomaisimmista arkitilanteista.</p> <p>* Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia viestejä (henkilökohtaiset kirjeet, lappuset), jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tutuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista).</p> <p>*Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettista sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisin sidossanoin (ja, mutta) liitettyjä rinnasteisia lauseita.</p> <p>*Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taiputus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.</p>

Taitotaso A2		Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A2.2	Kehittyvä peruskielitaito	<p>* Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreetit tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkoh-tia.</p> <p>*Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskus-telun aiheen. Ymmärtää taval-lista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idiomeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa.</p> <p>* Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äänne-tään hitaasti ja selvästi. Tois-toa tarvitaan melko usein.</p>	<p>* Osaa esittää pienen, luettelomai-sen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiininomaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä.</p> <p>*Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin il-meisiä.</p> <p>*Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy.</p> <p>*Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jon-kin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasi-oissa (esim. verbien aikamuodois-sa) ja ne voivat joskus haitata ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Ymmärtää pääasiat ja joita-kin yksityiskohtia muutaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arki-sissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöoh-jeet, pikku-uutiset).</p> <p>* Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tu-tuista aiheista selkeästi jäsen-nelystä muutaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa pää-tellä tuntemattomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista.</p> <p>* Tarvitsee usein uudelleen lukemista ja apuvälineitä teks-tikappaleen ymmärtämiseksi.</p>	<p>* Selviytyy kirjoittamalla tavanomaisissa arkitilanteissa.</p> <p>*Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinker-taisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuk-sista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolista (lyhyet kirjeet, muistilaput, ha-kemukset, puhelinviestit).</p> <p>*Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot.</p> <p>* Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja raken-teet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja.</p>

Taitotaso B1		Selviytyminen arkielämässä			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1	Toimiva peruskielitaito	<p>*Ymmärtää pääajatuksen ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja mukaan lukien lyhyt kertonta. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinviestien pääkohdat.</p> <p>* Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yleis-tietoon perustuvaa puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idiomeja.</p> <p>* Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.</p>	<p>*Osaa kertoa tutuista asioista myös joitakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hie-man vaativammissa tilanteissa. Pitkäkestoinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia.</p> <p>*Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epäröintiä.</p> <p>*Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran.</p> <p>*Osaa käyttää melko laajaa jokapäiväistä sanastoa ja joitakin yleisiä fraaseja ja idiomeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita.</p> <p>* Laajemmassa vapaassa puheessa kielioppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkeleita ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keittokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.</p> <p>* Pystyy seuraamaan tuttua aiheetä käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.</p> <p>* Arkikokemuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.</p>	<p>* Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitelluista aiheista.</p> <p>*Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidostetun tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmissa kirjallisen viestinnän muodoissa.</p> <p>*Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.</p> <p>* Rutiininomainen kieliaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkut vaativimmat rakenteet ja sanaliitot tuottavat ongelmia.</p>

Taitotaso B1		Selviytyminen arkielämässä			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.2	Sujuva peruskielitaito	<p>* Ymmärtää selväpiirteistä asiatietoa, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhe- linviestit).</p> <p>* Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta.</p> <p>* Ymmärtäminen edellyttää yleiskieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syntyperäisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemattomat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia.</p>	<p>*Osaa kertoa tavallisista, konkreetteista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa viestiä varmasti useimmissa tavallisissa tilanteissa. Kielellinen ilmaisu ei ehkä ole kovin tarkkaa.</p> <p>*Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy.</p> <p>*Ääntäminen on hyvin ymmärrettävää, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohdekielen mukaisia.</p> <p>*Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiomeja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja mutkikkaita lauseita.</p> <p>* Kielioppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne häiritsevät harvoin laajempaakaan viestintää.</p>	<p>* Pystyy lukemaan muutamman kappaleen pituisia tekstejä monenlaisista aiheista (lehtiartikkelit, esitteet, käyttöohjeet, yksinkertainen kaunokirjallisuus) ja selvittää myös jonkin verran päätelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa.</p> <p>* Pystyy etsimään ja yhdistelemään tietoja useammasta muutamman sivun pituisesta tekstistä suorittaakseen jonkin tehtävän.</p> <p>* Pitkien tekstien jotkin yksityiskohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi.</p>	<p>*Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksiaan tutuista abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten musiikista tai elokuvista.</p> <p>* Osaa kirjoittaa muutamman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistiinpanoja, lyhyitä yhteenvetoja ja seloituksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta).</p> <p>Osaa esittää jonkin verran tukitietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon.</p> <p>* Hallitsee melko monenlaiseen kirjoittamiseen tarvittavaa sanastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja alisteisuutta.</p> <p>*Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyylissä ja vaikka äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.</p>

Taitotaso B2 Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.1	Itsenäisen kielitaidon perustaso	<p>* Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksukset, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kerrontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot).</p> <p>* Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuusastetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisin jäsentimin (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat.</p> <p>* Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää useamman syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa.</p>	<p>*Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspääpiiristä liittyvistä asioista, kertoa tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin sekä melko muodollisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei aina ole täysin tyylikästä.</p> <p>*Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja.</p> <p>*Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luonteivia.</p> <p>*Osaa käyttää monipuolisesti kielien rakenteita ja laajahkoa sanastoa mukaan lukien idiomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asettamiin muotovaatimuksiin.</p> <p>* Kieliopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärrettävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan itsenäisesti muutaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskohtaisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä.</p> <p>*Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen, paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkistä tekstistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin.</p> <p>* Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien idiomit ja kulttuuriviittaukset.</p>	<p>* Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä, tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia asiaviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot).</p> <p>*Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin.</p> <p>* Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen.</p> <p>* Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kieliopin ja välimerkkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäsityksiin. Tuotoksessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisuuden tyylin joustavuus tuottavat ongelmia.</p>

Taitotaso B2 Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa

		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B2.2	Toimiva itsenäinen kielitaito	<p>* Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu).</p> <p>* Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluista tai esityksistä. Osaa päätellä ääneen lausumattomia asenteita ja sosiokulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa.</p> <p>* Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia.</p>	<p>*Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskuluja ja kytkeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin.</p> <p>*Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epäroinneista huolimatta.</p> <p>*Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia.</p> <p>* Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreetteja ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuusastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin.</p> <p>* Kieliovin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärtävyyttä.</p>	<p>*Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päävälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia, mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä.</p> <p>* Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistääkseen pääkohdat tai ilmaistakseen ne toisin sanoin.</p> <p>* Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisemmat idiomit ja kulttuuriviittaukset.</p>	<p>*Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohdaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osaa kirjoittaa esseiden, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistiinpanoja jatkotehtäviä varten ja yhteenvedoja.</p> <p>*Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsentyneen tekstin, ilmaista kantansa, kehitellä argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia.</p> <p>* Kielellinen ilmaisuvarasto ei rajoita havaittavasti kirjoittamista.</p> <p>* Hallitsee hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa.</p>

Taitotasot C1-C2		Selviytyminen monissa vaativissa kielenkäyttötilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
C1.1	Taitavan kielitaidon perustaso	<p>*Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempäänkin puhetta tai esitystä (elokuvia, luentoja, keskusteluja, väittelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneltyä ja sisältää idiomaattisia ilmauksia ja rekisterinvaihdoksia.</p> <p>*Ymmärtää hyvin erilaisia äänitemateriaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistaa.</p> <p>*Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia.</p>	<p>*Osaa pitää pitkähkön, valmistellun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa monimutkaisiin käsitteellisiin ja yksityiskohtia sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiniilunonteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaiseseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyllilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia.</p> <p>*Osaa viestiä sujuvasti, spontaanisti ja lähes vaivattomasti.</p> <p>*Osaa vaihdella intonaatiota ja sijoittaa lausepainot oikein ilmaistakseen kaikkein hienoimpiakin merkitysvivahteita.</p> <p>*Sanasto ja rakenteisto ovat hyvin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla.</p> <p>*Kieliopin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hankaloita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse.</p>	<p>*Ymmärtää yksityiskohtaisesti pitkähköjä, kompleksisia tekstejä eri aloilta.</p> <p>*Pystyy vaihtelemaan lukutapaansa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllillisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkityksiä. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä.</p> <p>*Vaativimmat yksityiskohdat ja idiomaattiset tekstikohdat saattavat vaatia useamman lukukerran tai apuvälineiden käyttöä.</p>	<p>*Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsenyneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmaistamaan itseään täsmällisesti ja ottamaan huomioon vastaanottajan. Osaa kirjoittaa todellisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja monitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista.</p> <p>*Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi.</p> <p>*Kielellinen ilmaisuväaraosto on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idiomaattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat.</p> <p>* Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä satunnaisesti idiomaattisissa ilmauksissa sekä tyylliseikoissa.</p>

LIITE 12. Perusopetuksen tuen toimintakaavio

